

**QÜDSİYYƏ QƏMBƏROVA**

**AZƏRBAYCAN DİLİNİN  
NEFTÇALA RAYON  
ŞİVƏLƏRİ**

**BAKI – “SAVAD” – 2020**

*Kitab AMEA İ.Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu  
Elmi Şurasının 17 iyun 2020-ci il tarixli  
4 sayılı protokoluna əsasən çap olunur.*

---

Elmi redaktoru: Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent  
**Kifayət İmamquliyeva**

Rəyçilər: Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent  
**Güntəkin Binnətova**

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent  
**Kübra Quliyeva**

**Qüdsiyyə Gülhüseyn qızı Qəmbərova.**

Azərbaycan dilinin Neftçala rayon şivələri.

Bakı: “Savad”, 2020, – 296 səh.

ISBN 978-9952-514-40-3

Monoqrafiya Azərbaycan dilinin Muğan qrupu şivələrinə daxil olan Neftçala rayon şivələrinin səciyyəvi xüsusiyyətlərinə həsr olunmuşdur.

Kitab ön söz, giriş, iki fəsil və şivənin dil xüsusiyyətlərinə aid bədii mətnlərdən ibarətdir. Ön sözdə Neftçala rayonunun fiziki və iqtisadi coğrafiyası elmi-publisistik üslubda təqdim olunur. Girişdə Neftçala rayon şivəsinin Azərbaycan dialekt sistemində yeri və tədqiqat tarixindən müfəssəl şəkildə bəhs olunur.

I fəsildə Neftçala rayon şivələrinin fonetik, morfoloji, sintaktik və leksik səciyyəviliyini əks etdirən konkret məsələlər işıqlandırılır. II fəsildə rayon şivələrinin təxminən 4500 sözdən ibarət lüğəti verilmişdir. Mətnlər bölməsində informatorların söylədiyi şivəyə məxsus spesifik mövzular və səciyyəvi şivə əlamətlərinin əks olunması nəzərə alınmışdır.

## ÖN SÖZ

Neftçala rayonu Azərbaycan Respublikasının cənub-şərqində, Kür çayının Xəzər dənizinə töküldüyü məkanda yerləşir. Rayonun coğrafi-inzibati ərazisi cənub-şərqi Şirvan və Salyan düzünə düşür. Bu cəhətdən regionun turizm imkanları çox genişdir. Bütün il ərzində mülayim təbiəti və zəngin təbii sərvətləri Neftçalanın coğrafi səciyyəsinə xarakterizə edir.

Rayon mərkəzindən təxminən on kilometr məsafədə yerləşən zəngin neft yataqları Neftçalanın bu qiymətli sərvətin mədəni olmasını sübut edir. Bu yerin torpaqları həm də qaz, yod, brom, xörək duzu ehtiyatları ilə zəngindir. Təsədüfi deyildir ki, burada bu gün də fəaliyyətdə olan Neftçala Yod-brom zavodu öz istehsal gücü baxımdan keçmiş sovetlər birliyində məşhur olmuşdur. Neftçala ölkədə təbii duz yataqları ilə də tanınır. Rayondakı Gümmüllük adlanan vulkan təpəsinin bütün ətrafını duzlaqlar əhatə edir.

Neftçalada termal bulaqlar, həmçinin müalicəvi palçıq vulkanları çoxdur. Yerli əhali illərlə bu təbii vasitələrdən müxtəlif dəri xəstəliklərini, oynaq və sümük-əzələ problemlərini müalicə etmişlər. Həmçinin ərazidə palçıq vulkanlarından yaranmış Kürdaşı adası, Xəzərdə baş verən coğrafi proseslərlə bağlı yaranan Kürdili adası, Duzdağ gölü vardır.

Rayonun inzibati sərhədləri şimaldan Salyan, şimal-qərbdən Biləsuvar, qərbdən Cəlilabad rayonu ilə torpaq sahələrlə, cənub-qərbdən Masallı, cənubdan Lənkəran rayonları ilə Kürün qolu olan Akkuşa çayı vasitəsilə ayrılır. Neftçala yayı quraq keçən mülayim isti yarımsəhra və quru çöl iqliminə malikdir. Xəzər dənizindən gələn hava axını burada daimi küləklərə səbəb olur. Xəzri,

gilavar, deşdavar kimi küləklər bu yerlər üçün xarakterikdir. Rayonun ərazisi Kür çayı boyunca tuğaylıq – yulğunluqlarla örtülmüşdür. Böyük su mənbələri, mülayim iqlim və zəngin təbii sərvətlər, düzənlik şəraiti buranın zəngin faunasının ixtiyarındadır. Təsadüfi deyildir ki, respublika əhəmiyyətli iki böyük qoruğun – Şirvan Dövlət Qoruğu və Qızılğac Dövlət Qoruğunun müəyyən hissəsi bu rayonun ərazisinə düşür. Geniş çöllərində ceyranlar gəzən, bol, dərin sularında növbənöv balıqlar üzən bu yerlərdə Kürün deltasının təbiəti özgə bir aləmdir. Xalq arasında Suqarışan adlanan bu yerdə Kürün şirin suyu kilometrərlə məsafədə Xəzərin içinə doğru axaraq nadir təbiət mənzərəsi yaradır.

Xəzərin qabarması və çəkilməsi nəticəsində bu yerlərdə müxtəlif adalar və çalalar yaranmışdır. İndi həmin adalarda vəhşiləşmiş atlara və digər ev heyvanlarına, xüsusən, qaramala rast gəlinir. Çalalarda və qamışlıqlarda ilin müxtəlif zamanlarında köçəri quşların “quş bazarları” yaranır.

Bir zamanlar Tanrının Kür çayına verdiyi bərəkətə görə “Böjjiy Promisel” (Allah mədəni – Q.Q.) adı verilmiş balıq vətəgələrini, Bankə Balıq Kombinatını və müasir balıqartırma zavodlarını təbiətin Neftçalaya ən böyük bəxşişi hesab etmək olar.

Neftçala ərazisi həm də Azərbaycan xalqının soykökünün formalaşmasında iştirak etmiş türkdilli tayfaların qədim məskənlərindən biridir. Rayonun Boyad, Qaramanlı, Oryad, Surra və s. toponimlərində daşlaşmış etnonimlər fikrimizə dəstək verir.

Rayonun bəzi toponimlərində özünü möhürləmiş ən qədim türk morfemlərinin qorunub qalması insana qürur verir. Kür, Akkuşa hidronimlərində, Xol, Xıllı, Astanlı, Ballicallı toponimlərində “su” anlamlı ən qədim türk mənşəli morfemlərin mövcudluğu insanın dilə həkk olunmuş etnik kodunu təsdiq edir. Yerli toponimlərdə bu torpaqlara müxtəlif məqsədlərlə gəlib-getmiş qeyri-türklərin də olmasını təsdiq edən dil faktları vardır. Buradakı Tataraməhlə, Ərəbqardaşbəyli, Prorva və s. toponimlər tarixə şahidlik edir. Kürün Şirvan tayı bu torpaqlara zaman-zaman sığınan insanlara səxavətlə qucaq açmışdır. Tarixlər görmüş Kür ana məhrəmliyini heç zaman insanlardan əsirgəməmişdir.

Pirəbbə, Cəngən, Qaralı-Qəzvinli, Seyidlər, Mirzəqurbanlı və başqa kəndlərin ilk sakinlərinin bu ərazilərdə necə və hansı səbəbdən məskunlaşmasını tarixi mənbələr özündə saxlayır.

Torpaq onu müqəddəsləşdirən səbəblərdən Vətənə çevrilir. Belə səbəblərdən biri də xalqın çətin günündə dərdinə dərman tapdığı inanc yerləridir. Neftçala torpağında da müqəddəs Pirətavan ziyarətگاهی bu baxımdan xalqın tarixi ilə özü arasında ən məhrəm məqamıdır. Xalq etimologiyasına görə, Soltan Pirətavan adlanan bu məkan nə zamansa, xalqa qaçılmaz bələdan – taun xəstəliyindən nicat vermişdir. Son illərdə ziyarətگاهی abadlaşdırılıb genişləndirilərək şəhər qəbristanlığına çevrilmişdir. İndi bu müqəddəs məkan 1990-cı il 20 -25 Yanvar hadisələrində və Qarabağ müharibəsində qəhrəmanlıqla şəhid olmuş igid Neftçala oğullarının əbədi mənzilinə çevrilmişdir.

Bu torpağın neçə-neçə övladları elm, incəsənət, hərbi, navigasiya, texnologiya sahələrində doğma Azərbaycanımızı dünyada təmsil edir. Neftçala öz tarixi keçmişindən uzaq düşmədən aydın gələcəyə doğru inkişaf edir. Keçmişini unutmayanları isə həmişə qələbə müşayiət edir.

## GİRİŞ

Azərbaycan dövlətçilik tarixində dil siyasəti daim diqqət mərkəzində olmuşdur. Bu siyasət istər dil tədqiqatı məsələlərində, istərsə də dilin tətbiq sahələrində mərhələli şəkildə həyata keçirilmişdir. Müasir dünyanın ən böyük problemi qloballaşmadır. Həyatın müxtəlif sahələrində qarşılaşdığımız bəzi problemlər əslinə qloballaşmanın təsiri ilə əlaqədardır. Ana dilimizin - Azərbaycan dilinin də bir milli və dövlət dili kimi qloballaşan dünyadakı statusu dövlət siyasətinin tərkib hissəsidir.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2013-cü il 9 aprel tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair” Dövlət Proqramı Azərbaycan dövlətinin həyata keçirdiyi uğurlu dil siyasətinin bəriz nəticəsidir. Proqramda deyilir: “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 9 aprel tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair” Dövlət Proqramı dövlətin dil siyasətinin növbəti mərhələsidir. Dövlət Proqramının əsas məqsədi “Azərbaycan dilinin istifadəsinə və tədqiqinə dövlət qayğısının artırılmasını, Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsini, ölkədə dilçilik araşdırmalarının əsaslı surətdə yaxşılaşdırılmasını, dilçiliyin aparıcı istiqamətlərində fundamental və tətbiqi tədqiqatların inkişafına yönəldilmiş yaradıcılıq söylərinin birləşdirilməsini və dilçiliyin müasir cəmiyyətin aktual problemləri ilə əlaqələndirilməsini təmin etməkdir”.

Proqramın “Azərbaycan dilinin tətbiqinin genişləndirilməsi” bölməsinin 6.3.5. bəndində “Azərbaycan dilinin müxtəlif dialekt və şivələrinin müasir dövrün tələbinə uyğun olaraq öyrənilməsinin təmin edilməsi” dilçi alimlər qarşısında mühüm vəzifə kimi qoyulur. Ədəbi dilə sahib olan bütün dillər kimi müasir Azərbaycan ədəbi dili də dialekt əsasına malikdir. Dialekt və şivə ən təbii

dildir. Təbii dil dedikdə, burada insan tərəfindən sistemləşdirilmə, normativləşdirilmə aparılmayan dil nəzərdə tutulur. Dialekt hər hansı bir dilin tarixi keçmişini bu gün də özündə yaşadan dil formasıdır. Dialekt dilin “qızıl fondu”dur.

Azərbaycan dialekt və şivələrinin öyrənilməsinə ilk cəhdlər hələ keçən əsrin 20-30-cu illərindən başlanmışdır. 40-cı illərdən etibarən, Azərbaycan dili şivələrinin fərdi və kollektiv şəkildə müxtəlif tədqiqatları aparılmışdır. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının dialektoloqları 1946-1949-cu illərdə Muğan qrupu şivələrini, 1950-1955-ci illərdə Naxçıvan şivələrini, 1956-1958-ci illərdə Qərb ləhcələrini ekspedisiya yolu ilə öyrənmişlər. Muğan qrupu şivələrini, o cümlədən, konkret olaraq, Salyan dialektinin monoqrafik tədqiqatı sahəsində professor K.T.Ramazanovun xidmətləri xüsusi diqqətəlayiq məsələdir. Qeyd etmək lazımdır ki, mövcud kitabın yazılmasında da alimin elmi tədqiqatlarından yeri gəldikcə bəhrələnilmişdir.

Azərbaycan dilinin Neftçala rayon şivələrii akademik M.Ş.Şirəliyevin dialekt bölgüsünə əsasən, Şərq qrupu dialekt və şivələrinə daxil olan Muğan qrupu şivələrinə aiddir. Muğan qrupu şivələri 1946-cı ilə qədər öyrənilməmiş, bu şivəyə dair heç bir əsər çap olunmamışdır. Professor R.Rüstəmov “Azərbaycan dilinin Muğan qrupu şivələri” kitabında 1948-ci ildə Salyan rayon şivələrinə aid material toplanışı işində B.M.İbrahimov, K.T.Ramazanov və T.B. Həmzəyevin iştirak etdikləri barədə yazmışdır. Bu zaman indiki rayon ərazisinə aid olan cəmi bir neçə kənddən - Beşdəli, Qaçaqkənd, Ramazanlı, Cəngan və s. kəndlərdən toplanmış materiallardan istifadə olunmuşdur (30,6). Bu materiallar 1950-ci ildə “Azərbaycan SSR EA Dil İnstitutunun Əsərləri”ndə (III cild) akademik M.Şirəliyevin Salyan rayon şivələrinə dair məqaləsi və 1953-cü ildə K.T. Ramazanovun “Salyan sözünün etimologiyası haqqında” adı altında çap olunmuşdur.

K.Ramazanov Salyan şivələrinin öyrənilməsi məqsədi ilə 1948-1955-ci illər ərzində bir neçə dəfə rayonun müxtəlif kəndlərində olmuş, informatorlarla canlı söhbətlər aparmışdır. Burada

şivə materiallarından istifadə olunmuş kəndlərin siyahısında cəmi 21 ad verilmişdir. Həmin kəndlərdən Arbatan, Beşdəli, Bəydi-  
li, Böyük Noxudlu, Qaraqaşlı, Qaçaqkənd, Quycu, Qızılağac, Qırmızıkənd, Dayıkənd, Ərəbqardaşbəyli, Marışlı, Piratman Gən-  
cəli, Ramazanlı, Sarvan, Seyidsadıqlı, Xanməmmədli, Xurşud, Çuxanlı, Cəngan, Şorsulu kəndlərini göstərmək olar (27,32).

Müəllif dissertasiyada Salyanın relyefi, coğrafiyası, sənayesi və kənd təsərrüfatı haqqında qısa məlumat verir. Alim bu əsərdə Salyan sözünün, Arbatan, Beşdəli, Qaraqaşlı, Qaçaqkənd, Piratman Gəncəli toponimlərinin etimologiyasını araşdırmışdır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizami adına Ədəbiyyat və Dil İnstitutunun Azərbaycan dialektologiyası şöbəsinin əməkdaşlarının 1946-1949-cu illər ərzində Sabirabad, Əlibayramlı (Şirvan-Q.Q.), Salyan və Puşkin (Biləsuvar-Q.Q.) rayonlarından toplanmış materiallar əsasında “Azərbaycan dilinin Muğan şivələri” adlı əsəri 1953-cü ildə çapa hazırlanmış və 1955-ci ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyası nəşriyyatında R.Rüstəmovun redaktorluğu ilə çapdan çıxmışdır. Kitabın ayrı-ayrı hissələri R.Ə.Rüstəmov (fonetika), K.T.Ramazanov (morfologiya), M.Ş.Şirəliyev (sintaksis), B.M. İbrahimov (terminlər və mətnlər) tərəfindən yazılmışdır.

1964-cü ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası nəşriyyatında çapdan çıxmış “Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti”nin ön sözündə də Neftçala rayon şivələrinə aid olan dialektizmlər Salyan rayon şivəsinə aid sözlər kimi təqdim olunmuşdur. Bildiyimiz kimi, lüğətin hazırlandığı illərdə material toplanmış kəndlər inzibati ərazi cəhətdən Salyan rayonuna məxsus olmuşlar. Hal-hazırda AMEA-nın İ.Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun Azərbaycan dialektologiyası şöbəsində professor Kamil Ramazanovun 1958-ci ilə aid fotoarxivində mühafizə olunan şəkillərdə də Qoltuq, Oryad və s. kəndlər Salyan rayonuna aid olaraq göstərilmişdir. Maraqlı faktlardan biri kimi qeyd etmək lazımdır ki, lüğətin sonunda kitabın tərtibi üçün material göndərmiş ziyalıların siyahısında Neftçala rayonu Novo-Vasilyevka kənd yeddiillik məktəbin ingilis dili müəllimi Saleh Məcidovun adı da qeyd olunmuşdur.



XX əsrin 50-ci illəri Azərbaycan dialektologiyasının elm kimi mərhələlər üzrə işlənməsi dövrü olmuşdur. Hələ o zaman Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nizami adına Ədəbiyyat və Dil İnstitutunun dialektologiya şöbəsində tədqiqat işləri üç istiqamətdə gedirdi: 1) Azərbaycan dili dialekt və şivələrinin monoqrafik tədqiqi; 2) Azərbaycan dilinin dialektoloji atlasının hazırlanması; 3) Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğətinin tərtibi.

1957-ci ildə Türk dillərinin dialektologiyası məsələlərinə həsr olunmuş I Regional Müşavirənin qərarına əsasən Nizami adına Ədəbiyyat və Dil İnstitutunun Dialektologiya şöbəsi qarşısında dialektoloji atlasın tərtibi planını hazırlamaq məsələsi qaldırılır.

Məlumdur ki, Azərbaycan dilinin ayrı-ayrı dialekt və şivələrinin tədqiqi dialektoloji atlasın tərtibinə xidmət edir. İlk təcrübə kimi öyrənilməsi əsasən başa çatmış hesab edilən şərq qrupu dialekt və şivələri dialektoloji atlas üçün obyekt seçilir. Bu iş 1957-ci ildə başlandı və 1965-ci ildə başa çatdırılması qərara alındı.

Sözsüz ki, atlasın tərtibi üçün ilk növbədə proqramın hazırlanması ən vacib məsələ idi. Proqram Azərbaycan dilinin şərq qrupu dialekt və şivələrinin spesifik cəhətlərini özündə əks etdirməli idi. Bu tələblərə tam mənası ilə cavab verən proqram tərtib olundu və 1958-ci ildə “Azərbaycan dilinin dialektoloji atlasının tərtibi üçün toplanan materialların proqramı” adı ilə çapdan çıxdı. Cəmi 197 sualdan ibarət olan proqramda 56 sual fonetika, 47 sual qrammatika, 94 sual leksika bəhsinə aid idi. Proqramın fonetika və leksika bölməsini professor M.Ş.Şirəliyev, morfolojiya və sintaksis hissəsini isə dosent R.Rüstəmov tərtib etmişdilər.

Professor M.Ş.Şirəliyev 1960-cı ildə çap olunmuş “Voprosi dialektologii tyurkskix yazıkov” jurnalının II cildində dərc etdiyi “Azerbaydjanskaya dialektologiya na novom etape” adlı məqaləsində Azərbaycan SSR-in şərq rayonlarından proqram üzrə material toplanması və onların kameral işlənməsi prosesinin getdiyindən bəhs edirdi.

Qarşıya qoyulmuş plana əsasən 1961-ci ildə material toplanması və kameral işlənmə başa çatmalı idi. 1962-ci ildən şərq qrupu dialekt və şivələrinin səciyyəvi dialekt fərqləri dilin fonetik,

qrammatik və leksik səviyyəsində 50 xəritədə kartoqrafiyalaşdırılmalı idi.

Qeyd etmək lazımdır ki, şərq qrupu dialekt və şivələrinin fonetik xüsusiyyətləri 24, qrammatik səciyyəsi 17, leksik cəhətləri isə cəmi 9 xəritədə öz əksini tapmalı idi. Atlasın proqramına görə, şərq qrupu dialekt və şivələrinin səciyyəvi fonetik əlamətinin 12-i sait səslərin əvəzlənməsinə (a-ə; a-e; a-o; a-u; ə-i; ə-e; ə-ö; e-i; i-i; u-i; o-u; ö-ü), 9-u samit səslərin keçidinə (b-p; b-m; d-t; b-v; y-v; y-g; x-g; k-g; z-s), 4-ü fonetik hadisələrə (söz əvvəlindən y və h səslərinin düşümü və artırılması; söz ortasında və sonunda diftonqlaşma) aid idi.

Azərbaycan dilinin şərq qrupu dialekt və şivələrinin qrammatik əlamətlərinin atlasda əks olunması məqsədilə tərtib edilmiş 17 xəritədən 11-i morfoloji, yalnız 4-ü sintaktik xüsusiyyətləri əhatə edirdi.

Morfoloji dialekt xüsusiyyətlərinin 3-ü isimə, 2-si sifətə, 1-i əvəzliyə, 7-si feilə aid idi. Tədqiq olunan şivənin sintaktik xüsusiyyətləri cəmi 4 sualla təmsil olunaraq yalnız söz birləşmələrinə həsr olunmuşdu. Suallardan 2-si isimi, 2-si feili birləşmələrin səciyyəviliyini əks etdirməli idi.

Leksika bölməsində nəzərdə tutulmuş məsələlər arasında əsas yeri ev və məişət əşyalarının adları, həmçinin insan və onun əlamətlərini bildirən sözlər tuturdu. İctimai birlik formalarının (tayfa, tirə, coğa, oymağ və s.), yaşayış sahəsinin (balxon, eyvan, artırma, qulangəriş və s.), bitki adlarının (albalı, qarğıdalı), məişət əşyalarının (aşşüzən, su qabı), həmçinin *xəsis*, *bekar*, *kök* kimi sifətlərin şivə variantlarının yayılma areallarını əks etdirmək nəzərdə tutulmuşdu.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan dilinin şərq qrupuna dair tərtib olunmuş proqram əsasında lal xəritələr üzərində iş aparılsa da, kartoqrafik işlənmə, atlas halında çap olunma həyata keçməmişdir. Yalnız müəyyən nümunələr türk dillərinin dialektologiya məsələlərinə dair ümumittifaq müşavirələri ilə əlaqədar düzəldilmiş sərgilərdə nümayiş etdirilmiş, mütəxəssislərin rəy və təklifləri öyrənilmişdir.

Beləliklə, 1965-ci ildə Azərbaycan dilinin şərq qrupu dialekt və şivələrinin dialektoloji atlasının tərtib işi yalnız ayrı-ayrı və rəqlər üzərində əlyazma formasında başa çatdı.

Qeyd etmək lazımdır ki, 1960-1970-ci illərdə də Azərbaycan SSR ərazisini əhatə edən Azərbaycan dilinin bütün şivələrinin dialektoloji atlasını hazırlamaq məsələsi aktuallaşdığı üçün şivə materiallarının toplanması davam edirdi. Bu illər ərzində respublikamızın bütün rayonları üzrə 500-dən artıq yaşayış məntəqəsindən material toplanmışdı.

Azərbaycan dilinin 128 xəritədən ibarət olan dialektoloji atlasının hazırlanması və çapdan çıxması 17 ildən sonra reallaşa bildi. Nəhayət, 1990-cı ildə “Elm” nəşriyyatında işıq üzü görən bu nəfis və “nəhəng iş” başa çatdı. Keçmiş sovetlər birliyinə daxil olan türk dilli dövlətlər arasında birinci olan bu atlasda Azərbaycana SSR-yə daxil olan 63 rayondan 409 yaşayış məntəqəsinin şivə faktı atlasda öz əksini tapmışdır.

Bəhs etdiyimiz “Azərbaycan dilinin dialektoloji atlası”nda Neftçala rayonu 45-ci kod altında yer tutur. Rayonun mərkəzi Neftçala şəhəri başda olmaqla, Aşağı Surra, Bankə, Yuxarı Qaramanlı, Xıllı, Xolqarabucaq kimi qədim və iri yaşayış məntəqələrinin yerli əhalisinin məhəlli dil faktları atlasda daxil edilmişdir.

Dialektoloji atlasın bütün materialları əvvəlcədən hazırlanmış xüsusi proqram əsasında Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu Azərbaycan dialektologiyası şöbəsinin elmi əməkdaşları tərəfindən toplanmışdır. Elmi ekspedisiyalara akademik M.Ş.Şirəliyev rəhbərlik etmişdir. Atlasda dilimizin tarixi üçün əhəmiyyətli olan məsələlərə xüsusi diqqət verilmişdir. İnformatorlara verilən sualların fonetika bölməsində daha çox səs əvəzlənmələrinə, morfologiya hissəsində ismin hal və mənsubiyyət kateqoriyasına, sifətin dərəcələrinə, əvəzlilərə, feillərdə şəkil və zaman kateqoriyalarına, feili bağlamalara və s. yer ayrılmışdır. Leksika bölməsində tayfa, nəsil mənəli sözlər, qohumluq terminləri və məişət leksikasının spesifik cəhətləri öz əksini tapmışdır. Atlasdakı bütün suallar Azərbaycan dilinin tarixi məsələlərinin öyrənilməsinə verəcəyi qiymətli faktlara hesablanmışdır. Bu atlas türk dilli xalqların areal dilçilik və dil tarixi məsələlərinin tədqiqi sahəsində ilkin qiymətli mənbə rolunu oynamaqla bərabər, indi də böyük əhəmiyyətini qoruyub saxlayır.

## I FƏSİL

### NEFTÇALA RAYON ŞİVƏLƏRİNİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

#### 1.1. FONETİK XÜSUSİYYƏTLƏR

Neftçala rayon şivələri Azərbaycan dilinin Şərqi qrupu dialekt və şivələrinin Muğan qrupuna daxildir. Bu qrupa eyni zamanda Salyan, Sabirabad, Saatlı, Şirvan, İmişli və Biləsuvar rayon şivələri aid edilir.

Neftçala daha çox sənaye əhəmiyyətli rayon olduğu üçün burada respublikanın müxtəlif şəhər və rayonlarından, habelə Rusiyadan köçüb gəlmiş insanlar məskunlaşmışdır. Neftçala rayon şivələrində eyni zamanda cənub qrupu dialekt və şivələrinə məxsus elementlərə də rast gəlinməsi qonşu rayonlara məxsus əhalinin müxtəlif zamanlarda buraya köçürülməsi ilə əlaqəli ola bilər.

##### 1.1. Saitlər və onların variantları

Müasir Azərbaycan ədəbi dilinin saitlər sisteminə daxil olan 9 sait səsin hamısı bu şivədə də vardır. Lakin bu saitlərin tələffüzü zamanı kəmiyyət baxımından ədəbi dildən fərqli məqamlar ortaya çıxır.

##### 1.1.1. Uzun saitlər

Neftçala rayon şivələrində də uzun saitlər müşahidə olunur. Bu regionda da dilimizdəki əksər saitlərin uzun variantı işlənir. Əsasən, sonrakı uzanmanın müşahidə olunması v, q, g, y, n, r, l, h samitlərinin düşümü nəticəsində baş verir. Bu şivələrdə sonrakı uzanma iki halda nəzərə çarpır: 1) yazıda eynicinsli sait səsin düşməsi zamanı; 2) söz sonuna şəkilçi artırıldıqda.

Neftçala rayon şivələrində sait səslərin sonrakı uzanma hadisəsi aşağıdakı hallarda baş verir:

**a:** Neftçala rayon şivələrində uzun **a** səsi ərəb və fars mənşəli bəzi sözlərin özləşməsi zamanı baş verir: sa:d, şa:d, ma:ş, cama:t, şa:kərəm və s.

**ı:** Uzun **ı** səsi sual cümlələrinin sonundakı –ır, -dı zaman şəkilçilərində baş verir: -Baxdı:?, - Yatı:r? və s. (Qol.).

**ə:** Sözü müxtəlif yerlərində işlənən ə səsinin uzanması bu hallarda baş verir:

a) H səsinin düşməsi ilə: sə:r, şə:r, tə:r (büt. ş.).

b) *Mən* və *sən* şəxs əvəzlilərinin yiyəlik və yönlük halda işlənməsi zamanı: mə:m, sə:n, mə:, sə: (büt. ş.).

c) Bəzi ərəb və fars mənşəli sözlərdə: mə:lumat, mə:llim, tə:cüb, tə:sir, tə:sil (büt. ş.).

**e:** Uzun e səsi bəzi sözlərdə y səmindən əvvəl işləndikdə baş verir: he:va, he:van, me:dan, e:lan, E:tibar, se:d və s. (büt.ş.).

**i:** Uzun i səsi həm söz köklərində, həm də şəkilçilərdə y səsinin qonşuluğunda baş verir: i:yib, yi:r, di:r (büt.ş.).

**o:** Uzun o səsi söz ortasında və sonunda işlənən h, v, n, y səslərindən birinin düşməsi zamanı baş verir: do:ga, o:çl, qo:r (qonur), qo: (qov), bozo:, so:ğ, Məmmədo: (Xan.).

**ö:** Uzun ö səsi aşağıdakı hallarda baş verir:

a) Sözü ortası və sonundan v səsinin düşməsi nəticəsində: bənö:şə, dö:lət: mö:təbər, nö:bə, sö:gili (Xan. Haq.).

b) Sözü müxtəlif mövqeyindən y səsinin düşməsi ilə: bö:y (böyük), Bö:yağa, bö:yməmə, sö:d (Mir.).

**u:** Uzun u səsi aşağıdakı hallarda uzun tələffüz olunur:

a) Sonu u saiti ilə bitən sözlərə y bitişdiricisi əlavə olunduqda: su:n, sua, su:, yuar, yu:r, yu:acağ (büt.ş.).

b) Sual cümlələrində yazılı ədəbi dildəki –sınız şəkilçisinin şivə üçün xarakterik olan –suz sonluğunda: baxmısu:z?, yoxlıyrsu:z? (büt.ş.).

c) II şəxs cəmində -ız sonluğunun –u:z kimi tələffüz edildiyi halda: anu:z, bacu:z, ma:şu:z (büt.ş.).

**ü:** Uzun ü səsi Neftçala rayonunun bütün şivələrində qeyd olunan hallarda uzun tələffüz olunur:

a) Söz ortasından y səsinin düşməsi ilə: cü:r, şü:d, cü:d, yü:rüy (Mir.).

b) II şəxs cəmində -ız<sup>4</sup> sonluğunun -ü:z kimi tələffüz edildiyi halda: özü:z, üzü:z, gözü:z (büt.ş.).

c) Sual cümlələrində yazılı ədəbi dildəki –sınız şəkilçisinin şivə üçün xarakterik olan –süz sonluğunda: gəmisü:z?, gedirsü:z? (büt. ş.).

#### 1.1.2. Qısa saitlər

Azərbaycan dilində qapalı saitlərə aid olan qısaltma hadisəsinə bu şivələrdə də bəzi fonetik şəraitlərdə və bəzi saitlərdə rast gəlinir:

1) I saiti: - bıdağ, pıçağ (büt.ş.).

2) İ saiti:

a) söz köklərində - kişi, pişiy, pişmə, kisə, çiləməy (büt.ş.).

b) şəxs sonluğunda – işimiz, özümüz, səsımız (büt.ş.).

3) U saiti: oturacağ, oduncağ, oyuncağ (büt.ş.).

4) Ü saiti:

a) söz köklərində - söyüd, şüyüd, öyüd (büt.ş.).

b) mənsubiyyət sonluqlarında – üzünə, sözüümüz, özümüz (büt.ş.).

#### 1.2. Diftonqlar

Neftçala şivələrində diftonqlar y və v səslərinin düşməsi nəticəsində əmələ gəlir. Burada da diftonqların həm yüksələn, həm də alçalan tipinə təsadüf olunur.

##### 1.2.1. Alçalan diftonqlar

Məlum olduğu kimi, alçalan diftonqlarda birinci sait açıq, ikinci sait isə qapalı olur. Neftçala rayon şivəsində alçalan diftonqların aşağıdakı tiplərinə təsadüf olunur:

**Ou.** Bu diftonq söz ortasında, əsasən, v və y səsinin düşməsi nəticəsində baş verir: youğ, qouğ, souğ

**Öü.** Bu diftonq da söz ortasında v və y səslərinin düşümü zamanı yaranır: nöüt, söüd, çöürmək, döülməy

##### 1.2.2. Yüksələn diftonqlar

Yüksələn diftonqlarda birinci sait ikinciyyə nisbətən zəif eşidilir. Buna görə də, yüksələn diftonqlarda birinci səs çox vaxt qapalı dodaq saitlərindən, ikinci səs isə açıq saitlərdən biri olur. Neftçala rayon şivələrində yüksələn diftonqların aşağıdakı şəkillərinə rast gəlinir:

Ua. Məsələn, suaşmağ, suaşqan, Şualan, çual, cuanəzən, qu-ağ(kəpək)

Üə. Məsələn: düə/düyə, cüəllağ, güə/güvə

Oa/oə. Məsələn: oana, boanağ/boğanağ, doanağ/doğanağ, soanağ/soğanağ

### 1.3. Saitlərin əvəzlənməsi

Neftçala rayon şivələrində aşağıdakı sait əvəzlənmələri səciyyəvidir:

Arxasıra saitlərinin önsıra saitlərlə əvəzlənməsi.

Önsıra saitlərinin arxasıra saitlərlə əvəzlənməsi.

Dodaqlanan saitlərin dodaqlanmayan saitlərlə əvəzlənməsi.

Dodaqlanmayan saitlərin dodaqlanan saitlərlə əvəzlənməsi.

Qapalı saitlərin açıq saitlərlə əvəzlənməsi

Açıq saitlərin qapalı saitlərlə əvəzlənməsi

Qapalı saitlərin qapalı saitlərlə əvəzlənməsi.

#### 1.3.1. Arxasıra saitlərin önsıra saitləri ilə əvəzlənməsi

**a-ə.** Neftçala rayon şivələrində bir sıra sözlərdə təsadüf olunan səs keçididir. Məsələn: əyağ, əyağaltı, əyağaşdı, əyağmaşını, qaynənə

a-i. Şivədə, sözün birinci və ikinci hecasında bir neçə sözdə rast gəlinir: sinavar, biyağ, diyan

#### 1.3.2. Önsıra saitlərinin arxasıra saitləri ilə əvəzlənməsi

**ə-a.** Neftçala rayon şivələrində bir neçə sözdə müşahidə olunur: ciyar, bafat eləməy, tüşman

**i-ı.** Çox cüzi halda rast gəlinən bu əvəzlənmə yalnız az bir qism sözü əhatə edir: kafır, Kamıl, mıxayı

**ö-o.** Daha çox bəzi ərəb mənşəli sözlərdə nəzərə çarpır: nox-san, to:ba, xorəy

**ü-u.** Məhdud sayda sözləri əhatə edən bu əvəzlənmə şivə üçün spesifik cəhət sayıla bilər: surfa, umıd, quat

1.3.3. Dodaqlanan saitlərin dodaqlanmayan saitlərlə əvəzlənməsi.

**u-ı.** Bu hadisə əsasən, şərq qrupu şivələrinin aparıcı əlaməti hesab olunur: Mısdafa, Mısa, bıra, pıl, bılağ, bığda, mıxdasər, pıç, bırın, yımırta

**o-ı.** Bu əvəzlənmə, sadəcə bir neçə alınma sözlərin tələffüzü üçün xarakterik haldır: traxdır, doxdır, paprız, direxdır

**u-i.** Neftçala rayon şivələrində söz sonunda və son hecada geniş yayılmış xüsusiyyətdir: kutı, qoyın, qoşın, boyun, bırın, durı, qurı, oğrı, qobı, bız, pıl

**ü-i.** Muğan qrupu, o cümlədən Neftçala rayon şivələri üçün söz sonunda səciyyəvi əvəzlənmə hadisəsi hesab olunur: süri, küri, güzgi, miəllim, kötiy, üti, düyi

1.3.4. Dodaqlanmayan saitlərin dodaqlanan saitlərlə əvəzlənməsi

**a-o.** Bu əvəzlənmə Neftçala rayon şivəsində geniş yayılmış hal olmasa da, ara-sıra təsadüf olunur: yoxun, youğ, nobat, şomma/şamama

**e-ö.** Neftçala rayon şivələrində əsasən, v və y səsinin təsiri ilə baş verən bu əvəzlənmə region üçün səciyyəvi hadisə sayıla bilər: öy, söygi, Sö:n/Hüseyn, çö:rməy, dö:ran, dö:rə, dö:r/döyül, sö:da, sö:dəgər, çövür/çöyür

**ə-ö.** Əvəzlənmə hadisəsi, nə üçün? sual əvəzliyində, sonu saitle bitən sözlər II şəxs mənsubiyyət əlaməti qəbul edərkən və bəzi alınma sözlərdə baş verir: nöş/nöşün/nöhün, nənön/nənün, də-dön/dədün, sinön/sinün, möhübbət (büt. ş.).

**ı-u.** Əvəzlənmə sayca çox az sözləri əhatə etdiyinə baxmayaraq, maraqlı görünür: yoxun, yanqu, pammuğ, batgun, çalğuçı (Mir.).

Qeyd etmək lazımdır ki, bu əvəzlənmə, əsasən, -ıq şəxs sonluğunda şivənin aparıcı əlaməti hesab oluna bilər: baxuruğ/baxursuz/baxduğ/baxduz/, baxmuşuğ/baxmusuz/ baxaruğ/ baxarsuz, saxladuğ/saxladuz, yatduğ/yatduz (büt.ş.).

**i-u.** Neftçala rayon şivəsində bəzi sözləri əhatə edir: duhar/divar, Duvannı/Divannı, duan tutmağ (divan tutmaq) (büt.ş.).

**i-ü.** Neftçala rayon şivəsində, əsasən, şəxs sonluqlarında rast gəlinən bu cəhət aparıcı əlamət sayılır:

gəlirüy/gəlirsüz/gəldüy/gəldüz/gəlmişüy/gəlmisüz/gələ-rüy/gələrsüz/gələcüy/gələssüz, süz, dö:rüş, Pürzə/Firuzə (büt.ş.).

1.3.5. Qapalı saitlərin açıq saitlərlə əvəzlənməsi

**e-ə.** Bu əvəzlənmə hadisəsi şivədə az sözü əhatə etsə də, bəzi şivələrdə daha xarakterik hal hesab edilir: gən, ən, ənni, ələməy/eləməy, ələ/elə, bələ/belə, bələnciy/bələnciy, əşgar/eşgar, gənə, vərməy (büt.ş.).



**ı-a.** Neftçala rayon şivəsində bəzi sözlərdə müşahidə olunur: aşağa, çağart/çıxart, xarman, saramağ, kağaz (büt. ş.).

**u-o.** Bəzi kənd şivələrində bir neçə sözü əhatə edir: potulkə, yoxarı, o:cunuğ/ucubınığ, qo:r/qour (qovurmaq) (büt. ş.).

**i-ə.** Neftçala şivələrində bəzi sözləri əhatə etsə də, xarakterik hal sayılır: həməşəbahar, həməşə, həməən, nə:rtvan/lə:rtvan, də:z (büt.ş.).

#### 1.3.6. Açıq saitlərin qapalı saitlərlə əvəzlənməsi

**a-i.** Neftçala rayonu şivələrində çox az təsadüf olunan hadisədir: sımavar/simavar

**ə-e.** Bəzi kənd şivələrində rast gəlinən hadisə az bir qism sözdə rast gəlinir: şəkil, çekmey, çertgə, serçə, etir, yimey, əzyet, pencərə (büt.ş.).

**o-u.** Neftçala rayon şivələrinin əksəriyyətində qarşılaşılan hadisə olub, əsasən, alınma sözlərdə müşahidə olunur: doxdur, telfun, papruz, yağurmağ, pamadur (A.Qar. Qəd.) .

**ö-ü.** Neftçala rayon şivələrinin bəzi sözləri əhatə edən xüsusiyyəti kimi qəbul edilə bilər: güdə/güdəy, küsö:, nükdə, hüksümət, hürmət, Gühər/Göhər, ürpəy, güyərçin, güyəm (Xan.).

#### 1.3.7. Qapalı saitlərin qapalı saitlərlə əvəzlənməsi

**e-i.** Neftçala rayon şivələrində çox da xarakterik olmayan bu əvəzlənmə bir neçə sözü əhatə edir: bilit, qəzit, qəlit/qalet, şinil, midal, midalyon, hisab, tabi:

**ı-i.** Neftçala rayon şivələrində, xüsusilə, söz sonunda baş verərək şivənin aparıcı əlaməti hesab olunur: yaxşı/yaxçı, sari, pıxari, albali, baxdi, yoxdi/yoxdu, qapi, zopi (Mir. Söy.).

Əvəzlənmə bəzi sözlərdə və müxtəlif mövqələrdə də rast gəlinir: sirə/sirəm, bili/bılış, pitrağ/pıtrağ (ək. ş.).

#### 1.4. Saitlərin artımı

Neftçala rayon şivələrində müşahidə edilən sait artımı hadisəsi söz əvvəlində, söz ortasında və sonunda baş verir. Bunlardan söz əvvəlinə sait artımına daha tez-tez təsadüf olunur. Aşağıda bu hadisəni sistemli halda görə bilərik:

##### 1.4.1. Söz əvvəlinə saitin artımı

Alınma sözlərdə rast gəlinən bu hadisə r, s, ş səsleri ilə başlanan sözlərdə müşahidə edilir. Ümumiyyətlə, bu şivələrdə səs artımı hadisəsi ən çox i, u, o və ü səslerinin təmsalində reallaşır:

İ saitinin artımı: irayon, iradiyo, irazı, isdadiyon, isdəkan, işqaf, işqalat, İrza, İranə (Xan. Sar.)

Ü saitinin artımı: Ürüzgar, ürüşvət, ürüsvay (Xan. Haq.).

U saitinin artımı: urus, Urza, urzu, uruçqa, urbaşqa, ussul, ussol (Xan.Mir.).

O saitinin artımı: orıs, Orısyət/Urusyət (Xan.).

#### 1.4.2. Söz ortasına sait artımı

Neftçala rayon şivələrində söz ortasına sait artımı hadisəsi əsasən ümumxalq mahiyyəti kəsb etmişdir. Müxtəlif mənşəli alınma sözlərin ortasına ən çox i, ı, ü, ə, u saitlelərinin artırılması baş verir: hərif, əmir, höküm, kulub (əks.ş.).

#### 1.4.3. Söz axırına sait səs artımı.

Neftçala rayon şivələrində söz sonuna sait artımı bəzi alınma sözlərdə baş verir: metrə, həmi, litrə

#### 1.5. Saitlelərin düşümü

Azərbaycan dilinin dialekt və şivələrində səciyyəvi fonetik hadisələrdən biri də sait düşümüdür. Bu hadisə ən çox söz ortasında baş verir: ərzə, həməşə, Yedgar, Həlmə, sə:fə (Mir. Söy.).

Bəzi mürəkkəb sözlərdə də söz ortasında sait səs düşümü baş verir: qaynənə, qaynarvadı, əmoğlı, bibqızı, Əzzağa, daydossı (Xan.Söy.).

Qeyd etmək lazımdır ki, bu şivələrdə sonu r sonor samiti ilə bitən birhecalı feillər indiki zamanda təsərif olunarkən I şəxsin tək və cəmində sait səs düşməsi baş verir: verrəm/verrüy, vırram/vırruğ, cırram/cırruğ, qırram/qırruğ (əks. ş.).

Bundan başqa, bəzi yer zərflərində də eyni halı görmək mümkündür: bırdə/bırdan, orda/ordan, harda/hardan (əks. ş.).

#### 1.6. Ahəng qanunu

Neftçala rayon şivələrində ahəng qanununun həm pozulması, həm də qorunması müşahidə olunur. Digər şivələrlə müqayisədə, əsasən, dodaq ahənginin qorunması daha çox səciyyəvidir: pama-dor, nana, qabil, Zahra (əks. ş.).

Bununla bərabər, ahəng qanununun pozulması halları da vardır:

a) Təsirlik hal şəkilçilərinin işlənməsində damaq ahəngi pozulur: adami, qabi, yağı (büt.ş.).

b) II şəxs mənsubiyyət şəkilçilərində damaq ahəngi pozulur: anun/anu:z, şəkilün/şəkilü:z, qapun/qapu:z (büt.ş.).

c) Təsriflənmə zamanı I, II şəxsin cəmində dörd cür yazılan indiki zaman şəkilçisində və şəxs sonluqlarında damaq ahəngi pozulur: gəlürüy/gəlürsüz, baxuruğ/baxursuz (büt.ş.).

ç) Təsriflənmə zamanı I, II şəxsin cəmində nəqli keçmiş zaman şəkilçisində və şəxs sonluqlarında damaq ahəngi pozulur: gəlmüşüy/gəlmüsüz, baxmuşuğ/baxmusuz (büt.ş.).

e) Şühudi keçmiş, qəti və qeyri-qəti gələcək zamanlarda təsriflənmə zamanı I, II şəxs sonluqlarında ahəng qanunu pozulur: gəldüy/gəldüz, gəlürüy/gəlürsüz, gələcüy/gələssüz; baxduğ/baxduz, baxaruğ/baxarsuz, baxacuğ/baxassuz (büt.ş.).

ə) Əmr şəklinin II şəxsin tək və cəmində ahəng qanunu pozulur: gəlün/gəlüz, baxun/baxuz (büt.ş.).

#### 1.7. Samitlər və onların xüsusiyyətləri

Neftçala rayon şivələrində ədəbi dildə işlənən 23 samit səslə bərabər, şivənin spesifik samit səslərinə də rast gəlinir: Bunlar aşağıdakı samit səslərdir:

**K' səsi.** Azərbaycan dilinin bəzi dialekt və şivələrində müşahidə olunan bu səs ədəbi dildə q səsi ilə tələffüz edilən və yazılan bəzi sözlərdə istifadə olunur: k'uş/quş, k'utab/qutab, k'utarmağ/qurtarmaq, k'utu/qutu (büt.ş.).

**İl səsi.** Azərbaycan dilinin bəzi dialekt və şivələrində olduğu kimi, bu şivədə də müşahidə olunur. Şivədə [ts] səsi ilə tələffüz olunan belə sözlər yazılı ədəbi dildə ç hərfi ilə yazılır: tsay/çay, tsəpər/çəpər, sərtsə/sərçə (əks.ş.).

**Dz səsi.** Azərbaycan yazılı ədəbi dilində bu səsin qrafik işarəsi c hərfidir. Qeyd etmək lazımdır ki, dz səsinə digər dialekt və şivələrimizdə də rast gəlinir. Neftçala rayon şivələrində sözün müxtəlif mövqelərində çıxış edir: dzərmə/çərmə, dzorab/corab, Orudz/Oruc, odzağ/ocağ (əks.ş.).

**J səsi.** Əsasən, Azərbaycan dinin Qərb qrupu dialekt və şivələri üçün xarakterik olan bu səsə Neftçala rayon şivələrində bəzi sözlərin müxtəlif mövqelərində rast gəlinir: jırım/cırım, joma qoymağ/coma qoymağ, ağajdələn, pöjdəməy/pörşələmək, uma-jası, ajdığ, güjdi, gejdi(büt.ş.).

**Ng səsi.** Neftçala rayon şivələrində əsasən, söz sonunda işlənən bu qədim səsin yazılı ədəbi dildə qrafik işarəsi olmasa da, dilin qədim abidələrində əks olunduğu məlumdur. Məs.: cəngər (misin pası), cəngəri (rəng), biləng/bilək, yengi, çiling, dəngl-düngül (əks.ş.).

**Nq səsi.** Neftçala rayon şivəsində bəzi sözlərdə ədəbi dildəki n saiti əvəzinə [nq] işlənir: donquz

**Q səsi.** Neftçala rayon şivəsində ədəbi dildə g səsi ilə başlayan bəzi sözlər bir sıra kənd şivələrində q kimi tələffüz olunur: qəldi, qedirsən, qörmirəm və s.

#### 1.8. Samitlərin əvəzlənməsi

Neftçala rayon şivələrinin xarakterik xüsusiyyətlərini göstərən maraqlı cəhətlərdən biri də samitlərin əvəzlənməsidir. Bu şivələrdə samit səslərin əvəzlənməsini aşağıdakı kimi göstərmək olar:

##### 1.8.1. Kar samitlərin cingiltili samitlərlə əvəzlənməsi.

**k-g.** Söz ortasında: əsgı, əsgər, isgan, isgəncəbi

Söz sonunda: bö:g, beşig, küləg, ürəg, sümüg, ilig, bilig, ütüg, çörəg

Bütövlükdə Şərqi qrupu dialekt və şivələri üçün xarakterik olan bu hal Neftçala şivələrinin əsas aparıcı əlaməti hesab olunur.

**k-y.** Bu əvəzlənmə hadisəsi də Neftçala rayon şivələrinin əsas əlamətlərindən biri hesab olunur. Əsasən, sözün sonuncu hecası üçün xarakterikdir: ürəy, sümüy, pıləy, ütüy, ələməy, bilməy

**t-d.** Bu əvəzlənmə hadisəsi şivədə sözün orta və son hecası üçün xarakterikdir: dəfdər, müşdəri, baxdavər, vaxd, baxd

##### 1.8.2. Kar samitlərin kar samitlərlə əvəzlənməsi

**p-f.** Bu əvəzlənmə bəzi sözlərdə, xüsusilə müşahidə olunur: afar, qafı, safsarı, lafatgə, əftəy/aptek, küf, laf/yaf, (Sur. Qır.).

**f-p.** Yuxarıda qeyd olunan kimi, müvafiq olaraq bəzi sözlərdə əksinə əvəzlənmə də baş verir: lapet, surpa/surfa, kəp/kəf, kəpgir/kəfgir, kip/kif , qəpədan, qənpet/konfet, sopı/sofu (Sur. Qır.).

**ç-ş.** Bu əvəzlənməyə az qism sözdə rast gəlinir: çəndir-şəndir, çü-şü (Mir. Söy.).

1.8.3. Cingiltili samitlərin kar samitlərlə əvəzlənməsi.

**d-t.** Bu əvəzlənmə şivədə, əsasən, sözün əvvəli və sonu üçün səciyyəvi cəhətdir: tiş, tüşman, tukan, süt, dört, kilit (əks.ş.).

**ğ-x.** Bu əvəzlənmə şivədə əsasən, ərəb mənşəli **ağıl** sözündə müşahidə olunur: axıl, axıllı, axıllammağ (büt.ş.).

1.8.4. Cingiltili samitlərin cingiltili samitlərlə əvəzlənməsi.

Cingiltili samitin cingiltili samitlə əvəzlənməsi maraqlı hadisə olsa da, şivə üçün çox da xarakterik hal sayılmır.

**b-v.** Bəzi kənd şivələrində sözün, əsasən, orta və son mövqeyində müşahidə olunur: davan, çovan, yava/yaba, div/dib, div-çəg, divində, dıvır/dibir, Avdilla (Qır. Sur.).

**q-ğ.** Neftçala rayon şivələrində, əsasən, söz ortasında və söz sonunda müşahidə olunur: yalğuz, də:ğa, ləğəb, baxmağ, oxımağ, çapığ, arığ (büt.ş.).

**y-g.** Neftçala rayon şivələrində, əsasən, sözün orta və son mövqeyində rast gəlinir: gög/göy, gögərçin, dügmə, igdə, ig/iy, çig/çiy

**d-t** əvəzlənməsi Neftçala rayon şivələrində sözün son hecası üçün daha xarakterikdir: dört, kilit, ot, savat (əks.ş.).

**b-p.** Neftçala rayon şivələrində söz ortası üçün daha xarakterik hadisədir: şorpa, kopud, Atopba/Atababa (əks.ş.).

**m-n.** Əvəzlənməsinə söz ortası və sonunda daha çox rast gəlinir: münkün/mümkün, sinavar, bizin (əks.ş.).

1.9. Samitlərin artımı.

Neftçala rayon şivələrində samit artımına daha çox söz əvvəlində, ortasında və sonunda rast gəlinir.

1.9.1. Söz əvvəlində samit artımı.

**Y** samitinin artımı. Bu səsin artımı dildə qədim bir xüsusiyyət olduğundan hal-hazırda da müşahidə olunur: yalo:/alov, ye-sir/əsir, yeniş/eniş və s.

**H** samitinin artımı. H səsinin artımı da türk dillərində qədim xüsusiyyət kimi dəyərləndirilərək müasir izləri də müşahidə olunur: hasand, həlbətdə, haçar, hasa/əsa (əks.ş.).

### 1.9.2. Söz ortasına samit artımı

H samit artımı. Neftçala rayon şivələrində ən çox təsadüf olunan samit artımı hadisəsi h səsinin artımı ilə bağlıdır: camahat, sahat, mahna/bəhanə, nəhlət/lənət (əks.ş.).

Y samit artımı. Bəzi alınma sözlərdə, əsasən, iki sait arasında y samit artımı müşahidə olunur: zəyif, tiyatır, biyabır, xayın/xayın (əks.ş.).

### 1.9.2. Söz axırına samit artımı

Neftçala rayon şivələrində bəzi sözlərin sonuna samit artımı müşahidə olunur:

N səsinin artımı. Məs.: paltun/palto, azcan, məncən, ruscan, diyincən (əks.ş.).

M səsinin artımı. Məs.: bərkəm/bəlkə, bi kərəm/bir kərə, bi-dəfəmliy (Xan.Haq.).

### 1.10. Samitlərin düşməsi.

Samitlərin düşməsi hadisəsi Neftçala rayon şivələrində sözün müxtəlif mövqelərində müşahidə olunur.

#### 1.11. Sözün əvvəlindən samitin düşməsi.

Neftçala rayon şivələrində söz əvvəlindən h, y, s samitlərin düşməsinə rast gəlinir: ulğum, Usubəli, pişgə və s.

##### 1.11.1. Sözün ortasından samitin düşməsi

H səsinin düşməsi. Məs.: sö:bət, sə:r, tə:r, kö:nə (A.Qar.Qəd.).

V səsinin düşməsi. Məs.: do:şan, yo:şan, tö:bə, suarma, houz, lo:ğa (əks. ş.).

N səsinin düşməsi. Məs.: kəd/kənd, qəd/qənd, tüəy/tüfəy (Xan. Haq.).

##### 1.11.2. Sözün axırından samit düşməsi

V səsinin düşməsi. Neftçala rayon şivələrində dodaq saitlərinin qonşuluğunda v samitinin düşməsi hadisəsi baş verir. Bu zaman dodaq saiti uzanmaya məruz qalır: o:, o:çi, bozo:, bülö:, ənö:, yalo: (əks.ş.).

T səsinin düşməsi. Neftçala rayon şivələrində bəzi alınma sözlərin sonunda t samitinin düşməsi baş verir: dos, artis, faşis, üs, vax (əks.ş.).

R səsinin düşməsi. Neftçala rayon şivələrində r səsinin düşməsi bir sıra hallarda baş verir:

a) Sonu r səsi ilə bitən feillərin əmr şəklinin ikinci şəxsin təkində: götü, otu, gəti

b) –dır xəbərlilik şəkilçisindən: yaxşısı, həkimdi, sarıdı, istidi, yaşdı

c) Bir sayının digər sözlərlə yanaşı işləndiyi zaman: bi dənə, bi an, bi saat, bi gül

d) Qədər sözünün müxtəlif sözlərlə yanaşı işləndiyi hallarda: nə qədə, bi qədə, ora qədə, bura qədə, evə qədə

### 1.12. ASSİMİLYASIYA

Azərbaycan dilinin Neftçala rayon şivələrində assimilyasiya hadisəsi aşağıdakı hallarda baş verir:

- 1) M-b-m: pammıǵ, ammar, omma
- 2) Z-d=z: gəzzirməy, bizzən
- 3) Z-l=z: qazzar, üzzi, yazzıǵ, gizzən
- 4) D-l=d: savaddı, daddı, süddi
- 5) R-l=r: torrar, qarrar, yerri
- 6) S-t=s: bossan, ussul, yassıǵ
- 7) S-d=s: kəssi, bəssi, əssi, pissi
- 8) T-l=d: otdi, otdar, atdan
- 9) Ş-l-d: quşdar, döşdig, işdəməg
- 10) P-m=b: tapbaca, tapbaǵ, tapbıltı
- 11) S-t=s: eşissə, gessə, issəməy
- 12) S=z=s: yassa, dussuz, sössüz

### 1.13. DİSSİMİLYASIYA

Neftçala rayon şivələrində dissimilyasiya hadisəsi aşağıdakı hallarda baş verir:

- 1) R-l: zərəl, xənçəl, incil
- 2) C-j: ağajdar, güjdi, xəjdiy, bijdiy, gijdi
- 3) Ç-ş: seşdi, qaşdı, işdi, uşdı

### 1.14. METATEZA

Neftçala rayon şivələrində metateza hadisəsi aşağıdakı hallarda müşahidə olunur:

- 1) V-r: dəvriş/dəbriş, çevron

- 2) L-b: nəbləki/ləbləki
- 3) D-y: maydan, bayda
- 4) K-s: tısgımməy/tıskımməy
- 5) L-f: küflət/kıflət
- 6) Y-r: qıryət, Oryad/Oryat
- 7) G-r: örgəmməy, örgəşməg
- 8) T-r: örtü
- 9) F-r: surfa/sırfa

### 1.15. GEMİNATLAŞMA

Neftçala rayon şivələrində maraqlı doğuran fonetik hadisələrdən biri də geminatlaşma ilə bağlıdır. Bu şivələrdə daha çox qoşalaşma hadisəsi ç, q, l, m, r, s, ş, t və s. samitlərində baş verir:

- a) B səsinin qoşalaşması: obba, abba, dobba, zobba
- b) Ç səsinin qoşalaşması: qoççağ, miççi/məççi, oççi!, qoççi, qoççağ, kiççiy, küççiy
- c) C səsinin qoşalaşması: höccət, accı
- d) Q səsinin qoşalaşması: yoqquş, nəqqədə, loqqı, çaqqanağ, lıqqa, çıqqan, laqqa-taraqqa
- e) L səsinin qoşalaşması: İlli, illəmməy, illac
- f) M səsinin qoşalaşması: həmməşə, ləmmə, təmmiz, əmmiz, hammi
- g) N səsinin qoşalaşması: sinni, inni-cinni, ənn
- h) P səsinin qoşalaşması: şəppə, şəppir, şəppirtı, loppa, toppa, lappa, təppiy
- i) R səsinin qoşalaşması: qarrank'uş/qarranquc, kərrə, harrın
- j) S səsinin qoşalaşması: kəssəy, əssiy/əskiy, yassar, həssə (məy), ass, üss, k'ıssa
- k) Ş səsinin qoşalaşması: başsağ, aşsağ, çosşa!, köşşəy
- l) T səsinin qoşalaşması: pattağlığ, qarapattağ
- m) V səsinin qoşalaşması: avvam, şüvvən/şivvən, davva
- n) Z səsinin qoşalaşması: azzar, uzzun, azza!, yazzığ, üzzüy

### 1.2. MORFOLOJİ XÜSUSİYYƏTLƏR

Neftçala rayon şivələrinin morfoloji xüsusiyyətləri bu şivələrin spesifik morfoloji əlamətlərində öz əksini tapır.



**İSİM. Sadə isimlər.** Neftçala rayon şivələrində elə sadə isimlər var ki, yalnız bu şivəyə məxsus olması ilə seçilir: nona (toyuğun yumurtlaması üçün düzəltdiyi çuxur), əmmərə (arx), pələd (küçə qapısı), qulangəriş (eyvan), qorapalan (aşsüzən) qadağ (mismar) və s.

**Düzəltmə isimlər.** Neftçala rayon şivələrində isim düzəldən ən məhsuldar şəkilçilər aşağıdakılardır:

1) –lığ/-nığ/-zığ –liy/-lüg-luğ lüy/-lüg/-nüg: asmalığ, quzılığ, belliy, əllyi, cannığ, günnüy, ağızzığ, avadannığ

2) –arğa, –ərgə: qantarğa, dönərgə,

3) –ığ, –ig/iy: sarığ, itig/itiy, yetig/yetiy

4) –ma, –mə: qarama, acıtma, artırma, bılama, bıdama, dələmə, təpitmə, tutma

5) –gın, –ğın: vırğın, azğın, dolğın, dalğın

6) –acağ, –əcəy: baxacağ, görəcəy (tale)

7) –gi: girgi, ülgü

8) –ana: kopana, urbana

9) –quc: çıraquc, fırranquc, qarranquc

10) –mac, –məc: doğramac, dürməc, bozzamac, yaxmac

11) –ıci, –ici: yiyici, diyici, baxıcı, alıcı

**Mürəkkəb isimlər:** Neftçala rayon şivələrində Azərbaycan dilinin digər dialekt və şivələrindən fərqli olan bir sıra mürəkkəb isimlər işlənir: başaltı, qulangəriş, aynabənd, baharbənd, altdan-yuxarı, başəyağ, baş yoldaşı, çörəyqatığı və s.

**İsmin hal kateqoriyası ilə bağlı səciyyəvilik.** Neftçala rayon şivələrində ismin hal kateqoriyasında ədəbi dildən bəzi fərqli əlamətlərə rast gəlinir. Məsələn, Beşdəli və Kürkənd, həmçinin Surra kənd şivələrində ismin təsirlik halında bu şivəyə xas olmayan –yı –yi, –yu, –yü şəkilçisi işlənir: *qapıyı, quyyı və s.*

Adlıq hal mənacə yerlik halı əvəz edir: *-Yaz əkinçi, K'ış dilənçi (Zərb-məsəl); -Yaz əkərsən, k'ış yığərsən (Xan.).*

Yönlük hal mənacə yerlik halı əvəz edir: *-Torı qano:n ağzına qurullar (Haq.).*

Yönlük hal mənacə çıxışlıq halı əvəz edir: *-Sə: xoşum/xoşım gəlmir (Mir.); -Sə: acığım gəldi (söy.).*

Bundan başqa, təsirlik hal mənaca yönlük halı əvəz edir: - *Allah sə: rəhmət eləsin!(N.)*.

Yerlik hal mənaca çıxışlıq halı əvəz edir: - *Yüz ildə bir belə şey olur (N.); -Üşdə alacağım yox, beşdə verəcəyim (Zərb-məsəl)*.

Çıxışlıq hal mənaca təsirlik halı əvəz edir: - *Pişiy güdür ki, cücalərdən aparırsın; - Çaydan-çörəydən yiyün, sa:d beşdə gələcəm (Həs.)*.

İsmin mənsubiyyət kateqoriyasında maraqlı səciyyəvilik müşahidə olunur:

Mə:n bacım/öyüm	Bizin bacımız/öyümüz
Sə:n bacun/öyün	Sizin (süzün) bacu:z/öyü:z
O:n bayıssi <sup>i</sup> /öyi	Oların bayıssi <sup>i</sup> /öyləri/öyi

İsmin şəxsə və kəmiyyətə görə dəyişməsi-xəbərlik kateqoriyası həm isimləri, həm də isimləşmiş digər nitq hissələrinə aid morfoloji xüsusiyyət olub aşağıdakı şəkildə işlənir:

Mən insanam; məlliməm	Biz insanuğ; məllimü
Sən insansan; məllimsən	Siz (süz) insansuz; məllimsüz
O insandı; məllimdi	Olar insandı; məllimdi

**Sifət. Sadə sifətlər.** Neftçala rayon şivələrində işlənən xarakterik sadə sifətlərə aşağıdakılar aiddir: *pezi, yava, xımı, səmə, bazı, va:la, vağam və s.*

**Düzəltmə sifətlər** də özünəməxsusluğu ilə seçilir: *boylu, qıyımlı, k'ıpiğ, cəngəri və s.* **Mürəkkəb sifətlər** də xarakterik cəhətləri ilə fərqlənir: *qağməmi, qayışbaldır, əlikö:liaçığ, veyşəlqara, dəmdəməki və s.*

Sifətin dərəcə əlamətlərində də şivəyə məxsus səciyyəvilik müşahidə olunur: *Azaltma dərəcəsi: ağuş, gögüş, qızartdağ; boz-bılandığ, kəmşirin, kiçirəy*

**Çoxaltma dərəcəsi:** *vamva:la, dosdoğma, şimşirin, dumduz, qırduz, qəttəzə, qətəcər, sütağ, tox qırmızı, lala qırmızı, qan qırmızı, təmtəmiz/təptəmiz və s.*

**Say.** Neftçala rayon şivələrində qədim türk say sistemi qorunub saxlanılır. Lakin bütün kənd şivələrində bir qayda olaraq, *səksən* əvəzinə *həştad* işlənir.

Sıra saylarının düzəlməsində -ımcı, imci, umcı, -ümcü sonluqlarından da istifadə olunur: *birimci sinif*, *beşimci mərtəbə*, *üçümi gün* və s.

**Əvəzlik.** Neftçala rayon şivələrində şəxs əvəzlilikləri ədəbi dildə olduğu kimi olsa da, bəzən III şəxs cəm əvəzliyi *onlar* əvəzinə *onnar/olar* kimi işlənmənin şahidi olur. Şəxs əvəzliliklərinin hallanmasında bitişdirici samitlərin düşməsi zamanı uzanma baş verir: *-Mə:m öyimi su apardı* (Ban.); *-Sə: də çağırdılar?* (Or.); *-O: bira qoyma!* (N.).

Bəzi kəndlərdə fərqlilik də görünür: *-Sə: də orda sorışdılar* (Qaç.).

Şivədə ən çox işlənən sual əvəzlilikləri bunlardır: *nə:şə?*, *ne:şə?*; *nöş?*, *nöşün?*, *nöhün?*, *ha:si?*

**Feil.** Neftçala rayon şivələrində işlənən feillər daha çox semantik səciyyəviliyə malikdir. **Sadə feillər:** *qatmağ* (qovmaq), *qırmağ* (arxasınca danışmaq), *təzməy/təziməy/təzidməy* (qaçmaq) və s. **Düzəltmə feillər:** *qapışmağ*, *qadağlamağ*, *qayıрмаğ* (düzəltmək), *alazzamağ*, *deyitdəşməy* (mübahisə etmək), *vaysımmağ* (hefsilənmək), *asılammağ* (küfr söyləmək). **Mürəkkəb feillər:** *dəng olmağ*, *girinc eləməy*, *küəngi olmağ*, *qo:r eləməy* və s.

### **Feilin qrammatik məna növləri**

Neftçala rayon şivələrində feilin məna növləri morfoloji baxımdan ədəbi dildən kəskin fərqlənmir. Bu hal ən çox məlum və məchul növlərdə müşahidə olunur. Lakin qayıdış növdə işlənən bəzi feillərin ədəbi dildən fərqli məzmun kəsb etməsi maraqlıdır: *üzülməy* (*xəstəlikdən zəifləmək*), *ürəyi qazınmağ* (*acmaq*), *sönükməy* (*azalmağ*), *çö:rükməy* (*geri çevrilmək*, *geri dönmək*), *dolanmağ* (*rəftar etmək*, *yaşamağ*), *dirənməy/dirəşməy* (1. *israr etmək*, 2. *səy etmək*), *qıncanmağ* (*narahat olmağ*), *bıçidmağ* (*işdən yayınmaq*), *ötüşməy* (*yola vermək*), *souşmağ* (*keçib getmək*),

*otuxmağ* (ot yeməyə başlamaq), *tutuşmağ* (odun yanması), *çim-çişməy* (iyrənmək), *məğərrəşməy* (səsin xırıldaması), *qaxsımağ* (yağın kiflənməsi), *yapışmağ* (yaraşmaq), *qanığmağ* (qana həris olmaq). Maraqlı cəhət ondadır ki, şivədəki bəzi qayıdış feillərdə növün morfoloji əlamətləri -ş, -x, -k, -s ünsürlərlə meydana çıxır.

Neftçala rayon şivəsində icbar növ feillər əsasən, -dir<sup>4</sup> (-t) əlaməti ilə düzəlir. Lakin bu şivələrdə -dir<sup>4</sup> əlaməti ədəbi dildən fərqli funksiya daşıyır: *utdurmağ* (*uduzmaq*), *atdırmağ* (1.şəkil *çəkdirmək*. 2. *abort etmək*.), *yekdirmək* (*dəqiqləşdirmək*).

Şivədə feilin qarşılıq-birgəlik növünə aid səciyyəvi feillər işlənir: *qapışmağ* (*güləşmək*), *tapışmağ* (*rastlaşmaq*), *əlləşməy* (*da-laşmaq*).

Şivədə feillərin təsrifi zamanı birinci və ikinci şəxs sonluqlarının yalnız dodaq variantı işlənir: *gəldüyü*, *gəldüz*, *gəlmişüyü*, *gəlmisüz*, *gəlirüyü*, *gəlirsüz*, *baxacuğ*, *baxassuz*, *baxaruğ*, *baxarsuz* və s.

Neftçala rayon şivələrində əmr şəklinin qədim əlaməti *-ginən*, *-gınan*, *-qınan* mühafizə olunmuşdur: *gəlginən*, *baxgınan/baxqınan* və s. Maraqlıdır ki, bəzi şivələrdə qapalı kök morfemli feillər əmr şəklinin ikinci şəxs təkində -i<sup>1</sup> sonluğu qəbul edir: *-Baxı<sup>i</sup>*, *gələn yoxdı<sup>i</sup>?*; *-Duri<sup>i</sup> gedün*, *gejdi!(N.)*.

### Əmr şəkli

Mən alım/gəlim	Biz alağ/gələy; alağun/alaguz; gələyün/gələyüz
Sən al/gəl (-i <sup>4</sup> ; -qınan, -gınan <sup>2</sup> )	Siz/süz alun/aluz; gəlün/gөлüz
O alsın/gəlsin	Olar alsın/gəlsin(nər)

Bəzi şivələrdə sonu qapalı birhecalı feillərdə son samit işlənir: *ba* (*x*), *gə* (*l*), *du* (*r*) və s. Sonu r səsi ilə bitən bəzi ikihecalı feillərdə də r səsinin düşməsi baş verir: *otu* (*r*), *gəti* (*r*), *götü* (*r*) və s. Bəzi şivələrdə isə bu sözlərdə, hətta *ot*, *gət*, *göt* və s. kimi işlənmə müşahidə olunur.

Feilin arzu şəklinin əsasən ədatlarla işlənməsi müşahidə olunur: *ka:ş/ka:şı gələydi, no:la/no:lam/no:leydi baxeydi*

Feilin vacib şəklinin inkarı bu şivədə də *dö:r* (deyil) vasitəsilə düzəlir: *baxmalı dö:rəm, baxmalı dö:rsən, baxmalı dö:r; baxmalı dö:rüy, baxmalı dö:rsüz, baxmalı dö:llər*

Feilin lazım şəkli bir qayda olaraq işlənmir. Lakin tamamlıq budaq cümləsinin bir tipində baş cümlənin lazım şəkli ilə ifadə olunmuş xəbəri məzmunca feilin rəvayət şəklinin mənasında çıxış edir: - *O da mına diyəsi ki, mə: köməyçi lazım dö:r, özim hamsın eliyəcəm (Xan.)*

Feilin şərt şəklinin təsrifi zamanı aşağıdakı hallar müşahidə olunur:

Mən alsam/gəlsəm	Biz alsuğ/gəlsüy
Sən alsun/gəlsün	Siz (süz) alsuz/gəlsüz
O alsə/gəlsə	Olar alsə/gəlsə (lar <sup>2</sup> )

Şivədə feilin şərt *əyər/əgər/əyərrəri/əgərrəri/əyəm / əgəm / əyəmləri/əgəmləri/əgəryana* bağlayıcıları ilə işlənməsi də intensiv müşahidə olunur.

Feilin xəbər şəklinə gəldikdə isə, demək olar ki, hər üç zaman ədəbi dildə olduğu kimi qalsa da, təkcə fonetik fərqlərlə işlənir:

### ***Nəqli keçmiş zaman***

Mən almışam/gəlmişəm	Biz almışuğ/gəlmişüy
Sən almısan/gəlmisən	Siz almısuuz/gəlmisüz
O alıb/gəlib	Olar alıb/gəlib

Feilin nəqli keçmiş zamanı bu şivədə aşağıdakı səciyyəvilik daşıyır:

a) Şivədə -ıb<sup>4</sup> nəqli keçmiş zaman əlaməti yalnız III şəxsdə işlənir: *o alıb/gəlib, olar alıblar/gəliblər*.

b) Şivədə -miş<sup>4</sup> nəqli keçmiş əlaməti feilin rəvayət şəkli ilə işlənir: *almışmışam/gəlmişmişəm, o almışmış/gəlmişmiş; almışmışuğ/gəlmişmişüy, olar almışmış (dar)/gəlmişmiş (dər)*

c) Şivədə nəqli keçmiş zaman feilin şərt şəklini morfoloji əlamətsiz bildirir: *-Əgər görmüşəm, görməmiş olum, əgər dimişəm, diməmiş olum (Mir.)*.

d) Şivədə nəqli keçmiş mənaca indiki zamanı bildirir: *-Lap üzünə dimişəm həmşə ki, sən mən diyən adam dö:rsən (Mir.)*.

### **Şühudi keçmiş zaman**

Mən aldım/gəldim	Biz alduğ/gəldüy
Sən aldun/gəldün	Siz (süz) alduz/gəldüz
O aldı/gəldi	Olar aldı/gəldi

Neftçala rayon şivəsində sühudi keçmiş zamanın mənaca həm də digər feil şəkillərinin məzmununda işlənməsi müşahidə olunur:

a) Qəti gələcək zaman məzmununda: *-Bərkəm, bü:n getdim, bərkəm, saba getdim (Kür.)*.

b) Nəqli keçmiş zaman mənasında: *- Gedib gördüm ki, saba-ha heç nə qalmadı (Söy.)*.

c) Şərt şəkli mənasında: *-Birdən sə: ras gəldi, onda bını ver oa (Sur.)*.

### **İndiki zaman**

Mən alıram/gəlirəm (allam/gəlləm)	Biz aluruğ/gəlürüy
Sən alırsan/gəlirsən	Siz (süz) alursuz/gəlürsüz
O alır/gəlir	Olar alır/gəlir (alıllar/gəllilər)

Şivədə indiki zaman mənaca digər feil şəkillərinin mənasında da işlənir:

a) Şühudi keçmiş zaman mənasında: *-Biri olur, biri olmur. Bi kətdə bi əjdaha peydah olur (Xan.)*.

b) Nəqli keçmiş zaman mənasında: *-Bına mat-mə:təl qallam ki, nöş mə: görmədi bı kişi? – Yuxumda gö:rrəm ki, əyağyalın qa-çırım (Gün.)*.

c) Qəti gələcək mənasında: - *Bi gün gələn bi gün gedir!* (Xil.).

d) Qeyri-qəti gələcək mənasında: - *O nə diyir disin, mən öz işimi yaxşı bilirəm* (Kür.).

### **Qəti gələcək zaman**

Mən alacam/gələcəm	Biz alacug/gələcüy
Sən alacağsan/gələcəysən	Siz alacağsuz/gələcəysüz
O alacağ/gələcəy	Olar alacağlar/gələcəylər

Şivədə feilin qəti gələcək zamanı mənacə feilin digər şəklinin məna xüsusiyyətlərində çıxış edir:

a) Əmr şəklinin mənasında: - *Mə: biaz urbana verün, aparacam. –Yaxşı fikirrəş ki, hər şey yaxşı olacağ* (Kür.).

b) Qeyri-qəti gələcək zaman mənasında: - *Özünə disün, ham-sın başa salacağ* (Həs.).

c) Arzu şəklinin mənasında: - *Ana-ata olmyıncan hardan biləcəysən ki, olar nə çəkib?* (Xan.).

### **Qeyri-qəti gələcək zaman**

Mən alaram/gələrəm	Biz alarug/gələrüy
Sən alarsan/gələrsən	Siz (süz) alarsuz/gələrsüz
O alar/gələr	Olar alallar/gələllər

Qeyd etmək lazımdır ki, Neftçala rayon şivələrində qeyri-qəti gələcək zamanın inkarında ədəbi dildən seçilən fərqli əlamət yalnız ikinci şəxsin tək və cəmində müşahidə olunur: *sən almarsan/gəlmərsən; siz (süz) almarsuz/gəlmərsüz*

Maraqlıdır ki, Neftçala rayon şivələrində qeyri-qəti gələcək zamanın mənacə digər zamanların mənasını bildirməsi də qeydə alınmışdır:

a) İndiki zaman mənasında: - *Uşağ gələndə görər ki, qo:şi uşağları da birrəşib harasa gedillər(N.); – Mə:n xoşım gələr ki, adam tezzən dura, küçəsin süpirib sulıya! Gün.*

b) Qəti gələcək zaman mənasında: *-Biznən gedərsənsə, yaxşı olar. -Bü:n, ya:ğın öydə olarsan. - Gedən gətirər, oturan yol gözüyər (N.).*

c) Əmr şəkli mənasında: *- Mə: bağışdıyarsuz, getdim! (Söy.).*

**Zərflər.** Neftçala rayon şivələrində zərflər lüğəvi baxımdan zənginliyi ilə fərqlənir:

**Zaman zərfləri:***zol, isrən, bildir, inşil, ta:isrən, dünənnəri, dəmmədəm*

**Yer zərfləri:***bıra, oyana-biyana, aşağı, yuxar/uxar, gəri*

**Tərzi-hərəkət zərfləri:***anqərib, üzbəsurat, yüyərəppə, aran-saran, yeyin, lapdan, basməmmədi, pirkar, alaçəngəş, yanpörti*

**Miqdar zərfləri:***bitgə, bibırım, dəngil-düngül, ummanca*

**Qoşmalar.** Neftçala rayon şivələrində xarakterik qoşmalara rast gəlinir: *örçi/örti/örki; ucbatınnan; onnan, go:ra, qabağ, alahı; -can/-cən, -nan/-nən*

**Bağlayıcılar.** Neftçala rayon şivələrində bağlayıcılar ədəbi dildən bəzi fonetik fərqlərə görə seçilir: *həmi, amba, ama, ancağ, gəh, ara, -nan/-nən, inta:si/ımtahası*

**Ədatlar.** Neftçala rayon şivələrində ədatlar ədəbi dillə həm oxşar, həm də fərqli leksik tərkibə malikdir: *-lı, -li, -mı, -mi, -ca, -cə, helə, belə, bircəm, andaz/əndaz, ba, baxqınan, bıra ba, gə, gə görüm, ki, tay, cılxa, tey, dənə, nöş, genə/gənə, çim, göl, lül, lüm*

**Modal sözlər:***oxşi:r, diyəsən, mə: elə gəlir, üzüm əyağü:n al-tına!, üzüə diməy olmasın!, nə var, nə var, namala/namahlama, bərkəm/bərkəm, no:landa, olmıya, Allah eləməmiş, Allavara!, Allahdan olan kimi, diməy olmaz, məxləs*

**Nidalar:** Neftçala rayon şivələrində çox işlənən nidalər bunlardan ibarətdir: *Ədə!, Az!, Əşi!, Ə kişi!, hey, hoy, ey, eyha!, piş-tə!, poşoll!, kişə!, bili! Bili! Ho! Hini! Qazi! Bıy! Pay ato:nan!*

### 1.3. SİNTAKTİK XÜSUSİYYƏTLƏR

Neftçala rayon şivəsinin sintaksisi bu şivənin fonetik, morfoloji və leksik cəhətindən tam fərqli mahiyyət daşıyır. Qeyd olunan şivəyə onun mənsub olduğu şivə qrupu daxilində baxıldıqda



onları birləşdirən və ümumiləşdirən cəhətlərlə xarakterizə olunduğunun şahidi olur. Neftçala rayon şivələrinin sintaksisini Azərbaycan ədəbi dilinin sintaktik səviyyəsi üzərindən öyrənilməsində aşağıdakı sistemi nəzərdə tutmaq məqsədəuyğun olardı:

- 1) Xəbərin istifadəsi məsələsində
- 2) Mübtəda və xəbərin uzlaşmasında
- 3) Söz birləşmələrində
- 4) İdarə əlaqəsində
- 5) Söz sırasının gözlənilməsində
- 6) Cümlə tiplərində və s.

## 1. XƏBƏR

Neftçala rayon şivələrində həmcins xəbərlə cümlələrdə ellipsis baş verir: -Qazanun issi olsun, suyun sərin! – Ömrün uzun olsun, canun sağlam! (büt.ş.) .

-Dədə-babam diyən yolnan gedəcəm, özi də balalarımnan! (Mir.).

-O yaxşı bilir, bı pis.(Mir.).

Bu şivələrdə bəzən xəbər tamam buraxılır: -Diyillər ki, gəzməyə qərib ölkə yaxşıdı, ölməyə vətən (Həs. Mir.Söy.).

-Mən heç nə dimiyəcəm, özi də sə: go:ra! (N.).

- O şalı mənə! (Həs. Mir. Söy.).

-Hara baxdım, su, hara baxdım, qamış, hara baxdım, palçıq (Xan.Hax.).

Bəzən *-dır* xəbərlilik əlaməti də ellipsisə uğrayır:

-Sə:n mışdılgun məndə! (N.) –İki Əli vareydi bizzə, iksi də yadımda! (N. Or.).

## 2. UZLAŞMA ƏLAQƏSİ. MÜBTƏDA VƏ XƏBƏRİN UZLAŞMASI

Neftçala rayon şivələrində mübtəda və xəbərin kəmiyyətə görə uzlaşmasında qeyri-sabitlik və sərbəstlik hiss olunur:

1) Cansız əşyalar və heyvanlar cəmdə olduğu halda, xəbər təkdə olur: -Yarpaqlar töküldi, güllər soldı, k'uşdar köçüb getdi (büt. ş.).

2) Ədəbi dildən fərqli olaraq, mübtədə rolunda olan III çəxsin cəm əvəzliyinin kəmiyyəti xəbərdə ifadə olunmur: -Olar bırdan çoxdan köşdü, getdi (Mir.Söy.Gün.) – Bılar hər şeyə inanır (büt.ş.).

3) Ümumi insan anlamı birləşmələrin cəm əlaməti xəbərdə əks olunmur: -Altmış beş yaşlılar qocalığa çıxır (büt.ş.).

### a) İSMİ BİRLƏŞMƏLƏR

Neftçala rayon şivələrində ismi birləşmələrdəki səciyyəvilik əsasən, III növ ismi birləşmələrdə müşahidə olunur: Mə:n ak'qam, sə:n ak'qun, o:n ak'qası, bizim ak'qamız, sizin/süzün ak'qu:z, oların ak'qası/ak'qaları.

Əksər şivələrdə III şəxsin tək və cəmində *bacı* sözü *o:n bayıssı/ oların bayıssı* kimi işlənir: -O:n bayıssı bizim mə:llimmiz olub. –Oların bayıssı yoxdı, üç qardaşdılar.

### b) FEİLİ BİRLƏŞMƏLƏR. İDARƏ ƏLAQƏSİ

Neftçala rayon şivələrində idarə əlaqəsində bəzi səciyyəvi cəhətlər dilin qrammatik quruluşunda baş vermiş tarixi prosesləri özündə yaşadır. İsmi hal şəkilçilərinin mənaca bir-birinin əvəzində işlənməsi bunu təsdiq edir:

-Allah sə: (səni) rəhmət eləsin, bibi! –rəhmət eləsin (kimə?) –səni (təsirlik hal).

-Yiməyi başdıyun, mən də gəlləm. –başdıyun (nəyə?) – yiməyi (təsirlik hal).

- Cələ: hə:tin ortasına qurıllar. - qurıllar (harada?) –hə:tin ortasına (yerlik hal).

- Sə: xoşım gəlir, oa acığım gəlir. – xoşım gəlir, acığım gəlir (kimdən?) – sə:, oa (yerlik hal).

-Çaydan-çörəydən yi, so:ra gedəy. – yi (nəyi?) – çaydan-çörəydən (çıxışlıq hal). (Mir.Gün.).

Neftçala rayon şivəsində feili birləşmələr ədəbi dildəkindən kəskin fərqli deyil. Məsdər birləşmələr ədəbi dildən fonetik fərqliliklə seçilir: işdən qaçmağ, yiməy yiməy/yiməg. Əgər məsdər

birdəşməsinin tərəfləri dialektal səciyyəvilik daşıyır, onda həmin tərəflərin lüğəvi mənasını bilmək lazımdır: həcinnən üşəmməy (səsdən qorxmaq), bırıdan qo:rılmağ (sancıdan büzülmək), suyu dərməy (suyu qurutmaq), pılları çinnəməy (pulları üst-üstə yığmaq) və s.

Ədəbi dildə indiki zaman məzmunlu –an, –ən feili sifət şəkilçisi şivədə feili bağlama əlaməti kimi işlənir: Sən gələn o getdi (Gün.); - Bı çıxan o qaşdı (Həs.).

Ədəbi dildən fərqli olaraq, təsirli feillərin asılı feilləri idarə etməsində morfoloji əlaməti aşkar etmək çətindir: mə: gözzə; sə: issiyirəm; o: gördım; anu: çağır. Göründüyü kimi, -i<sup>4</sup> - ni<sup>4</sup> təsirlik hal şəkilçisinin düşməsi nəticəsində əvvəlki heca uzanır.

Şivədə qoşmaların idarəsində də spesifik cəhətlər müşahidə olunur:

- İsmiñ yönlük halı ilə işlənən səbəb-məqsəd məzmunlu *gö:rə/go:ra* qoşması ellipsisə uğrayır. Xəbər qoşmanın aid olduğu sözü idarə edir: - İndiki cavannar oxımağa Çinə gedillər (Mir.); - Balacalar oynamağa bizin hə:tə gəlillər (Həs.); - Bırda Kürnən də:z birrəşdiyinə bira Suqarışan diyillər (May.); - Qarolçı vaxdında gəldiyinə mən də tez çıxdım işdən (A.Qar.).

- İsmiñ adlıq halı ilə işlənən *üçün* qoşması ellipsisə uğrayır. Xəbər qoşmanın aid olduğu sözü idarə edir: - Qədmidə adamlar bi qarın çörəyə işdiyirdilər (Xan.); - Ussa, bı yay bizə bi artırma qayır (Mir.); -Mə: bırda da so:ğdı, orda da (Söy.).

- İsmiñ çıxışlıq halı ilə işlənən *sonra* qoşması ellipsisə uğrayır. Xəbər qoşmanın aid olduğu sözü idarə edir. : - Gedənnən bi dəfə də biznən danışmıyıb (Mir.); - Onnan mən də o tərəflərə gedməmişəm (Söy.).

- İsmiñ yiyəlik halı ilə işlənən səbəb məzmunlu *sayəsində* qoşması şivəyə məxsus xarakterik əlamət kimi yönlük halda işlənərək idarə olunur: - Babalarının sayasına hamsı kötdə torpağ aldı (Xan.); - Oxımağın sayasına bi tikə çörəy qazanıllar (Haq. Xan.).

- Şivədə birmənalı şəkildə *xoşu gəlmək* feili ədəbi dildən fərqli olaraq, çıxışlıq halı deyil, yönlük halı idarə edir: - Balığa xoşım gəlir, ancağ sümiyi olmasın (büt.ş.).

- Şivəyə məxsus bütün kəndlərdə *acığı gəlmək* feili ədəbi dildən fərqli olaraq, çıxışlıq halı deyil, yönlük halı idarə edir: - Yalana acığun gəlirsə, gərəy onnan əlaqüi kəsəsən (Mir.); –Tüsiyə acığım gəlir, helə bil ki, boğulacam (Söy.).

- Şivədəki əksər kəndlərdə *rəhmət etmək* feili ədəbi dildən fərqli olaraq, yönlük halı deyil, təsirlik halı idarə edir: - Allah atu: (atanı) rəhmət eləsin! – Allah şəhiddərimizi rəhmət eləsin! (büt.ş.).

- Bəzi kənd şivələrində *buyurmaq* feili ədəbi dildən fərqli olaraq, yönlük halı deyil, təsirlik halı idarə edir: - Uşağı bıyır, da-lyca yügür! (Zərb-məsəl).

### 3. CÜMLƏDƏ SÖZ SIRASININ GÖZLƏNİLMƏSİ

Dialekt və şivələri ədəbi dildən fərqləndirən ən mühüm cəhətlərdən biri də cümlədə söz sırasının pozulmasıdır. Neftçala rayon şivəsində də qeyd olunan bu hal öz intensivliyi ilə seçilir.

a) Mübtədanın cümlənin sonunda gəlməsi

- Həməşə çətinniyə tüşəndə əllərin göyə açır camahat (N.).

- Yiməyi yidi uşağ? (Mir.).

- Çəndə qaldı su? (Xan.).

- Yazın gəldiyin bildirir qarank'uş, bıbış, kəpənəy (Haq.).

- Yaxşı gedir işdərimiz (Həs.).

b) Tamamlığın xəbərdən sonra gəlməsi

- İşdən gələnnən so:ra yi:rüy yiməyi (Or.).

- Dünənnən gözziyirüy süzi (Qol.).

- Gedib razılığ eliyib mənənnən (N.).

- Bı iclasda baxacağlar oların məsələsinə (Mir.).

- Kişiyə on il iş vermişdilər ağır ma:ddeynən (Söy.).

c) Təyinin aid olduğu sözdən sonra gəlməsi

- Mən avam da bına inammışam (A.Qar.).

- Həsən əmoğlu da bizə qohım eydi (Kür.).

- Alməmməd ussa yaxşı qap-pencərə bağli:rdi (Kür.).

- Uşağ yassar da itdən qorxıb qaçıb (Mir.).

- d) Yer zərfliyin xəbərdən sonra gəlməsi
- Hamı gəlib qayıdandan sora gəldi kəndə (Mir.).
  - Hər yerdən gəlmişdilər iclasa, Xoldan, Səlyannan, Bakidən (N.).
  - Gəlin tüşdi maşınnan aşağı (Qol.).
  - Qonağlar geceynən qayıtdılar geri (Kür.).
  - Kim gedməy issiyir irəli? (N.).
- ç) Zaman zərfliyinin sonda gəlməsi
- Onın yarsıdı hələ!(Kür.).
  - Day gözziyə bilmirəm, gedirəm indi (Qol.).
  - Bizin də hə:timizi dərmannadılar isrən (N.).
  - Ha:mmız bırdan çıxıb gedəcəyü sabahları (Kür.).
- d) Tərzi-hərəkət zərfliyinin sonda gəlməsi
- Qız gəldi-getdi tələsə-tələsə (Mir.).
  - Mən öz işimi yaxşı bilirəm, ussa kimi (Söy.).
  - Yaxşı yatmışam doyunca (Həs.).
  - Küçədən keçəndə qarımızı döyürdi dəmmədəm (Mir.).
  - Hamı öyə dağılışdı bir-bir (Or.).
- e) Səbəb-məqsəd zərfliyinin sonda gəlməsi.
- Xələtdən, şimindən alıb gedirdüy təzə gəlini görməyə (Xan.).
  - Vaxtında çörəy ziyə bilmirüy, işimiz çox olduğına go:ra (Sar.).
  - Hamı gəlib imta:n verməyə (N.).
  - Fəhlələr getdilər yol çəkməyə (N.).
- ə) III növ ismi birləşmənin tərəflərinin sırasının pozulması
- Doxdura danuşdun, vəziyyətin uşağın? (Mir.).
  - Bılara dimisən, ağlamağın Aybənizin? (Həs.).

## 5. CÜMLƏ TIPLƏRİ. SADƏ CÜMLƏ

Neftçala rayon şivəsində sadə cümlənin bütün növləri – nəqli, sual, əmr və nida cümlələri işlənir. Nəqli cümlələr bütün şivələrdə və canlı danışıq dilində olduğu kimi, region şivəsinin sintaksisinin əsasını təşkil edir.

Bu şivədə sual cümlələri əsasən, intonasiya vasitəsilə düzəlir:

- Bağ-bağatın suyun vaxdında vermişüz? (A.Qar.).

- Hərə öz işin bilir? (Boy.).
- İki aydan sora yağışdar başdıyır? (Xan.).

Neftçala rayon şivəsində əmr cümləsinin xəbəri morfoloji baxımdan ədəbi dildən fərqlənir. Burada feilin əmr şəklinin sonuna – qınan, -ginən şəkilçiləri, həmçinin “dənə” əmr ədatı artırılır:

- Anu:n sözinnən çıxmagan! (Mir.).
- Öyə vaxdında gəl dənə! (N.).

Neftçala rayon şivələrində nida cümlələrinə nümunə olaraq onlarla alqış, və qarğış cümlələr işlənir:

- Allah bizzəri çörəynən imta:na çəkməsin!
- Erməninin başına Allahın daşı tüşsün!

### a) Qeyri-müəyyən şəxslı cümlə

Neftçala rayon şivələrində sadə cümlənin struktur-semantik tiplərinin, demək olar ki, hamısına rast gəlinir. Qeyri-müəyyən şəxslı cümlələrə dair nümunələrə daha çox informatorların yerli toy və yas adətləri, bayram mərasimləri, müxtəlif mətbəx sirləri və s. barədəki söhbətlərində rast gəlinir:

#### *Dolma balığın hazırlanması*

*Əvvəl, şor balıq düzzuğdan çıxardılır, yu:lur. Yarım sa:d so:ğ suda saxlanır. So:ra axçası alınır. Yu:lib asılırki, suyu gessin. Soğan soyılır, doğranır xırda-xırda. Üssünə duz-issiod, qurı na:nə, giləmərzə, pəmador, bibər, alma, alça təkülüb yüngülçə pörtülür. Balığın içinə doldurulub incil yarpağına, bi də təmiz ağa pükülür. Dərin qazanın dibinə bi də: qəmbərdaş qoyılır. Yarıyacan su təkilməş qazanda pükülməş balığı daşın üssünə qoyub ocağa qoyılır. Balıq parda pişirilir. Qarpız, yemiş, qatığ, do:ğa, ayran, o:dığnan yi:lir (Söyləyən: Bahar Ağayeva. Aşağı Qaramanlı kəndi.).*

Qeyd etmək lazımdır ki, verilmiş məndəki sadə cümlələrin çoxu qeyri-müəyyən şəxslı cümlələrə nümunədir.

## a) Şəxssiz cümlələr

Neftçala rayon şivələrində xəbəri müxtəlif formada ifadə olunan şəxssiz cümlələr işlənir:

- Adamnan adama fərq var (Mir.).
- Adamı nə vaxdacan alladmağ olar? (Xan.).
- Gözəl qızdan qırx gündə doymağ olar, gözəl xəsyətdən qırx ildə də doymağ olmaz (Sar.).
- Bö:y uşağın on yaşı var (Söy.).
- Elə ürəyimə dammışdı (Həs.).
- Bırdan Məşədiyə necə aylıq yoleydi (Xan.).
- Qurban bayramına bi həfdə qalıb (Həs.).

## ç) Ümumi şəxslı cümlə

Neftçala rayon şivəsində xalqın min illərlə topladığı həyat təcrübəsinin məntiqi yekunu olan müdrik sözlər ümumi şəxslı cümlələrə ən gözəl nümunədir:

- Atı dössun kimi bəssə, düşmənin kimi min.
- El keçən körpidən sən də keç.
- Ağlama öliyəçin, ağla diriyəçin.
- At yerinə eşşəy bağlama.
- Ac ol, kişi ol.
- Sorışa-sorışa urıma gedəllər.
- Qızı qoşıdan sorışallar.
- Öy alma, qo:şu al.
- Fürsəti fo:ta vermə.
- Əvvəl fikirəş, so:ra danış.
- İtə yiasinə go:ra hörmət elə. (Söyləyən: Şirinxanım Məmmədova. Mirqurbanlı kəndi).

## 6. Həmcins üzvlü cümlələr

Neftçala rayon şivəsində həmcins üzvlü cümlələrə daha çox informatorların söylədikləri folklor mətnlərində rast gəlinir:

- Getdim gördüm bi dərədə kar, kor, kürki yırtıq kirpi.

- Əli, Vəli, Pirvəli, bi-ikisi onnan irəli.
- Araz, dəniz, Kür, çay, Apbas. (Söyləyən: Rəsmiyyə Abbasova. Bankə qəs.).

## 7. Yarımçıq cümlə

Neftçala rayon şivələrində yarımçıq cümlələrin işlənməsi istər canlı şifahi nitq, istərsə də folklor mətnləri üçün səciyyəvidir.

- Çəmənnyədə nə pitir?
- Gül-çiçəy.
- Gül-çiçəyə nə qonur?
- Kəpənəy.
- K'uşdar harda yaşayır?
- Yuada.
- Harda qənəd açılar?
- Havada.
- Qaranquş nə vaxd gəlir?
- Baharda.
- Balıq harda yaşayır?
- Sularda.
- Sə:n neçə yaşun var?
- Beş yaşım.
- Kim örgədib bıları?
- Qardaşım. (Söyləyən: Səmayə Cəfərova. Neftçala şəh.).

## 8. Sadə cümləni genişləndirən vasitələr

### Xitablar

Neftçala rayon şivəsində ədəbi dildə mövcud olan xitablarla yanaşı, şivəni səciyyələndirən xitablar da işlənir. Əsasən, insana ünvanlanan bu sözlər, həm söz, həm birləşmə, həm də cümlə halında istifadə olunur:

-Malım, pılım, gə yanımda otur! – cümləsində əsasən, *malım, pılım* körpə oğlan uşaqlarına müraciətlə söylənir.



-Anaş, kimin qızısan? – cümləsində də *anaş* kiçik yaşlı qız uşaqlarına ünvanlanmış spesifik xitabdır.

- Axıllı balam, nə issiyirsən? (Mir.).
- Başua dönüm, çörəy yimisen? (Xan.).

Şivədə valideynlərə, qohum və tanışlara aid olan xitablarda da xarakterik sözlər vardır:

- Məmə, mə: inammırasan? (Həs.).
- Lələ, Allah sə: bizə çox görməsin! (Mir.).
- Ak'qa, sə:n əsil adun nədi? (May.N1).
- A:pba, şəhərə haçan gedirüy? (Söy.).
- Dədəş, nə tez gəlmisen, mən hələ hazır dö:rəm ki! (Şor.).

## 9) Ara sözlər

Bu şivələrdə ədəbi dildəki ara sözlərlə yanaşı, Neftçala rayon şivəsini səciyyələndirən xüsusi ara sözlərdən də istifadə olunur:

- Mağıl, sən issiyəndə bi yerə gedə bilirsən, mən yox (Haq.).
- Namxuda, arvad cavan qalıb! (Qol.).
- İncavara, bi yerün əzilmədi! (Şor.).
- Oxşiyır, mı:n xəbəri yoxdı? (Xan.).
- Üzim əyağū:n altına, bı suyu tök əlimə! (Boy.).
- Üzüə diməy olmasın, qaynənüə yaxşı baxırsan? (Sar.).
- Pirətavan hak'qı, bı işdən gözim su içmir!(Həs.).
- Allahın altında, bırdə bi öyim oleydi! (Mir.).

Qeyd etmək lazımdır ki, aşağıdakı ara sözlər Neftçala rayon şivələrini səciyyələndirir: mağıl, hayıf kimi (heyif ki), bəyəvar (bəlkə), bərkəm, gu:yamış, məhlim (görünür), diməy olmaz (bəlkə), özyannan (guya), za:ran (guya), sə:n sağluğua, mənnəm (nə bilim), sağlığui görüm, üzüm əyağūun altına, üzüə diməy olmasın, qorxasan, mə: xəyal (elə bildim), qorx ki, yalan olmasın, yalançılar sözi, o za dimişkən, biri dimişkən, özüm ölim, bax bı ölsün, sağ əlün başıma, indi diməsin, go:rın issəsin, şeytan go:rına sa:b aparmasın, qulağına qurğuşum, nö:zənbillah, maşalla, inşalla, Allahqoysa, Allahın köməyliyi:nən, sə:n sözün olmasın, məsəlçin, başu: ağrıdmıram, ölənnərün rəhmətdiy, ölənnərün cənnətdiy, başun ağrımasın, başu: nə

ağrıdım, sözüm onda dö: r, sözimin canı var, sə:n sözü:n quati, sözün balalaru:n toyuna, sözü: balnan kəsirəm, sözü: şəkərnən kəsirəm, üzübə gilab,başun güllər üssə və s.

## 10. Ara cümlələr

Neftçala rayon şivələrində canlı danışıqı ara cümlələrsiz təsəvvür etmək mümkün deyildir.

- Cabir müəllim (Bizim kətdəki öyümüzə qo:şımız olmuşdı) indi kəd məktəbinin direktorıdır (Mir.).

- İndi bizim qo:şılarımızın çoxu Tüməndə yaşayıır (Gör, hara gedib çıxıblar!) (Mir.).

- Deptat camahatnan görüşü bızxanada (İndi bıra kəndin klubun əvəz eli:rdi) keçirdməy qərarna gəlmişdi (Mir.).

- Atam (O, mə:m həyatda ən böyüyü idealım eydi) ömrünün axrınacan balalarinnan nəzərin çəkmədi (Mir.).

- Allaha (Onnan böyüyü and yerimiz yoxdı) and olsun ki, işin düzünü o bilir (Xan.).

## 7. Mürəkkəb cümlələr Tabesiz mürəkkəb cümlələr

Neftçala rayon şivələrində mürəkkəb cümlənin tabesiz növünün daha çox bağlayıcısız tipi müşahidə olunur. Belə cümlələr canlı danışıqda, monoloji nitqdə az işlənir:

- Əvvəl camahatı siyahıya aldılar, sö:bət elədilər, qəbzzeri paylıyıb getdilər (Xan.) (ardıcılıq əlaqəsi).

- Ağartı iştahı artırır, bədəni qidalandırır, sümiyləri bərkidir (Söy.) (zaman əlaqəsi).

- Vaxd qızıldı, vaxda qənaət eləmək lazımdı, çünki vaxdında görmədiyün iş mənasız işdi (Ban.) (səbəb-nəticə əlaqəsi).

- Dossuğ üşşə kimidi, sındırsun, düzəldə bilmərsən (N.) (aydınlaşdırma əlaqəsi).

- Heyvanı qulağinnan tanıyallar, insanı sözinnən (Xan.) (qarşılaşdırma əlaqəsi).

- Yaxşı ailənin olması üçün sevgi azzi, həm də dössuğ lazımdı (Həs.) (qoşulma əlaqəsi).

## **8. Tabeli mürəkkəb cümlə**

### **Mübtəda budaq cümləsi**

Neftçala rayon şivəsində tabeli mürəkkəb cümlələr, əsasən, təhsil görmüş yaşlıların və daha cavan nəslin dilində işlənir. Ədəbi dildə olduğu kimi, canlı şifahi nitqdə də mübtəda budaq cümləsi müxtəlif yollarla ifadə olunur:

- Hər kim işi bilmirsə, o düzgün fikir də diyə bilməz (N.).
- Kim bılara inanırsa, çox axmağ adamdı (Or.).
- Hər kəs ayləsiyiçin çalıssa, so:ra rahat olar (Qol.).
- O adam özünə hörmət qazanır ki, başqalarına da hörmət edir (Həs.).
- Bı işdərin nəticəsidi ki, Kürün suyu tez-tez azalır (Kür.).

### **Xəbər budaq cümləsi**

Neftçala rayon şivələrində xəbər budaq cümləsi *odi, bıdı, ondadı, bundadı, orasındadı, bırasındadı, elədi, belədi* və s. qəlibləri ilə düzəlir.

- Bı:nan o:n fərqi ondadı ki, o, za:lımlığın bilir, bı yox!(N.).
- Əsl adam odu ki, verdiyin dilinə gətiməsin!(Kür.).
- Yaxşılığ belədi ki, onı dəryaya da atsun, Allah biləcəy (Xan.).
- Didiyim bıdı ki, sözə baxsun, çox şey qazanassan (Mir.).
- Məsələ orasındadı ki, hamı danışırdı, qulağ asan yoxeydi (N.).

### **Tamamlıq budaq cümləsi**

Neftçala rayon şivələrində tamamlıq budaq cümlələri müxtəlif sosial statuslu insanların məişət dilində daha çox işlənir:

- Qabağ diyirdilər ki, 2000-ci ildə dünya dağılacağ (Mir.).
- Mən inammıram ki, o, belə söz işdəssin! (N.).

- Bi a:lim diyib ki, mən bi onu billəm ki, heç neyi bilmirəm (Kür.).
- Hesab eləmə ki, sə: heç kim görmədi (Xan.).
- İndi görərsiz ki, analar necə oğullar doğub! (Sar.).

### **Təyin budaq cümləsi**

Təyin budaq cümləsi Neftçala rayon şivəsində ədəbi dildəki kimi qəliblərlə düzəlir.

-İndi helə adam var ki, insanın ürəyinnən keçəni yerinə yetirsin? (Mir.).

- Yaxşı ata-ana ö:ladçın elə bi neymətdi ki, ömri boyı dadın hiss eliyəcəy (N.).

-Bədbax o adamdı ki, özün yaxşı tanımır (Söy.).

- Mənə elə uşağ lazım döyür ki, bö:yi saymasın, sözə baxmasın (N.).

- Tərbiyə elə bi bəzəydi ki, ən qiymətdi şeylər də o:n yanında ucuz görünür (Or.).

### **Zərflik budaq cümlələri**

Neftçala rayon şivələrində zərflik budaq cümlələrinin, demək olar ki, bütün növlərinə rast gəlmək mümkündür. Qeyd etmək lazımdır ki, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, bu nümunələr, əsasən, savadlı, təhsil görmüş yaşlı nəslin nitqindən qeydə alınmışdır:

- Öylad onda pis olar ki, vaxdında yaxşı baxmamısan (Mir.) (zaman budaq cümləsi).

- O öydə ki, salğa-sərişdə var, orda bərəkət də var (N.) (yer budaq cümləsi).

- Pissər olməseydi, yaxşıların qədri bilimməzzi (Ban.) (qarşılaşdırma budaq cümləsi).

- Əyəm, sə:n yanında birin pissiyillərsə, diməli, sə: də ki-minsə yanında pissiyillər (N.) (şərt budaq cümləsi).

- Çox keçməz, elə bi gün gələr ki, çətinniylər yaddan çıxar (Mir.) (nəticə budaq cümləsi).

- Çalışmağ lazımdı ki, hər şeyin əsil mənasını örgənəy (Xan.) (məqsəd budaq cümləsi).
- Tərbiyə oa go:ra bö:y şeydi ki, əsil yaşamağ onnan asılıdı (Həs.) (səbəb budaq cümləsi).
- Elə danış ki, sə: hamı eşissin, həmi də başa tüşsün (A. Qar.) (tərzi-hərəkət budaq cümləsi).
- O qədə çox yimə, ağırırğ essin, o qədə az yimə, can əldən gessin (Mir.) (dərəcə budaq cümləsi).
- Nağada iş görsün, o qədə də pıl alassan (Həs.) (kəmiyyət budaq cümləsi).
- Yetim ağılyırdı, kökəm azzı, o: da it apardı (Xan.) (qoşulma budaq cümləsi).

#### 1.4. LEKSİK XÜSUSİYYƏTLƏR

Neftçala rayon şivələrinin leksik tərkibində türk dillərinin qədim qatlarını əks etdirən sözlər mühafizə olunmuşdur. Bu sözlər insan həyatının və məişətinin müxtəlif sahələrini əhatə edir:

*Kənd təsərrüfatı leksikası. Əkinçilik leksikası:* tişərməy (taxılın cücərməyə başlaması), ağarmağ (sünbülün yetişməyə başlaması), bafa (sünbül bağlaması), kopana (kiçik ot topası), şana (taxta yaba), gavahın (şum aləti), qapçağ (pambığın açandan sonra qalan quru qutusu), patron (açmamış pambıq qozası) və s.

*Heyvandarlıq leksikası: Qaramalla bağlı terminoloji leksika:* cöngə, dügə, balağ, avara, axur, məsid, qurudmağ

*Qoyunçuluqla bağlı terminoloji leksika:* to:ğlı, şişəg, kərə, kürə, əbrəş, boğaz olmağ, üçəm

*Atçılıqla bağlı terminoloji leksika:* dayça, ürğə, maydan, yabı, qulun

*Üzümçülük leksikası:* gəlşan, qızıl üzüm, lıs üzüm, ağadayı, çileyi üzüm, dərbəndi, keçiməcəyi, kişmişi üzüm, çaxır üzümü, tə:ybaşı, xal vırmağ, baş vırmağ

*Bağçılıq leksikası:* göz calağı, lağanda bassırmağ, k'ut, peyvənd, mələs nar, hülə, əmmərə, xətmə, hülü/hulu, şalı, gögəm, ala gögəm, xar tut, ağajdarı daramağ

*Balıqçılıq leksikası:* ağ balıǵ, ilanbalıǵı, ziyad, kütüm, porı, lapış, səbət, qırmaǵ, torçı, küriçi, çəki, sıf, kifal, darak'qun, azatmayı, şahmayı, xaşam, şirbit, bobla, süzmə tor, qano:, cırım, nicar

*Tayfa adları:* həmşəri, tərəkəmə, demakrat, sayıllı, partdama, qaço:kə, dülüyçi, qaǵalı, qızılbaş, şahsevən, qaravəlli

*Qohumluq leksikası:* məmə, bö:yməmə, ak'qa, aba, nənə (ana), lələ (ata, ağsaqqal), dədə (ata, baba), əmi (ata), bacı (ana), pissəbacı (dayıarvadı, əmiarvadı), gəlinbacı (qardaş, əmi, dayı arvadı), pissə, qayınxatını, qunçabacı, dossı

*Oyun leksikası:* Uşaq oyunları: aşıǵ-aşıǵ, ay qara qazan, bərk-gizzən, kimvırdı, əlverdi, yoldaş, səni kim apardı?, güzzənpaç, ənzəli, gözbaǵlıca, qınqın, xıyxıy, xala-xala, öycüy-öycüy, mərə-mərə, ciyə-ciyə

*Zaman leksikası:* qara yaz, ceyran kölgiyə gələn ay, mindar üşüyən ay, boz ay, bö:y çilə, kiçiy çilə, alaçalpo:, quyruǵdoǵan, çömçəqurumaz, duz günü, süt günü, tək, bildir, inişil, taisrən, is-rən/İsrənnəri, sabahları, bı illəri, it ili, do:şduǵ ili, ajdıǵ ili, dava vaxdı(1941-45-ci illər), mal əyaǵı, vaxd çaǵı, şavax qaralan vaxd, iti k'urtdan seçməz vaxd

*Külək adları:* xəzri, qara yel, daǵyeli, giləvar, deşdavar, gi-cəvar, gündoǵmış, keçiqrın, co:gəndim, bırılǵan, uraǵan, ti:fan,

*Toponimlər:* Bankə, Qoltuǵ, Oryad, Malaǵan, Qaraymanlı, Boyad, Xıllı, Xol, Xolqarabucaǵ, Xank'ışdaǵı, Surra, Xoççaban-nı, Kürqarabıcaǵ, Qaralı, Dördlər, Astanlı, Tataraməhlə, Ərəbqardaşbəyli, Qaraqaşlı, Prorva, Jarsk, Qızqayıtdı, Mikayıllı, Kurkasa, Mayaǵ, Qazaxbərəsi, Qaçaqkənd, Osaqədi, Cəngən

*Hidronimlər:* Kür çayı, Xəzər dənizi, Ak'quşa çayı, Şor qano:, Qobı, Xanbaçı qobısı, Axmaz, Bala Kür, Suqarışan

*Fitonimlər:* qaraǵan, şoran, yo:şan, səksö:l, qıyaǵ ot, ala qanqal, eşşəy qanqalı, k'uşəpbəyi, qunça göbələyi, təkək'qalı, yemliy, gəlinbarmaǵı, yaǵlıtərə, zılx, əvəliy, üzərriy, giləmərzə, biyan, xətmı, göyəm, balboranı, ağboranı, kəliy, şomma, itxiyarı, tatala, pıtraǵ, qındırǵa, pişpişi, suaşqan, dalmaz, nehrəpartdadan

*Zoonimlər:* qaraqulaǵ, ərəbdə:şanı, talxa, kafdar, əjdaha, çayan, oxatan kirpi, sumışı

*Ornitoni mlər:* güləyən, keçələkərkəz, k'utan, hophopiş, altıgüllü, alacəhrə, akgöz

*Antroponi mlər:* Qışdağxa:m, Quba, Baxçıvan, Sübü, Sübiyə, Şənhəyat, Osandığ, Tubu, Yonca, Noğul, İnsaf, Siddiqə, Qola, Urza, Ana, Rüzgar, Arəsdə, Uruf, Urşan, Qayıdmaz, Cənnət, Şərakət, Sətdar, Bədirmisə, Çervon, Səbzi

*Xalq təbabəti leksikas:* göz xəmiri salmağ, uruf ölçməy, göz oxumağ, qələm çaldırmağ, çöp ötürməy, çöpçi, sınığçı, qoturkəsən, nəzər damarı, qaramığ, sa:datdamma, vırğın vırma, vırmaçalma, təpitmə qoymağ, çərtməy

*Toy leksikas:* xəsdəkarrığ, şirnişdi, ad eləməy, nişana, paltar-kəssi, üzəçixdı, yeryiğdi, əlgördi, barışığ, əyağaşdı, züyci, dümməyçi, xətirəcəmliyi, bəybaşı, başbəzəyi, sərxeyir/salxeyir, to:xana, xınayaxdı, bayramlığ, baxd güzğüsü

*Yas leksikas:* öli ölməy, ülüş, halva-yuxa, yuatxana, yu:cı, ağızaçan, dil-ağız bilməy, boyatı çağırmağ, dörd, oxşamağ, cuma:axşamı, torpaga gedməy, el fa:təhəsi, çiləxana, çadır, hax öyi, çaharbənd

*Məişət leksikas:* kilim, ləm, aşxana, çörəyyayan, fətir, çırpba, çizzıqlı çörəy, bozzamac, sacayağ, qulangəriş, günnüy, artırma, kölgənəcəy, tutacağ, baxacağ, sələ, əgirdəy, şorçörəy, eymə, çığ, duzzuğ, teşt, qəd tabağı, qəd çəkişi, dəsdirxan, nalça, piyə, külbə, şirəpiç, camaxudan, yük, nalça, əyağaltı, başmağçıxan

*Toxuculuq leksikas:* hana, küci, basma-keçmə, arğac, əriş, üz ipi, şeytan, dal ağacı, kirgid, həvə, kilim kəsməy, dükçə, iy, cəhrə, yun darağı, yağ qabı, qır qabı, kilkə, boyaq, atıcı, “Mirkazım” kilim, “Bakı” kilimi, sumağ, parasumağ, taxda kilim, yer kilimi, taxta-taxta palaz, əlçim, vər, iməci, mil, milçə, bıynız, qırğıbırın, pıta/buta, yelən, göl, dua, haçar, bö:rəy

*Kulinariya leksikas:* dolma balığ, cız-bız, bığlama, doğramac, bılama, ağuz, çırtdanağ, aşqatığı, ayran aşı, dələmə, döşəməpolo:, sütdipolo:, qıymapolo:, daşmapolo:, süzməpolo:, ərişdəpolo:, çığırdma, şəşəndaz, aş, çörəyqatığı, doşab, arağnana, cırım, əzmə, qələt, soğansu, narnumrı, başəyağ, do:ğa:şı, nobat, ləbləbi

*Bəzək əşyalarının adları:* hil, məjdiyə, impiryal, taxtax, qızıl mıncıq, şüə, hak'qıq, şonagüllə, k'usuntı, baş darağı, tor, lola sırğa, pilpilə, əyrəmçə, gül sırğa, üşdüymə sırğa, qırxdüymə sırğa, dörtdüymə sırğa, tağalağ, üzzüq/üzziy

*Kosmetika məhsullarının adları:* xına, xınagüli, sürmə, əniy, kirşan, gilabı, ətir-sabın, basma, gil/şirə

*Geyim adları:* qapot, arxalıq, tuman, qalefeyi şalvar, müsürmanı şalvar, işdan, darbalağ, könnəy, cannıq, sırımma, bürüncəy, şəppir/şəppir, ədyal şal, kopana papaq, sür papaq

*Novruz bayramı leksikası:* çingəldi, qurşağatdı, dəsmalatdı, qulağasdı, keçəl, kosa, xonça, qurşağatdı payı, kül çərşəmmə, su şərşəmməsi, yel çərşəmməsi, çərşəmmə axşamı, axır çərşəmmə, öy tökməy, təmizziy eləməy, şirə verməy, halva-külçə, qara halva (səməni halvası, İsfahan halvası), səməni qoymaq, bayramlıq aparmaq, bayrampayı, bayramlıq gətirməy

*Ovçuluq leksikası:* o:/ov, qoşallə, patrondaş, qətərşah, qətər, çaxmaq, mərə, marıq, marıqə yatmaq, o: k'uşdarı, məzməy, almabaş, cüllüt, qızılqaz, gərəf, fıyıq, cələ, tələ, sicim-dügün, do:dağ

*Semasioloji səciyyəvilik :Omonimlər:* aq –1. bez. 2. yataq dəsti. 3. şalvarda hissə; abır verməy – 1. qaydaya salmaq. 2. danlamaq; barı -1. torpaq arakəsmə. 2. çəpər. 3. tüstü bacası; başəyağ – 1. kəlləpaça. 2. tərs-mütənasib. 3. yatmaq forması; çiləməy -1. yağışın yağma forması 2. topun ayaq və ya əllə mütəmədi-ritmik yerə vurulması; çin – 1. doğru. 2. oraq;dam – 1. tövlə. 2. həbsxana; do: - 1. don (maq). 2. dava. təkli; əl – 1. tərəf. 2. dəfə; firəy – 1. toyuq cinsi. 2. hiyləgər; naxış -1. bəzək. 2. bəxt. şans; kəllə – 1. yuxarı. 2. bilikli; dəm – 1. çayın rəngi. 2. sərxoş

*Çoxmənalı sözlər:* duağ – qapaq, rübənd; ətənə - heyvan bəlalığı, yumşaq. boş; xonça – etnoqrafik leksika, taxta qapıda qabarıq naxış; içalat - 1. iç orqanlar. 2. qovurma növü; kalan -1. varlı. 2. çox; kəlmə - 1. yunun çıxarı. 2. qadın saçı; kəsmə - 1. səmərəli üsul. 2. çəpinə. 3. qısa; qorapalan – 1. mətbəx əşyası 2. lampanın fitil yanan hissəsi

*Sinonimlər:* yara – xora; ilıq – ilmanqı -ilmaq; köməkçi – iməci; əməl- işdəy; montyor – işıqçı; dişsiz - mırıq – kəmriy; key –



kənəy – keyməmi; pensiya – qocalıq pılı – qocalıq; saç kəpəyi – quağ; fərşi:və - əldəqayıрма, qoyma; emin – ehmal; dirriy – ağarantı; dəl-ləy – başqırخان

*Antonimlər:* k'ıpçağ – loş; sütül – qart, osal – zirəng, ozan – mat, uxar – aşağ, qora – mövüz, qırnis - əligö:liaçığ, çuldan-çuxadan çıxmağ - ətdəmməy

*Frazeologiya. İsmi frazeoloji birləşmələr.* yol adamı, zəhər tulığı, yalın əl, şit bardağı, sürtüy aşığ, mal əyağı, vaxd çağı, yun çubığı, dədəm dirəyi, tüşman çəpri

*Feili frazeoloji birləşmələr:* şaxa gedməy, şaxı sımmağ, tük ütməy, vəcinə gedməy, bəbəy qalmaq, çeşnidən çıxmağ, harama çıxmağ, yer yerinə basmağ, yerdəmi almağ, varağ vırmağ, to:خان durmağ, ürəy qızırmağ, usul piçməy, toza basmağ

*Paremiyalar:*

- Ağ at arpa yimir?
- Atdan böyük, itdən balaca.
- Atdandım ləmnən, k'utardım qəmnən.
- At kimindi? –Minənin!
- Ləbləbidi, el dəbidi.
- Hələ kələ indi duza gedir.
- Hax başı ağır olar.
- Haxdan gəlmiş nökrəm, dinmə, qabırğı sökrəm (Söylə-yən: Tarix Quliyev. Xanqışlağı kəndi.).

*Jarqon leksikası:* daş-baş (gəlir), şapqa (rüşvət), boğmalığ (rüşvət), mani-mani (pul), kağız (pul), gög (dollar), manis (musiqiçi), yetmişüçüncü millət (sürücülər), yazmağ (zərbə ilə iz qoymaq), pozlışmağ (boşanmaq), cızmağ (bıçaqla xəsarət vurmaq), zəhirmar (pis xəstəlik), qulağına qurğuşun (ilan, canavar), ağzi yammış (canavar), ağzıqara (canavar), yaman (şiş), quyruğ (zəhlətökən)

*Arqo leksikası:* *Balıqçı arqosu:* toru ağardmağ (qurutmaq), gomiş (bölgə), inəg (ağ balıq), noxud, dügi (kürü), xırp eləməy (vermək), bərəkət olmağ (qurtarmaq); *Tərəkəmə arqosu:* dördəyağlı, bərəkət, qarnının altınan yel keçən, ağzi yammış (canavar)

## II FƏSİL

### AZƏRBAYCAN DİLİ NEFTÇALA RAYON ŞİVƏLƏRİNİN LÜĞƏTİ

#### LÜĞƏTİN QURULUŞU VƏ TƏRTİB ÜSULU

1. Lüğət əlifba üsulu ilə tərtib olunur.
2. Lüğətdə baş sözlər böyük hərflərlə qara rəngdə verilir.
3. Baş sözlərin sonunda mötərizə içində sözün aid olduğu nitq hissəsi qısaltma şəklində qeyd olunur.
4. Tərkibi feillərin əks olunmasında şivəyə məxsus dialektizm baş söz kimi verilir. Qoşa nöqtə qoyulduqdan sonra onun əsasında düzələn tərkibi feil yazılır: danqazziğ: danqazziğ eləməy, çənəboğaz: çənəboğaz olmaq
5. Lüğətdə şivəyə məxsus frazeoloji vahidlər də mötərizədə qeyd olunmuşdur.
6. Lüğətə şivəyə aid paremiyalar da daxil edilmişdir.
7. Lüğətdə areal xüsusiyyət kəsb edən alqış və qarğış nümunələri də verilmişdir.
8. Lüğətdə regiona məxsus bəzi onomastik vahidlərə də yer verilmişdir. Bunlar aşağıdakı xüsusi adları əhatə edir:
  9. a) toponimləri b) hidronimləri c) oykonimləri ç) antroponimləri d) kosmonimləri e) zoonimləri və s.
10. Dialektoloji lüğət aşağıdakı sözləri əhatə edir:
  - a) Dialekt və şivələrdə işlənən, lakin ədəbi dildə təsadüf olunmayan sözləri: məs:
    - LƏLÖÜN** (sif.) – acgöz.
    - QAPOT** (is.) - paltar, don.
    - ÜTİ** (is.) - qəza, fəlakət.
  - b) Fonetik tərkibcə ədəbi dildəki ilə eyni, lakin mənaca ya tam fərqli, ya da əlavə mənası olan sözləri; məs.:
    - BAŞDIĞ** - mövzunun adı. sərlövə.
    - ÜYÜDMƏY** - yemək. tez yeyib bitirmək.
    - PAY** – dilin ucunda kiçik səpki.

11. Baş sözdən sonra onun aid olduğu nitq hissəsi mötəri-zə içərisində verilir:

**ZEY** (is.) – xətt.

**YAYXAMMAĞ** (f.) – uzanmaq.

**ÇIRTDAĞ** (sif.) – qopmuş.

12. Əgər baş söz çoxmənalıdırsa, onda sözün ədəbi dildəki mənaları aşağıdakı kimi verilir:

**ƏYRƏMÇƏ** (is.) -1. hündür qaşlı üzük. 2. qaşsız üzük.

**İÇALAT** (is.) -1. heyvanın yeyilən iç orqanları; 2. insanın daxili üzvləri

**KİLKƏ** (is.) – 1. yunun çıxarı; 2. qadın saçı.

Çoxmənalı sözün mənaları birdən çoxdursa, ərəb rəqəmləri ilə (1. 2. 3. ...) ayrılır və onların arasında nöqtəli vergül qoyulur.

13. Omonimlər ayrılıqda baş sözlər kimi verilir və onlardan sonra Rum rəqəmləri (I, II, III ...) qoyulur; məs.:

**YALINQAT I** (sif.) – keyfiyyətsiz ip.

**YALINQAT II** (is.) – yüngül geyim.

**GÜNNÜY I** (is.) – balkon.

**GÜNNÜY II** (is.) – şapkanın dimdik hissəsi.

**GÜNNÜY III** (z.) – gün düşən yer.

13. Sözüün fonetik variantları /(drob) işarəsi ilə baş söz kimi verilir; məs.:

**HƏYƏT/HƏ:T** (is.) – torpaq.

**İÇQIRMAĞ/İÇQIRMAĞ** (f.) – hıçqırmaq.

14. Frazеoloji vahidlər aşağıdakı kimi verilir:

a) əgər tərkibdəki dialekt sözünün müstəqil mənası varsa, həmin söz baş söz kimi götürülür, birləşmə və ya tərkib yazılır, izah olunur; məs.:

**ÇƏRƏYİN ÇIXMAĞ/ÇIXARMAĞ** (f.) – mənimsəmək.

b) Əgər tərkibindəki dialekt sözünün ədəbi dildə müstəqil mənası yoxdursa, yenə də o, baş söz kimi götürülür, ondan sonra tərkib yazılır və izah edilir; məs.:

**İLMAN DİLİ ÇIXARTMAĞ** (f.) – yalvarmaq.

c) Mənalarmn heç biri ilə uyğun gəlməyən ifadələr (idiomlar), həmçinin məcazlaşmış söz birləşmələrinin izahında **məc.** sözü yazılır, sonra ədəbi dildəki qarşılığı verilir; məs.:

**ÇƏRTDƏNƏYİ DAR OLMAG** (f.) – **məc.** hövsələsizlik.

15. Baş sözün mənasının izahında bəzən dialekt sözündən istifadə olunur. Belə halda izahdan sonra **b a x:** sözü yazılır. Baş söz çoxmənalı olduqda da mötərizədə həmin sözün hansı mənasına baxmaq lazım olduğu göstərilir və həmin söz tünd hərflə verilir; məs.:

**DARMACALLIĞ** (is.) –b a x: **darmacal.**

16. Cümlələrdə işlənmiş sözlərin mənası çox dəyişmiş olduqda həmin sözlərin qarşısında mötərizə ( ) içərisində onun ədəbi dildəki yazılış forması göstərilir; məs.:

**DAŞDAN ÇÖRƏY ÇAĞARDMAĞ** (f.) –zəhmət çəkmək.  
– *Uşağlar daşdan çörəy çağardandılar* (çıxardandılar).

17. Lüğətdə hər bir baş sözə aid kursivlə nümunə-cümlə verilir.

18. Baş sözə aid nümunə-cümlədən sonra kəndin adı yazılır.

19. : işarəsi özündən əvvəlki saitın uzun tələffüzünü bildirir: a:yam, şa:gəldisinə, şü:rala kəsmək

20. ' - [ka] samitinin ifadəsini bildirir: k'ut, k'utab, k'utarmağ.

21. ' – sait səslərdən sonra qoyulan bu işarə vurgunu ifadə edir: hə'rnəçi ka:rə, i'llahtarı, fi'lcümlə.

## A

- A:BA!** (x.) – ay baba!
- A:MANDA QALMAĞ** (f.) – himayədə qalmaq.
- A:YAM/Ə:YAM** (is.) – zəmanə. – *İndi onların a:yamıdı!* (Xan.) – *Ə:yamında tüşər şəmmiyə No:rız* (Mir.).
- A:YAMINDA/Ə:YAMINDA** (z.) – hərdənbir. – *A:yamında tüşər şəmmiyə No:rız!* (Xan.)
- A:ZA:** (x.) – ay qız! – *A:za, gö:rsən, nə danışırsınız?* (Xıl.).
- ABA** (is.) – ata. – *Abam inişil bəfat <vəfat> eliyib, Allah sə:n də dədüü rəhmət eləsin!* (Mir.)
- ABDULQATAY** (sif.) – bərk . – *Belü: abdulqatay kimi nə bərk bağlamısan?* (Xan.).
- ABI** (sif.) – rəng. göy rəng. – *Abı irəyi kilimdə az işdədirüy, qaradan seçilmədiyinə go:ra* (Xan.).
- ABI-ABI** (sif.) – bax: **abi**.
- ABILI** (sif.) – rəng. göy rəngli.
- ABIR** (is.) – geyim. pal-paltar. – *Abırım olseydi, mən də si:zi:nən gedərdim də!* (Haq.).
- ABIR VERMƏY I** (f.) – qaydaya salmaq.
- ABIR VERMƏY II** (f.) – danlamaq, tənbeh etmək. – *Qız mə: bi abır verdi ki, matım-k'utum qurıdı* (Mir.).
- ABIRA TÜŞMƏY** (f.) – qaydasına düşmək. – *Mağıl, su gələnən abıra tüşüblər!* (Xan.).
- ABIRDAN SALMAĞ** (f.) – danlamaq, utandırmaq, hörmətdən salmaq. – *Ağzımı açmağımı gördüm, mə: abırdan saldı* (Xan.).
- ABIRI ƏLİNNƏN GEDMƏY** (f.) – utanmaq, hörmətdən düşmək. – *Bı suya go:ra abırımız əldən getdi da!* (Mir.).
- ABIRIN GÖZZƏMƏY** (f.) – utanmağ. – *Atalar diyib ki, abru: gözzə abırsızsan!* (Xan.).
- ABIRIN TÖKMƏY** (f.) – utandırmaq. – *Kişi:n abırın tökdü durar-tutmaz* (Xan.).
- ABIRINA K'ISILMAĞ** (f.) – utanmaq. – *Adam abırına k'ı-sıldığcan, bılar hayasızlaşır lap!* (Söy.).

**ABIRYA:NA** (z.) – abırlı. – *Abırya:na geyimmışdi, yox, pis dö:rdi(Xan.).*

**ABLAĞ** (sif.) – at rəngi. ağ-kəhər at. ala-bula at. – *Di:r, qız-zırma-titrədmə:n də:rmanın ablağ atdidən soruş, eşidməmişən? (N.).*

**ACXƏMİRƏ/AÇXAMIRA** (is.) – xəmir mayası. – *Dədə-babadan xamırı acxəmrə:ynən yoğırmuşuğ (Haq.).*

**ACIĞ ELƏMƏY** (f.) – küsmək. üz çevirmək. incimək. – *Gəlin gə: aciğ eliyib, dədəsi öyinə getdi (Həs.).*

**ACIĞA TÜŞMƏY** (f.) – tərslik etmək, inad göstərmək. – *Özi də bilir ki düz dimir, aciğa tüşüb tərsliy eliyir(Mir.).*

**ACIĞI YATMAĞ** (f.) – hirsli soyumaq. – *Diyəsən aciğın yatdı axı, indi dur ged öyə!(Xan.).*

**ACIĞIN ÇIXMAĞ** (f.) – heyfini almaq. – *İndi aciğ çıxmağ vaxdı dö:r!(Xan.).*

**ACIĞIN DÖ:LƏTƏ ZİYANI VAR!** – (Zərb-məsəl).

**ACIĞINNAN DƏMİR GƏMİRMƏY** (f.) – hirsələnmək.

**ACIĞINNAN ZİNCİR ÇEYNƏMƏY** (f.) – əsəbiləşmək. – *Bərk hirssənib Əli kişi, aciğınnan zincir çeyniyir (B.Sur.).*

**ACIQUCI VERMƏY/AÇI-QICI VERMƏY** (f.) – hirsələndirmək. – *Mənə acı-qıcı verib neyniyəssən?(N.).*

**ACINNAN KÖPÜY K'USMAĞ** (f.) – çətin yaşamaq. ehtiyac içində olmaq.

**ACITMA** (is.) –xəmir mayası. – *Bı acıtma köhnədi, ged İnsaf xaladan acıtmasın al gəti (Mir.).*

**ACI-UCI** (is.) – şoraba. – *Gör acı-ucıdan nə var, gəti qoy ussula (Haq.).*

**AÇIL BAŞIMDAN!** (f.) – rədd olmaq. – *Açıl başımnan, işim-güçüm töküldü qaldı!(Mir.).*

**AD ALMAĞ** (f.) – uğur qazanmaq. – *Yaxşı ad alıb, hamı tanyır onu (Xan.).*

**AD BATIRMAĞ** (f.) – rüsvay olmaq. hörmətdən düşmək. – *Bi <bir> dana bi naxırın adın batırar (Atalar sözü).*

**AD BOSDANDI!** – (Zərb-məsəl).

**AD ÇIXARDMAĞ/ÇAĞARDMAĞ** (f.) – məşhurlaşmaq. – *Bı uşağlar gedib orda yaxşı ad çıxardıblar (Söy.).*

**AD ELƏMƏY** (f.) - nişandan əvvəlki mərasim. – *Keçən gün qo:şi:n qızın ad elədilər (Haq).*

**AD QAZAMMAĞ** (f.) – uğur əldə etmək. – *Uşağ rayonda yaxşı ad qazanıb (Xan).*

**ADAXLAMAG** (f.) – nişanlamaq. – *Nəvəmi bı bazar adaxladuğ, Həsənin qızına! (Mir.).*

**ADAXLI** (sif.) – nişanlı. – *Qızın adaxlısı şə:rdə işdiyir, ayda bi dəfə gəlir kəndə (Or.).*

**ADAXLIBAZZIĞ** (is.) – oğlanın nişanlısı ilə görüşə getməsi.

**ADAM CİLDİNNƏN ÇIXMAĞ** (f.) – pis görkəmdə olmaq. (*Qaz.*)

**ADAM OLUB ADAMLARA QOŞILMAĞ** (f.) – insanın yaxşı yaşayışa başlaması. – *İndi adam olub adamlara qoşılıb, şükür! (N.).*

**ADAMCIL** (sif.) – adama cuman it. qana həris yırtıcı heyvan. – *Adamcıl it də olur, yap canavar-çakqal da! (Haq.).*

**ADAŞ** (is.) – eyni adı daşıyan. – *Adaşımın soyadı da mənnən eynidi! (Mir.).*

**ADDICA OLSUN!** – alqış.

**ADI DƏFDƏRƏ TÜŞMƏY** (f.) – sayılmaq. pis hesab olunmaq. – *Adun tüşdi o:n dəfdərinə! Vay sə:n halua! (Xan.).*

**ADI QARA SİYAHİYA TÜŞMƏY** (f.) – *Üç nəfərin adı qara siyahıya tüşüb, bilmillər ki, dərdərin kimə disinnər (Mir.).*

**ADI NƏDİ?** (mod.) – nədir?

**ADI VAYQANNI OLMAĞ** (f.) – adı pisliyə çıxmaq. – *İndi neynəsin, adı vayqannıdı, vəssalam! (Söy.).*

**ADIYNAN BÖYÜSÜN!** – alqış.

**AFADAĞA** (is.) – bəhanə.

**AFADAĞASIN KƏSMƏY** (f.) – bəhanəsini kəsmək. – *İndi o:n afadağasın kəsməy lazımdı ki, gedib işin görsün (A.Qar.).*

**AFAMA:ŞİR** (mod.) – elə bil, sanki. – *Afama:şir, üzümə dirənir ki, sən də ordeydin! (A.Qar.).*

**AFAT I** (is.) – iri çəyirtgə. – *Uşağlığda mən də afatdan qorxırdım (Həs.).*

**AFAT II** (sif.) – nadinc. – *Bi dənə afat oğlu var Səryə:n, hər yerə dırmaşır (Xan.).*

**AG YU:B QARA SƏRMƏY** (f.) – təhqir etmək. (*Qəd.*)

**AGGÜNNÜ** (sif.) – xoşbəxt. bəxtəvər. – *Ağgünnü-qaragünnü olmağ naxışnandı (Xan.).*

**AĞ AT ARPA İSSƏMİR?!** – (Zərb-məsəl).

**AĞ ELƏMƏY** (f.) – şişirtmək. – *Day ağ eləmə də! (N.).*

**AĞ ƏKİN** (is.) – buğda əkini. – *Beşdəlidə ağ əkin çox əkilir (Şor.).*

**AĞ ƏT** (is.) – heyvanın bədən üzvü.

**AĞ GÜN** (f.) – xöşbəxtlik. – *Ağ gün adamı ağardar, qara gün də qaraldar (Həs.).*

**AĞ I** (is.) – yataq dəsti. – *Ağları yuarsan saba. Qonaqqara gedir bü:n (N.).*

**AĞ II** (is.) – şalvarda hissə. – *Şalvarın ağın tikməy çox çətindi (Mir.).*

**AĞ III** (is.) – bez. – *Hərə o dünyaya beş ərşin ağ aparır, o da hamıya k'ismət olmur (Kür.).*

**AĞ QIZIL** (is.) – titan.

**AĞ OLMAG** (f.) – qarşı çıxmaq. – *Bö:yün üzünə ağ olmağ olmaz! (Kür.).*

**AĞ POLO:** (is.) – qarasız plov. – *Evdə uşağlar ağ polo xoşduyullar (A.Qar.).*

**AĞ SAPI QARA SAPDAN SEÇƏNƏCƏN** (z.) – vaxtın havaya uyğun təyin olunması.

**AĞ YAĞIŞ** (is.) – leysan. sel. – *Ağ yağış apreldə çox olur (N.).*

**AĞA NƏZƏRƏM, BELƏ GƏZƏRƏM!** – (Zərb-məsəl).

**AĞAC ATSUN YERƏ TÜŞMƏZ** (f.) – qaragüruh. kütlə haqqında. – *Ok'qədər adam vareydi ki, ağaç atsun, yerə tüşməzdi (A.Qar.).*

**AĞAC ŞAXI** (is.) – ağac budağı. – *Təndirə ağaç şaxı, tə:ng çöpi, xırda taxta parçaları atırug (Kür.).*

**AĞACA DÖMMƏY** (f.) – bərkimək.

**AĞADAYI** (is.) – üzüm sortu.

**AĞANAZI** (is.) – qız adı.



**AĞANAZ II** (is.) – quş adı.

**AĞARANTI** (is.) – süd məhsulları. – *Ağarantı yiməy yaxşıdı, adama çox xeyirdi (Xan.).*

**A'ĞAŞ** (is.) – tərkibi düyü və turşudan ibarət duru xörək. – *A'ğaş xəsdə yiməyidi də! (Mir.).*

**AĞBAXD OLMAĞ** (f.) – xoşbəxt olmaq.

**AĞBAŞ** (is.) – dərman bitkisi. – *Ağbaşın dəmləməsi dərmandı (Mir.).*

**AĞBORANI** (is.) – balqabaq sortu. – *So:ğlıyanda ağboranı: qaynadıb yiməy, başnı bığına verməy yaxşıdı (Mir.).*

**AĞCAQIZ** (is.) – üzüm sortu.

**AĞÇAÇOUL/AXÇAÇOUL** (is.) – gəmirici növü. sünbül-qıran. – *Cücəni daşıyıb apararı axçaço:ldı (Xan.).*

**AĞÇALA** (is.) – toponim. (B.Sur.).

**AĞDOLAĞ AĞDOLAĞDI!** – (Zərb-məsəl).

**AĞGÜNƏ ÇIXMAĞ** (f.) – sosial şəraitini düzəltmək.

**AĞI AĞ YANIR, QIRMIZISI QIRMIZI YANIR!** (f.) – yaraşlıq xanım haqqında deyilir (Söy.).

**AĞIL** (is.) – üstü açıq heyvan yatağı. – *Ağıldan ancağ yayda istifadə eliyiriy, k'ışda yox (Kür.).*

**AĞILDANKASIB** (sif.) – ağılsız. – *Allah adamı ağıldan kasıb eləməsin (Həs.).*

**AĞILDANSEYRƏY** (sif.) – ağılı azlıq. – *Ağıldanseyrəyin biridi, nə issəsə, eliyir (Qol.).*

**AĞIN-DAĞIN ÇIXARTMAĞ** (f.) – işi şişirtmək. – *Sən yap ağın-dağın çıxartdun a! (N.).*

**AĞIR GƏLMƏY** (f.) – təsir etmək. – *Mənə o:n bi sözi indi də ağır gəlir (Boy.).*

**AĞIR I** (sif.) – sanballı, hörmətli. – *Dadaş dayı ağır adameydi, irəhmətliy (N.).*

**AĞIR II** (sif.) – zəif. ağır eşitmək. – *İndi ağır eşidməyin dərmanı var, aparat hər şeyi həll eliyir (N.).*

**AĞIR OTURMAĞ I** (f.) – baha başa gəlmək. – *Bı iş mənə ağır oturdı (Xan.).*

**AĞIR OTURMAĞ II** (f.) – qəlbinə toxunmaq. – *Sə:n belə diməyün mənə ağır otırdı (Xan).*

**AĞIR SÖZ DİMƏY** (f.) – qəlbinə dəymək. – *Gördim ki, özünən çıxır, bi-iki ağır söz didim, ürəyim sakitdəşdi (N.).*

**AĞIR TƏRPƏMMƏY** (f.) – ləngimək, tələsməmək. – *Nə ağır tərpənirsən, tez ol day!(Boy.).*

**AĞIRƏYAĞ I** (sif.) – hamilə.

**AĞIRƏYAĞ II** (sif.) – uğursuz. – *Güllü arvad ağırəyağdı, dur, təzədən başda işi (Xan.).*

**AĞIRRAŞMAĞ I** (f.) – narahat olmaq. – *Yidim də:, özimi gözzəmədim, ağırraşdım yaman (N.)*

**AĞIRRAŞMAĞ II** (f.) – ətin, balığın xarab olması. – *Hava issiləşib, ət-balıq ağırraşacağ (Mir.).*

**AĞIRRAŞMAĞ III** (f.) – çox yeməkdən narahat olmaq. – *Çox yidim, diyəsən, ağırraşdım (Mir.).*

**AĞIRRIĞ** (is.) – pis, neqativ. – *Üzərriy ağırriği götürür (Qol.).*

**AĞIRSƏNGİL** (sif.) – ağır təbiətli. – *Sona:n anası da ağır-səngil arvadeydi.(N.)*

**AĞIZ AÇMAĞ** (f.) – ağı demək. – *İndi şəhərdəki hüzürrərdə də day ağız açmağ olmur ki!(Xan.).*

**AĞIZ VERMƏY** (f.) – cavab vermək. baş qoşmaq. – *Mina ağız verdünsə, günün getdi da! (Mir.).*

**AĞIZAÇANI I** (is.) - yasda ağı deyən. – *Eşidmişəm ki, şəhər hüzürrərində ağız açmağa da adam gətirillər (A.Qar.).*

**AĞIZAÇAN II** (is.)– otkrıvalka. – *Usdolun üssündəki ağızaçanı hara apardun?(A.Qar.).*

**AĞIZ-AĞIZA VERMƏY** (f.) – eyni iş barədə birlikdə danışmaq. – *Hamı bildi-bilmədi, ağız-ağıza verib k'ışqıracağlar üsümə (Xan.).*

**AĞIZ-BİRİN ƏYMƏY** (f.) – ələ salmaq. – *Uşağ ağız-bırın əyir, adamı ələ salır helə bil! (Mir.).*

**AĞIZ-BİRNİN DÜZƏLDMƏY** (f.) – özünü düzəltmək. – *Özü:ə yaxşı ağız-bırın düzəldmisən a!(Söy.).*

**AĞIZBUĞUZ/AĞZABIĞIZ** (sif.) – dolu. – *İki kisəni ağzabuğuz doldırdı samannan, qatdı palçığa (Xan.).*

**AĞIZDANXARAB/AĞZIXARAB** (sif.) – pis danışan. – *Ağızdanxarabın biridi, nə issəsə, danışır (Söy.).*

**AĞIZDANYAVA** (sif.) – pis danışan adam. – *Kişi yaman ağızdan yava adamdı, arvadsa, ipəy (Mir.).*

**AĞIZSÜRÜTMƏSİ/AĞIZSÜRÜDMƏSİ**(z.) – sözgəlişi. – *Gödim ki, ağızsürüdməsi hamını soruşdı, mən də soruşdım sizi (Xan.).*

**AĞIZZAŞMAĞ** (f.) – sözləşmək. – *Sözümüz çəp gəldi, so:ra ağızzaşduğ (Xan.).*

**AĞIZZIĞ I** (is.) – qapaq. – *Bı işşə:n ağızzığı hanı? (A.Qar.).*

**AĞIZZIĞ II** (is.) – voronka. qıf. – *Ağızzıqınan süti rahat tökirsən, ona go:ra ona rahat da diyillər (A.Qar.).*

**AĞ-QIZIL** (is.) – var-dövlət. qızıl-gümüş. – *Babasınnan qalma ağı-qızılı çoxdı o:n (Kür.).*

**AĞLI DAVANINDA OLMAĞ** (f.) – ağıl kəm olmaq. – *Elə bil ki, ağıl davanındadı, danışığın bilmir heç (Kür.).*

**AĞLIKƏSƏN** (sif.) – iki yaşdan böyük uşaq. – *Öydə iki ağılkəsən uşağı var (Şor.).*

**AĞLIKƏSMƏZ** (sif.) – anlamaz. körpə uşaq. – *Ağılkəsməz uşağ nə bilsin, ana nə iş görür? (Şor.).*

**AĞLIMA QURBAN OLUM!** (f.) – alqış.

**AĞMAYA** (sif.) – kök ağ bədənli.

**AĞNAĞ** (is.) – camışların yayda girdiyi bataqlıq. – *Kəndin dalında heyvannarın ağnağ yeri var (Kür.).*

**AĞNAMAG** (f.) – heyvanların arxası üstə yığılaraq özünü torpağa sürtməsi. – *Hər heyvan ağnamaz, bəzisi ağnıyır, bəzisi yox (Şor.).*

**AĞOUŞ/AĞUŞ** (sif.) – ağımtıl rəng. – *Əynində bi ağouş pencəy vareydi, köhnə! (Kür.).*

**AĞRASAK'QAL** (is.) – əkin işinə rəhbərlik edən. – *Ağrasak'qal əkin işini yaxşı bilər (Beş.).*

**AĞRIMMAĞ** (f.) – heyfilsilənmək. – *Keçən günnərimə görə ağrımram heç (Kür.).*

**AĞSULUĞ/AXSULUĞ**(is.) – uşağın ağzında əmələ gələn suluq. – *Körpə:n ağzi ağsuluğdı (Şor.).*

**AĞU** (is.) – zəhər. – *Mışa ağu qoyırsan, gərəy heyvannarı qorıyasan (Xan.).*

**AĞUŞGƏ** (is.) – pəncərə. – *Əvvəllər ağuşgəni qəzetnən silirdiyi (Söy.).*

**AĞUYA TÜŞMƏY** (f.) – zəhərlənmək. – *Damda muşa qoyduğum ağudan qoyunlar ağuya tüşüblər (Söy.).*

**AĞUZ/AĞIZ** (is.) – təzə doğmuş heyvanın ilk südü. – *Ağuzdan bılama pişirillər, içinə qənd atıllar (Xan.).*

**AĞUZZANDIRMAĞ** (f.) – körpə heyvanların ilk ana südü ilə qidalandırılması. – *Bozo: ağuzzandır, so:ra inəyin məsidin irahla! (Xan.).*

**AĞUZZANMAĞ** (f.) – körpə heyvanların ilk qidalanması. – *Bozo: ağuzzandır, so:ra yerinə sal (Xan.).*

**AĞÜRƏY** (sif.) – qorxaq. – *Nə ağırəy uşağsan, kimə oxşamısan? (Mir.).*

**AĞVALİDEYİN OLMAĞ** (f.) – ata-anaya qarşı hörmətsizlik etmək.

**AĞZI AYRILA QALMAQ** (f.) – heyran olmaq. – *Güllərə baxdım, ağzım ayrıla qaldı (Mir.).*

**AĞZI ÇÖRƏYƏ ÇATMAĞ** (f.) – qazanc əldə edə bilmək. – *Çoxunun ağzi indi-indi çörəyə çatırdı (Sar.).*

**AĞZI GÜNƏ QALMAĞ** (f.) – bolluq. – *Hər şey boldı, ağzi günə qalıb (Söy.).*

**AĞZI QARIN DADI VERMƏY** (f.) – nəticə çıxarmaq. – *Səni saymır, qoy gəssin, ağzi qarın dadı versin! (Mir.).*

**AĞZI QATIĞ KƏSMƏMƏY** (f.) – kəsərsiz danışmaq. – *Ağzi qatıq kəsmir, onu kim eşidir ki! (A.Qar.).*

**AĞZI SÖZ TUTMAMAĞ** (f.) – danışa bilməmək. – *Şax-dadan ağzi söz tutmır, dişdəri şak'qullıyır (Mir.).*

**AĞZI TAMSIZ OLMAĞ** (f.) – hamiləlik.

**AĞZIBAŞINA** (sif.;z.) – yekəxana. – *Heç xoşum glməz mənim ağzıbaşına danışannardan (Söy.); - Ağzıbaşına danışan adam həməşə davıya tüşür (Kür.).*

**AĞZICIRIĞ** (sif.) – yalançı. sirr saxlamayan. – *Ağzıcirıq adamdı, yanında çox şey dimə! (Söy.).*

**AĞZIQATIĞLI** (is.) – uşaq. – *Bı ağzıqatıqlı nə bilir mə:m işimi? (Mir.).*

**AĞZIN AÇIB GÖZÜN YUMMAĞ** (f.) – əsəbi halda qışqıraraq söyüş söymək. – *Ağzın açıb gözün yumdu, nə gəldisə, didi, ürəyi soyumadı (Mir.).*

**AĞZIN ALLAH YOLUNA QOYMAĞ** (f.) – məsuliyyətsiz danışmaq.

**AĞZIN ARAMAĞ** (f.) – fikrini bilmək, rəyini öyrənmək. – *Ağzın aradım qızın, razıdı bizim xaloğlına! (Söy.).*

**AĞZIN AYIRMAĞ** (f.) – fikrini öyrənmək. – *Qızın ağzın ayırdılar, fikri qətidi, diyir ki, elçilər gəlsin! (Mir.).*

**AĞZIN BOZA VERMƏY** (f.) – aldatmaq. – *Gördilər ki, xamdı, ağzın boza verdilər, getdi işinə! (Xan.).*

**AĞZIN ƏYMƏY** (f.) – ələ salmaq, yamsılamaq, təqlid etmək. – *Uşağın tərbiyəsinə bax, qoca:n ağzın əyir (Xan.).*

**AĞZIN YOXLAMAĞ** (f.) – fikrini bilmək. – *Ağzına bələdəm, ağzın yoxlamışam, razıdı bı işə (Kür.).*

**AĞZINA BAXMAĞ** (f.) – fikir vermək. (*Qəd.*)

**AĞZINA DİL ATMAĞ** (f.) – bəraət qazandırmaq. – *Uşağın ağzına dil atma, qoy yerini bilsin (A. Qar.).*

**AĞZINA FİKİR VER!** – ifadə.

**AĞZINA QILLI DO:ŞAN SIĞMAMAĞ (SIĞIŞMAMAĞ)** (f.) – lovğalanmaq.

**AĞZINA SU ALMAĞ** (f.) – susmaq. – *Ağzına su alıb oturub, keç nə dimir (Mir.).*

**AĞZINA TÜPİRMƏY** (f.) – həmfikir olmaq. – *Helə bil ki, bir-birinin ağzına tüpürüblər, hamsı eyni söz diyir (Xan.).*

**AĞZINDA QIZIL KİMİ SÖZ DANIŞIR!** – ifadə.

**AĞZININ DANIŞIĞIN BİLMİR!** (f.) – ifadə.

**AĞZINNAN K'İFİL GÖTÜMƏY** (f.) – danışmaq. – *Arvad bir ağzınnan k'ifil götümür ki, bəssürün, az danışun! (Mir.).*

**AĞZINNAN QARA SU GƏLMƏY** (f.) – ağızdan çoxlu selik axması. (*Qəd.*)

**AĞZIYAVA** (sif.) – söyüşçül adam. – *Ağziyava arvassan sən, nə danışırısan? (N.).*

**AĞZIYAVA/AĞZDAN YAVA** (sif.; z.) – yekəxana. – *Ağziyava adamsan, gözün qızdı, bilmirsən danışığıu:. (N.).*

**AĞZIYIRTIĞ** (sif.) – xəbərçi.

**AĞZUI QARA MOLLA YUMSUN!** – qarğıış.

**AĞZUN BAŞUA DÜŞSÜN!/AĞZUN BAŞUA TÜŞSÜN!**

– qarğıış.

**AĞZUNNAN ÇIXIB QOYNUA GİRSİN (TÜŞSÜN)! –**  
qarğıış.

**AXÇA I** (is.) – balıq pulcuğu. – *Axçalı balığ çox bö:g olsa, yaxşıdı (Mir.).*

**AXÇA II** (is.) – qədim pul. – *Kasıb axça tapdı, bıxça tapbadı!( Zərb- məsəl).*

**AXÇASIN ALMAĞ** (f.) – balığın pulcuğunu təmizləmək. – *Balığın axçasın almağ lazımdı, için təmizzəməy lazımdı (Qol.).*

**AXIB GEDMƏY** (f.) – bayılmaq. – *Uşaq qızdırmadan axdı getdi (Mir.).*

**AXIL** (is.) – ağıl. – *Axıl yaşda dö:r, başdadı (Atalar sözü).*

**AXIL-AXILYA:NA** (z.) – təxmini. – *Axıl-axılıyana bı işdən gö-zim su içmir (Xan.).*

**AXILLI** (sif.) – ağıllı. – *Axıllı min öy yi:b, dəli bi öy də yimiyib (N.).*

**AXMIRA** (is.) – tənə.

**AXMIRA VIRMAĞ** (f.) – tənə vurmaq, gileylənmək. – *İndi mə: axmura vırma, mən nə billəm, sən neynəmişən, o neyniyib?(Xan.).*

**AXMIRASIN TÖKMƏY** (f.) – gileylənmək. – *Axmurasın tökdü mə:m üssümə, helə bil ki, mən günahkaram! (Xan.).*

**AK'QA I** (is.) – ata. baba. – *Ak'qam həyət şumlıyır (A.Qar.).*

**AK'QA II** (is.) – böyük qardaş. – *Ak'qam bizzən çox bö:ydi(May.).*

**AK'QALƏLƏ** (is.) – baba. (Sey.).

**AK'QIŞMAĞ** (f.) – axışmaq. – *Bilmirəm, no:lub, camaat ak'-qışb Kür üssünə!(N.).*

**AK'QUŞA** (is.) – Bala Kür. – *Bizzə çox adam Bala Kürə Ak'qu-şa dimir (N.).*

**AL GÜN** (sif.) – isti. yandırıcı gün. – *Sə:rdən qalmışam al günün altında, bə sudan-çaydan vermiyəssüz?(N.).*

**ALA GÖYƏM** (is.) – göyəm növü.

**ALA I** (is.) – xəstəlik. vetilyaqa. – *Bı:n üz-gözün ala basıb axı, bəs bilmirsən ki, doxdura gedməy lazımdı?(Söy.)*

**ALA II** (sif.) – yaşıl. – *Ala göyəm bizim Kürüssü kətdərdə çox olur (A.Qar.)*

**ALA!** (n.) – qarğıış.

**ALA:MƏT** (sif.) – qəribə. qeyri-adi. (Haq.)

**ALABAŞ** (is.) – KAVZ markalı avtobus. – *Əvvəllər alabaş afto:bıssar işdi:rdi tez-tez (N.)*

**ALABAŞINA-KÜLBAŞINA** (z.) – tez-tələsik. – *Bının gör-diyi işə bax də: alabaşına-külbaşına (Həs.)*

**ALABAYDAĞ:ALABAYDAĞ OLMAĞ** (f.) – pis ad çıxarmaq. (Ərəb.)

**ALACALAMMAĞ** (f.) – gözü yaşarmaq. – *Şaxdadan göz-zərim alacalandı (Xan.)*

**ALAÇALPO:** (is.) – qış fəslində bir mərhələ. – *Alaçalpo:da bi qar yağır kı, lopa-lopa!(Mir.)*

**ALAÇƏNGƏŞ** (z.,sif.) – başdansovdu. əzilmiş. – *Alaçəngəş yu:lmış pal-paltarrar bi küjdə qalıb hələ də (Sar.)*

**ALAÇULA** (z.) – az. az-maz. – *Sən didiyün söz ala-çula ya-dıma gəlir (Sar.)*

**ALADİL** (sif.) – ikidilli adam.

**ALADİRİ** (sif.) – yarıbışmış. – *Düğü aladiri pişib, tez süzmə, qoy bi birim da qaynasın!(Xan.)*

**ALAHİ** (qoş.) – ayrı.başqa. – *Alahı bi işün yoxdusa, mən gədim (Kür.)*

**ALALAMAQ** (f.) – təqib etmək. – *Bı arvad məni alalıyıb yap!(Mir.)*

**ALAPENCƏR** (is.) – quş adı. – *Alapencər əvvəllər Surrada-kı bağımızza lap çox olırdı (Mir.)*

**ALAPƏLƏ** (sif.) – ala-bula. – *Alapələ quzıdı, elə göyçəydi ki!(Kür.)*

**ALAPİTƏ:R** (z.) – babat. başdansovdu. – *Alapitə:r işdən zəhləm gedir, əməlli-başdı iş gör (Söy.)*

**ALATALA** (z.) – orda-burda görünən. – *Alatala qar qalıb, orda-bırda!(Mir.)*

**ALAYANDI-QARAYANDI** (sif. z.) – yaxşı bişməmiş (çörək). – *Hələ naşığı gəlin, çörəyi alayandı-qarayandı pişirir (Həs.).*

**ALAZZAMAĞ**(f.) – ordan-burdan yığmaq. – *Pammığı al-lazzama, təmiz yığ (A.Qar.).*

**ALDIM-VERDİM** (is.) – qız evi ilə ilk tanışlıq və söz kəsmək. – *Saba: aldım-verdim olacağ inşalla!(Xan.).*

**ALDIRMAĞ** (f.) – 1.qorxmaq. 2. çəkinmək.

**ALĞA-SALĞA** (is.) – münasibət. – *O:nan helə bil alğa-salğam yoxdı mə:m (Xan.).*

**ALXAŞIĞ-ÇALXAŞIĞ** (sif.,z.) – qarşılıqlı şəkildə. – *Pütün kənt bir-biri:nən alxaşığ-çalxaşığ qo:mdı (Mir.).*

**ALIĞIN AŞIRMAĞ** (f.) – öhdəsindən gəlmək. – *İşin aliğın aşırdım getdi (Kür.).*

**ALIN DƏSMALI** (is.) – yaylıq altından başa bağlanan şal. – *Qədmı arvaddar şalın altınnan alın dəsmalı bağlıyılar (Söy)..*

**ALINNIĞ I** (is.) – alına bağlanan yaylıq, kiçik kəlağayı. – *Başı yuannan so:ra alınniğ bağlasun, so:ğ olmaz (Mir.).*

**ALINNIĞ II** (is.) – qızıl bəzək əşyası. – *Alınniğ hər adamda olmurdi (Kür.).*

**ALLAH AMANINDA!** – alqış.

**ALLAHA TAPŞIRMAĞ I** (f.) – öhdəsindən gəlmək. – *Onı Allaha tapşırmişəm, özü onnan başarsın!(Mir.).*

**ALLAHA TAPŞIRMAĞ II** (f.) – amanda qalmaq. – *Səni Allaha tapşırıram, bala, Allah amanında!(Mir.).*

**ALLAHÇINNIĞA** (mod.) – Allaha tərəf yönəlmiş. insafən. – *Allahçinnığa, hər işi bilir, ancağ helə uşağdı, qiymıram (Xan.).*

**ALLAHIN ALTINDA!** (mod.) – kaş, kaş ki. – *Allahın altında, burda bi öyüm oleydi (Haq.).*

**ALLAHIN ÖYÜ AVADAN!** – alqış.

**ALLAHTƏRƏFİ** (mod.) – həqiqətən. – *Allahtərəfi, mənə çox köməy elədilər (Söy.).*

**ALLAVARA!** (əd.) – lap. – *Allavara, lap yanasan, üsdünə bi qaşığı su atmaz!(Gün.).*

**ALLI-YAŞILLI SÖYMƏY** (f.) – pis söyüşlə söymək. – *Belə allı-yaşılı söydi, yap pis (Söy.).*



**ALMABAŞ** (is.) – ördək cinsi.

**ALMAĞ** (f.) – 1. üz-qaşın təmizlənməsi. 2. balığın pulcuğunun təmizlənməsi. – *Balığın axçasın təzə-təzə almağ yaxşısıdır (Or.).*

**ALT DODAĞI YER SÜPÜRÜR, ÜS DODAĞI GÖY!** – ifadə.

**ALT USSUL** (is.) – stul. – *Qızıca bi qabağ ıssolı, altı dənə alt ıssulu cehiz verdüyü (Sar.).*

**ALTDANYUXARI/ALTDANUXARI** (is.) – tavan. – *Bizzə altdanyuxarı alçağ olur, şə:rdə hüündür (Haq.).*

**ALTGÜLLÜY** (is.) – quş adı.

**ALTI AŞIĞLIĞ BOYI VAR!** (f.) – ifadə. – *Altı aşığlığ boyı var, mə: kələy gəlir! (Söy.).*

**ALTI-BEŞ VİRMAĞ** (f.) – 1. danışıqında ardıcılığı pozmaq. – *Danışanda altı-beş vırır; 2. səndələmək. – Heç yeriyə bilmir, altı-beş vırır (Mir.).*

**ALTIN ÇƏKMƏK** (f.) – əziyyət çəkmək. – *İndi keçmişdəki çətin günlərin altın çəkirəm (Mir.).*

**ANA** (is.) – kif. (Mir.).

**AMANABƏND** (sif.) – zəif. möhkəm olmayan. – *Bı əyağaltı amanabənddi, yıxlarsan (Xan.).*

**AMANAMƏ:TƏL** (sif.) – zəif. möhkəm olmayan. – *Hə:tdəki aşıxana bı yağışdan so:ra amanamə:təldi, helə bil, uçaçağ (Sar.).*

**AMANAT** (is.) – borc. – *Səndəki amanatı hacan verəssən? (Mir.).*

**AMANDA QALMAĞ I** (f.) – ehtiyacı olmaq.

**AMANDA QALMAĞ II** (f.) – himayə olunmaq. – *Allah amanında qalun! (Xan.).*

**AMANƏCƏL VERMƏMƏY** (f.) imkan verməmək. – *Danışana aman-əcəl vermirsən, bı nəfəs al (Mir.).*

**AMAN-QUAT** (is.) – güc. taqət.

**AMMİR/AMBİR** (is.) – acgöz.

**ANA BAĞLAMAG** (f.) – kiflənmək. – *Badımcanın üzi ana bağlityıb, duzu az olıb! (Mir.).*

**ANAC** (is.) – yumurtlayan, cücə çıxaran ana toyuq. – *Cəmisı on dənə anac, bı dənə xoris saxlıyacam (Haq.).*

**ANADAN ƏMDİYİ SÜT BIRNINNAN GƏLMƏY** (f.) – çox əziyyət çəkmək. –ifadə.

**ANA'LI** (x.) – anaya müraciət.

**ANASIN AĞLADMAĞ** (f.) – işgəncə vermək. – *Camə:tin anasın ağladır bı, rədd eləməy lazımdu bını (Sar.).*

**ANAŞ** (x.) – qız uşaqlarına deyilən əzizləmə. – *Anaş, kimin qızısan?(N.).*

**ANDAZ** (əd.) – elə, düz, taraz. lap. – *Qumu gətirib tökib andaz qapının ağzına (Həs.).*

**ANQƏRİB** (əd.) – lap az məsafə, güclə. elə indi. zorla, güclə. – *Məktəbə anqərib çatdım, çatan kimi zəng oldu (Mir.).*

**ANQUT I** (is.) – quş adı. – *Anqut çox yaraşığlı k'uşdu (Mir.).*

**ANQUT II** (sif.) – acgöz. (*Qaç.*)

**ANQUTU ÇIXMAĞ** (f.) – arıqlamaq. – *Qızın yap anqutu çıxıb, yaxşı yimir (Həs.).*

**ANNAMAZ** (is.) – uşaq. – *Annamaza söz başa salmağ olmur ki!(Haq.).*

**APXOR/APXUR** (is.) – bardağ, şüşə su qabı. – *Apxora su, ayran, k'ampot töküüb qoyırığ ussulun üssünə (Mir.).*

**ARA** (bağ.) – gah. – *Ara bıra gəlir, ara ora gedir, qalıb iki yolun arasında.(Mir.).*

**ARA HƏKİMİ** (is.) –türkəçarə həkimi. xalq təbabəti ilə müalicə edən. – *Əvvəllər ara həkimi lap çoxeydi, indi də tapbağ olar ( Sar.).*

**ARA-BƏRƏ** (z.) – boş. açıq. – *Nətə:r çəpər çəkmişüz ki, taxtaların arsu ara-bərə qalıb!(Mir.).*

**ARADA QALMAĞ** (f.) – gərəksiz olmaq. – *Bı kağız kisələr lazım olmadı, arada qaldı(Xan.).*

**ARADA-BƏRƏDƏ** (z.) – hərdən-bir. – *Arada- bərədə bıra da baş çək (Kür.).*

**ARADAN ÇIXMAĞ** (f.) – gizlənmək. – *Kişi aradan çıxdı diyəsən, hara getdi?(A.Qar.).*

**ARAĞAŞ** (sif., z.) – tezdən. tez.faraş. tez yetkinləşən. – *Arağaş cücələrım var, indi yi:lməlidı (Həs.).*

**ARAĞAZ** (sif.) – arıq adam.

**ARAĞNANA** (is.) – nanə arağı.ev üsulu ilə hazırlanan nanəcövher. – *Səlyanda yaxşı arağnana çəkənnər var (Mir.).*

**ARAĞ-VARAĞ ELƏMƏY** (f.) – axtarmaq. – *Hər yeri arağ-varağ elədim, yoxdı ki, yoxdı (Həs.).*

**ARAQARIŞDIRAN** (sif.) – şuluq. – *Araqarışdıran arvad-dan qaç k'utar (N.).*

**ARALIĞ** (is.) – dar küçə. – *Əvvəllər küləy olanda öyə aralığnan gəlirdüy (Mir.).*

**ARALIĞ ARVADI** (f.) – söz aparıb gətirən. – *O da aralığ arvadı kimi ortada gəzib aranı qarışdırır (Söy.).*

**ARALIĞ ATI, KOR FATI!** (f.) – qapılar gəzən qadın.

**ARAM YOXDU!** (f.) – münasibət bildirən ifadə.

**ARANI DAĞA, DAĞI ARANA DAŞIMAĞ** (f.) – ürəyində fikirləşmək. – *Yata bilmirəm ki, sə:rə kimi aranı dağa, dağı arana daşımışam (Mir.).*

**ARANQASI ÇƏKİLMƏY** (f.) – arıq. – *Qızın aranqası çəkilib ki (Xan.).*

**ARAN-SARAN/ARAN-SORAM** (z.) – çox az. ötəri. – *O, mə:m aran-saran yadıma gəlir (Xan.).*

**ARASI AÇIĞ OLMAĞ** (f.) – münasibəti yaxşı olmaq. – *Mə: o:nan aram açığdı, yaşı adamdı (N.).*

**ARASI DƏYMƏY** (f.) – münasibəti pozulmaq. – *Bizimnən arası dəyib, ta: gəlib gedmir (A.Qar.).*

**ARASI OLMAMAĞ** (f.) – münasibəti olmamaq. – *Mənnən arası olmadığına go:ra heç nə diyə bilmirəm (Həs.).*

**ARASI SƏRİN OLMAĞ** (f.) – münasibəti olmamaq. – *İndi Kərimgilnən aramız sərin oldığına go:ra da: ged-gəlimiz yoxdı (N.).*

**ARASIN VIRMAĞ** (f.) – münasibətini korlamaq. – *Mənnən qaynənəmin arasın virdun, ürəyin rahat oldı?(Söy.).*

**ARASINA QURTYAĞI SÜRTMƏY** (f.) – münasibəti korlanmaq. – *No:lub, aramıza qurtyağı sürtüblər, diyəsən?(Kür.).*

**ARASINDAN SU KEÇMƏMƏY** (f.) – yaxşı münasibətdə olmaq. – *Qızzar dosdı, aralarından su keçmir (Həs.).*

**ARAVIRAN** (sif.) – şuluq adam. – *Aravıran adamnan hamı qaçır (Xan.)*.

**ARBA** (is.) – bərabərlik. düz, bərabər. tay. – *Bılar bizə arba dö:r (Mir.)*.

**ARBA GƏLMƏY** (f.) – bərabər gəlmək. – *Biznən arba gəlməy issiyir, yaxşı fikirdədilər (Mir.)*.

**ARBASIN DÜZƏLDMƏY** (f.) – tarazlılığı düzəltmək. – *Bi dənə balaca daş ver məə, tərəzi:n arbasın düzəldim (Söy.)*.

**ARBASIN TUTMAĞ** (f.) – tarazlılığı tutmaq. – *Tərəzi:n arbasın tutdun, day ürəyim rahat oldu (Mir.)*.

**ARDIM** (is.) – addım. – *Ardımımı ata bilmirəm ağrıdan (Xan.)*.

**ARGACI KEÇMƏY** (f.) – vasitəçilik etmək. – *Diyirəm, arğacı sənnən keçib bı işin (Kür.)*.

**ARĞAC** (is.) – xalçaçılıqda ilmələri bərkidən ip.

**ARI** (sif.) – təmiz. – *Üzinə baxanda arı qabda su vermərsən (Xan.)*.

**ARI Yİ:B NAMISIN DALINA ATMAĞ/BAĞLAMAĞ** (f.) – utanmamaq.

**ARIDMAĞ/ARITDAMAĞ/ARTDAMAĞ** (f.) – təmizləmək. – *Əvvəllər düğünü, kişmiş- xurmanı bir ay əvvəldən artdıyıb qoyurduğ hazır (Mir.)*.

**ARIĞ-ƏLƏNGƏ** (sif.) – çox arıq. – *K'ışdan çıxan heyvan-nar arığ-ələngə olur (Xan.)*.

**ARIĞ-İŞGƏNƏ** (sif.) – çox arıq. – *Ət arığ-işgənədi ki, bınan nə pişirim?(Sar.)*.

**ARIĞ-TIRIĞ** (sif.) – uzun arıq adam. (I D.).

**ARIĞ-URUĞLAR** (is.) – kasıb təbəqə. – *Arığ-uruğlara yazziğun gəlmir sə:n?(Söy.)*.

**ARIN Yİ:B NAMISIN İTİRMƏY** (f.) – həyasızlaşmaq.

**ARINA GƏLMƏY** (f.) – utanmaq. – *Açığı, arıma gəldi ki, gedib baxım gördüğü işə(Mir.)*.

**ARIN-QIRIN BİLMƏMƏY** (f.) – xəcalət bilməmək. – *Arın-qırın bilmiyənin ala palaz başına!(Zərb-məsəl)*.

**ARITDAMAĞ/ARTDAMAĞ** (f.) – təmizləmək. – *İrannan düği gələnnən day düği artdamağ yoxdı (N.)*.

**ARIYA QOYMAĞ** (f.) – lağa qoymaq. – *Camahat qocanı arıya qoydı ki, bı yaşda da at sürməy fikrün va:r?* (Xan.).

**ARIYA SÖZ QATMAĞ** (f.) – yersiz müdaxilə. – *Dava tüşməsin diyə, arvad arıya söz qatdı* (A. Qar.).

**AR-QIR** (is.) – həya. abır. (Qəd.).

**AROY SUYI** (is.) – paltar yuyandan sorakı çirkli su. – *Bizzə ona aroy da di:llər, peşo: suyu da* (Boy.).

**ARPA HİL** (is.) – qızıl bəzək əşyası. – *Arpa hilin də bö:gi, kiçigi olur* (Mir.).

**ARPA-BİĞDA** (is.) – növbə ilə bir dəfə oğlan, sonra qız doğulması (Qaç.).

**ARPA-DİTMƏ** (is.) – dən, taxıl məhsulları. – *Damı doldurmuşam arpa-ditmeynən* (Haq.).

**ARTIRMA** (is.) – balkon. eyvan. – *Öyün artırmasın bı il gərəy k'utarağ* (Ban.).

**ARTIRMAĞ I** (f.) – qənaət hesabına pul saxlamaq.

**ARTIRMAĞ II** (f.) – yolun azmaq. dəyişmək. qudurmaq.

**ARVATDAMMAĞ** (f.) – lovğalanmaq. məc. zirəkləşmək. – *Yaman arvatdammısan bı gün* (Söy.).

**ASI-ASI (DANIŞMAĞ)**(z.) – Allaha xoş gəlməyən ifadələr işlətmək.

**ASİKİFİR OLMAĞ/ASKİFİR OLMAĞ** (f.)- yorulub əldən düşmək. hövsələdən çıxmaq.

**ASILAMMAĞ** (f.) – küfr danışmaq. – *Asılamma, Allaha xoş gedməz!* (X. Qar.).

**ASMA SAAT** (is.) – divar saati (Xan.).

**ASMA TƏRƏZİ** (is.) - əl tərəzisi. mətbəx tərəzisi. – *Asma tərəzi çox yaxşı şeydi, əli:n altında olanda rahat olur* (N.).

**ASMALIĞ** (is.) – asılqan. – *Dəsmalı asmalığdan asgınan* (Mir.).

**ASSARI ÜZÜNNƏN BAHA GƏLMƏY** (f.) – al-verdə uduzmaq.

**AŞ** (is.) – duru xörəklərin ümumi adı. sup.

**AŞA QOYMAĞ** (f.) – dərini aşılamaq. – *Dərini aşı qoyırsan olur parğu kimi* (Xan.).

- AŞD** (sif.) – dinc. sakit.
- AŞD DURMAĞ** (f.) – sakit olmaq.
- AŞDAMAĞ** (f.) –dərinin aşılanması.
- AŞ-DAŞ** (is.) – xörək.– *Aşdan-daşdan neyün var?(Kür.).*
- AŞXANA** (is.) – mətbəx.– *Hə:tdə aşxanamız var, yiməyi or-da pşirirüy (Xıl.).*
- AŞIĞ** (is.) – topuq sümüyü.– *Araz aşığınnandı, Kür topuğunnan(Zərb-məsəl).*
- AŞIĞ-AŞIĞ** (is.) – uşaq oyunu.– *Bayramda oğlannar aşığ-aşığ oynıyırđı (Sar.).*
- AŞIĞCI** (is.) – 1. musiqi üçlüyü 2. çalğıçı. 3.ansabl.– *Xa:nəndə aşığcı:nan oxıyırđı. – Na:dir ənvəllər Pənahın aşığcısı olıb. – To:xanada aşığcı:çın kürsı qurıllar (Xan.).*
- AŞIĞI ALÇI DURMAĞ** (f.) – işi düz gətirmək. uğur qazanmaq.– *Səmədin aşığı alçı durıb, kef eliyir (Sar.).*
- AŞIĞI TO:XAN DURMAĞ**(f.) – bax: **aşığı alçı durmağ.**
- AŞIN PİŞİRMƏY** (f.) – cəzalandırmaq. – *İndi gəlib aşu:pi-şirəcəm a! (Kür.).*
- AŞIRMA ŞALVAR/AŞIRTMA ŞALVAR** (is.) –kombi--nezon.
- AT BALAXANIM** (sif.) – çox zirək qadın.
- ATA:N GÜL BALASI** (sif.) – ərköyün .
- ATABALA** (x.) – ata və ya baba adını daşıyan uşaqlara edilən müraciət.
- ATA-QARDAŞ** (is.) – qohum-qardaş.– *Bi şey olanda adamın başnın üssün ata-qardaş alır (B.Sur.).*
- ATALI I** (x.) – ata və ya baba adını daşıyan uşaqlara edilən müraciət.
- ATALI II** (is.) – kişi adı.
- ATASI** (x.) – *ananın uşaqlarının adından həyat yoldaşına müraciəti(B.Sur.).*
- ATASIN YANDIRMAĞ** (f.) – cəzalandırmaq. – *Belələri-nin atasın yandırmağ azdı (Mir.).*
- ATAYĞIR** (sif.) – zirək və ərköyün (qadın haqqında).– *İki atayğır qızı var (Söy.).*

**ATBAŞI'**(z.) –bərabər səviyyədə.

**ATDAMMAĞ** (f.) – tullanmaq.

**ATDANBICI** (is.) – çərşənbə tonqalı.– *Atanbıcıdan hamı atdanmalıdı, lap balaca quzılar, bozo:lar da!*(*Mir.*).

**ATDANDIM LƏMNƏN, K'UTARDIM QƏMNƏN!** – (Zərb-məsəl).

**ATDIRMAĞ I** (f.) – şəkil çəkdirmək. – *Şəkil atdırmağdan örçi gərəy Tresə gedeydün* (*Gün.*).

**ATDIRMAĞ II**(f.) - yunun texniki üsulla daranmsı. – *Əvvəllər yun atdırmağa Hacıqabıla gedərdüy* (*Xan.*).

**ATDIRMAĞ III** (f.) - abort. (*Qar.*)

**ATGÜLLÜY** (is.) – quş adı.– *Atgüllüy qəşəy irəybirəy k'uşdı* (*Mir.*).

**ATIB-TUTMAĞ** (f.) -əsəbiləşmək. qarəsınca danışmaq.– *Əvvəlcə dalıycan atıb tutdı, so:ra sakitdəşdi* (*Söy.*).

**ATICI** (is.) –yunun daranmasını texniki vasitələrlə yerinə yetirən. – *Atıcı yunun kilo:sın neçiyəsə atırdı Hacıqabılda?* (*Xan.*).

**ATILIŞMAĞ** (f.) – söz-sözə gəlmək.

**ATIM-ATIM ATILMAĞ** (f.) –zirək kimi görünmək.–*Arvad, qoca zad dö:r, atım-atım atılır, maşalla!*(*Həs.*).

**ATIŞMAĞ I**(f.) – mübahisə etmək. – *Biyaz atışmışuğ biyağ* (*Həs.*).

**ATIŞMAĞ II** (f.) –bir şeyi almaq üçün birləşib pul qoymaq.– *Atışib bi quzı alduğ, kəsib kabab eləməyə* (*Söy.*).

**ATQOZI** (sif.) – maili. – *Günniyin üssün atqozi vırıllar* (*Mir.*).

**ATLAMA** (is.) –soyuq yemək.–*Yayın əsas yiməyi elə atlamadı. –Atlamanı təzə qatığ, xiyar, bi də şü:tdən düzəldilər* (*N.*).

**ATMA** (is.)– evin üstünü örtmək üçün divarların üstündən atılan ağac. – *Ussalar öyün atmaların düzzilər, getdilər* (*A.Qar.*).

**ATMA QIRMAĞ** (is.) – tilov. – *Atma qırmağı belə firriyib atıllar* (*Mir.*).

**ATMA TIŞ** (is.) – protez.– *Mən atma tişi götürə bilmədim, neyi:m?* (*Haq.*).

**ATMAĞ I** (f.) – aldatmaq. – *Bı bazarda mənə əməlli-başdı atdılar!* (N.).

**ATMAĞ II** (f.) – yazdırmaq. – *Kət toylarında qabağları pıl atmağ da, xələt atmağ da vareydi* (N.).

**ATMAĞ III** (f.) – udmaq. içmək. – *Dərmanı üş dəfə atmağ lazımdı* (Gün.).

**ATMARALI** (sif.) – məc. zirək. çevik (qadın haqqında).

**ATÖRGİ** (is.) – at bağlanan yer.

**AVADAN OLMAĞ** (f.) – abad olmaq. – *Ay öyün avadan ol-sun!* (Alqış).

**AVADANNIĞ I** (is.) – ev-eşik. – *Yazza avadanniği təmizzi-yib ağardırdı* (Mir.).

**AVADANNIĞ II** (is.) – ev əşyaları. cehiz. – *Həsən qızına yaxşı avadanniğ verib* (Mir.).

**AVALI AĞIR OLMAQ** (f.) – çətin həyat sürmək. kasıbçılıq.

**AVAR I** (is.) – qamış növü. – *Tat əhli avardan balış düzəl-dirdi* (Xan.).

**AVAR II** (is.) – çöl-bayır. – *Heyvan qalib avarda, ged sal dama* (Xan.).

**AVARA** (is.) – ikiillik camış balası.

**AVARA GEDMƏY**(f.) – 1. heyvanın başqa həyəətə getmə-si. 2. toyğun gizlində yumurtlaması.

**AVARAQULU** (sif.) – işsiz, bekar.

**AVARASƏLYANDAR** (sif.) – boş-bekar adam.

**AVARDA QALMAQ** (f.) – bayırda qalmaq.

**AVAR-ƏNCƏR** (is.) – su bitkiləri.

**AY ANASININ QOYNUNDADI!** – ayın 29-cu günü sübh vaxtı (İfadə).

**AY ÜZÜNƏ SÜPÜRMƏY**(f.) – xalq inamına görə, ziyilin getməsi üçün təmrin.

**AYAĞALTI/ƏYAĞALTI** (is.) – nərdivan, pilləkən.

**AYAĞAŞDI/ƏYAĞAŞDI**(is.) – etnoqrafik termin.

**AYAĞÇI/ƏYAĞÇI** (is.) – kuryer. – *Ayağçımız zirəng adamdı*(Beş.)



**AYAĞI:YNAN DÖ:LƏT GƏTİSİN!** – alqış.

**AYANAT** (is.) – köməkətmə.

**AYIB ALDIRMAĞ** (fr.) – utanmaq. – *Adam biaz ayib aldirmaz?(Həs.).*

**AYIBINA KOR OLMAĞ** (f.) – susmaq. – *Sa:kit olun, ayibu:za kor olib o'trun yerü:zzə!(Mir.).*

**AYIBINA QISILMAĞ** (f.) – utanmaq.bax: **ayib aldirmağ.**

**AYIN-OYIN** (is.) – şey. əşya. – *Biaz ayin-oyun alıb getdim nənəmə dəyməyə (N.).*

**AYIRDAN** (z.) –1. əvvəldən. – *Gə, hər şeyi ayırdan başdıyağın.* (Haq.); 2. yenidən. – *Ayırdan işimə qayıdmışam, tay darıxmıram (Mir.).*

**AYLIĞ** (is.) – maaş. – *Aylığın nək'qədərdir?(Mir.).*

**AYMƏNƏBAX/AYBƏRİBAX**(is.) – parça adı. – *Keçmişdəki paltarrarı aymənəbax, küçəmənədargəlırdən tikirdilər (Mir.).*

**AYNA I** (is.) – pəncərə şüşəsi. – *Pecərə:n aynası sınıb, yə:qin biyağ uşağlar topnan vırıblar (Kür.).*

**AYNA II** (is.) – paltar yumaq üçün bütün tozların ümumi adı. yuyucu toz. – *Ağları aynada issad, gedəy (Xıl.).*

**AYNIYIB ARTMAĞ** (f.) - əmələ gəlmək. inkişaf etmək. böyümək. – *Bı qədə daışığnan adam aynıyib artar? (N.).*

**AYRAN AŞI** (is.) – dovğa. – *Ayran aşın təzə ayrannan pişirillər (Mir.).*

**AYULDUZ I** (is.) – parça adı. (Qar.).

**AYULDUZ II** (is.) – qızıl məmulatı adı. (Qar.).

**AZ!/A:Z!** (n.) – *Az, nöş görümmürsüz, hardasuz?(Xan.).*

**AZA-TƏZƏ** (z.) – təsadüfən. – *Aza-təzə gəlib bizə çıxmışdı Gülli arvad (Xan.).*

**AZATMAYI** (is.) – balıq növü. – *Azatmayı da qızıl balığın cinsinnəndi (Ban.).*

**AZĞUN** (sif.) – 1.lovğa. 2.qudurğan.

**AZĞUNNIĞ ELƏMƏY** (f.) – qudurğanlıq etmək. – *Azgunniğ eləməy qudurmağın əlamətidi (N.).*

**AZIMCUR** (say) – az-maz, bir az.

**AZZIRTMA VERMƏY** (fr.) – aldatmaq. – *Oğrı mə: elə az-zırtma verdi ki, çaşıb qaldım (N.).*

## B

**BAB I** (is.) – tay. həmtay. – *Bı adamlar bizə bab dö:r!* (Kür.).

**BAB II** (sif.) – layiq. - *Gülşahnaz-gülmaxbər cavannara babdı, mə: yox* (N.).

**BAB:BAB OLMAĞ** (f.) – uyğun gəlmək. – *Bab olmağına, bab dö:r, görəy ki, neynirüy* (Mir.).

**BABAL YUMAĞ** (f.) – günahına batmaq. - *O qızın babalın yumağ hasan dö:r; - Babal yumağı hasand bilma:!* (N.).

**BABALI BOYNUNA!**– (İfadə).

**BABALIN YUMAĞ** (f.) – günaha batmaq. – *Babalın yumağ issəmirəm, ancağ evdə yola gedmirdi* (Həs.).

**BABƏLLƏ** (is.) – böyük. ağsaqqal. yaşlı, hörmətli kişi. – *Babəllə bizim nəslin ağsak'qaliydi* (Haq.).

**BABI** (sif.) – kafir. – *Babı adamdı, heç niyə qayillığı yoxdı* (Mir.).

**BABI-BABI** (z.) – küfr. – *Babı-babı danışma, yaxşı şey dö-yür* (Həs.).

**BABILIĞ** (is.) – kafirlik. – b a x: **babi**.

**BABLI BABIN TAPBASA, GÜNÜ AH-VAYNAN KE-ÇƏR** - (Atalar sözü).

**BACARACAĞ/BAŞARACAĞ** (is.) – bacarıq. qabiliyyət.

**BACILI** (x.) – bacıya müraciət. – *Bacılı, gəl mən diyəni eşid, mən sənə pis təfliy eləmərəm* (Mir.).

**BACILIĞ** (is.) – rəfiqə. – *Mənim bi bacılığım var, o da Güllidi, qo:şımız* (N.).

**BADAĞLAMAĞ** (f.) – heyvanın ayaqlarının bağlanması. – *Malın əyağın badağlıyılar kıl, qaçmasın* (Xan.).

**BADIŞ** (is.) – nazik corab.

**BAFA** (is.) – bir çəngə taxıl.

**BAFA BAĞLAMAĞ** (f.) – dəstə bağlamaq. – *Əvvəllər süm-müldən bafa bağlıyırdılar* (Sar.).

**BAĞANÇANAĞ** (is.) – cütdırnaqlı heyvanların ayaqlarının yerə dəyməyən hissəsi (Xan.).

- BAĞIR I** (is.) – ürək. – *Bağrım çartdadı, gəl çıx də! (N.).*
- BAĞIR II** (is.) – köks. – *Görəndə məni bağrına basdı, duz kimi yaladı (Söy.).*
- BAĞIRRI** (is.) – Xolqarabucaq kəndində məhəllə.
- BAĞMAN** (is.) – bağban. (*Bal.*)
- BAĞMAN BAĞIN QIYDI, BAĞ SALXIMIN QIYMADI** - (Atalar sözü).
- BAĞRI PARTDAMAĞ** (f.) – *darıxmaq. - Darıxmağdan bağrım partdadı (N.).*
- BAĞRINA TİKAN BATMAĞ** (f.) – *darıxmaq. sarsılmaq. – Sə:n bı sözünnən so:ra, elə bil ki, bağrına tikan batdı (N.).*
- BAHASINA PİL VERMƏY** (f.) – *almaq. – Yiyün də:, bahasına pıl vermişəm, hayıfdı, xarab olmasın (Mir.).*
- BAXACAĞ** (is.) – *nehrədə yağın olub-olmamasını yoxlamaq üçün nazik çubuq. – Baxacağı heyva ağacının nə:ziy çubığınan qayrılırdı (Xan.).*
- BAXDABAXD** (is.) – *lotoreya.*
- BAXDI YATMAĞ** (f.) – *işi alınmamaq. – Baxdımız yatıb, işimiz düz gətimir (N.).*
- BAXICI** (is.) – *falçı. – Baxıcı Fatma hər şeyi didi, didiyi kimi də oldı (Xil).*
- BAXICILIĞ** (is.) – *falçılıq. – Baxıcılığ haramdı, eşidməmişən? (Xil.).*
- BAXIŞ/BAGIŞ** (is.) – *hədiyyə. – Bağış var xəlvərnən, hesab var dinarnan (Zərb-məsəl).*
- BAL TÖK YALA!** (f.) – *təmizkarlıq mənasında işlənən cümlə. (Boy.).*
- BALA ATMAĞ** (f.) – *düşük. – Sarı inəy axşam bala atıb, xəbərmiz olmıyıb (Sar.).*
- BALA BAŞI SAXLAMAG** (f.) – *ailə dolandırmaq. – Bı pıl-nan bala başı saxlamağ olar? (Həs.).*
- BALA DƏ:Z** (is.) – *Qızılağac körfəzi.*
- BALA KÜR** (is.) – *Akkuşa çayı. (X. Qar.).*
- BALA SURRA** (is.) – *kənd adı. – Bala Surra Aşağı Surra-dan yuxardadı (N.).*

**BALAĞ I** (is.) – əmək. – *Nənəm həməşə balağın əlində bas-sırırdı (Mir.).*

**BALAĞ II** (is.) – camış balası. – *Balağı qoyma çox əmsin (Xan.).*

**BALAXANA** (is.) – evin arxa tərəfində olan kiçik artırma.

**BALBİR/BALBİR** (is.) – süngər. – *Tora balbır bağılyillar ki, torın suda yeri bilinsin (Qol.).*

**BALBORANI** (is.) – balqabaq növü. – *Balboranı: polo:n altına döşüyürüy (Mir.).*

**BALHARİ** (is.) – çayın qoluna verilən ad.

**BALIG OLMAĞ** (f.) – mat qalmaq.

**BALIĞDAMAĞI** (is.) – monpası. – *Keçmişdə manpasıya balığdamağı kanfet diyirdüy*

**BALIK** (is.) – qaxac balıq. (*Ban.*)

**BALIŞ** (is.) – yastıq. – *Balış biaz böyüy olur, nazbalıq kiçiy (Mir.).*

**BALTALAMAĞ** (f.) – məhv etmək. – *Sən day bunu balta-ladun, yıxıb sürüdüñ a!(N.).*

**BALTANI DİBİNNƏN VİRMAĞ** (fr.) – məhv etmək.

**BALTATIŞ** (sif.) – dişi iri olan.

**BAMMILI/BAMBILI** (sif.) – ağıldan yüngül adam.

**BAN** (is.) – evin damı. saxlama yeri. – *Əvvəllər banda nar, üzüm saxlıyurdılar k'işa (Xan.).*

**BANKƏ** (is.) – toponim. – *Bankə həməşə varrı yer olib (Ban.).*

**BANKƏ QOYMAĞ** (f.) – küpə qoymaq. – *Souğdəymə:n dərmanı bankə qoymağdı (N.).*

**BANKƏLİ** (sif.) – Bankə qəsəbəsindən olan. – *Bankəlilərin çoxı kambinatda işdiyirdi (N.).*

**BARATA** (is.) – ölmüş heyvanın əlaməti.

**BARATASI QALMAĞ I** (f.) – ölmüş heyvanın və ya quşun qalmış sür-sümüyü. – *Qoynumuzun baratasın gedib çöldən tap-dım (Həs.).*

**BARATASI QALMAĞ II** (f.) – məcazi mənada çox arıqla-mış adam. – *Qızın day baratası qalıb işdəməydən (A.Qar.).*

**BARDAĞ** (sif.) – qarışıqlıq. – *Bira bardağə:ymiş ki, beynim şişdi (N.).*

**BARDAĞDA SUYI OYNAMAĞ** (f.) – sevinmək. – *Eşitdi ki, saba gəzməyə gedirüy, bardağda suyu oynadı (N.).*

**BARDAĞXANA/BARDAXXANA** (is.) – qatmaqarışıq yer. – *Həəti döndərmisüz bardağxanıya!(N.).*

**BARI I** (is.) – ev sobasının tüstü çıxması üçün hörgüsü. – *Öyün barısı nə qədə hündür olsa, o qədə yaxşı olar (Mir.).*

**BARI II** (is.) – palçıqdan hörülmüş çəpər. – *Ənvəllərdə barılar olardı, çəpər əvəzində (Boy.).*

**BARID ÇƏLLƏYİ** (f.) – məc. dilli-dilavər. – *Arvad, elə bil, barid çəlləyidi, bi dənə çinqıya bənddi (Mir.).*

**BARMAGINDA OYNADMAĞ** (f.) - *ələ salmaq.*

**BARMAĞ** (is.) – ölçü vahidi. – *Paltarı dizimnən dörd barmağ aşağı geyirəm (A.Qar.).*

**BARMAĞARASI BAXMAĞ** (f.) – ciddi hesab etməmək. – *Bı işə barmağarası baxmağ olmaz!(Kür.).*

**BARMAĞI OLMAĞ** (f.) – iştirak etmək. xəbərdar olmaq. – *Bı işdə pis qo:şımızın da barmağı var!(Mir.).*

**BARMAĞIN QATDAMAĞ** (f.) – saymaq. – *Bir də barmağ: qatda ki, bi işə yarımisan (Boy.).*

**BARMAĞIN SO:RMAĞ** (f.) – məc. kasıblıq əlaməti.

**BARMAĞINA DOLAMAĞ/SARIMAĞ** (f.) – ələ salmaq.

**BARMAĞINA SARIMAĞ** (f.) - *ələ salmaq. (Şir.)*

**BARMAĞLAMAĞ** (f.) – əllə toxunmaq. – *Əti barmağlama, qoy o yana!(N.).*

**BARMAĞLARIN QIZILA TUTMAĞ** (f.) – işi yüksək qiymətləndirmək. – *Çox yaxşı ussadi, barmağların qızıla tutmağ lazımdı o:n (Söy.).*

**BARMAĞLIĞ I** (is.) – reşotka. – *Baxçanı həyətdən barmağlığnan ayıranda yaxşı görkənir (N.).*

**BARMAĞLIĞ II** (is.) – rezin tibbi predmet. – *Yara:n üssünə barmağlığ keçirdəndə yaxşı olur, su yad keçmir (N.).*

**BARMAXÇIL** (is.) – nişan üzüyü.

**BASABAS** (sif. z.) – çox dolu. – *Kisələr basabas dolub, day qabımız yoxdı (Boy.)*.

**BASARATI BAĞLAMMAĞ** (f.) – fikrindən çıxmaq. – *Elə bil, basaratım bağlandı, qızı öyə çağırmadım (N.)*.

**BASDAMAĞ/ BASDALAMAĞ** (f.) – tapdalamaq. – *İlanın quyruğun bassamasun, sə: yırmaz (Xan.)*.

**BASIB BAĞLAMAĞ** (f.) – yalan danışmaq. – *Uşağda bı qədə yalan olar? Helə basıb bağlıyır (N.)*.

**BASMADÜYMƏ** (is.) – knopka düymə. – *Basmadüymə yaxşı şeydi, tikirsən, paltarın yaxası açıq qalmır (Xan.)*.

**BASMAĞ** (f.) – yola asfalt döşəmək. – *Həsənavad yoluna təzə asvalt basıllar (Həs.)*.

**BASMA-KEÇMƏ** (is.) – xalça və kilim toxuma prosesində bir əməliyyat. – *Basma-keçməsiz xalça-kilim toxummaz ki! (Xan.)*.

**BASMARRAMAĞ I** (f.) – kobud şəkildə qamarlamaq. – *Yolçı yiməyi basmarrıyıb yidi, üç güneydi ki, bir şey yiməmişdi (N.)*.

**BASMARRAMAĞ II** (f.) – kobud şəkildə qucaqlamaq. – *Uşağı basmarrıyıb elə öpdü ki, uşaq qorxıdan ağladı (A.Qar.)*.

**BASMƏMMƏDİ** (sif.) – keyfiyyətsiz və tələsik iş. – *Ussaların işin bəyəmmədim, basməmmədi eliyib getdilər (Mir.)*.

**BASRIĞ I** (is.) – insan kütləsi. – *Axşamlar birda basrığ olur, hamı gəzməy issi:r (Mir.)*.

**BASRIĞ II** (is.) – üst-üstə qalaqlanmış pal-paltar. – *Uşağlı öydə basrığ çox olar (Mir.)*.

**BASSAMAĞ/BASDALAMAĞ** (f.) – tapdamaq. – *Sən birda bizi bassıyıb keçirsən o tərəfə (N.)*.

**BASSIRMAĞ** (f.) – paltarın əmək hissəsini qatlamaq. – *Ətəyi bassırmağçın barmağıma oymağ geynirəm (N.)*.

**BAŞ AÇMAĞ** (f.) – xahiş etmək. – *Anası qapımıza gəlib baş aşdı, xaiş elədi (Kür.)*.

**BAŞ DARAĞI** (is.) – daraq. – *Qədmidə baş darağı sümüydən olırmış (Boy.)*.

**BAŞ SANCAĞI** (is.) – zakolka. – *Baş sancağı əvvəl də vareydi, indikinnən də yaxşı (Şor.)*.

**BAŞ SINDIRMAĞ** (fr) – düşünmək. – *Bı kətdə su çəkdir-məyə go:ra çox baş sindirdilər, bişey çıxmadı ortıya (N.).*

**BAŞ TÜKÜ** (is.) - saç. – *Adam baş tükün çölə atmaz, adama zəfər toxınar (Xan.).*

**BAŞ VIRA-VIRA GEDMƏY** (f.) – təşəkkür etmək. razılıq-la getmək. – *Yolçəkənnəri nahara öyə çağırmışdım, Allah verən-nən yidiy-işdiy, baş vira-vira getdilər.*

**BAŞ VIRMAĞ II** (f.) – baş çəkmək.

**BAŞ VIRMAĞI** (f.) – təşəkkür etmək.

**BAŞ YAYLIĞI** (is.) – şal. – *Baş yaylığı qız-gəlinin bəzəyidi*

**BAŞ YOLDAŞI** (is.) - ər. – *Baş yoldaşı adama ahıllaşanda da: çox lazımdı.*

**BAŞA ÇIXANNARDAN OLSUN!** – alqış.

**BAŞA ÇIXMAĞ** (f.) – yekun vurmaq. – *İşi başa çıxmasam, rahat ola bilmirəm ki!(Sar.).*

**BAŞALTI** (is.) – balınc. yastıq. – *Bizzə yasdığa balış diyil-lər, balacasına da, nazbalış (Xan.).*

**BAŞALTI K'ANFET** (is.) – konfet növü. – *Qabağlar baş-altı kanfet olırdı, kağızsız karamellər (Xan.).*

**BAŞARANA BAŞ QURBAN!** – alqış.

**BAŞARANIN BAŞINA GƏLSİN!** – qarğış.

**BAŞARIGSIZ** (sif.) – bacarıqsız. – *Başarıqsız arvad neynə-sin, gərəy oturub gözzəsin ki, kimsə gəlib o:n işin görsün (Boy.).*

**BAŞARIĞ** (is.) – bacarıq. – *Başarığ yaxşı şeydi, ancağ ha-mıda olmur (N.).*

**BAŞARIĞLI** (sif.) – bacarıqlı. – *Əlibəy başarığlı uşağdı, öyə də köməyi dəyir, helə bizə də (Kür.).*

**BAŞARMAĞ** (f.) – bacarmaq. – *İş başarmağ indiki zaman-da lap va:cibdi, olmasa, hər şey pıllandı (Mir.).*

**BAŞAŞAĞI** (sif.) – sakit. – *Yaxşı uşağdı, başaşağdı, sözə qulağasandı, təmizkardı, day nə issirsən, diyim? (Mir.).*

**BAŞDA GƏZZİRMƏY** (f.) – aldatmaq. – *Neçə vaxtdı, mə: başda gəzzirir, bığün-sabaha salır (Xan.).*

**BAŞDA OYNADMAĞ** (f.) – aldatmaq. – *Yalan diyir, adamı başda oynadır, utammır ki! (N.).*

**BAŞDAN XARAB** (sif.) – dəli. gic. (*Şir.*).

**BAŞDAN TÜK QAPBAĞ** (f.) – həyasızlıq etmək. üzlülük etmək.

**BAŞDANQO:RAĞ** (sif.) – başı xarab, dəli. – *Biaz başdan-qo:rağdı, ona go:ra dalıycan gəzillər (N.).*

**BAŞDIƏYAĞ/BAŞDIƏYAĞLI** (z.) – uzanma istiqaməti fərqli olan. – *Əvvəllər k'ışda uşağları başdıəyağ yatızdırırdılarki, issi olsun (Xan.).*

**BAŞDIĞ I** (is.) – ucluq. – *Qələmin başdığı yon ki, yaxşı yazsın.*

**BAŞDIĞ II** (is.) – sərlövhə. – *Mə:llim dərsin başdığı soruşdı, bilmədim (Mir.).*

**BAŞDIPARAĞ** (is.) – pərakəndə. – *Başdıparağ iş heç olmasa, yaxşıdı (Kür.).*

**BAŞƏYAĞ I** (sif.) – tərs mütənasib. – *Hər şeyi başəyağ eliyib atmısan üssümə (N.).*

**BAŞƏYAĞ II** (is.) – kəlləpaça. – *Başəyağ pişirməyi kişilər yaxşı bilir (N.).*

**BAŞ-GÖZ ELƏMƏY** (f.) – evləndirmək. – *Uşağlarını baş-göz eləmişən?(Xil.).*

**BAŞ-GÖZ OLMAĞ** (f.) – ailə qurmaq. – *Uşağlar baş-göz oldı, ürəyim rahat oldı, çox şükür! (Mir.).*

**BAŞ-GÖZÜN Bİ YERƏ YIĞMAĞ** (f.) – evləndirmək. – *Uşağların baş-gözün bi yerə yığ, zama:nə pısdı (N.).*

**BAŞI BATMIŞ!** – qarğış.

**BAŞI ÇIXMAĞ** (f.) – bilmək. – *Başım çıxmır, bəs deməmişdim ki, gələcəm?(Kür.).*

**BAŞI ƏLDƏ OLMAMAĞ** (f.) – narahatlıq.–*Qədidən səs-səmir yoxdı, yə:qin başı əldə dö:r (N.).*

**BAŞI ƏTDİ** (sif.) – varlı.

**BAŞI GÖRƏ ƏSMƏY** (f.) - əldən düşmək (Pir.).

**BAŞI QARNINA!** – qarğış.

**BAŞI QAYNAMAĞ** (f.) – başda möhkəm ağrı olması. –*Başım, elə bil ki, qaynıyır, diyəsən gün vırıb (N.).*



**BAŞI QOLTUĞ ALTI GÖRMƏMƏY** – (f.) – möhkəm sınınanmaq. – *Bı gedə yaman şeydi, hələ başı qoltuğ altı görmüüb (Mir.).*

**BAŞI ŞİŞMƏY** (f.) – darıxmaq. – *Başım şişdi, ürəyim partadı, bı nədi?(N.).*

**BAŞIAŞAĞI** (sif.) – mərifətli, əxlaqlı. – *Başıaşağı uşağıdı, Allah saxlasın!(Xan.).*

**BAŞIQALLI** (sif.) – bədbəxt. – *Yazığın başı qallıdı, nə di-sə, daviya tüşür (Kür.).*

**BAŞIQATI** (sif.) – tərs adam. – *Başıqatı adama söz qandırmağ olmur ki! (Sar.).*

**BAŞIN BAĞLAMAĞ** (f.) – evləndirmək. – *Gərəy bı il gedənin başın bağlıyağ, da: gejdı (Mir.).*

**BAŞIN BAŞDARA QATMAQ/QOŞMAĞ** (f.) – özünü bəcarıqlı adam kimi göstərmək.

**BAŞIN BATIRMAĞ** (f.) – öldürmək. – *Dil diyənin başın batırırıldır, o gün gəssin gəlməsin!(N.).*

**BAŞIN BATIRMAĞ** (f.) – öldürmək. – *Gedə:n başın nətə:r batırıldırsa, elə onnan da getdi işinə!(N.).*

**BAŞIN DAŞA DÖYMƏY** (f.) – səhv etmək. – *Səhv edir, başın daşa döyür (N.).*

**BAŞIN DEŞMƏY** (f.) – bezdirmək.

**BAŞIN DİLİYNƏN SAXLAMAĞ** (f.) – dilli-dilavər olmaq. – *Neynəsin, başın diliynən saxlıyır də!(Söy.).*

**BAŞIN DOLDIRMAĞ** (f.) – öyrətmək. – *Gəlnin başın doldırıb göndərir gəri (N.).*

**BAŞIN ƏKMƏY** (f.) – öldürmək. – *Yazığın başın elə orda əkdilər, getdi (Mir.).*

**BAŞIN ƏLƏ ALMAĞ** (f.) – özünə cəlb etmək. – *Başın ələ alıb isdədiyin elədi də!(Xan.).*

**BAŞIN ƏLİNƏ ALMAĞ** (f.) – öz tərəfinə çəkmək. – *Kişi camaatın başın əlinə aldı, yaxşı da elədi, belə də olmalıdı!(Xan.).*

**BAŞIN GİRƏLƏMƏY** (f.) – aldatmaq, əsas məqsəddən yayındırmaq. – *Uşağların başın girəliyib öydən çıxmışam, gərəy tez də qayıdam (N.).*

**BAŞIN QATIŞDIRMAĞ** (f.) – aldatmaq. əsas məqsəddən uzaqlaşdırmaq. – *Cırtan divin başın qatışdırıb, uşaqları aradan çıxartdı (Mir.).*

**BAŞIN PIÇAĞA SÜRTMƏY** (f.) – ölüm təhlükəsində olmaq. – *Də:zin o yerinə gedməy, başın pıçağa sürtməy kimi bi şeydi (Qol.).*

**BAŞIN PIŞİRMƏY** (f.) – aldatmaq. – *Uşağların başın pişirib qaçmışam ey! (Mir.).*

**BAŞIN PIYLƏMƏY** (f.) – aldatmaq (*Taf.*).

**BAŞIN TUTURSAN, ƏYAĞI GEDİR!** – ifadə.

**BAŞIN YİMƏY** (f.) – məc. öldürmək.

**BAŞINA BATMAĞ/GİRMƏY** (f.) – dərk etmək. – *Didiy-lərü:n heç biri o:n başına batmadı (Mir.).*

**BAŞINA CORAB HÖRMƏY** (f.) – aldatmaq. – *İndi adamın başına corab hörənnər çoxalib (Xan.).*

**BAŞINA ÇIXARMAĞ** (f.) – ərköyünləşdirmək. – *Uşağı çox da başına çıxartmağ lazım döyür (Mir.).*

**BAŞINA ÇIXMAĞ** (f.) – ərköyünlük etmək. – *Uşağ adamın başına çıxır, oyana dur dimillər (Xan.).*

**BAŞINA ÇIXMAĞ** (f.) – həddini aşmaq. – *Adama dimmi-yəndə başına çıxmaz də:!(N.).*

**BAŞINA DAŞ SALMAĞ** (f.) – öldürmək. məhv etmək. – *İki günün içində pılın başına daş saldı getdi (Mir.).*

**BAŞINA DÖNÜM!** (f.) – alqış. (*büt. ş.*).

**BAŞINA DUZ ÇÖÜRMƏY** (f.) – gözdəyməyə qarşı ritual. – *Gəlinin başına duz da çöürüllər, üzərriy də yandırılar (N.).*

**BAŞINA GÜC ELƏMƏY** (f.) – inadkar olmaq. – *Nöş başua güc eliyirsən, sən girən kol dö:r axı!(N.).*

**BAŞINA İTİN OYNUNU AÇMAĞ/GƏTİRMƏY** (f.) – ələ salmaq məqsədi ilə müxtəlif hərəkətlər etmək. – *Gedə:n başua itin oyunun açdılar, gəlməyinə peşman elədilər (Xan.).*

**BAŞINA QAXMAĞ** (f.) – yaxşılığı üzə vurmaq. – *Verdiyü: adamın başına qaxma də: (Xan.).*

**BAŞINA SOYUĞ DƏYMƏY** (f.) – mənasız hərəkətlər etmək və danışmaq. – *Elə bil, başua so:ğ dəyib, bilmir ki, nə danışır (N.).*

**BAŞINDA QOZ SINDIRMAĞ** (f.) – əzab və işgəncə vermək.

**BAŞINDA TURP ƏKMƏY** (f.) – işgəncə vermək.

**BAŞININ AĞASI** (is.) – sahib, yiyə. – *Başımızın ağası, yə:ni bö:yümüz diməydi!(Mir.).*

**BAŞININ AĞRISIN BİLMƏY** (f.) – vəziyyəti bilmək. – *Diyirəm ki, gərəy vaxdında başımın ağrısın bilim ki, so:ra gec olmasın!(N.).*

**BAŞININ TÜKÜ AYAĞINA SALAMA GƏLMƏY** (f.) – əziyyət çəkmək. – *Yazziğ arvad o uşağları bö:yüdüncən başının tüki ayağına salama gəlib(Kür.).*

**BAŞININ TÜKÜ SANI** (say) – çox. həddən çox. – *Cavanığımnan indiyəcən başımın tüki sanı cürəbəcürə adam görmüşəm (Mir.).*

**BAŞININ ÜSSÜN ALMAĞ/KƏSDİRMƏY** (f.) – yanında olmaq.

**BAŞINNAN BASMAĞ** (f.) – mane olmaq. – *Qabağa gedənin başınnan basmağ lazım dö:r, qoy gessin də: !(Xan.).*

**BAŞINNAN TÖKÜLSÜN!** – alqış.

**BAŞINNAN TÜSDÜ ÇIXMAĞ** (f.) – peşiman olmaq. – *İndi də yadıma tüşəndə başımnan tüssi çıxır (Xan.).*

**BAŞINNAN YEKƏ DANIŞMAĞ** (f.) – pafosla danışmaq.

**BAŞİPÜTRÜM** (sif.) – bütöv. – *Quzunu başipütrüm qoydı təndirə, xına kimi qızarmışdı (Xan.).*

**BAŞIYAYLIĞLI** (is.) – qadın xeylağı. – *Öydə beş dənə başıyaylıqlı var (Haq.).*

**BAŞMAĞÇIXAN** (is.) – kandar. astana. – *Öyün kəndarına başmağçıxan da diyillər, asdana da (N.).*

**BAŞSIZ** (sif.) – dul. – *Sona kimi bu kətdə ok'qədər başsız qadın vareydi ki!(Xan.).*

**BAŞŞAĞ** (is.) - biçilmiş yerdə qalan sünbül. – *Qədmidə arvad-uşağ başşaq yığırdı, pütün kənd belə eliyirdi (Kür.).*

**BAŞTUTAN** (is.) – məc. rəhbər.

**BAŞTUTANNIĞ ELƏMƏY** (f.) – məc. rəhbərlik etmək. – *Baştutannığ eləməy o:n köhnə şa:kəridi (Mir.).*

**BATQINA TÜŞMƏY** (f.) – itmək, yox olmaq. (*Qəd.*).

**BAYDA** (is.) – badya. – *Baydıya sütlə sağırduğ, onda da pişirirdüy mayaya vırırduğ (Xan.)*.

**BAYRAMBƏYİ OLMAĞ** (f.) – çox yeməkdən mədə pozulması. – *Uşağa çox findığ-qoz vermə, yağlı şeyi çox yi: b, bayrambəyi olar (Mir.)*.

**BAYRAMÇILIĞ/BAYRAMLIĞ** (is.) – bayram münasibətilə göndərilən pay. – *Nişannı qızlara bayramlıq aparırıq, No: ruzza və başqa bayramlarda (Mir.)*.

**BAYRAMLAŞMAĞ** (f.) – Novruz bayramında bir-birini təbrik etmək. – *Bizzərdə bayram günü yaşdı adamlardan bayramlaşmağa gedirüy (Mir.)*.

**BAYRAMLIĞ APARMAĞ** (f.) – bayramlarda nişanlı qızlar üçün bayram xonçaları aparmaq.

**BAYRAMLIĞ GƏTİRMƏY** (f.) – bayramlarda nişanlı qızlar üçün bayram xonçaları gətirmək. (*Pir.*).

**BAZ** (is.) – həvəskar. azarkeş. .

**BAZAR OLSUN!** (f.) – alqış.

**BAZARA** (is.) – pambıq cərgələri arasına çəkilməmiş arx.

**BAZI** (is.) – hündür yer. – *Yaxşı ki, bazıdaki öylərə Kür ziyanıq vermədi (Ban.)*.

**BAZZAŞMAĞ** (f.) – qiymətdə razılaşma. – *Kətdəki öyi bazzlaşmışuq, elə kənd adamıynan (Kür.)*.

**BECEYRƏ** (mod.) – boş yerə. – *Beceyrə, elənçiy işi əlünən verdün (Kür.)*.

**BECƏ-BECƏ** (z.) – boş yerə, nahaq yerə. – *Nə var, becə-becə gəlmisən, dur ged işü:n dalıycan (Mir.)*.

**BECƏRMƏY** (f.) – bəsləmək. – *Heyvan becərməy indi çətindi, ot, arpa-saman bahadı (Xan.)*.

**BEÇƏ I** (is.) – arabanın qol hissəsi.

**BEÇƏ II** (is.) - cücə. çolpa. – *Yazza beçə ətinnən çıxırtma pişirib fətirnən yiasən (N.)*.

**BEÇƏ III** (is.) – ağacdən çıxan təzə zoğ. – *Göyəmlər nək'-qədə beçə verib, gəl urbana apar ək (Kür.)*.

**BEÇƏ VERMƏY** (f.) – ağacın kötükdən yeni zoğ verməsi.  
– *Nar, heyva, gavalı, göyəm çox beçə verən ağajdardı (Mir.)*.

**BEDAHAT** (sif.) - ərköyün. – *Bedahat uşağ ananı bezdirir (Kür.)*.

**BEDAHATDIĞ ELƏMƏY** (f.) - ərköynlük etmək. – *Bedahatdığ eləməynən haracan gedəssən, bala!(Mir.)*.

**BEDDAM** (is.) – adı pislilyə çıxmaq. – *Adı beddam eləmə, qoy nə bilir, eləsin!(Xan.)*.

**BEHDƏ YERƏ!** (f.) – boş yerə – *Behdə yerə bıra gəlmisən, gərəy oların qapısına gedərdün (Mir.)*.

**BELBAĞISIN BƏRKİDMƏY** (f.) – diqqətli olmaq.ehtiyatlı olmaq.

**BELƏ** (qoş.) – ilə. – *Bayramu:z nuba:rək! – Sizi:nən belə!*

**BELƏNÇİY/BELƏNÇİYNƏ/BELƏNÇİĞ/BELƏNÇİGNƏ/BELƏNÇİNƏZ** (əv.) – belə. – *Belənçiy işdəri tək görməz-zər, gərəy iməci çağırasan (Sar.)*.

**BELİ BAĞLI OLMAĞ** (f.) – arxayın olmaq. (*büt. ş.*)

**BELİ BOŞALMAĞ** (f.) – zəifləmək. gücü zəifləmək (*Y. Qar.*)

**BELİBAĞLI** (is.) – quş adı. – *Belibağlı yırtıcı bir k'uşdı (Haq.)*.

**BELİN SINDIRMAĞ** (f.) – zərbə vurmaq. – *Yağış k'ışın belin sindirir (Xalq deyimi)*.

**BELLİY** (is.) – böyrəkləri qorumaq üçüç tikilmiş geyim. – *Belliyi tikəndə içinə yun döşiyirdilər (Sar.)*.

**BEŞ ÇÖMÇƏ YUXARI OLMAĞ** (f.) – daha üstün olmaq. – *Bı olardan da beş çömçə yuxarıdı (Xan.)*.

**BEŞBETƏR** (əd.) – lap. daha. – *Bunnan da beşbetər günnərimiz olıb (N.)*.

**BETDAM** (sif.) – rüsvay (*büt. ş.*)

**BETDAM OLMAĞ** (f.) – adı pislilyə çıxmaq. – *Adım betdam oldı getdi, neynəmişəm mən?(N.)*.

**BETDAMÇI** (sif.) – rüsvay olan. – *Yaxşı saxla aşığlı, Betdamçıdı, el gəzər (Zərb-məsəl)*.

**BEVAY** (sif.) – heç bir iş görməyən, tənbel.

**BEYNİN YİMƏY** (f.) – bezdirmək.

**BEYTİN I** (sif.) – işsiz, avara. – *Gedə:n bi işi də yoxdı, beytin-avara gəzir (Həs.)*.

**BEYTİN II** (is.) - əkin üçün yararlı olmayan məhsul verməyən yer.

**BEYTİN-BEYTİN** (z.) – avara-avara. – *Beytin-beytin gəzməydən nə görmüsən, bilmirəm (Həs.)*.

**BEYVƏL** (sif.) – ağılsız, dəli. avara adam. – *Beyvəl oğuldansa, heç olmasa, yaxşıdı (Mir.)*

**BƏ** (əd.) – bəs. – *Bə görmirsən ki, gəlmişəm (Mir.)*.

**BƏBƏY QALMAĞ** (f.) – mat qalmaq. – *Özüm də bəbəy qalmışam!(Kür.)*.

**BƏDAZA** (sif.) – pis xasiyyətli. – *Yaman bədaza arvaddı bı:n qaynənəsi (Xan.)*.

**BƏDBEYSABI** (sif.) – günahkar. – *Əcəb bədbəysabı oldum a! (Haq.)*.

**BƏHMƏN/BƏHMƏNKƏS** (is.) – filan. filankəs (*Qar.*).

**BƏİDƏMƏ** (is.) – bir neçə bafanı bağlayan sargı.

**BƏLGƏ I** (is.) – müdafiə üçün işlədilən əl ağacı.

**BƏLGƏ II** (is.) – qola sarınan parça.

**BƏLGƏ III** (is.) – bəhanə.

**BƏLGƏ IV** (is.) - əkin yerinin bir hissəsi.

**BƏLİM** (is.) – arpanın oduncağı. – *Bəlimi k'ışda doğrıyıb üssünə qaynar su töküllər, so:ra da un səpillər, heyvana verillər(A.Qar.)*.

**BƏLKƏM/BƏLKƏMLƏRİ** (mod.) – bəlkə. – *Bəlkəm, mə:m başım çıxmır?(Boy.)*.

**BƏLLƏMƏY I** (f.) – nişanlamaq. – *Di:r qızı bəlləmişən, Allah xeyir versin!(Haq.)*.

**BƏLLƏMƏY II** (f.) - əl ilə yoxlamaq. - *Əvvəlcə əlü:nən bəlliyirsən, so:ra kəsirsən boğazın (Haq.)*.

**BƏMMƏ VİRMAĞ** (f.) – qüsür tapmaq məqsədilə əl ilə yoxlamaq. – *Çörəyə bi bəmə vırdı, helə bildi ki, içi çiydi (Xan.)*.

**BƏMMƏLƏMƏY** (f.) – əl ilə kobud şəkildə yoxlamaq. – *Hər şeyi bəmmələməy o:n şa:kəridi də!(Xan.)*.

**BƏND/BƏNDƏM OLMAĞ** (f.) - bağlanmaq, daimi əlaqədə olmaq. – *Sən də mə: bənd/bəndəm olma!(Mir.)*.

**BƏNDƏM** (is.) – saplaq. – *Uşağ alma: helə bəndəmiqarıışığ basdı ağzına, qoyma!(Mir.).*

**BƏNDƏR-BƏDƏN** (is.) – bütün bədən. – *Uşağın bəndər bədəni səpib, diyəsən, qızılıcığdı (Kür.).*

**BƏNÖÜŞ** (sif.) – bənövşəyi. – *Məndəki kilimdə bənöyüş qoynun yununnan var, öz irəngində də toxuyıblar (Xan.).*

**BƏRCCƏ** (sif.) – xəsis. – *İrza dayım yaman bərçcə kişiydi, pissəbacımsa yox!(N.).*

**BƏRƏ** (is.) – parom. – *Oryaddakı bərə indi də durur orda (N.).*

**BƏRƏ ÜSSİ** (z.) – bərənin yan aldığı yer. – *İndi bərə diyanan yerdə bərəüssi restaran var(N.).*

**BƏRƏÇİ** (is.) – bərə sürən. – *Bərəçi maşınarı o taya Ban-kiyə keçirdirdi (N.).*

**BƏRK** (sif.) – xəsis. – *Yaman bərk adamdı, onnan kışda bız almağ olmaz (Boy.).*

**BƏRKBEŞİY/BƏRPBEŞİY OLMAĞ** (f.) – evdə qapanıb qalmaq. – *Nə bərkbeşiy olub otumusan öydə, hərdən bizə tərəf də gəl (Mir.).*

**BƏRKƏZ** (is.) – barkaz (K.D.)

**BƏRTCƏ** (sif.) – xəsis. – *Bı nə bərtcə uşağdı, əlinnən bi şeyi almağ olmur (Söy.).*

**BƏRTDƏN** (z.) – bərkdən. – *Gəlirdim kətdən, Səs verdi bərtdən (folklor).*

**BƏRYAH** (is.) – qayıqların duracaq yeri.

**BƏSDƏ** (sif.) – alçaq boylu adam (Sar.).

**BƏSDİRİN!** (f.) – qurtarın!

**BƏTDƏMƏY** (f.) – tikişlə möhkəmlətmək. – *Bı düyməni bətdə, ver, tüşməsin(Xan.).*

**BƏYBAŞI ELƏMƏY I** (f.) – yeni ailədə ilk dəfə söz-söhbət baş verməsi.

**BƏYBAŞI ELƏMƏY II** (f.) – toyda bəyin dostlarının keçirdiyi mərasım (büt. ş.)

**BƏYBAŞI I** (is.) – bəyin əhatəsində olan dostları.

**BƏYBAŞI II** (is.) – toydan bir gün əvvəl bəyin dostlarının toplanaraq şənlənməsi. – *Bizzərdə bəybaşı toy günü olur (Mir.).*

**BƏYMƏGİZİL/BƏYMƏGİZİR** (is.) – uşaq oyunu. – *Bizim zama:namızza uşağlar, çobanamindi, gizzənpaç, beşdaş, bəyməgizil oynuyırdı (Xan.).*

**BƏZİYİB BƏRTİMƏY** (f.) – mükəmməl bəzəmək. – *Qızı bəziyib-bərtiyib göndərdi kəndə, əmisigilə (Mir.).*

**Bİ ARA** (z.) – bir zaman. – *Biara hamı hə:tə sarımsağ əkirdi (A.Qar.).*

**Bİ BAŞ İKİ ƏYAĞ, GƏLİN AŞIRDI BİYAĞ!** - (Zərb-məsəl).

**Bİ BAYRAM** (say) – numerativ söz. – *Sən bizim qızzan bi bayram kiçiyəsən (Boy.).*

**Bİ BİRİM** (say) – bir dəfə qaynatmaq. – *Dügünü bi bırım qaynad, so:ra tək, qoy həlimi gessin! (Xan.).*

**Bİ BİRİM** (say) – bir dəfə. – *Gərəy bi əti bi bırım qaynadıb suyun atasan (Mir.).*

**Bİ CAN ONDA, Bİ CAN BİZZƏ!**-ifadə .

**Bİ ÇİN/Bİ ÇİM** (say) – bir dəfə. – *Mən sə:n üssündə kəndə bi çin gedib qayıdımışam (Haq.).*

**Bİ GƏLİŞİYİ** (is.) – bənzərlik mənasında işlənən söz. – *Di:rəm, bı uşağın bi gəlişiyi sizzərə oxşıyır (Haq.).*

**Bİ HO:R** (z.) – bir az.

**Bİ KÖYNƏY** (say) – numerativ söz. – *Sən mənə bılardan bi köynəy yaxınsan (Mir.).*

**Bİ OTRUMA** (say) – bir dəfəyə. – *Diyillər ki, Koroğlu bi otruma bi şak'qa ət yirmiş(N.).*

**Bİ SAMAT** (say) – bu saat, bu dəqiqə. – *Bi samat gözzə, indi gəlləm (Həs.).*

**Bİ SUYI** (is.) – bənzərlik mənasında işlənən söz. – *Qızın bi suyu bibsində oxşıyır (Xan.).*

**Bİ:CA YERƏ!/BECEYRƏ** (f.) – boş yerə. – *Bi:ca yerə özünü yorma, düzələn dö:r bılar (Xan.).*

**BİARA** (z.) – bir vaxt. – *Biara çox gedib-gəlirdüy bibimgilə, indi tay oqədər yox!(A.Qar.).*

**BİBİŞ** (is.) – şanapipik. – *Bıbiş pütün k'uşdardan tez gəlir yazza (Haq.).*



**BİC** (is.) – ağacın kökündən ayrılan nazik qələmlər. – *Alça:n, gögəmin, gavalının bici yap çox olur (Kür.)*.

**BICAĞ** (is.) – gizlin. saxlanc. – *Gərəy lazım olanda bıcağunnan da bi şey götürəsən (Xan.)*.

**BİCƏYİNƏ** (z.) – heyvanın cinsi yetkinlikdən əvvəl bala verməsi. – *Düyəmiz büil bicəyinə doğacağ (Haq.)*.

**BICID! I** (n.) – qaç! – *Tez bıcıd! Səni öydə gözzüüllər (Mir.)*.

**BICID! II** (n.) – Tapdım! Gördüm! mənasında uşaq sözü.

**BICIDMAĞ** (f.) – qaçıb aradan çıxmaq. – *Gördi ki, işdər yaşdı, bıcıtdı aradan (Mir.)*.

**BIDAXA!** (n.) – budur! – *Bıdaxa! Bı da mə:m dossım! (Xan.)*.

**BIDAMAĞ** (f.) – ağac budaqlarının yandırmaq üçün olan hissələri. – *Yazza ağajdarı bıdamağ hökmən lazımıdı (Xan.)*.

**BİDİ – BİDİ!** (n.) – hind quşu balalarını çağırma nidası.

**BİFƏR** (sif.) – fərsiz. bivec. (Pir.).

**BİĞ** (is.) – par. buğ. – *Aşxanada bığ ərşə dirənib, ocağı sön-dür (Söy.)*.

**BİĞ I** (is.) – buxar. – *Qəfədan qaynıyıb, bığ öyə dolub.*

**BİĞ II** (is.) – hərarət. istilik. – *Bığ yerə ənəndə kartof əkməy olar (Or.)*.

**BİĞ YERƏ ƏNİB!** (f.) – qışın sonu, yazın əvvəlləri. – *Bığ yerə ənəndə tum səpbəy olar (Xan.)*.

**BİĞA** (is.) –buğa.

**BİĞA KİMİ** (sif.) – güclü.

**BİĞANAĞ** (is.) – boğanaq.

**BİĞDA-TİTMƏ** (is.) – dən. – *Damdakı sandığın içinə bığda-titmə də töküriy (Haq.)*.

**BİĞİM** (is.) – buğum. – *Əyağlarının bığımında duz yığılıb (N.)*.

**BİĞİR** (is.) – erkək dəvə.

**BİĞİR** (sif.) – sağlam. – *No:lub, bığır kimidilər, maşallah!(Xan.)*.

**BİĞİRA DÖMMƏY** (f.) – kökəlmək.

**BİĞLAMA** (is.) – yerli xörək adı. – *Bizzə bığlama ancağ balığdan olır (Or.)*.

**BIĞYAĞI:BIĞYAĞI ELƏMƏY** (f.) – mənimsəmək. – *K'alxozın malın biğyağı eliyiblər gedib işinə (A.Qar.).*

**BIXÇA** (is.) – boğça. – *Gör bixçunda yadda nə var?(Boy.).*

**BIXÇA II** (is.) – saxlanc. gizlin sərvət. – *Bixçasında olanı verdi bizə (Mir.).*

**BİLAMA** (is.) – heyvanın ilk südündən bişirilən yemək. – *Bilama elə ləzzətdidi ki, içinə qənd atıb çörəy doğrıyurduğ (Xan.).*

**BİLBİLA** (is.) – miraj. – *Yayda çöldə bilbila adamı alladır, elə bilirsən ki, irəldə su var (Boy.).*

**BİLDİR-BİLDİR** (sif.) – sırf ət. ətli. – *Cöngə yaxşı çıxdı, bildir-bildir ətdi (Ban.).*

**BİLDİRÇİNBİDİ** (is.) – armud növü (Xan.).

**BİLDİRRƏRİ** (z.) – keçən il. – *Bildirrəri bağ-bağatdan yaxşı məhsul götürdüy (Söy.).*

**BİLƏCƏY** (is.) – bilik.

**BİLƏCƏYLİ** (sif.) – bilikli. – *Olar biləcəylidi nəsilliyən (Şor.).*

**BİLƏCƏYSİZ** (sif.) – savadsız, biliksiz.

**BİLİŞ/BİLİ** (is.) – qaz və ördək balası. – *Yazza hamının həyatında biliş olur (Or.).*

**BİLİŞA DÖMMƏY** (f.) – islanmaq. – *Yağışın altında bilışa döndüy (Qol.).*

**BİLLAMMAĞ** (f.) – özünü işgüzar kimi göstərmək. – *Heç iş görən dö:rsən, elə bırda billanırsan (Haq.).*

**BİLLƏ** (is.) – uşaq dilində şirniyyat. – *Biz uşağ olanda nə-nəm diyərdi ki, gə sə: billə verim (Haq.).*

**BİNƏ** (is.) – heyvanları yayda saxlamaq üçün kənddən kənar yer. – *Babamgilin kəndində camahat yayda biniyə gomuşdarın aparır (Xan.).*

**BİNƏ BAĞLAMAĞ** (f.) – məskən qurmaq. – *Bizim nəsil keçən əsrdən də qabağ gəlib bırda binə bağlıyblar (Xan.).*

**BİNƏ QU:İ** (is.) – məc: ilk sakin.

**BİNƏ QURMAĞ** (f.) – yurd salmaq.

**BİNƏ SALMAQ** (f.) – yurd salmaq.

**BIRAĞAC VERMƏY** (f.) – ipi buraraq bərkitmək. – *Part-damış şalmanı məfdilnən birağac verib bağlyıllar (Mir.)*.

**BIRC** (is.) – ağacın nazik quru budaqları. – *Təndir başına nağada birc yığışdım, hamsın işdətdim getdi (A.Qar.)*.

**BIRCIVAY** (sif.) – enlikürək. – *Belə bircivay kişiydi (A.Qar.)*.

**BİRƏLLİ/BİƏLLİ** (is.) – su qabı. krujka. – *Əvvəllər birəlli dəmirdən olırdı çox (Mir.)*.

**BIRI** (is.) – sancı. – *İçimə bi sancı-bırı dolub ki!(Sar)*.

**BIRIĞ** (is.) – başda tük bitiminin burulmuş şəkli. – *Saçımı k'ırtdırmışam, başındakı bırığlar hamsı görkənir (Xan.)*.

**BIRILĞAN** (is.) – suda və ya torpaqda küləyin hərəkəti. – *Qano:da birilğan çoxdı, qorxıram (N.)*.

**BIRILMAĞ** (f.) – küsmək. – *Diyəsən, qız bırıldı, çıxıb getdi (A.Qar.)*.

**BİRİM** (num.) – dəfə.

**BIRINNAMAG** (f.) – yola verməmək. – *Qızı yaman bırınnıyılar, yola vermillər (Xil.)*.

**BIRINTILIĞ** (is.) – buzovun anasını əmməsi üçün burnuna bağlanmış xüsusi əşya (Xan.)

**BIRMAÇİMDİY** (is.) – çimdik. – *Uşağdan bi dənə birmaçımdiy götürdi (Xan.)*.

**BIRNI DURMAĞ** (f.) – tərslük etmək. qudurğanlıq etmək. – *Uşağın bırni durdı, gedməy issəmir (Haq.)*.

**BIRNINA DUZZI SU QOYMAĞ** (f.) – pis rəftar etmək.

**BIRNINA TÜSSİ QOYMAĞ** (f.) – pis rəftar etmək.

**BIRRR!** (n.) – qoyunun su içməsi üçün çağırılması.

**BİŞMƏ/PİŞMƏ** (is.) – xörək. şirniyyat. – *No:ruzda surfiya hər cürə pişmə qoyuruğ (N.)*.

**BİŞMƏCƏ/PİŞMƏCƏ** (is.) – istidən dərinin qızarması və səpməsi. – *Pişməcə yayda körpə uşaqlarda çox olur (N.)*.

**BİTDƏ-BİTDƏ** (z.) – az-az. – *Qız bitdə-bitdə qoydu bıların o:cuna (Kür.)*.

**BİTGƏ** (z.) – bir tikə.

**BİVEC** (sif.) – gərəksiz, fərsiz, fərasətsiz, yaramaz. – *Bivec işdərdən nə ləzət alasan?(N.)*.

**BIY!** (n.) – təəccüb mənasında işlənən nida.

**BİYABANNIĞ/BİYAVANNIĞ** (is.) – çöllük. – *Çöllüy-biyavannıqda nə axdarırsan gecə vaxdı?(Xan.)*.

**BİYAĞ** (z.) – bayaq. – *Biyağ gedib su gətirmədim, nə tez k'utardı?(Xıl.)*.

**BİYƏLLİ** (is.) – su içmək üçün qab. – *Qız mis biyəllini doldırdı gətədi öyə (Haq.)*.

**BIYIXMAĞ** (is.) – soyuqdan donmaq. – *Uşağ biyixdi so:ğdan çöldə, çağır içəri (Həs.)*.

**BİYMAĞ** (f.) – donmaq. üşümək (As.).

**BIYNIZ ÇIXARDMAĞ I** (f.) – qəribə görünmək.

**BIYNIZ ÇIXARDMAĞ II** (f.) – pisliyin üzə çıxması.

**BIYNIZZAŞMAĞ** (f.) – dalaşmaq.

**Bİ'YOL** (z.) – bir dəfə. – *Bi'yol gedmişəm ora, uşağ olanda (Həs.)*.

**BIYRIĞQULU** (is.) – işçi. – *Pütin günü buyruğqulu kimi ora-bıra biyırillar adamı (Xan.)*.

**BİZ BALTASI** (f.) – sağlam. – *Canı mö:kəmdi, bız baltası kimi (Kür.)*.

**BİZZƏMƏY** (f.) – təhrik etmək.

**BOBILBAS OLMAĞ** (f.) – şeyiə yayılmağ, bəyan olmaq.

**BOBLA** (is.) – balıq növü. vobla. – *Boblanı xına kimi qızardırsan, so:ra da xırtaxırtınan yi:rsən (Mir.)*.

**BOĞAZ** (sif.) – heyvanların doğum ərafəsi. – *Qızıl inəy boğazı, bi-iki aya doğar, inşallah!(Kür.)*.

**BOĞAZ OLMAĞ I** (f.) – gözükölgəli olmaq. – *Başqasının yanında boğaz olmamağçın gərəy söz vermiyəydün (Haq.)*.

**BOĞAZ OLMAĞ II** (f.) – taxılın yetişmə ərafəsi. – *Əvvəl taxıl boğaz olur, sümmül açır, yetişir (Boy.)*.

**BOĞAZALTI** (is.) – yaylıq növü. – *Əvvəllər cavan qız-gəlin də boğazaltı bağlıyırdı (Xan.)*.

**BOĞAZGƏLMƏ** (is.) – xəstəlik. angina. – *K'ışda boğazgəlmə yap çoxalır (N.)*.

**BOĞAZI GƏLMƏY** (f.) – angina olmaq. – *So:ğ su içdim, boğazım gəlib (N.).*

**BOĞAZIN KƏNDİRƏ KEÇİRDİMƏY** (f) – məsuliyyət daşımaq.

**BOĞAZIN YAŞDAMAĞ I** (f.) – su içmək. – *Bi qurtum su ver, boğazımı yaşdıyım (Mir.).*

**BOĞAZIN YAŞDAMAĞ II** (f.) – məc.: araq içmək.

**BOĞAZIN YİRTMAĞ** (f.) – qışqırmaq. – *Birda beş sahatdı boğazımı yırtıram, eşidirsən?(Mir.).*

**BOĞAZINA ÇÖKMƏY** (f.) – tələb etmək. – *Sora da çökə-cəylər boğazımıza ki, tez olun(Sar.).*

**BOĞAZINA İP SALMAĞ** (f.) – özünə tabe etmək.

**BOĞAZINNAN KƏSMƏY** (f.) – qənaət eləmək. – *Mən bı var-dö:ləti boğazımnan kəsib yığmışam (N.).*

**BOĞILA-BOĞILA** (z.) – b a x: **boğılmağ.**

**BOĞILMAĞ** (f.) – odunun alışı bilməməsi. – *Odın yaş olanda boğılıb qalır, alışı bilmir (Xan.).*

**BOĞMA İSDƏKAN** (sif.) – armudu stəkan. – *Belə boğma isdəkannarın yaxşısınnan gətiriblər tükana (N.).*

**BOĞMA!** (n.) – qarğıış.

**BOĞMACA** (is.) – öskürək. – *Keçmişdə boğmaca tutan uşağ heç sağalmırdı da!(Haq.).*

**BOĞMAĞ** (f.) – sıxmaq. – *Bı torba:n ağzın boğ, apar hə:tə (Mir.).*

**BOĞMALAMMAĞ** (f.) – məc. yemək.

**BOĞMALIĞ** (is.) – rüsvət. – *İndi çox yerdə boğmalığ ver-məsün, işün düzəlməz (Həs.).*

**BOLLI** (say) – çoxlu.

**BOLLICA** (say) – çoxlu. – *Bollica üzümümüz oldı bı il (Xan.).*

**BORAZ** (is.) – yoğun ip.

**BORBORİ** (is.) – düşünmədən danışan, danışığını bilməyən.

**BORT-BORT/PORT-PORT** (is.) – qaynarça. termal su mənbəyi. – *Ənvəlki bırığ yerrərinnən bort-bortdar çıxır indi (Mir.).*

**BOŞARAĞ** (sif.) – boş kimi. – *Bı paltarım boşarağ oldığına go:ra xoşım gəlir (N.).*

**BO'SBÖGÜR/BO'SBÖYÜR** (is.) – qarın boşluğunun sol hissəsi. – *Boşböyürün ağrısı da pis olur (Mir.)*.

**BOTI** (is.) – rezin çəkmə. – *Kətdə boti olmasa, qışdan çıxmağ çətindi (Boy.)*.

**BOY VERMƏY** (f.) – dərinlik ölçüsü. – *Bizi tərəfdə də:z adama boy vermirdi (I May.)*.

**BOYA VERMƏY** (f.) – uzanmaq. – *Bı uşağ helə boya verir, qamış kimi uzanıb gedir (As.)*.

**BOYAD** (sif.) – bayat. – *Boyad çörəgi qızdıranda datdı olur (Mir.)*.

**BOYAD OLMAĞ** (f.) – burada: dul qalmaq. – *Məni cavan yaşımnda boyad elədi, zalım fələy!(Boy.)*.

**BOYADA QOYMAMAĞ** (f.) – sonraya saxlamaq. – *O heç neyi boyada saxlamaz, vaxdında eliyəndi (Xan.)*.

**BOYATI** (is.) – bayatı. – *Yad yadın itiyin boyatı diymənən çağırar(Zərb-məsəl)*.

**BOYGÖRÜMCƏYİ** (is.) – gəlini ilk dəfə görmək istəyən qayınatanın ona hədiyyəsi.

**BOYNINA TÜŞMƏY I** (f.) – hamiləlik.

**BOYNINA TÜŞMƏY II** (f.) – öhdəsinə düşmək.

**BOYNUNA ATMAĞ** (f.) – işi başqasına aid etmək. – *Oğır-rığı bı yazığıın boynuna atdılar (Sar)*.

**BOYNUNA ÇATI SALMAĞ** (f.) – tabeliyinə alışdırmaq. – *Bı insafsız cama:tin boynuna çatı salıb işdədirdi (A.Qar.)*.

**BOYNUNA İP BAĞLAMAĞ** (f.) – özünə öyrətmək. – *O da bının boynuna ip bağlıyıb sürüyür dalıycan (A.Qar.)*.

**BOYNUNA TORBA SALMAĞ** (f.) – dilənmək. – *Arvad boynuna torba salıb tüşüb çöllərə (Həs.)*.

**BOYNUNA TÜŞMƏY** (f.) – məsuliyyət daşımaq. – *Öyün pütün işi bu gedə:n boynuna tüşüb indi (Sar.)*.

**BOYNUNAN ATMAĞ** (f.) – məsuliyyətdən kənarlaşmaq. – *Bına go:ra hər işi boynunnan atdı (Mir.)*.

**BOYNUNUN BORCU** (is.) – vəzifə. – *Qociya baxmağ cavanın boynunun borcudı (Ban.)*.

**BOYU BƏRABƏRİ** (say) – özü boyda. – *İndi boyu bərabəri balaları var (A.Qar.).*

**BOYUN OLMAĞ** (f.) – söz vermək. – *Ona bi quzu boyun olmuşam, gərəy ya özüm aparam, ya da göndərəm (Söy.).*

**BOYUN/BOYNUNA ÇƏKMƏY** (f.) – söz vermək. – *Ussa gəlib baxdı, işi boynuna çəkdi (Mir.).*

**BOYUNATI OLMAĞ** (f.) – asılı olmaq. – *Heç kəsə boynatı olmamağa go:ra hamsın özüm elədim (Xan.).*

**BOZ** (sif.) – həyasız.

**BOZ AY** (is.) – qışın son ayı. Fevralın 22 – dən martın 21 – ə qədər. – *Boz ay düz No:rızacan çəkir (Xan.).*

**BOZBAŞ** (is.) – yerli xörək növü. – *Bozbaş toyun da, yasın da əsas xörəyidi bırda (Mir.).*

**BOZO:BIRNI** (is.) – həşərat. danadışi. – *Şitilləri bozo:birni kəsib-töküb, hayıf! (Həs.).*

**BOZO:LUĞ** (is.) – buzov salınan kiçik dam.

**BOZO-BOZO** (z.) – dilim-dilim. – *Yemişi bozo-bozo doğramağ yaxşısı (Söy.).*

**BOZZAMAC** (is.) – sacda bişirilən acıtmalı lavaş. – *Bozzamacın xəmirinə acxəmirə qaturuğ ki, yumşağ olsun (Mir.).*

**BÖ:G ÇİLƏ** (is.) – qışın ilk 30 günü. – *Bö:g çilə, şükür ki, salamatdığnan çıxdı (Xan.).*

**BÖ:MƏMƏ/BÖ:YMƏMƏ** (is.) – nənə. atanın anası. – *Bö:yməmə bizzə ata:n anasına di:llər (Xil.).*

**BÖGRƏG/BÖ:RƏY** (is.) – böyrək.

**BÖGÜR/BÖYÜR** (is.) – yan tərəf. – *Öyün böyründə bi tən-dirimiz vareydi (Haq.).*

**BÖGÜR/BÖYÜR-BÖYÜRƏ** (z.) - yan-yana. – *Dayımgil də biznən böyür-böyrədi (Mir.).*

**BÖGÜR-BAŞ** (z.) - ətraf. həndəvər. – *Öyün bögür-başına bi əl gəzzürün (Mir.).*

**BÖLMƏLƏMƏY/BÖLTƏLƏMƏY** (f.) – kəsmək. – *Əti böltələdi qoydı yerə (Haq.).*

**BÖYRÜBÖŞ** (sif.) – hamilə olmayan.

**BU ÜZÜ O ÜZÜNƏ SALAM VERMİR!** – ifadə.

- BU:YĞUR** (z.) – bu dəfə.
- BUPBU** (is.) – şanapipik. (Pir.)
- BURCUDMAĞ/BIRCİDMAĞ I** (f.) – rəqsdə bir element.
- BURCUDMAĞ/BIRCİDMAĞ II** (f.) – sözündən qaçmaq.
- BURNI BUROY DAĞINDA OLMAĞ** (f.) – lovğalanmaq.
- BURNU OULMAĞ** (f.) – cəzalanmaq.
- BURNUN O:MAĞ** (f.) – cəzalandırmaq.
- BURNUNA DUZDU SU QOYMAĞ** (f.) – cəza vermək. incitmək.
- BURNUNA TÜSDÜ QOYMAĞ** (f.) – incitmək.
- BURNUNUN DAR YERİNƏ SALMAĞ** (f.) – burnunda danışmaq. – *Bi əməlli danış, burnu:n dar yerinə salma!* (Mir.).
- BURO:BURO: VAXDI** (z.) – harınlıq dövrü. – *İndi onların buro-buro vaxdıdı, görəy axırı necə olacağ* (Xan.).
- BURU:Z ELƏMƏY** (f.) – ortaya çıxmaq. – *Görəssən, za:ti buruz eliyəcəy bi azzan* (Xan.).
- BUYNUZ ÇIXARTMAĞ** (f.) – qəribə görünmək.
- BÜ:NNƏRİ** (z.) – bu gün. – *Bü:nnəri şəmmədi, Gö:limə tüşən nədi?* (folklor).
- BÜKÜY** (is.) – buğum.
- BÜLÖ:** (is.) – bıçaq itiləyən daş. – *Pıçağı bülöynən itliyirüy* (Söy.).
- BÜLÖ:LƏMƏY** (f.) – itiləməy.
- BÜRGƏZ** (is.) – tikandan düzələn süpürgə. – *Bürgəz daş-dari, sümülü süpürməgədi* (Sar.).
- BÜRÜMMƏ** (is.) – geyim. – *Bi dənə bürümməsi vareydi, k'ışda om bürünərdi* (Haq.).
- BÜRÜNCƏY** (is.) – geyim adı (A. Qar.).
- BÜTRÜM/PÜTRÜM** (sif.) – bütöv. – *Pütrüm çörəyi əlnən kəsməy olmur* (N.).
- BÜZMƏ** (sif.) – qırçınlı. – *Keçmiş arvatdar büzmə tuman geyirdilər* (Xan.).



## C

**CABARİ** (sif.) – səxavətli.

**CAĞ I** (sif.) – əla. – Kişinin işi cağdı (Mir).

**CAĞ II** (sif.) – təzə. – *Həmşəşə cağ pilları olardı (Söy.)*.

**CAĞBACAĞ** (sif.) – yerli-yerində. – *Dişdərim cağbacağ yerindədi (Həs.)*.

**CAHİL** (sif.) – gənc. – *Cahıllar No:rızza qurşağ tutırdılar (Xan.)*.

**CAHILLIĞ ELƏMƏY** (f.) – özünü gənc kimi göstərmək. lovğalanmaq. – *Qoca:n cahıllıq eləməyi çox gülməliidi (Haq.)*.

**CALAMAĞ I** (f.) – suyu yerə tökmək. - *Suyı yerə caladı, bıralar yaş oldı (Mir.)*.

**CALAMAĞ II** (f.) - birləşdirmək. – *Bı işi məə calıyana min dəfə rəhmət oxıyıram (Söy.)*.

**CALAYVƏTƏN OLMAĞ** (f.) – didərgin düşmək. – *O vaxdan calayvətən oldı, heç bilmirəm, hardadı yazzığ (N.)*.

**CAM** (is.) – mis kasa.

**CAMAXUDAN** (is.) – yatacaq və ev avadanlıqlarını saxlamaq üçün divarda qurulan xüsusi yer. – *Keçmişdəki pütün öylərdə camaxudan olurdu (A.Qar.)*.

**CAMI CAMA VIRMAĞ** (f.) – məc. pis qüvvələri qovmaq. – *Camı-cama vırun, görəsən harda ziyannığ oldı (N.)*.

**CAN ALVERİ** (is.) – qızın elçilik mərasimi. – *Bı can alveridi, qoyın uşağlar özzəri razılığ versinnər (N.)*.

**CAN ÇƏKİŞDİRMƏY** (f.) – məc. əziyyət çəkmək (büt. ş.).

**CAN ÇƏKMƏY** (f.) – məc. əziyyət çəkmək

**CAN ƏTİ** (is.) – heyvanın onurğası boyunca uzanan əti. – *Can ətin döyüb bırxılmış yerə bağılırsan, düzəlir (A.Qar.)*.

**CAN HƏKİMİ** (is.) – terapevt. – *Can həkimi:n pütün xəsdəliydən başı çıxır (Söy.)*.

**CAN KÖYNƏYİ** (is.) – alt paltarı. – *Can köynəyin hamı çitdən tikdirirdi (Xan.)*.

**CAN VIRIŞDIRMAĞ** (f.) – zəhmət çəkmək. – *Neçə ildi bırdə can vırışdırırsan, hanı sə:n qədir-qiymətün ?(N.)*.

**CANA DOYMAĞ** (f.) bezmək. – *Cana doyduğ lap bı ged-gəldən (Or.)*.

**CANAVARBOĞAN** (is.) – ləqəb. – *Canavarboğan Boyada olib, indi bilmirəm sağdı, ya yox (Boy.)*.

**CANBƏSƏR ELƏMƏY** (f.) – xəstəni incitmək. – *Arvadı canbəsər eləmiyün, qoyun bırda qalsın (Söy.)*.

**CANI AĞZINNAN ÇIXMAĞ** (f.) – ölmək.

**CANI GEDMƏY** (f.) – köhnəlmək. – *Bı palazın canı gedib, aparıb atun (Xan.)*.

**CANI İT CANIDI!** (f.) – ifadə.

**CANIN SATIN ALMAĞ** (f.) – çətinliklə sağalmaq. – *Dayım canın satın aldı doxdurrardan (Haq.)*.

**CANIN TİŞİNƏ TUTMAĞ** (f.) – dözmək. – *Canımı tişimə tutub qalmışam bırda, da: neyniyim?(Qol.)*

**CANINA BAXMAĞ** (f.) – özünə fikir vermək. – *Canua bax, hər şey əfsanədi, xala!(Mir.)*.

**CANINA DARAŞMAĞ** (f.) – burada: üstünə tökülmək.

**CANINA KAR ELƏMƏY** (f.) – təsir etmək. – *So:ğ canıma əməlli-başdı kar elədi (Sar.)*.

**CANINA KORRUĞ VERMƏMƏY** (f.) – yüksək imkanla yaşamaq. – *Canua korruğ vermə, yaxşı yi, gəz özi:çün (N.)*.

**CANINA QƏSD ELƏMƏY** (f.) – özünə əzab vermək. – *Nöş canua qəsd eliyirsən, öz-özünə tüşmənsən?(Boy.)*.

**CANINA SİLMƏY** (f.) – qəbul etmək. – *Hər sözi canına silir bı adam, nə tə:r şeydisə (Mir.)*.

**CANINA SINMAĞ I** (f.) – qəbul etmək. – *O:n gördiyi iş mə:m canıma sımmır (Mir.)*.

**CANINA SINMAĞ II** (f.) – nuş olmaq. – *İşdahnan yi ki, yiməy canua sinsin (Mir.)*.

**CANINNAN ÇIXSIN!** – alqış.

**CANIOTDU** (sif.) – hirsli. – *İndi canı otdudu, bilmir, nə danışır (Söy.)*.

**CANNIĞ** (is.) – jilet. – *Cannığı əvvəllər xəsdələr giyərdi (Mir.)*.

**CARTANBEL** (is.) – evin dalındakı artırma.

**CAYDAĞ** (sif.) – hündür boylu. – *Caydağ uşağıdı belə, arığ, hündür (Söy.).*

**CAYDAĞLI** (sif.) – hündür boylu.

**CAYDIRMAĞ** (f.) – sözündən qaçmaq. – *Gördi ki, işdər korranıb, sözün caydırdı (Xan.).*

**CAYMAĞ** (f.) – yolundan çıxmaq. azmaq.

**CEHİZ QOŞMAĞ** (f.) – cehiz vermək.

**CƏLƏ** (is.) – tələ. quş tutmaq üçün qurğu. – *K'ışda k'uş tutmağa cələ qururdılar (Xan.).*

**CƏLƏB-CÜLƏB I**(is.) – hər kəs. –*İndi hər cələb-cüləb gəlib adama ağıl örgədməy issi:r (Sar.) .*

**CƏLƏB-CÜLƏB II**(sif.) – cansız, qüvvətsiz adam. – *Hər cələb-cüləb adam belə ağır iş görə bilməz.*

**CƏLƏQIRMIŞ** (sif.) – diribaş. zirək. – *Yaman cələqırmış uşağıdı, hər yerə başın soxır (Mir.).*

**CƏLİ** (say) – tək.

**CƏLİDƏ** (sif.) – evsiz, ev-eşik qurmayan.

**CƏNG** (is.) – 1. ağız. at ağızı. 2. ağızın kənarları.

**CƏNGƏ-CİDALA ÇIXMAĞ** (f.) vuruşmaq. dava eləmək. – *Sə:r tezzən nə cəngə-cidala çıxmısan camahatnan, ayıb dö:r? (Mir.).*

**CƏNGƏR** (is.) – mis pası (*Qar.*).

**CƏNGƏR ATMAĞ** (f.) – misin paslanması. – *Mis qazan qalib hə:tdə, cəngər atacağ (Xan.).*

**CƏNGƏRİ** (sif.) – mis pası rəngi. firuzəyi rəng. – *Cəngəri rəy firuzeyi rəng diməydi elə (Mir.).*

**CƏNGLƏŞMƏY** (f.) – höcətləşmək, söz güləşdirmək.

**CƏRCƏNƏY:CƏRCƏNƏY OLMAĞ** (f.) – sürüşmək nəticəsində ayaqları açıq vəziyyətdə qalmaq. – *Bizim inəy cərcənəy olib, gedəy görəy qaldıra biləcəy?(Haq.)*

**CƏYƏNVAYI** (sif.) – mənasız.

**CƏYİRRİLƏR** (is.) – tayfa adı. nəsil. (*Şor.*).

**CƏZƏ-FƏZƏ I**(is.) – mübahisə. – *Çox da cəzə-fəzə eləmə, dur gedəy öyə (Mir.).*

**CƏZƏ-FƏZƏ II** (is.)– etiraz. – *Çox da cəzə - fəzə eləmə, özün də bilirsən ki, mə:m yalannan işim yoxdı (Sar.).*

- CƏZƏ-FƏZƏ III** (is.) - nazlanmaq.
- CİBİLDİZ** (sif.) – zirək. – *Yaman cibıldız uşağıdı, Allah saxlasın!(N.).*
- CİCƏ** (is.) – nənə.
- CİCİ** (is.) - uşaq dilində qurd. həşərat. – *Cici-mici çoxalacağı biazdan (N.).*
- CİCİ-BACI** (is.) – dost. rəfiqə. – *Olar çoxdan cici – bacıdırlar, indiki dö:r ki?! (Həs.).*
- CİKİN-BİKİN BİLMƏY** (f.) – *Oların cikin-bikin mənnən yaxşı bilən yoxdı.*
- CIK'QAN** (z.) – az.azca. – *Suya cık'qan so:da atgıman, so:ra ağzıu: yaxala! (Qol.).*
- CIK'QILI/ÇIQQILI** (sif.) – kiçik. balaca. – *Onda siz cık'qılı uşağlareydüz (Mir.).*
- CIQQA** (is.) – tikə.
- CİLBİ** (is.) – təlxək, yüngülxasiyyət adam. – *Cilbi adamnan zəhləm gedir mə:m (Xan.).*
- CİLBİLİY ELƏMƏY** (f.) – təlxəklik eləmək.
- CİLFİR** (sif.) – zirək. – *Yaman cılfir adamdı, hər işə baş aparır (Xan.).*
- CİLFİR:CİLFİRİĞ ELƏMƏY** (f.) – gözə girməyə çalışmaq. – *Cılfırığ eliyəssən, hörmətün itəcəy (Sar.).*
- CİLĞA I** (is.) – balaca uşaq.
- CİLĞA II** (is.) - cığır.
- CİLĞALI-BÖ:GLİ** (sif.) – kiçikli-böyükü.
- CİLXA** (sif.) – xalis. – *Mən cılxa ət issi:rəm, kifdəliy (N.).*
- CİLXACA** (sif.) – təmiz, lap. – *Göyərti cılxaca qumdı, apar tez suya qoy (Ban.).*
- CİLİZ** (sif.) – tək, yalqız.
- CİLO** (say) – bir az, az.
- CİLO:** (is.) – yüyən. cilov. – *Uşağın cilo:n biaz yığgınan, əldən gedər (Söy.).*
- CİMCİMƏ** (is.) – parça adı. – *Cimcimədən paltar giyərdi qızzar (A.Qar.).*
- CİMCİMƏLİ** (sif.) – b a x: **cimcimə.**

**CINAĞ I** (is.) – çiyin. – *Cınağım so:ğdan ağrıyırdı, issi şalnan bağlamışam. (As.).*

**CINAĞ II** (z.) – tərəf. – *Sağ cınağımıza xeyir əməllərimizi, sol cınağımıza şər əməllərimizi yazıllar mələylər (Xıl.).*

**CINAĞ VERMƏY** (f.) – kömək etmək. – *Çətin işdəyə cınağ verməy lazımdı (Xan).*

**CINAĞ YOLDAŞI** (is.) – həmkar. – *O mə:m cınağ yoldaşımıdı də, bi yerdə işdiyiriyi (Xan.).*

**CINAĞIN AYAZA VERMƏY** (f.) – zəhmət çəkmək. əziyyətə qatlaşmaq. – *Yazığ arvad cınağın ayaza verib uşağ saxlamışdı, uşağ da ki, belə oldı (Mir.).*

**CINAĞINNAN SÜRÜŞMƏY** (f.) – məc. yaxın adamlardan birinin rəhmətə getməsi.

**CINAĞLI** (sif.) – çiyinli.

**CINCILIM/CİNCİLİM** (is.) – yeməli yabanı bitki.

**CİNGÖZ** (sif.) – zirək. itigözlü.

**CİNNƏNDİRMƏY** (f.) – hirsləndirmək. – *Görən kimi söz atıb məni cinnəndirməy issi:r (Kür.).*

**CİNNƏNMƏY** (f.) – hirslənmək. – *Cinnəmmə bi söz soruşacam (Mir.).*

**CİR** (is.) – quş adı. – *Cır, pitdiy çox balaca k'uşdardı (N.).*

**CİRBİ** (is.) – püşk atmaq. çöp atmaq.

**CİRƏ** (say) – az. azacıq. – *Pılı cireynən verir, qurnisin biridi (Mir.).*

**CİRƏ-CƏMƏ** (is.) – qənaət. – *Cama:ta cirə-cəməynən su verillər (Mir.).*

**CİRİM** (is.) – hissə verilmiş balıq. – *Cırım balığ k'artofnan yaxşı olır (Ban.).*

**CİRİMCİRT** (sif.) – arıq, sısqı uşağ.

**CİRRAMA** (sif.) – şiddətli isti. – *Yayın cırramasında da çöldə işdəməy olar?(Mir.).*

**CİRTQOZ** (sif.) – hövsələsiz.

**CİRTQOZZIĞ ELƏMƏY/CİRTQOZZUĞ ELƏMƏY** (f.) – hövsələsiz davranmaq.

**CİVİR** (is.) – öz-özünə bitən söyüd.

- CİYƏ** (is.) – ip, kəndir. – *Ciyə hər öydə lazımdı (Boy.)*.
- CİYƏBAZ** (is.) – kəndirbaz. – *Qabağ toylarda ciyəbazzar da oynıyardı (Xan.)*.
- CİYƏ-CİYƏ** (is.) – uşaq oyunu. – *Qızzar ən çox ciyə-ciyə oynıyardılar (Söy.)*.
- CİZ** (is.) – xətt. – *Yerə bi dənə cız cəkdi ki, birdən belə keç-miyün (Xil.)*.
- CİZ ÇƏKMƏY** (f.) – xətt çəkmək. – *Elə adamın üssünnən bi cız çək gessin! (Mir.)*.
- CİZ!/CIZZA!** (n.) – uşaq dilində isti sözü.
- CİZ-CİZ** (sif.) – mil-mil. – *Cız-cız paltar adamı dolı görkə-zir (N.)*.
- CİZĞİRMAĞ** (f.) – suyun fontan vurması. – *Bağdan gələn torba, deşilib, diyəsən, su cızğırır çölə (Mir.)*.
- CİZSİZ** (sif.) – milsiz. xətsiz. – *Cızsız varağa yazmağ çətindi (N.)*.
- CIZZAMAĞ** (f.) – xətləmək. xətt çəkmək. – *Dəfdərin ka-narın cızzasun, yaxşı görkənər (N.)*.
- CIZZIĞ** (is.) – qoyun quyruğunun qızartması. – *Cızzığdan anam cızzıqlı çörəy pişirirdi (Kür.)*.
- CIZZIĞLI** (sif.) – qızarmış qoyun quyruğunun qatılması ilə bişirilən çörək.
- CIZZIĞSİZ** (sif.) – qızarmış qoyun quyruğu qatılmayan.
- CO: TÜŞMƏY** (f.) – səs düşmək. – *Kəndə co: tüşdi ki, k'u-luba təzə kino: gətiriblər (Xan.)*.
- CO:GƏNDİM** (is.) – külək növü. – *Bi co:gəndim küləy oldı, toz basdı a:ləmi (Mir.)*.
- CO:ĞA I** (is.) – dairə.
- CO:ĞA II** (is.) – nəsil. – *Oların co:ğası da bö:ydi (Şor.)*.
- COA ÇIXARTMAĞ** (f.) – faş etmək. – *Belə sözi coa çı-xartmağ yaxşı dö:r (Boy.)*.
- COM** (is.) – topa. – *Bi com birdə dayanıblar, bi com orda (Xan.)*.
- COMARAĞLAŞMAĞ** (f.) – bir yerdə toplaşmaq.
- COMLAMAĞ/COMALAMAĞ** (f.) – toplamaq. – *Taxılı comladım k'utardım (Mir.)*.

**COMLIĞ** (is.) – topalıq. – *Comlığdan bi səs qopdı ki, ürəyim tüşdi (Sar.).*

**CORA ÇIXARTMAĞ** (f.) – yaymaq. – *Neçə ildi ki, bı sözi cora çıxadmıruğ (Sar.).*

**CORA ÇIXMAĞ** (f.) – yayılmaq. – *Öyün sirri cora çıxmasının gərəy (Mir.).*

**CÖHƏR** (is.) – mürəkkəb hazırlanması üçün düymə. (Qır.).

**CÖHƏRNANA** (is.) – nanəcövher. (büt.ş.).

**CÖNÜK** (is.) – qovun növü.

**CÖZ I** (is.) – qoyun içalatı. – *Qo: rma pişirəndə cöz də doğranıb qatılır (Xan.).*

**CÖZ II** (is.) – tayfa, dəstə, ailə, əqrəba.

**CÖZƏLƏMƏY** (f.) – çəkib çıxarmaq, uzatmaq.

**CUCUĞ I** (is.) – künc, uc. – *Yorğanın cucuğunun gərəy səliqəli tikəsən (Həs.).*

**CUCUĞ II** (is.) – bitin sürfəsi .

**CULAZ** (is.) – bir az geyinilmiş paltar.

**CULUZI** (sif.) – aciz. əfəl. – *Culuz görkəmi vareydi (Kür.).*

**CULUZ II** (is.) – köhnə cındır geyinmiş adam. – *Çox culuz geyimmişdi, lap yazığı gəldi (Kür.).*

**CUMMULDAĞ** (is.) – quş adı. – *Qobıda həməşə cummuldağ olur (N.).*

**CUNAYI** (is.) – tənzip, marlı. – *Qatığın üssün cunayıyan ört, miçəy qommasın (Haq.).*

**CUNUN** (sif.) – kasıb. – *Cu:nun vəzyyətində gəzmə, əynini dəyişginən (Mir.).*

**CUNUNNUĞ** (is.) – kasıblıq. – *Özü: cununnuğa qoyma, ayıbdı! (Xan.).*

**CUR** (is.) – dost, həmfikir. – *Olar əvvəldən cureydilər, indi də yaxşıdılar (N.).*

**CUR OLMAQ** (f.) – həmfikir olmaq.

**CURUMMUR** (sif.) – tamam islanmış. – *Yağış məni curummur isdatdı, indi də üşüyürəm. (Qar.).*

**CURUMMUR:CURUMMUR OLMAĞ** (f.) – b a x: **curummur**.

**CUYDURUM** (sif.) – çox sulu (xörək). – *Belə bozbaş olar, cuydurum sudı (Kür.)*.

**CUYDURUM** (sif.) – çox sulu. – *Bozbaşı belə pişirmillər, cuydurum sudı ki! (Kür.)*.

**CÜ/CÜY** (is.) – ləklər arasına çəkilməmiş kiçik arx. (Y.Qar.).

**CÜBBƏSİNƏ QOYILMAĞ** (f.) – xasiyyət. xarakter. – *Pis-siy onun cübbəsinə qoyulub, özi:nən dö:r (Xan.)*.

**CÜƏLLAĞI/CÜVƏLLAĞI** (sif.) – kələkbaz.

**CÜHÜR** (is.) – çayın alçaq sahili. – *Cühürdə yaxşı öylər ti-kiblər indi, Kür çəkilənnən so:ra (Ban.)*.

**CÜK** (z.) – səliqəli. düzgün. – *Qız yüki cük yığır (A.Qar.)*.

**CÜMƏTCƏ/CÜMƏÇCƏ** (sif.) – arıq adam. – *Nə:ziy, cü-mətə qızzı, ancağ ot parçasıdı (Mir.)*.

**CÜMLƏQAYĞU/CÜLMƏQAYĞI** (sif.) – qayğıkeş. – *Mən cümləqayğıyam, hamının fikrin çəkirəm (N.)*.

**CÜNG** (is.) – evin tini, küncü.

**CÜRCƏNƏY I** (is.) – köhnə palaz parçası (*Haq.*).

**CÜRCƏNƏY II** – yağışdan islanmamaq üçün geyim.

**CÜRDƏY** (is.) – kiçik səhəng.

**CÜRƏ I** (sif.) – balaca. – *Əvvəllər cürə saznan aşığ qızzar çalib oxıyardı (Xan.)*.

**CÜRƏ II** (sif.) – gödək, boyca alçaq. – *Kişi cürə adameydi rəhmətliy (Mir.)*.

**CÜY** (is.) – kiçik arx.

**CÜY BIRAXMAĞ** (f.) – şaiyə yaymaq.

## Ç

**ÇAK'QANAĞ** (is.) – balıqqulağı. – *Əvvəllər hamı hə:tinə çak'qanağ tökirdi (Həs.)*.

**ÇAK'QANAĞLI** (sif.) – b a x: **çak'qanağ**.

**ÇAK'QANAĞSIZ** (sif.) – b a x: **çak'qanağ**.

**ÇAK'QI SINDIRMAĞ** (f.) – oyaq qalmaq. – *Uşağ yatmır ki, oturub biznən çak'qı sindirir (Mir.)*.



- ÇALA II** (is.) – su və qamışlıq olan yer.
- ÇALAI** (is.) – ağac əkilməmişdən əvvəlki yer. çuxur.
- ÇALANÇI** (is.) – musiqiçi. – *Çalançılar gec gəldi, biaz qan-qaraçılığ oldu* (Söy.).
- ÇALIB-ÇAPBAĞ** (f.) – qarət etmək.
- ÇALIĞ** (sif.) – nadinc. – *Nə çalığ uşağdı, bi sa:d dij durmur* (Kür.).
- ÇALIMAĞ** (f.) – işləmək. hərəkətdə olmaq. – *Bıyırannan çalıyan yorulmaz* (Atalar sözü).
- ÇALQIRMAĞ** (f.) – cəld hərəkət etmək (Kür. Şor.).
- ÇALO:I** (is.) – bel forması. – *Çalo: lapatge:nən çak'qanağ yaymağ hasantdı* (Həs.).
- ÇALO:II** (is.) – un və dənli bitkiləri götürmək üçün əşya. – *Mağazində unı-dəni çalo:nan götürüllər* (Mir.).
- ÇAMXIR** (sif.) – göygöz adam. – *Özi sarı, gözzəri də çam-xırdı, gömgöy* (Xan.).
- ÇAPACAĞ** (is.) – ət doğrayan alət. – *Əti çapacağnan bölməy yaxşısı, baltadansa* (Mir.).
- ÇAPAL I** (is.) – ocaq.
- ÇAPAL II** (is.) – çiyid islatmaq üçün qazılmış yer.
- ÇAPAL III** (num.) – ölçü vahidi. belin ağzının tutduğu qə-dər. – *Bı sementə iki çapal da qum qat, bəssi* (Haq.).
- ÇAPBA I** (sif.) – yarıtmaz adam.
- ÇAPBA II** (sif.) – yekə. (Kür.).
- ÇAPBAĞ** (f.) – oğurlamaq.qarət etmək. – *Kərpicnidə öy çapıblar* (Söy.).
- ÇAPBALAMAĞ** (f.) – bölmək. – *Tez əti çapbaladı, payları ayırdı* (Mir.).
- ÇAPIĞ** (sif.) – cəld, zirək (A. Qar.).
- ÇARXI DÖMMƏY** (f.) – bəxti gətirməmək. – *Bı çarxı dömmüş fələydən nə gözziyirsən?* (N.).
- ÇAŞ** (sif.) – çəpgöz. – *Uşağın gözzəri anadangəlmə çaşdı* (Xil.).
- ÇAŞAR/ÇAŞIB** (mod.) – birdən. – *Çaşar, gedəllər, xəbərim olmaz* (Mir.).

- ÇAT VERMƏY** (f.) – çatlamaq (*I D.*).
- ÇATAL** (is.) – onurğa sütununun aşağı hissəsi.
- ÇATI** (is.) – heyvan bağlamaq üçün hörülmüş yoğun ip. – *Çatını inəgin boğazına bağladım, çəkə-çəkə gətirdim (Mir.)*.
- ÇATILI** (sif.) – toxunma yoğun ipli.
- ÇATISIZ** (sif.) – ipsiz. – *Çatısız inəy baş alıb gedəcəy (Kür.)*.
- ÇAVISDAN** (is.) – evin qabağındakı torpaq səki.
- ÇEÇİMƏY** (f.) – boğazın geyişməsi. – *Çörəy uşağın boğazında qaldı, çeçidi (Həs.)*.
- ÇER** (sif.) – gözü əyri, çəp.
- ÇESDİNƏ DƏYMƏY** (f.) – xətrinə dəymək. – *Nə didiyy ki, çesdinə dəydi?(Mir.)*.
- ÇEŞNİ ÇIXARTMAĞ** (f.)– yeni naxış yaratmaq.– *Nənəm nə qədə təzə çeşni çıxardmışdı özünənən (Haq.)*.
- ÇEŞNİ I** (is.) – görkəm. – *Lap çeşnidən çıxıb, saç-sak'al da basıb(Həs.)*.
- ÇEŞNİ II** (is.) – xalçada bəzək elementləri. –*Bı xalça:n çeşnisi lap qədmidən qalıb (Xan.)*.
- ÇEŞNİDƏN ÇIXMAĞ** (f.) – görkəmi pis olmaq. b a x: **çeşni II**
- ÇEŞNİLİ** (sif.) – naxışlı. - *İndi də çeşnili corablar toxıyılar kətdərdə (Haq.)*.
- ÇEŞNİSİN ÇIXARTMAĞ** (f.) – naxışı kağız üzərində çəkmək. – *Bı xalça:n çeşnisin çıxardmağ issi:rdim (Xan.)*.
- ÇEŞNİSİZ** (sif.) – saya. naxışsız.
- ÇEYNƏPÜKÜR ELƏMƏY** (f.) - keyfiyyətsiz iş görmək. – *Hamsın çeynəpükür eləmisüz, belə də iş görəllər? (Mir.)*.
- ÇEYRİ/ÇER** (sif.) – çəpgöz.
- ÇEYSİMMƏY** (f.) – lovğalanmaq.
- ÇƏFTƏRÇOUŞ** (sif.) – ara qarışdıran. – *Yaman çəftərçouş adamdı, gördün, gərəy qaçasan (Sar.)*.
- ÇƏKÇƏKİ** (is.) – quş adı.
- ÇƏKİ** (is.) – balıq növü. – *İndi çəkinin çıxan vaxdıda, gərəy bı həfdə gedəm balığa (Mir.)*.

**ÇƏKİL AĞACI** (is.) – barsız tut ağacı.

**ÇƏKİŞƏY** (is.) – toyuğun sinə sümüyü. – *Uşağlığda cücə:n çəkişəyi:nən mərc gəlirdiy (Mir.).*

**ÇƏKMƏ NOBAT** (sif.) – şirniyyat növü. – *Səlyannılar çəkmənobatın ussasıdılar (Həs.).*

**ÇƏKMƏ TOR** (sif.) – tor növü. – *Çəkmə tor indi lap çox qurılır (Qol.).*

**ÇƏKMƏCƏ** (is.) – stolun yeşiyi. – *Ussulun çəkməcələri kağız-kuğuznan dolıdı (Ban.).*

**ÇƏKMƏCƏLİ** (sif.) – yeşikli stol.

**ÇƏKMƏÇİ** (is.) – pinəçi. – *Çəkməçiliyi əvvəllər peşə məktəbində oxuyulardı (N.).*

**ÇƏKMƏY I** (f.) – oxşamaq. – *Bı qız yap anasına çəkib (Söy.).*

**ÇƏKMƏY II** (f.) – əziyyətə düşər olmaq. – *Hələ də çəkir, indi də çəkir yazığı binava (Həs.).*

**ÇƏKMƏY III** (f.) – üyütmək. – *Unı ayrı də:rməndə, dəni ayrısında çəkirüy (A.Qar.).*

**ÇƏKMƏY IV** (f.) – vurmaq. – *Helə yanımda, bına beş-altı şillə çəkdi (Mir.).*

**ÇƏLİMSİZ** (sif.) – arıq adam. – *Əvvəllər çəlimsiz bi uşağeydi (N.).*

**ÇƏM I** (is.) – imkan. – *Bi çəm tüşən kimi gedir balığa (Həs.).*

**ÇƏM II** (is.) – üsul. – *Bı işə bi çəm tapun də (Həs.).*

**ÇƏMƏN YAŞIL** (sif.) – rəng. – *Çəmən yaşıl rəngin xalçada işdəmməsi ləzət verir (Xan.).*

**ÇƏMƏNİ** (sif.) – yaşıl rəngin çaları. – *Çəmənəni yaşıl ən çox yazza görkənir (Xan.).*

**ÇƏMİNƏ TÜŞMƏY** (f.) – işin yerli-yerində icra olunması. – *İş gərəy çəminə tüşsün, cəhd eləməy çarığı yırtar (Xan.).*

**ÇƏMİNƏ YATMAĞ** (f.) – qaydasınca işləmək. – *Bı qayçı mə:m çəminə yatmur (A.Qar.).*

**ÇƏMLƏMƏY** (f.) – işə ustalıqla yanaşmaq. – *Pıçağı əlimdə yaxşı çəmlədim, so:ra soymağa başdadım (Mir.).*

**ÇƏMLİ** (sif.) – qaydasında olan. – *Nə:rtvanı çəmli qoy, aşı-darsan (Həs.).*

**ÇƏMSİZ** (sif.) – qaydasında olmayan.

**ÇƏNƏ** (sif.) – məc. çoxdanışan.

**ÇƏNƏ VİRMAĞ I** (f.) – məc. danışmaq.

**ÇƏNƏ VİRMAĞ II** (f.) – ölümqabağı vəziyyət.

**ÇƏNƏBOĞAZ OLMAĞ** (f.) – al-ver ərəfəsi. – *Lap çənə-boğaz olduğ, qiyməti salmadı ki, salmadı (N.).*

**ÇƏNƏSİ QIZMAĞ** (f.) – danışmaqdan doymamaq. – *Çənəsi qızıışanda bilmirəm bıları necə ayırım (N.).*

**ÇƏNƏSİ YERƏ DƏYMƏY** (fr.) – qocalmaq.

**ÇƏNƏSİN BƏRK TUTMAĞ** (f.) – ağızbütövlük. sirr saxlamaq. düz danışmaq.

**ÇƏNGƏ ATMAĞ** (f.) – əl atmaq.

**ÇƏNGƏ VİRMAĞ** (f.) - əllə paltar yumaq prosesi.

**ÇƏNGƏ-ÇƏNGƏ** (z.) – ovuc-ovuc (götürmək).

**ÇƏP ÇƏKMƏY** (f.) – avar çəkmək. bax: **çəp**.

**ÇƏP I**(is.) – avar. – *Küri o tərəfə çəpnən keçirüy (Şor).*

**ÇƏP II** (sif.) – tərs. – *Bi ona çəp gəlir, ya:nı üs-üssə tüşmür (Pir).*

**ÇƏP-ÇƏP** (z.) – tərs-tərs.

**ÇƏPÇİ** (is.) – avarçı.

**ÇƏPƏRƏ** (is.) – təsbeh.

**ÇƏPKEŞ I** (is.) – qamış divara vurulan taxta. (*Beş.*)

**ÇƏPKEŞ II** (is.) - avar çəkən adam.

**ÇƏPLƏMƏY I** (f.) – avar çəkmək. – *Gündə neçə dəfə Küri çəpliyib keçirüy (Şor).*

**ÇƏPLƏMƏY II** (f.) – yeriş forması. – *Bi də gördim ki, çəpliyib gəldi (Həs.).*

**ÇƏPLİ** (sif.) – avarlı. – *Kür qırağında çəpli lötgələr cama:tı o taya keçirdir (Şor).*

**ÇƏR DƏYMİŞ!** – qarğıış.

**ÇƏR I** (is.) – durğun sulara yaşıl təbəqə. – *Qobı:n üzi çərnən dolıdı (Qol).*

**ÇƏR II** (is.) – heyvan xəstəliyi. – *Atımız inişil çərrədi öldi (Xan.).*

**ÇƏRƏNÇİ** (is.) – boşboğaz.

**ÇƏRƏNÇİLİY:ÇƏRƏNÇİLİY ELƏMƏY** (f.) – bax: **çərənçi**.

**ÇƏRƏNGÜL** (is.) – pəncərə.

**ÇƏRƏNGÜLÜN LAYI** (is.) – pəncərənin qapısı (Beş).

**ÇƏRƏYİ ÇIXMAĞ/ÇƏRƏYİN ÇIXARMAĞ** (f.) – çapıb-talamaq. – *Hə:t-baca:n çərəyin çıxartdı bı uşağlar (Mir.)*.

**ÇƏRGÜL** (is.) – evin dalında tərəfləri bərabər olan kiçik artırma.

**ÇƏRRƏMƏY I** (f.) – at xəstəliyi.

**ÇƏRRƏMƏY II** (f.) – darıxmaq. bezmək. – *Lap çərrədim axı, gəl çıx də! (Həs.)*.

**ÇƏRRƏMİŞ** (f.) – nigaran qalmış.

**ÇƏRRƏTMƏY** (f.) – bezdirmək, boğaza yığmaq.

**ÇƏRTDƏNƏY** (is.) – mədə. qursağ.

**ÇƏRTDƏNƏYİ/ÇƏTDƏNƏYİ DAR OLMAĞ** (f.) – hövsələsizlik.

**ÇƏTDƏ** (sif.) – hövsələsiz.

**ÇƏTDƏNƏY** (is.) – hövsələ.

**ÇƏTƏNƏ** (is.) – qarğıdan toxunan aşsüzən.

**ÇƏTVƏR** (is.) – ölçü vahidi.

**ÇƏTVƏRNOY** (is.) – şüşə qab. – *Süt tökdüyüm çətvərnoyu sındırdım, so:ra ağladım (Xan.)*.

**ÇİBEK** (is.) – qadın ayaqqabısı növü.

**ÇİBİNNƏMMƏY** (f.) – yerindən tərpənmək. – *Görürsən ki, gəlirəm, bi çibinnən də! (N.)*.

**ÇİÇƏ** (sif.) – təzə (uşaq dilində). – *Çiçə paltar geydirdim (N.)*.

**ÇİÇƏN ÇALMAĞ** (f.) – körpə dilində əl çalmaq (uşaq leksikası).

**ÇİÇƏY KİMİ** (sif.) – tər-təmiz. – *Hər şeyi yudım, çiçəy kimi tər-təmiz oldı (Mir.)*.

**ÇİDARRAMAĞ** (f.) – atı bağlamaq. – *Atı çöldə qapının yanında çidarradım, girdim içəri (Həs.)*.

**ÇİĞ I** (is.) – qamışdan toxunmuş rəf. – *Pendirrəri duzzıyıb yığdım çiğə ki, suyu gessin! (Xan.)*.

**ÇİĞ II** (is.) – qarğı. – *Çiğdan arvatdar həsir, zəmmil toxıylar (Xan.).*

**ÇİĞ III** (is.) – qarğıdan toxunan aşsüzən.

**ÇİĞİL-ÇİĞİL** (sif.) – xal-xal. – *Çiğil-çiğil parçadan yaxşı könnəy çıxır (Mir.).*

**ÇİĞİRTMA** (is.) – xörək növü. – *Çiğirtmə ən çox yayda yi: lir, pəmador bol olur, ona go: ra (N.).*

**ÇIXACAĞ I** (is.) – nəticə. – *Bının bi çıxacağı olmalıdı, ya yox? (Söy.).*

**ÇIXACAQ II** (is.) – pilləkən qarşısında ayaqqabı çıxarılan yer. – *Başmağlarım qaldı çıxacağda (Həs.).*

**ÇIXANKA** (is.) – pambığın yeni açan baş hissəsi.

**ÇIXARI I** (is.) – zibil. – *Çixarı dəriyə (dərəyə) boşald, gəl (Mir.).*

**ÇIXAR II** (is.) – xərc. – *Adam gərəy gəlirin də, çıxarın da bil-sin (Söy.).*

**ÇIXAR III** (is.) – olacaq hadisə. – *Çixarımız mınnan k'utar-sın gessin! (Mir.).*

**ÇIXMA** (is.) – göz xəstəliyi.

**ÇİL I** (sif.) – xallı. – *Çilin ara həkimliyində ma: licəsi yoxdı, görəsən? (Sar.).*

**ÇİL II** (sif.) – rəng. – *Çil to: ğun cücələri hamsı qara çıxıb (Qol.).*

**ÇİLÇİLƏ** (sif.) – kiçik barmaq. çeçələ barmaq. (Sey.).

**ÇİLEYİ** (sif.) – tezyetişən. faraş. – *Bizdə mayda çileyi üzüm yetiştir (Mir.); - Qaysının böyründə qızıl xalı var, şileyi üzümün üstündə çili (Pir.).*

**ÇİLƏ BARMAĞ** (sif.) – çeçələ barmaq. – *Çilə barmağa üz-züy geymillər (Xan.).*

**ÇİLƏ I** (is.) – 40 gün. – *Çilə: n vaxdı 40 gündi (N.).*

**ÇİLƏ II** (is.) – qış fəslinin bir mərhələsi. – *K' ı şda əvvəl bö: g çilə, so: ra kiçiy çilə gəlir (Sar.).*

**ÇİLƏ KƏSSİRMƏY** (f.) – etnoqrafik adət. – *Çilə kəssirmə-yə uşağı da, bö: yi də aparıllar (Or.).*

**ÇİLƏ OCAĞI** (is.) – inanc yeri. – *Qaraymannıda bi dənə çilə ocağı var (Mir.).*

**ÇİLƏ SAXLAMAG** (f.) – körpə uşağın, təzə gəlinin və zahı qadınların 40 gün göz-nəzərdən uzaq tutulması.

**ÇİLƏ SUYI TÖKMƏY** (f.) – b a x: **çilə saxlamaq.**

**ÇİLƏDƏN ÇIXARTMAG** (f.) – b a x: **çilə saxlamaq.**

**ÇİLƏDİ** (is.) – oyun adı. – *Yazza ən çox uşaqlar çilədi oynayıyır (Mir.).*

**ÇİLƏXANA** (is.) – yas yeri, mağar, çadır. – *Kətdə camahat 4 gün çiləxana qurır (Boy.).*

**ÇİLƏXANA HAQQI!** – and.

**ÇİLƏLİ I** (sif.) – zahı qadın. 40 günlük uşaq. – *Çiləli uşağın üssünə gedməzzər (N.).*

**ÇİLƏLİ II** (sif.) – 40 günü tamam olmamış uşaq, gəlin, zahı qadın.

**ÇİLƏMƏ** (sif.) – yağış növü. – *Çiləmə yağış gec kəsir (Həs.).*

**ÇİLƏMƏY I** (f.) – su səpmək. – *Güllərə su çiləyəndə yaxşı olur (Həs.).*

**ÇİLƏMƏY II** (f.) – xırda yağışın yağması. – *Yağış çiləyir, belə olanda gec kəsir (Mir.).*

**ÇİLƏMƏY III** (f.) – topun yerə vurulması. – *Uşaqlar oynanan əvvəl top çiləyir, isidmə hərəkəti eliyillər (Söy.).*

**ÇİLƏSİ ÇIXMAG** (f.) – 40 günün başa çatması.

**ÇİLİS** (sif.) – xəsis.

**ÇİLİYƏ TÜŞMƏY** (f.) – inanc.

**ÇİLLİ** (sif.) – sifətdə xırda xallar.

**ÇİLO:SSƏN** (is.) – aşsüzən.

**ÇİM** (sif.) – xalis, tamam. – *Yağışa tüşdüm, cim su oldım (Mir.).*

**ÇİMÇƏŞMƏY/ÇİMÇİŞMƏY** (f.) – iyrenmək. – *Ətdən lap çimçəşdim, da: göy-göyərtili yiyəy gərəy (N.).*

**ÇİMİR: ÇİMİR VİRMAG** (f.) – mürgüləmək.

**ÇİN I** (num.) – dəfə. – *İndiyəcən bi çin gedib-qayıdmuşdun (Xan.).*

**ÇİN II** (is.) – oraq. – *Otu bağdan çinnən piçməy yaxşıdı (A.Qar.).*

**ÇİN III** (sif.) – doğru.

**ÇİNÇƏ** (is.) – kiçik oraq. b a x: **çin.**

**ÇİN-ÇƏKİŞ** (is.) – oraq və çəkiç. – *Əvvəllər bayrağın üstündə çin-çəkiş olırdı (Kür.).*

**ÇİNƏÇİ** (is.) – keçmişdə pulla pambıq yığan.

**ÇİNƏDAN/ÇİLƏDAN** (is.) – quş pətənəsi. – *To:ğın çinədani dolıdı daşnan (Mir.).*

**ÇİNGƏLDİ** (is.) – Novruz mərasimində kütləvi gəzinti. Kosa və Keçəlin gəzib pay istəməsi prosesi.

**ÇİNİTDƏMƏY** (f.) – torun cırıq yerlərinin bərpası. – *Hər gün tori çinittedirir (Qol.).*

**ÇİNQI** (is.) – qığılıcım. – *Üssüə çinqı tüşər, otdan oyana dur!(Mir.).*

**ÇİNQIMAĞ** (f.) – cəld tullanmaq. – *Uşağ yerinnən çinqıdı qabağa (Boy.).*

**ÇİNNƏMƏY** (f.) – qat-qat yığmağ. – *Pulları çinnəmişən üssüə, xəjdə də!(Mir.).*

**ÇİPÇİY** (is.) – balıqçılıq vasitəsi.

**ÇİRMALAMAĞ** (f.) – qatlamaq. – *Çirmala qolu: bını yoğur, fətir pişirəy (N.).*

**ÇİRPAQCUC** (is.) – yun çirpan çubuq. – *Çirpaqcucnan yuni yaxşıca çirpırsan, açılır olır pılə kimi (Boy.).*

**ÇİRPBA** (is.) – çörək növü. – *Çirpba: doğrı: yırsan bozbaşa, olır əla!(Xan.).*

**ÇİRTDAĞ** (is.) – saxsı və şüşə qabların kənarında qopuq. – *Çirtdağ qabı işdədməzzər(N.).*

**ÇİRTDAMAĞ I** (f.) – tum çirtləmək. – *Tum çirtdamağ yaxşıdı, əsəbləri sakit eliyir (Söy.).*

**ÇİRTDAMAĞ II** (f.) – qabın kənarının qopması. – b a x: **çirtdağ.**

**ÇİRTDAMAĞ III** (f.) – sıçramaq. – *Suyı çirtdadma üssümə!(Söy.)*

**ÇİRTDANAĞ I**(is.) – ağız südündən bişirilən xörək. – *Keçmişdə çirtdanağa kişmiş də qatırduğ (Xan.).*

**ÇİRTDANAĞ II** (is.) – qarğıdalı partlaması.

**ÇİRTDATMAĞ** (f.) – sıçratmaq. b a x: **çirtdamağ III.**



**Çİ'TBİR** (sif.) – lap yaxın. – *Olar atamgilnən çi'tbir qo:şi:di* (Mir.).

**ÇİTƏMƏY** (f.) – cırıgın iynə ilə büzülüb tikilməsi. – *Cora-bın birnün çitə, so:ra gey əyağua* (Kür.).

**ÇİYİDİ/ÇİGİDİ** (sif.) – rəng. boz çilli rəng. gümüşü rəng. – *Çiyidi şallar olırdı əvvəllər, k'ışda bağlamağa yaxşeydi* (Söy.).

**ÇİYRİMMƏY** (f.) – b a x: **çimçəşmək**.

**ÇOBANALLADAN**(is.)– quş adı. – *Çobanalladan balaca boz k'uşdı* (Boy.).

**ÇOBANAMİNDİ** (is.) – uşaq oyunu.

**ÇOBAN-ÇOLUĞ** (is.) – *Çobannarın, çoluğların yuxsı sə:n!* (folklor).

**ÇOBANSALATI** (is.) – soyuq qəlyanaltı.

**ÇOLĞALA** (is.) – çeçələ barmaq.

**ÇOMIR** (is.) – çamur. – *Gomış çomıra yatır yayda* (Xan.).

**ÇONA** (is.) – çuxur. – *Beş-altı çona qazım boraniya go:ra* (A.Qar.).

**ÇONAK'QA** (is.) – dərin olmayan çuxur.

**ÇOR** (is.) – bitkilərdə xəstəlik.

**ÇORTA GEDMƏY** (f.) – yuxulamaq.

**ÇOUMAĞ** (f.) – ora-bura hərəkət etmək. – *Sə:rdən ora-bıra çou:yıram, hələ də bi iş ortıya çıxardmamışam* (Mir.); - *Çovgunnar çovusun, bağırsın, nə qəm?* (Pir.).

**ÇOZZAMAĞ** (f.) – sovurmaq. – *Küləy qumı çozzadı hər yerə, a:ləm batdı getdi* (Söy.).

**ÇÖ:RÜKMƏY** (f.) – çevrilmək. – *Dalı üsdə çöürük, kürə-yüə baxım* (Mir.).

**ÇÖÇÜN GƏLMƏY** (f.) – ağır gəlmək. qəribə görünmək. – *Mə: çöçün gəlir ki, sən bı işi nöş bilmirsən?* (Həs.).

**ÇÖL K'UŞU SƏPƏY DAŞI** (f.) – zəhmətkeş insanlara aid epitə.

**ÇÖLMƏY I** (is.) – xörək bişirmək üçün qazan. piti bişirilən qab. – *Sə:n qazanın var diyə, mən çölməyimi vırıb sındırım?* (Zərb-məsəl).

**ÇÖMÇƏQURUMAZ** (is.) – ay. payız ayı.

- ÇÖMMƏLƏMMƏ** (z.) – çömbəlib oturmaq.
- ÇÖP ATMAĞ** (f.) – püşk atmaq. – *Çöp atdılar, mə: birinci ay tüşdi (Həs.).*
- ÇÖP BAŞI ÇÖRƏKDİ!** (Zərb-məsəl).
- ÇÖPÇİ** (is.) – xalq təbabəti yolu ilə çöp çıxaran və ya ötürən ara həkimi. – *Çöpçi Zivər adnandı bizim tərəflərdə (Qol.).*
- ÇÖPSÜMMƏY** (f.) – körpə heyvan-qaranın kiçik otları otlaması.
- ÇÖRƏKGİLƏSİ** (is.) – çörək qırıntısı. – *Yerə çörəkgiləsi tökməy olmaz, günahdı! (Söy.).*
- ÇÖRƏY İTİRMƏK** (f.) – nankorluq. – *Adam çörəyitirən olmaz (Xil.).*
- ÇÖRƏY TAPBAĞ** (f.) – ruzi qazanmaq. – *Sən ki, qocaları yad eliyirsən, çörəy taparsan (A.Qar.).*
- ÇÖRƏYİ DİZİNİN ÜSDÜNDƏ OLMAĞ** (f.) – nankor olmaq. – *Oların çörəyi dizinin üsdündədi, nə eləsün, xeyri yoxdı! (Mir.).*
- ÇÖRƏYİNİN DUZU OLMAMAĞ** (f.) – qiymətləndirilməmək. – *Mə:m çörəyimin duzu yoxdı, kimə nə eləsəm, yadınnan çıxardır (Mir.).*
- ÇÖRƏYQATIĞI** (is.) – xörək adı. – *Əvvəllər kişda çörəyqatığı pişirillədi (Söy.).*
- ÇUBİRTI/ÇİBİRTI** (is.) – yun çırpmaq üçün uzun nazik çubuq. – *Nənəm çubirtını alırdı əlinə, hərəmişə bi-iki vırırdı (Həs.).*
- ÇUĞUN/ÇUGIN** (is.) – eməllı qab.
- ÇUL** (is.) – qoşqu heyvanlarının tərləyən zaman xəstələnməməsi üçün üstünə atılan örtük.
- ÇUL TÜŞMƏY** (f.) – yorulmaq. – *Pammığdan gələnnən so:ra çul tüşürdüy (Boy.).*
- ÇULDAN-ÇUXADAN ÇIXMAĞ** (f.) – kasıblaşmaq. – *Olar binnən so:ra çuldan-çuxadan çıxdılar (Həs.).*
- ÇULLAMAĞ** (f.) – b a x:çul.
- ÇULLAMMAĞ** (f.) – üst-üstə çox geyinmək. b a x. çul.
- ÇULLU** (sif.) – məc. çox geyinmiş. – *Elə çullamb ki, no:lib? (Mir.).*

**ÇULUN/KÖÇÜN SUDAN ÇIXARMAĞ** (f.) – sosial vəziyyətini yaxşılaşdırmaq.

**ÇÜ I** (is.) – kiçik mıx.

**ÇÜ II** (is.) – araba oxunda təkəri saxlayan kiçik dəmir.

**ÇÜ III** (is.) - zarafat məqsədilə ara qarışdırmaq üçün işlədilən söz.

**ÇÜ:/ÇÜY** (is.) – taxta tıxac. – *Su torbasına bi dənə çüy vır, su axıb gedməsin (Ban.).*

**ÇÜK** (is.) – evin küncü.

**ÇÜRÜYÇÜ:ÇÜRÜYÇÜLÜY ELƏMƏY** (f.) – mənasız danışmaq. – *Çürüyçülüy elədin, başımızı apardun, tay bəssi də! (Sar.).*

**ÇÜRÜYÜN ÇIXARMAĞ** (f.) – bezdirmək. – *Sözin çürüyün çıxardma, az danış (Xan.).*

**ÇÜY QOYMAĞ** (f.) – ara vurmaq, ara qarışdırmaq. – *Hər işə bi çüy qoyır, qoymır rahat durağ (Xan.).*

## D

**DA:MƏNDƏ QALMAĞ** (f.) – məəttəl qalmaq (*büt. ş.*)

**DA:MƏNDƏ QOYMAMAĞ** (f.) – məəttəl qalmamaq. – *Allah sə: daməndə qoymasın! (Mir.).*

**DABAĞ: DABAĞ OLMAĞ** (f.) – heyvan xəstəliyi. – *Heyvan dabağ olanda ağzınnan su axır, dırnağı yara olur (Mir.).*

**DAD ELƏMƏY** (f.) - gileylənmək. – *Əsli arvad bıların əlinnən dad eliyir (Söy).*

**DADAŞ** (is.) – böyük qardaş. – *Dadaş əvvəllər çox deyilirdi, indi yox (A.Qar.).*

**DAĞDAĞA VERMƏY** (f.) – acıq vermək.

**DAĞINA BAXIB, QARRADIB!** – ifadə.

**DAL AĞACI** (is.) – hanada istifadə olunan uzun ağac. – *Hanada dal ağacı, küci, şeytan olur (Xan.).*

**DAL GÜN** (is.) – ehtiyat. – *Gərəy dal günü:ə bi şey atasan ki, gələcəyinə bi şeyün olsun! (Sar.).*

**DALI** (is.) – kürək. – *Dalıma bi şələ odunu qoydılar ki, apar öyü:zə (Kür.).*

**DAL II** (z.) – arxa. – *Dal hə:tdə hər şey əkirüy, gög-gögərti, kartof-soğan (Kür.).*

**DALAMİNDİ** (is.) – uşaq oyunu.

**DALINA GÖTÜMƏY** (f.) – kürəyinə mindirmək. – *Nənəm mənə dalına götürüb gəzzirirdi ki, anam işin görə bilsin!(Qol.).*

**DALINA MİNDİRMƏY** (f.) – məc. himayə etmək.

**DALINA VEDRƏ BAĞLAMAĞ** (f.) – ələ salmaq.

**DALINA/DALINNAN KEÇMƏY** (f.) – mənimsəmək. – *Di:llər ki, pütün pılların dalına keçiblər?(Söy.).*

**DALINNAN DƏYMƏY** (f.) – burada: vəzifədən çıxarmaq. – *Sədirin dalınnan dəydilər getdi işinə (Söy.).*

**DALLIĞ** (is.) – müavin. – *Bizim sədirin dallığı başqa kət-dəneydi (A.Qar.).*

**DAM BOYDA ŞİŞMƏY** (f.) – b a x: **dam III.**

**DAM II** (is.) – həbsxana.

**DAM III** (is.) – iri, yekə, nəhəng. – *Şişib dama dönüb əyağ-ları (Mir.).*

**DAMA BASDIRMAĞ** (f.) – b a x: **dam II.**

**DAMA DÖMMƏY** (f.) – b a x: **dam III.**

**DAMA TÜŞMƏY** (f.) – həbsə düşmək. – *Yi:ntiyə go:ra da-ma da tüşdi (N.).*

**DAMAĞI GEN OLMAĞ** (f.) – qane olmaq. – *Adamın damağı gen olsa yaxşıdı, tamahkarrığdan nə çıxar?(Or.)*

**DAMAĞI İSSANMAMAĞ** (f.) – razılaşmamaq. – *O qədə pıl verdim, damağı issammadı (Mir.).*

**DAMAĞIN GÖTÜRMƏY** (f.) – qorxunu götürmək üçün təmrin. – *Uşaq tiksində damağın götürməy lazımdı (Or.).*

**DAMAĞINA DƏYMƏY** (f.) – xətrinə dəymək. – *Nə didim-sə, damağına dəydi (Mir.).*

**DAMAĞINDA ŞİRƏSİ QALMAĞ/DAMAĞINDA ŞİRƏ QALMAĞ** (f.) – *Uşağılıqda sizdə yidiyim qoğalın dadı indi də damağımda qalib (Söy.).*

**DAMAR VIRMAĞ** (f.) – südün çürüməsi. – *Süt bi-iki gün qalanda pişirəndə damar vırır (Mir.).*

**DAMBILI** (is.) – iri gavalı növü. – *Dammilinin yaxşı turşusu olur (N.).*

**DAM-DAŞ** (is.) – tövlə. – *Dam-daş öydən kanarda tikilir (Mir.).*

**DAM** (is.) – tövlə. – *Heyvanı ertədən dama saldım, rahat oldum (Mir.).*

**DANAXOR** (is.) - balıq tutmaq üçün səbət

**DANQAZ** (sif.) – lovğa.

**DANQAZZIĞ ELƏMƏY** (f.) – yekəxanalıq eləmək. – *Danqazziğ eləməy yaxşı şey dögiür (Haq.).*

**DANQIR** (f.) – keçəl. – *Yayda uşağların başın dangır qır-xıllar (N.).*

**DANNIYIB DANSIMAĞ** (f.) – *Uşağı ana gərəy dannıyib-dansıyib yola salsın!(Mir.).*

**DAR VAXD** (is.) – macalsız. – *Bu dar vaxda mən neyniyə bilərəm?(N.).*

**DARABARA SALMAĞ** (f.) – səs-küy salmaq. – *Nə dara-bara salmışız, no:lub?(Haq.).*

**DARAĞ** (is.) – yun daramaq aləti. – *Yun darağı lap qədmidən bizzə olib (Xan)..*

**DARAĞLAMAĞ** (f.) - əllərdə barmaqların bir-birinə keçirilməsi. – *Əlvi darağlama, yaxşı əlamət döyül (Mir.).*

**DARAMA** (sif.) – tarım. – *Kəndiri darama çəkirdüy bərk-bərk (N.).*

**DARAMIRD ELƏMƏY**(f.) - toplamaq. – *Gündüzzər gedib daramird eliyirdi balalarıyçın (Sar.).*

**DARAMIRTDAMAĞ** (f.) – yığmaq. toplamaq. b a x: **daramird eləməy.**

**DARBALAĞ** (is.) – qədim iç geyimi.

**DAR-DAR!** (n.) – uşağı yeritmək məqsədi ilə işlənən söz.

**DARIDMAĞ** (f.) – paxıllıq etmək. – *Mə: üzimə darıdır ki, sən yaxşısan, mən yox (Mir.).*

**DARQURSAĞ** (is.) – hövsələsiz. – *Darqursağ adam hər sözə bi cavab verir (Sar.).*

**DARMACAL** (is.) – çətinlik. – *Bı darmacalda sən də mə: bezzirirsən (Mir.).*

**DARMACALLIĞ** (is.) – b a x: **darmacal.**

**DARRIĞ II** (is.) – qənaət. – *Varrığa nə darrığ?! (Atalar sözü).*

**DARRIĞ** (is.) – kasıblıq.

**DARTI** (sif.) – həyasız.

**DAŞ** (is.) – batareya. – *Sa: dın daşı xarab olub, ona go:ra diyanıb (Mir.).*

**DAŞ TÜŞMƏY** (f.) – məc. məhv olmaq. pis vəziyyətə düşmək.

**DAŞBAŞ** (is.) – gəlir. rüsvət.

**DAŞDAMMAĞ** (f.) – daşıb tökülmək.

**DAŞDAN ÇÖRƏY ÇIXARMAĞ** (f.) – zəhmət çəkmək.

**DAŞDAVASI** (is.) – uşaq oyunu. – *Uşaq vaxdı daşdavası oynuyurduğ (Söy.).*

**DAŞDAVASINA BASMAĞ** (f.) – b a x: **daşdavası.**

**DAŞDÖYƏN** (sif.) – möhkəm. keyfiyyətli. – *Bı əyak'qabı daşdöyəndi, neçə ildi geyirəm (Sar.).*

**DAŞIN ATMAĞ** (f.) – qurtarmaq. – *Mən o işin çoxdan daşın atmışam.*

**DAŞIN DAŞ ÜSDÜNDƏ QOYMAMAĞ** - (ifadə) .

**DAŞ-TƏRƏZİ** (is.) – keçmiş məişət əşyası.

**DAVA** (is.) – dərman. – *Olardan adama dava olmaz (Haq.).*

**DAVAN YARPAĞI** (sif.) – alt yarpağı. – *Davan yarpağın tə:ngin altınan təmizzi:llər(Mir.).*

**DAVANƏLLİALTI** (z.) –tez, tələsik. - *Eşidən kimi davanəllialtı getdim öyə (Söy.).*

**DAVANINA TÜRÜRMƏY** (f.) – tez-tələsik qaçmaq.

**DAVANINNAN OT ÇIXMAĞ** (f.) – yorulmaq. – *Davanınnan ot çıxır, helə bil (Mir.).*

**DAY/TAY** (əd.) – daha. – *Tay mə:m sə: sözüm yoxdı (Kür.).*

**DAYIDOSSU** (is.) - dayı arvadı.

**DEŞDAVAR** (is.) – qış küləyi. – *Deşdavar əsəndə küləy adamı kəsir, elə bil (Mir.).*

**DEYİN QURBANI** (is.) – *Deyin qurbanın Qurban bayramınan əvvəl kəsməy lazımdı (Mir.).*

**DEYİTDƏŞMƏY** (f.) – mübahisə etmək. – *Sə:rdən oturublar bırdə, deyitdəşillər, yorulmullar (Söy.)*.

**DƏ:RMAN XÖRUZİ** (is.) – məc. lovğa.

**DƏ:RMAN/DƏYİRMAN** (is.) – dərman. – *Bi dərdimə də:rman/dəyirman olmadı bı, apar ver özinə!*

**DƏBBƏLƏMƏY** (f.) – verdiyi sözdən qaçan. – *Əvvəl belə dimişdi, so:ra sözün dəbbələdi (N.)*.

**DƏBƏRİŞMƏY** (f.) – hərəkətə gəlmək. – *Gördilər ki, hava qaralır, dəbərişdilər (Kür.)*.

**DƏBƏRMƏY** (f.) – tərpnəmək. – *Yerünnən dəbər də:, neyi gözziyirsən?(Mir.)*.

**DƏDƏ** (is.) – ata.

**DƏDƏ ÖYÜ** (is.) –ata evi. – *Dədəm öyü youğca, sucıgazu souğca (Zərb-məsəl)*.

**DƏDƏ-BALA** (is.) – ata-bala. – *Dədə-bala bı yerdə getdilər kəndə (Kür.)*.

**DƏDƏLİY ELƏMƏY** (f.) – incitmək. ağrıتماق. –*Bı gecə tişim mənə dədəliyə eliyib(Mir.)*.

**DƏDƏMDİRƏYİ** (is.) – uzun boylu adam. – *İrəsul bı dədəmdirəyi kişə:ydi irəhmətdiy (Xan.)*.

**DƏDƏ-NƏNƏ** (is.) – ata-ana. – *Dədə-nənə uşağının yaxşılığın issiyir də!(Sar.)*.

**DƏDƏSİN DALINA BAĞLAMAĞ** (f.) – cəzalandırmaq.

**DƏDƏSİN YANDIRMAĞ** (f.) – cəzalandırmaq.

**DƏDƏSİNƏ OT VİRMAĞ** (f.) – cəzalandırmaq.

**DƏDƏŞ** (xit.) – babasının adını daşıyan uşağa müraciət şəkli.

**DƏF KİMİ!** - əla!

**DƏF-DÜMMƏY** (is.) – zərb alətləri. – *Əməlli-başdı dəf-dümməyli toy oldu (Sar.)*.

**DƏFƏDARAĞ AÇMAĞ** (f.) – iş görmək üçün alət və avadanlıqları ortaya tökmək. – *Nə dəfədarəğ açmısan belə?(A.Qar.)*.

**DƏFƏDARAĞIN GÖTÜRÜB GEDMƏY** (f.) – avadanlığını götürüb getmək.

**DƏFƏ-DARAĞIN YIĞIŞDIRMAĞ** (f.) – yığışıb getmək. – *Dərzi dəfə-darağın yığışdırıb getdi öyünə (Həs.)*.

**DƏFİDƏ** (z.) – o saat. çox tez, cəld. – *Adama dəfidə cavab verir, heç gözzəmir (Mir.)*.

**DƏHMƏRDƏ** (is.) – qədim dərin qab.

**DƏHMƏRRƏMƏY I** (f.) – yığmaq. toplamaq. – *Gedib dəhmərrəyib yığıb gətirir nə lazımdı (Haq.)*.

**DƏHMƏRRƏMƏY II** (f.) – sürünü, naxırı toplayıb gətirmək.

**DƏHRƏ** (is.) – baltanın bir növü.

**DƏHRƏDAVAN** (sif.) – çoxgəzən. – *Dəhrədavan hər yeri gəzir, gəzməydən doymur (Mir.)*.

**DƏJDƏMƏY/DƏCLƏMƏY** (f.) – əlinə yığmaq. əlində dəstələmək. toplamaq. – *İpi əlində dəjdədün, so:ra ikiyə qatda (Sar.); - Misraları sünbül kimi dəcləyirəm (Pir.)*.

**DƏLƏMƏ** (is.) təzə, şit pendir. – *Mayanı çig sütə vırıllar, so:ra süzillər, olur dələmə (Xan.)*.

**DƏLƏNGƏVAZ** (sif.) – iri, nəhəng və kobud. – *Dələngəvaz adam yekəpər adamdı. (Qız.)*

**DƏLLƏY** (is.) – bərbər. uşaqları sünnət edən ara həkimi. – *Dəlləy İmanxanı hamı tanıyırdı (N.)*.

**DƏM ALMAĞ** (f.) – dəmləmək.

**DƏM ÇAYNİKİ** (is.) – çay dəmləmək üçün çaydan.

**DƏM I** (is.) – çayın rəngi. – *Yaxşı dəm almağa go:ra gərəy çaynik saxsıdan olsun (Qol.)*.

**DƏM II** (sif.) – sərxoş.

**DƏM OLMAĞ** (f.) – özündə olmamaq.

**DƏM-DƏM HALVASI** (sif.) – asan başa gələn iş. – *Dəmədəm halvasıdı bı? (Or.)*.

**DƏMDƏMƏKİ** (sif.) – rəybərəy adam.

**DƏMƏDƏMDİ!** – indicə. – *Dəmədəmdi, indicə gələr (Xıl.)*.

**DƏMƏY** (is.) – yuva. – *Qorxısunnan siçan dəməyin satın alır (Mir.)*.

**DƏMMƏDƏM** (z.) – tez-tez. – *Uşağ dəmmədəm xəsdələdir (N.)*.

**DƏMYƏ** (sif.) – suvarılmayan yer. – *Bizim yerrər dəmyədi (N.)*.

**DƏN-DUZ ELƏMƏY** (f.) – yemək hazırlamaq prosesi. – *Yiməyi dən-duz eliyib qoydım ocağa (Mir.)*.



- DƏNƏ** (is.) – günəbaxan toxumu.
- DƏNƏ TÜŞMƏY** (f.) – heyvanların çox yeməkdən xəstələnməsi. – *Arpanı az ver heyvannara, dənə tüşəllər (Haq.).*
- DƏNƏ!** (ədat) – *Gəl dənə!(N.).*
- DƏNGƏSƏR ELƏMƏY** (f.) – başın ağrıtmaq. – *Lap dəngəsər eləmişən məni (Söy.).*
- DƏNGƏSƏR OLMAĞ** (f.) – başı ağrımaq. – *Dəngəsər oldım, ged başımnan!(Həs.).*
- DƏNGİL-DÜNGÜL** (z.) – təkəmseyrək. – *Ağajda dəngil-düngül alma qalıb(Mir.).*
- DƏNİN-DUZUN VERMƏY** (f.) – tənbeh etmək. – *Çoxdan dənin-duzun vermişəm onun (Xan.).*
- DƏNİNƏ-DUZUNA BAXMAĞ** (f.) – dadına baxmaq. – *Həməşə yiməyin dəninə-duzuna bax, so:ra ver (Mir.).*
- DƏNNƏMƏY** (f.) – seçmək. – *Birdən almaların irisin dənnə, yığ bi tərəfə (Boy.).*
- DƏNNİY** (is.) – pətənə. – *To:ğın dənniyi dolıdı xırda qəmmər daşnan (Söy.).*
- DƏPBƏLƏMƏY/DƏBBƏLƏMƏY** (f.) – sözündən qaçmaq. – *Əvvəl söz verdi, so:ra sözün dəpbələdi (Xil.).*
- DƏRDƏCƏR OLMAQ**(f.)– xəstəlik tapmaq.- *Qızın dərdinnən lap dərdəcər oldım (Or.).*
- DƏRHÖTDİLİ** (is.) – tayfa adı.
- DƏRİNKƏ** (is.) – qab. – *Eməllü dərin qablara da dərinkə diyiriy (Mir.).*
- DƏRİSİ ÜÇ ŞAHİYA DƏYMƏMƏY** (f.) – qiymətsiz olmaq.
- DƏRİSİNƏ SAMAN TƏPBƏY** (f.) – cəza vermək.
- DƏRMƏY I** (f.) – toplamaq, yığmaq. – *Pammığ dərməyə qo:şu rayonnardan da adam gətirillərdi (Xan.).*
- DƏRMƏY II** (f.) – suyu qurutmaq. – *Hə:tin ortasında su durıb, əsgə gəti, dərim (Xan.).*
- DƏSDƏRXAN** (is.) – çörək bişirilmə zamanı üstündə xəmir və ya çörək düzülən süfrə. – *Dəssərxanı kündə:n altına salıllar (Mir.).*

**DƏSMALATDI** (is.) – Novruz adəti. – *No:rızza uşağlar dəsmalatdıya gedillər (N.)*.

**DƏSSƏRXAN** (is.) – süfrə. – *Kündələri dəssərxanın üssünə düzüllər ki, kündiyə gəlsin (A.Qar.)*.

**DƏVƏ DAMI** (is.) – hündür yer.

**DƏVƏ VIRIB DİZİNƏ, İNDİ GƏLİB ÖZİNƏ!** - (Zərb-məsəl).

**DƏVƏDƏLLƏYİ** (is.) – həşərat adı.

**DƏVƏLLAYI** (is.) – axmaq. gic. – *Dəvəllayı adamdı, nə götürdüyin bilir, nə qoyduğın (Söy.)*.

**DƏVƏNİ ÇÖMÇEYNƏN SUARMAĞ** (f.) – yeyib-içmək-də xəsislik etmək.

**DƏYİNTİ: DƏYİNTİSİ OLMAĞ** (f.) – kədərli olmaq, narazı olmaq.

**DƏYİRMANXANA** (is.) – dəyirman. – *Adu: çıxard, ged ot dəyirmanxanada! (Zərb-məsəl)*.

**DƏYMƏK** (f.) – müqabil olmaq. – *Bı dünyə:n malı bi qara köpiyə dəyməz (N.)*.

**DƏYMƏK** (f.) - yetişmək. – *Üzüm indi-indi dəyir hələ (Mir.)*.

**DƏYMƏY** (f.) – xəstəyə və qohumlara baş çəkmək. – *Nəvələr bi yerdə nənəmişə dəyməyə gedərdü (Mir.)*.

**DİB-DİBƏ** (z.) – yanaşı. – *Gülləri dib-dibə əkmə, aralı bas-sır (N.)*.

**DİBƏLƏY** (is.) – çoxbilmiş.

**DİBİNƏ DAŞ ATMAĞ** (f.) – qurtarmaq. bitirmək.

**DİBİR** (is.) – erkək keçi.

**DİBİRÇƏLLƏY** (sif.) – kök adam.

**DİDMƏY** (f.) – yun təmizləmək. – *Yun didəndə əvvəllər iməci çağırırduğ (Xan.)*.

**DİFDİRİNGİ** (sif.) – şən əhvallı, açıq-saçıq, sərbəst.

**DİĞAL/DAĞAL** (sif.) – cığal.

**DİĞİRT/DÜĞÜRT** (sif.) – üstü düyürcək kimi olan.

**DİĞİRT-DİĞİRT** (sif.) – b a x: **dığirt**.

**DİĞNAL** (is.) – parça adı.

**DİKDAVAN/TİKDAVAN**(is.) – hündür dabanlı qadın ayaqqabısı.

**DİL BİLMƏY** (f.) – ağı deməyi bacarmaq.

**DİL QAYIRMAĞ** (f.) – cavab qaytarmaq. – *Qız yaman dil qayırib, xəbərün var?* (Mir.).

**DİL VERMƏY I** (f.) – söz vermək. əhd-peyman etmək.

**DİL VERMƏY II** (f.) – dəstək vermək. kömək olmaq. – *Ona yaxşı dil verən var, ona go:ra belə danışır* (Mir.).

**DİLBAZ** (sif.) – dilli.

**DİLBİLMƏZ** (sif.) – key.

**DİLDƏN PƏRGAR** (sif.) – dilli-dilavər. – *Dildən pərgardı, hamını yola verəcəy* (N.).

**DİLƏY** (is.) – avadanlıq. – *Adamın hər diləydən olsa, yaxşı olar* (Söy.).

**DİLGİR: DİLGİR OLMAĞ**(f.) – çox arzulamaq.

**DİLİ AĞZINA SIĞIŞMAMAĞ** (f.) – razı qalmaq. – *Bacı-mın gəlin sarıdan dili ağzına sığışmır* (N.).

**DİLİ UZAMMAĞ** (f.) – cavab qaytarmaq. – *Görrəm, dilün yaman uzanıb, gərəy kimsə kəssin onu* (N.).

**DİLİNƏ YİYƏLİY ELƏMƏY** (f.) – susmaq.

**DİLİNİN GÜDAZINA GEDMƏY** (f.) – məruz qalmaq.

**DİNG** (is.) – dəni döymək üçün alət.

**DİNGƏ** (is.) – qadın baş örtüsünün xüsusi düyünlə bağlanması.

**DİNGƏ VIRMAĞ** (f.) – yaylıq bağlama forması. – *Qıstamam başına həməşə dingə vıradı qırmızı şalnan* (Xan.).

**DİNGİLİM** (sif.) – yüngülxasiyyət.

**DİNQILAXOS** (sif.) – dəbli görünən qadın. – *Dındılaxos qız kimi gəzirsən, so:ğ dö:r sə:?* (Mir.).

**DİNQILI** (sif.) – kiçik, balaca, lap balaca. – *Uşağın gözünün altına dınqılı şış çıxıb* (N.).

**DİNQIRASÜZƏN** (is.) – oynamağa həvəskar. – *Dınqırasüzən hər havıya oynıyana diyəllər* (Mir.).

**DIR I**(is.) – deşik.

**DIR II**(sif.) – azacıq kənar, bir az açıq. – *Qapını dir qoy, içər issidi (N.)*.

**DIR QOYMAĞ** (f.) – qapağı, qapını azca aralı qoymaq. – *Qazanın qapağın dir qoy, daşmasın (Həs.)*.

**DIR YER** (is.) – deşik. – *Qapının dir yerinnən baxdım (Mir.)*.

**DİRDİR** (is.) – danışıq. söz-söhbət.

**DİR-DİRRİY** (is.) – b a x: **dirriy**.

**DİRƏMƏ-DÖYMƏ** (z.) – israr etmək. – *Dirəmə-döymə diyir ki, gərəy bı xalçanı alasan (Mir.)*.

**DİRƏŞMƏY I**(f.) – səy eləmək. cəhd etmək. – *Uşağ indi indi dirəşir (N.)*.

**DİRƏŞMƏY II**(f.) – üzə durmaq. təkid etmək. – *Üzimə dirəşir ki, sən də orda olmusan (N.)*.

**DİRİ** (sif.) – dənli bitkilərin yaxşı bişməməsi. – *Polo: biaz diri tüşüb, gərəy yoxlıyeydun (Həs.)*.

**DİRİ-PÜTRÜM** (sif.) – bütöv. tam.–*İt diri-pütrüm quzu: yi:b (Xan.)*.

**DIRNAĞ TUTMAĞ** (f.) – dırnağı kəsmək.

**DIRNAĞ VIRMAĞ** (f.) – xalq təbabətində masaj üsulu. – *Əvvəllər baş ağrıda dırnağ vırıllardı (Haq.)*.

**DIRNAĞIN MAYASI** (is.) – dırnağın dibi.

**DIRNAĞINNAN DARI SIZMAMAĞ** (f.)– xəsislik.

**DİRRİY I**(is.) – azuqə üçün toplanmış ağartı.

**DİRRİY II** (is.) – cehiz. – *Qıza yaxşı dirriy verillər (Mir.)*.

**DİŞDƏMƏ/TİŞDƏMƏ**(sif.) – qəndi dişləyib üstündən çay içmək.

**DİŞƏRMƏY/TİŞƏRMƏY**(f.) – taxılın cücərməsi.

**DİT VIRMAĞ** (f.) – yumurtadan cücənin çıxması zamanı yumurtanın deşilməsi.

**DİVİRRAMMAĞ** (f.) – diyirlənmək.

**DİYİCİ** (is.) – danışan. dilə gətirən. – *Yüz yi:cün olsun, bi diyicün olmasın! (Atalar sözü)*.

**DİYİCİ** (is.) – danışqan. – *Yüz yiyicün olsun, bi diyicün olmasın (Zərb-məsəl)*.

**DIZIK'QULIYA DƏM BASMAĞ** (f.) – birdən qaçmağa başlamaq.

**DİZZİY** (is.) – kişilərin qış iç geyimi. – *K'ışda dizziysiz şalvar geyməy olmaz (Haq.).*

**DO: ATMAĞ** (f.) – donmaq. – *K'ışda sular do: atır (Kür.).*

**DO: DAĞARCIĞ ÜSSÜNDEYMIŞ!** – (Zərb-məsəl).

**DO: DAĞARCIĞI** (is.) – davakar. – *Uşağ do: dağarcığıdı, həriyə bi söz atır (N.).*

**DO: GƏLMƏY** (f.) – hədə-qorxu gəlmək. – *Bına bax, bizə do: gəlir! (Mir.).*

**DO: I**(is.) – don. donmuş. – *Do: vırıb bını! (Həs.).*

**DO: II** (is.) – dava-dalaş. – *Do: tüşdi, hərə bi tərəfə qaşdı (Mir.).*

**DO: DAĞ/ DOYDAĞ** (is.) – quş. – *Do: dağ da köçəri k'uşdı (Mir.).*

**DO: DUNDA OYNAMAĞ** (f.) – hirsləndirmək. – *Bı da mə: m do: dında oynıyır, mə: öldürüb rahat olacağ (Xan.).*

**DO: ŞANKİRMƏYİ** (is.) – düyün forması.

**DO: ŞANTOPIĞI** (is.) – düyün forması.

**DO: ŞANYEMİŞİ** (is.) – yabanı bitki. – *Do: şanyemişi çöldə pitir (Xan.).*

**DODAĞI İSDAMMAMAĞ** (f.) – qane olmamaq.

**DODAĞYERİ QOYMAMAĞ** (f.) – stəkanda çayı ağzına-can doldurmamaq.

**DOLABÇI** (is.) – hiyləgər, fırıldaqçı.

**DOLAMA** (is.) – yara növü. – *Dolamıya indi maz bağlıylar, əvvəllər araba yağı yoyırdılar (N.).*

**DOLAMAĞ** (f.) - ələ salmaq.

**DOLAMAKOPAZ** (is.) – qapaz.

**DOLUB DURMAĞ** (f.) – ağlamsınmaq. – *Qız dolub-durub, bı dəyqə yaşı tökəcəy sel kimi (N.).*

**DOMBALANQUŞ AŞMAĞ** (f.) – bədəni başı üstündən aşırmaq. salto.

**DOMCA** (is.) - tor. balıq ovlama aləti. – *Domceynan əsas qano: dan balığ tutullar (Qol.).*

- DORĞAMAX** (f.) – doğramaq.
- DOŞAB** (is.) – bəkməz.
- DOUŞDUĞ** (is.) – soyuq. şaxta. – *Douşdığ illərində cama-hat balıqnan dolanıb (N.).*
- DOYUN QARNI** (sif.) – doyunca. – *Doyun qarnı yiməməy-dən xəsdəliyə də olar (Xan.).*
- DÖ: I** (is.) – böv. həşərat. – *Dö: vırana ignə vırdırmağ lazımdı (Ban.).*
- DÖ: II** (is.) – div. – *Hüirilər bacım, dö:lər iməcim olsun! (Folklor).*
- DÖ:RƏ** (is.) – podnos. – *Kündəni yığ dö:riyə apar təndir başına (Xan.).*
- DÖ:RƏLƏMƏY** (f.) – bax: dö:rə.
- DÖMMƏ I** (sif.) – süni. geni dəyişmiş. – *Bı balıq dömmədi, əvvəl bizə binnan olırdı (Mir.).*
- DÖMMƏ II** (sif.) – dinini dəyişən.
- DÖMMƏY** (f.) – dinini dəyişmək. – *Anya xala dönüb də! (Ban.).*
- DÖNƏRGƏSİ DÖMMƏY** (f.) – bəxti gətirməmək.
- DÖRDƏYAĞ** (is.) – yuxayayan.
- DÖRƏLƏMƏ** (z.) – 1. halqa şəkilli. 2. çərçivəyə alma.
- DÖRTDÖ:RƏMƏ** (z.) – dördtərəfli. – *Öyün dördö:rəməsin suadı (B.Sur.).*
- DÖŞ USSULI** (is.) – stol. – *Döş ussulu gərəy rahat olsun (Həs.).*
- DÖŞDÜY** (is.) – önlük. – *Döşdüyü iş görəndə vırırsan ki, üssün batmasın.*
- DÖŞƏMƏPOLO:** (is.) – plov növü. – *Döşəməpolo:n altına o: k'uşı, to:ğ, lap balıq da qoymağ olar (Xan.).*
- DÖŞƏMƏY** (f.) – ardıcıl danışmaq. – *Düz bir sa:d döşədi bı işçilərin canına (Mir.).*
- DÖŞƏMMƏY I** (f.) – üzüqoylu yerə uzanmaq. – *Bı uşağlar nöşün yerə döşəniblər belə?(N.).*
- DÖŞƏMMƏY II** (f.) – acgözlüklə yemək. – *Elə aceydüy ki, döşəndüy bı polo:n üssünə (Xil.).*

**DÖYƏNƏY I** (is.) – qabar. – *Döyənəy harda olsa, adamı incidir (N.).*

**DÖYƏNƏY II** (is.) – bərk yer.

**DÖYÜKMƏY** (f.) – donub qalmaq.

**DU:DUMAN** (is.) – var-dövlət. – *Kişi:n du: dumanı vareydi, indi heç neyi yoxdı (Kür.).*

**DUAĞ I** (is.) – qapaq. – *Qazanın duağı yerə tüşdi, yu, gəti (Qol.).*

**DUAĞ II** (is.) – gəlin üzünə örtülən qırmızı yaylıq. – *Qədimdə gəlini öydən çıxardanda üzünə duağ salırdılar (A.Qar.).*

**DUMBUL/DUMMIL** (is.) – qoşanağara.

**DUMBULAĞACI** (is.) – ayaqları (qılçaları) arıq uzun uşaq.

**DUMBULU/DUMBILI** (sif.) – balaca. – *Dumbulu uşaq kimi özin aparır (Mir.).*

**DUMITA GEDMƏY** (f.) – fikrə getmək. – *Kişi otırıb orda dumuta gedib (A. Sur.).*

**DUMMUZ** (is.) – yumruq.

**DURAR-TUTMAZ** (z.) – qəfildən, birdən. – *Durar-tutmaz mə: qayıdasan ki, nə baxırsan, gu:ya bilmirsən? (Söy.).*

**DURMAĞ I** (f.) – 1. var olmaq, 2. yaşamaq. – *Kətdəki öyimizin çəpəri indi də durur (Söy.).*

**DURMAĞ II** (f.) – razı olmaq. – *Görəy indi bı pıla duracağ, ya yox?(Mir.).*

**DURUŞDUĞU TUTMAMAĞ** (f.) – səbirsizlik etmək. – *Heç yerdə duruşduğu tutmur o:n (N.).*

**DUZAYAĞI** (is.) – milli-etnoqrafik termin. – *Gəlin gələndə duzayağı verillər ona, öy, mal-heyvan, ya da qızıl (Xan.).*

**DUZZUĞ** (is.) – duzlu su. – *Balığı duzzuğa aturuğ ki, şor olsun (Qol.).*

**DÜDÜY I** (is.) – tütək.

**DÜDÜY II** (sif.) – fırldaqçı. yaramaz.

**DÜGÜNÇƏ** (is.) – saxlanc. – *Qocaların düğünçəsi olmamış olmaz (N.).*

**DÜGÜRCƏY** (sif.) – yumru. – *Düğürçəy qar adamın üzünə dəyəndə yandırır (Xan.).*

**DÜKCƏ** (is.) - ipiniyə dolanmış forması. – *Dükcəni iydən çıxad qoy bı tərəfə (Xan.)*.

**DÜMMƏY** (is.) – qoşanağara. – *Toyın dəfi-dümməyi olar də! (Kür.)*.

**DÜMMƏYÇİ** (is) – qoşanağaraçı. b a x: **dümməy**.

**DÜNYA MAAŞI** (is.) – var-dövlət. – *Diyirəm, dünya maaşdı də, saxlamamağ da olmur (N.)*.

**DÜNYA MALI** (is.) – var-dövlət. – *Dədələrimiz belə diyib ki, dünya malı dünyada qalacağ (A.Qar.)*.

**DÜRMƏY** (is.) – cürbəcür içlikli lavaş bükümü. – *Dürməy-nən çay da içməy olar (Xıl.)*.

**DÜRTMƏ** (is.) – zərbə. – *Bi dürtmə vırdı, itəliyib girdi içəri (Xıl.)*.

**DÜŞƏNGƏ/TÜŞƏNGƏ** (is.) – qeyri-rəsmi arvad.

**DÜŞƏRGƏSİ OLMAĞ/TÜŞƏRGƏSİ OLMAĞ** (f.) – müsbət təsiri olmaq. – *İndi yiməyin tüşərgəsi yoxdı (Haq.)*.

**DÜŞƏRRİ/TÜŞƏRRİ** (sif.) – xeyirli-uğurlu. – *Bura ona düşərri olsun! (N.)*.

**DÜŞMƏN ÇƏPƏRİ** (is.) – məc. övlad. – *Ö:lad tüşməən çəpəridi, diyillər (N.)*.

**DÜŞMƏ/TÜŞMƏ** (is.) – fürsət. – *Bı lap tüşmə oldı ki, gəlib sə: gördüm (Sar.)*.

**DÜŞMƏY I** (f.) – müsbət təsiri olmaq. – *Bıra:n suyu sə: tüşüb (Qol.)*.

**DÜŞMƏY/TÜŞMƏY II** (f.) – xəstələnmək nətiəsində arıqlamaq. – *Kişi yaman tüşüb, biaz ma:licə lazımdı (Mir.)*.

**DÜŞNÜŞMƏY/TÜŞNÜŞMƏY II** (f.) – rəqib olmaq. düşmənçilik etmək. – *Müdür mənnən düşnüşüb, mə:yola vermir (Kür.)*.

**DÜŞÜY/TÜŞÜY I** (sif.) – vaxtından əvvəl doğulma.

**DÜŞÜY/TÜŞÜY II** (sif.) – yüngül adam.

**DÜZ-DÜZÜNƏQULI** (z.) – açıq-aşkar. – *Şükür, hər şey göz qabağında, düz-düzənəqulı (Söy.)*.

**DÜZ-ƏMƏLLİ** (sif. z.) – düzgün. – *Düz-əməlli işdə, görmirsən bı neyçindi? (N.)*.



**DÜZ-QOŞ ELƏMƏY** (f.) – yoluna qoymaq.  
**DÜZÜB QOŞMAĞ** (f.) – yoluna qoymaq (*büt. ş.*).

## E

**EHMAL** (sif.) – rahat. – *Nənəm çox ehmal arvadeydi, babamnan so:ra korrandı (Mir.)*.

**EKİZTAYI** (is.) - əkilərdən biri. – *Ekiztayı:n biri canlı olur, biri arığ (N.)*.

**ELƏNÇİY/ELƏNÇİ/ELƏNÇİ:NƏ/ENÇİNƏ** (əv.) – elə. – *Elənçi:nə işdəri mən bilmirəm (Xan.)*.

**EL-GÜN** (is.) – xalq. camaat. – *El-gün adama hayan olur (Xil.)*.

**ELLİY/ELLİYİNƏ** (is.) – hamı. hamısı. – *Elliyinə bi dənə daş atdım, nə qalsa, qaldı (Xan.)*.

**EMİN** (sif.) – sakit. həlim xasiyyətli. – *Çox emin uşağdı, maşalla! (Boy.)*.

**EMİNƏ** (is.) – qadın adı.

**EMİNƏMANNIĞ** (is.) – asayiş.

**ERKƏY TİKƏZBAN** (is.) – zirək və dikbaş qız, qadın.

**ERKƏY TUT** (is.) çəkil ağacı. – *Bizzərdə erkəy tutu kəsib atıruğ, başqa yerrərdəsə baramıya yedizzirillər (Mir.)*.

**ERKƏYLƏMƏY** (f.) – bəzi bitkilərin bar vermək xüsusiyyətini itirməsi.

**ERTƏAXŞAMNAN** (z.) – ertə axşam. Saat 17- 19 arası. – *Çorəyimi ertəaxşamnan yəndə yaxşı olıram (Mir.)*.

**ERTƏKƏNNƏN** (z.) – ertədən.

**EŞƏNƏY ATMAĞ** (f.) – toyuğun torpağı eşələməsi.

**EŞƏNƏYLƏMƏY** (f.) – eşmək. – *To:ğlar torpağı eşənəyliyib dağıtdılar (A. Qar.)*.

**EŞGAR/EŞGARA** (f.) – aşkar. – *Hər şey eşgara çıxdı, şükür! (Xan.)*.

**EŞMƏ** (is.) – kəndir növü. – *Eşmə kəndirdən biaz kəs pıçağnan ver mə:!(Mir.)*.

**EŞŞƏG** (is.) – tikinti avadanlığı. – *Eşşəgin üssünə çıxıb duharı əhəyliyorsən, su:yırsan (N.)*.

**EŞŞƏYBELİ** (is.) – uşaq oyunu adı. – *Yazza uşaglar çöldə eşəybeli oynıyıllar (Haq.).*

**EYCAHAN** (sif.) – bekar. işsiz. – *Eycahan adam hər sözdən bi şey tapır çıxardır (Mir.).*

**EYCAHANNIĞ** (is.) – işsizlik. bekarlıq. – *Eycahanniğda qız-gəlin bi yerə yığışardı (Söy.).*

**EYCAHANNIĞA ÇIXMAĞ** (f.) – bekarçılıq. b a x: **eycahanniğ.**

**EYDİRMƏ** (is.) – südün öz-özünə axması. – *İnəyə yaxşı sözzər diyəndə eydirmə süt gəlir (Haq.).*

**EYDİRMƏY** (f.) – b a x: **eydirmə.**

**EYLİ VAXD** (z.) – bəzən. həmişə. hərdən. – *Eyli vaxd hər gün bizə gəlirdi, indi yox (N.).*

**EYNƏSİ AÇILMAĞ** (f.) – əhvalı yaxşılaşmaq. – *Uşağın eynəsi açıldı, indi danışır-gülür (Mir.).*

**EYNƏSİN AÇMAĞ** (f) fikrini dağıtmaq. – *Biaz danışduğ, eynəm açıldı, sağ ol! (Mir.)*

**EYNİNDƏ OLMAMAĞ** (f.) – nəzərdə tutmamaq. – *Heç eynimdə olmıyib ki, səni də çağırım (Söy.).*

**EYNİNƏ ALMAMAĞ** (f.) – fikrinə gətirməmək. – *Heç neyi eynüə alma, götür uşağı da gə bizə!(Mir.).*

**EYNİNƏ GƏLMƏY** (f.) – fikrinə gəlmək.

**EYNİNƏ GƏTİRMƏMƏY** (f.) – fikrinə gəlməmək. – *Ey-nimə gətirə bilmirəm oları (Xan.).*

## Ə

**Ə:SƏN** (is.) – ehsan. – *Ə:səni yiəllər, yiməsün olmaz!(Haq.).*

**Ə:SƏN VERMƏY** (f.) – ehsan vermək.

**ƏBƏ-ƏJDAD** (is.) – nəsil. – *İndi pütün əbə-əjdadun gəlsə də, da: xeyri yoxdı!(Söy.).*

**ƏBRƏŞ** (is.) – qaşqa qoyun. – *Əbrəş qoynun yunu tərtemizzi (Xan.).*

**ƏCCƏ** (sif.) – key adam.

**ƏCƏLİ GİRƏLƏMƏY** (f.) – təhlükəli vəziyyətlərə düşmək.

**ƏCİR VERMƏY** (f.) – bir iş müqabilində qarşılıq almaq .-  
*Allah əcir versin! (alqış).*

**ƏÇCƏNBALA** (sif.) – lüt-üryan. – *O nədi, az, uşağı əccənbala bıraxmısan küçiyə (Xan.).*

**ƏÇCİ** (is.) – uşaq nitqində ət.

**ƏDƏ!** (n.) – oğlan uşaqlarına müraciət. – *Ədə, gə öyə, bı vax nə var çöldə? (Xıl.).*

**ƏDƏBXANA** (is.) – tualet. – *Kətdə ədəbxana hə:tin axırında tikilir (Kür.).*

**ƏDƏLİ-DƏDƏLİ** (sif.) – adətlə. – *Qız ədəli-dədəli gəlin köşdü qo:şu kəndə (Söy.).*

**ƏGƏM/ƏGƏR/ƏYƏM/ƏYƏMLƏRİ**(bağ.) - əgər. – *Əgəm bilseydim ki, sən bırdasan, heç gəlməzzim (Kür.).*

**ƏGƏR**(is.) – problem, əngəl, şikəstlik. – *Bının bı əgəri var ki, belədi (Söy.).*

**ƏGƏRRİ**(sif.) –xəstə. əngəlli. şikəst.– *Əgər bildün, sə:nən işim yoxdı (Mir.).*

**ƏGİNTİ/ƏYİNTİ** (is.) – problem. qüsur. – *Əgintisi çoxdı bı işin (Xan.).*

**ƏGRİDƏGİŞİG/ƏGRİDƏ:ŞİY I** (sif.) – tərs. – *Əgridə:şig kəsyəti var bı qızın da (Mir.).*

**ƏGRİDƏYİŞİY II** (sif.) – qəribə. – *Dünyanın əgridə:şiy iş-dəri var (Mir.).*

**ƏGRİŞ-ÜGRÜŞ/ƏYRİŞ-ÜYRYS** – əyri-üyrü.

**ƏHD ALMAĞ** (f.) – kam almaq. – *Başqasınnan əhd almağ yaxşı şey dö:r (Söy.).*

**ƏHD ELƏMƏY** (f.) – arzu etmək. – *Əhd eləmişəm ki, işim düzəlsin, nəzir paylıyım (N.).*

**ƏHƏDİN KƏSMƏY**(f.) – haldan salmaq. – *Küləy əhədimi kəsdi lap (Qol.).*

**ƏJ** (sif.) – bol, çox. – *Balığ bazarda əjdi! (Qol.).*

**ƏJDİM I** (sif.) – duzlu. çox şor. – *Bı pendir lap əjdimdi (Həs.).*

**ƏJDİM II** (is.) – duzluq. – *Balığı da pendiri əjdimə atıllar (Xan.).*

**ƏKƏBİR** (sif.) – böyük kimi. – *Əkəbir kişi kimi cüca: kəssi (Mir.).*

**ƏKƏC** (sif.) – çoxbilmiş.

**ƏKƏC-ƏKƏC** (z.) – yekə-yekə. – *Əkəc-əkəc danışma, bala, özünənən bö:ynən. (Xan.).*

**ƏKƏ-ƏKƏ** (z.) – böyük-böyük. yekə-yekə. – *Əkə-əkə danışmağ bının xəsyətidi (N.).*

**ƏKƏJDİY ELƏMƏY** (f.) – böyüklük etmək. – *Bı qız əkəjdıy elıyib keşdı qabağa (Xan.).*

**ƏKƏNƏCƏY** (is) – bağ-bağat. dirrik. əkin. – *İndı hamı əkənəcəyi hazırıyır (Haq.).*

**ƏKƏNƏY** (is.) - əkin. taxıl yeri.

**ƏKƏ-PİKƏ** (sif.) – yaşlı. – *Əkə-pikə arvaddı (N.).*

**ƏL APARMAĞ** (f.) – müdaxilə etmək, işə qarışmaq. – *Allahın işinə əl aparmağ günahdı (Söy.).*

**ƏL BAŞDAN UCA GƏLCƏYİN** (z.) – tez-tez. – *Əl başdan uca gəlcəyin qaçıb gəlir bizə (Mir.).*

**ƏL I** (say) – dəfə. - *Əvvəllər paltarı üç əl yu:rdım (Mir.).*

**ƏL II** (is.) – tərəf. – *Dədəmgil yaxın əldə olıllar, bıdey, bırda (Söy.).*

**ƏL III** (sif.) – bəslənmiş. – əlquzusu. əldanası.

**ƏL UŞAĞI** (is.) – tanış, yaxın ailənin uşağı. – *Kazım əlimizin uşağıydı də, indı, maşalla, day bö:y kişıdı (Xan.).*

**ƏL UZADMAĞ I** (f.) – müdaxilə etmək. – b a x **əl aparmaq.**

**ƏL UZADMAĞ II** (f.) – kömək etmək. – *Mə: həməşə əl uzadıb olar, Allah razı olsun! (N.).*

**ƏL VERMƏY I** (f.) – kömək etmək. – *Qo:şın qızı həməşə gəlib mə: əl verirdı (Mir.).*

**ƏL VERMƏY II** (f.) – sərf eləmək. – *Belə işdər mə: əl vermir (N.).*

**ƏL YERİ QOYMAĞ/SAXLAMAG** (f.) – imkan yaratmaq. – *Həməşə belə işdər də əl yerı qoymağ yaxşı olır (N.).*

**ƏLBƏƏL/ƏLBƏHƏL**(z.) – yaxın məsafə. – *Məktəb elə öyü-müznən əlbəəldı (Söy.).*

**ƏLBƏHƏM** (z.) – o dəqiqə. o andaca.

**ƏLBƏSÖYÜN** (sif.) – acgöz. – *Bı uşağ yaman əlbəsö:ndı, nə gördı, issı:r (Kür.).*

**ƏLBORCI** (is.) – borc.

- ƏLCƏ-ƏLCƏ** (sif.) – parça- parça. tikə-tikə.
- ƏLCƏY** (is.) – dəstək. – *Qapı:n əlcəyin təmizzəginən, kimsə əli yağlı olanda açib (N.).*
- ƏLÇİM** (is.) – daranmış yun. – *Ha:zir əlçimləri ayırmay olar (Haq.).*
- ƏLÇİM-ƏLÇİM** (sif.) – səliqəli yığılmış yun və s. b a x: **əlçim.**
- ƏLDANASI** (is.) – əldə saxlanan heyvan. məc. ərköyün.
- ƏLDƏ SAXLAMAG** (f.) – bəsləmək. – *İki qızını ildə götürüb əldə saxlıyılar, payızza kəsillər (Xan.).*
- ƏLƏ BAXMAG** (f.) – ehtiyacı olmaq. – *Sən mə:m kimi ələ baxma, öziün qazan! (Kür.).*
- ƏLƏBAXAN** (is.) – ehtiyacı. b a x: **ələ baxmaq.**
- ƏLƏM BƏZƏMƏY** (f.) – məhərrəmlik mərasimində təziyə saxlamaq məqsədilə qara bayraq bəzənməsi.
- ƏLƏM GƏZDİRMƏY** (f.) – b a x: **ələm.**
- ƏLƏM I** (is.) – məhərrəmlik mərasimində gəzdirilən qara bayraq.
- ƏLƏM II** (is.) – kəşkül. (Beş.).
- ƏLƏM YATMASI** (is.) – etnoqrafik leksika: məğlubiyət. döyüşün bitməsi.
- ƏLƏM-YESİR** (sif. z.) – narahat. – *Qaldım yad yerdə ələm-yesir (Xil.).*
- ƏLƏMYESİR OLMAĞ** (f.) – narahat olmaq. b a x: **ələm-yesir.**
- ƏLƏNGƏ** (sif.) – arıq. cansız. – *Heyvannar hamsı ələngədi, yemi yoxdı? (A. Qar.).*
- ƏLƏTƏY** (is.) – qoyunun qarnının altındakı yun. – *Ələtəy-dən döşəyçə-yad düzəldiriy (Həs.).*
- ƏL-ƏYAĞ ELƏMƏY** (f.) – hərəkətə gəlmək. – *Tez olun, ələyağ eliyün, indi gələcəylər (Mir.).*
- ƏL-ƏYAĞIN YIĞIŞDIRMAG** (f.) – sahmana salmaq. – *Günortadan so:ra ələyağımı yığışdırdım, getdim (Mir.).*
- ƏL-ƏYAĞIN YİMƏY** (f.) – sevinmək. tələsmək. – *Qızzar ələyağın yi:llər ki, toya gedəcəylər (Xan.).*
- ƏLƏYÇİNİN QILVERƏNİ** (is.) – hər iş qarışan adam.

**ƏLƏYDƏN SACA, SAJDAN ƏLƏYƏ GEDMƏY** (f.) – narahat olmaq. narahatlıq keçirmək.

**ƏLƏYİ ƏLƏNİB, XƏLBİRİ GÖYDƏ FİRRANMAĞ** (f.) – qocalıb əldən düşmək.

**ƏLHƏMİN ÇAŞMAĞ** (f.) – karıxmaq. qorxmaq. - *Mə: görün kimi əlhəmin çaşdı. (Yün.).*

**ƏLİ AĞAJ TUTANDA** (z.) – burada: iş qüvvəsi olanda. – *Əlimiz ağaj tutanda biz qalxoza gedmişiy (Qır.).*

**ƏLİ ÜZÜNDƏ QALMAĞ** (f.) – mat qalmaq. – *Elə yalan danışdı ki, əlim üzimdə qaldı. (Taf.).*

**ƏLİALLAHI** (sif.) – tərbiyəsiz. – *Yaman əliallahı uşağdı bı! (Mir.)*

**ƏLİ-QOLI SOYIMAĞ** (f.) – yorulmaq. bezmək. – *İşdən əlim-qolım soyıdı ta:!(Taf.).*

**ƏLİMYANDI** (is.) – çətinlik. – *Bı əlimyandıda neyniyim mən? (Həs.).*

**ƏLİN AĞZINA TƏPBƏY** (f.) – çox tələsmək.

**ƏLİNİ ÜRƏYİNİN ÜSDÜNƏ QOYMAĞ** (f.) – arxayın olmaq.

**ƏLİNİN DALIN YERƏ QOYMAĞ** (f.) – məğlub olmaq. razılaşmaq.

**ƏLİŞOR/ƏLDƏN ŞOR** (sif.) – tez-tez əlindən nə isə salıb sındıran.

**ƏLİUZUN** (is.) – imkanlı. varlı.

**ƏLQAP ELƏMƏY** (f.) – ayaqüstü yemək.

**ƏLQUZI/ƏLQUZISI** (is.) – fağır. ələbaxan.

**ƏLLƏŞMƏ** (is.) – dava. - *Kino başdan əyağa əlləşmədi (N.).*

**ƏLLƏŞMƏY I** (f.) – dava. – *Oğlan uşaqları tez-tez əlləşirdilər (N.).*

**ƏLLƏŞMƏY II** (f.) – çalışmaq. – *Vırış, əlləş, axırda da yerə borjdi qal (N.).*

**ƏLLİ DƏRƏ:N SUYUN QARIŞDIRMAĞ** (f.) – araqarışdıranlıq etmək. – *Əlli dərə:n suyun qarışdırmağ o:n şa:kəridi (Mir.).*

**ƏLLİ OLMAĞ** (f.) – zirək tərpənmək.

**ƏLLİ TƏRPƏMMƏY** (f.) – zirək olmaq. – *Biaz əlli tərpan, gecə tüşdi (Mir.)*.

**ƏLLİ'ƏYAĞLI I** (z.) – birdəfəlik. – *Əlliyağlı belə gedirsən birdən, bi də sə: görmiyim (Xil.)*.

**ƏLLİ'ƏYAĞLI II** (sif.) – zirək. – *Yaxşı əlliyağlı qızdı, hər işi bilir (Kür.)*.

**ƏLLİ-QOLLI** (is.) – zirək. – b a x: **əlli-əyağlı**.

**ƏLLİY/ƏLLİG I** (is.) – tutacaq. – *Əlliyi qalın parçadan ti-killər (Söy.)*.

**ƏLLİY/ƏLLİG II** (is.) – təndirdən çörək çıxarmaq üçün ələ geyilən qovluq (Mir.).

**ƏLUZUNNUĞ ELƏMƏY** (f.) – hər şeyi özü götürmək istəyən.

**ƏLVERDİ** (is.) – uşaq oyunu.

**ƏLYERİ** (is.) – həyətdə yardımçı otaq. – *Əlyerində kartof-soğan, işdənmiyə qab-qasığ da yığıruğ (Həs.)*.

**ƏMƏL ELƏMƏY** (f.) – cadu işi görmək. – *Əməl eləməyə nə çox öylər dağılıb (Həs.)*.

**ƏMƏLBAZ** (sif.) – cadugər. – *Əməlbazın biridi, hər şeydən başı çıxır (Mir.)*.

**ƏMƏLSALAH** (is.) – xeyirxah.

**ƏMMƏRƏ** (is.) – bostanda su yolu. dirriyi sulamaq üçün çəkilməmiş arx.

**ƏMMİZ/ ƏMBİZ** (is.) – təmizlənmiş taxıl topası. – *Əmmizdə əlli ton taxıl olur (Həs.)*.

**ƏMRA:ZİYA GƏLMƏY** (f.) – yetişmək. müəyyən yaşa dolmaq. – *Uşaqlar indi-indi əmrəziyə gəlillər (Haq.)*.

**ƏMRAZİYA ÇATMAĞ** (f.) – b a x: **əmrəziyə gəlməy**.

**ƏNCƏLƏMƏY** (f.) – əl ilə çəngələmək. – *Əti əncələmə, görmirsən, təzədi? (Xan.)*.

**ƏNCİM- XİNCİM ELƏMƏY** (f.) – b a x: **əncələməy**.

**ƏNCİVƏNCİ** (sif.) – əzik-üzük.

**ƏNCUMA** (sif.) – yetim, kimsəsiz.

**ƏNDƏRMƏY** (f.) – tökmək. – *Suyı yerə əndərdün, indi hər yer palçıq olacağ (Xil.)*.

**ƏNDİRƏBA:DI** (sif.) – qəribə, qeyri-adi görkəmli. – *Əndirəbadi paltarrar geyinir belə! (Mir.)*

**ƏNDURUMA** (sif.) – qəribə.

**ƏNG** (sif.) – çoxdanışan.

**ƏNGƏ VERMƏY** (f.) – çox danışmaq.

**ƏNGİ QIZIŞMAĞ** (f.) – b a x: **əngə vermək**.

**ƏNGİN DÖNDƏRMƏY** (f.) – vurmaq, əzişdirmək.

**ƏNGİNƏ ATMAQ** (f.) – sərxoş olmaq.

**ƏRİGİNİ ƏZMƏY** (f.) – naz eləmək.

**ƏNKƏBÖ:Y/ƏNKƏBÖ:G** (f.) – ağsaqqal.

**ƏNÖ:** (sif.) – kal meyvə yedikdən sonra dalağın şişməsi.

**ƏNTƏR** (sif.) – meymun.

**ƏNTƏRRİY ELƏMƏY** (f.) – b a x: **əntər**.

**ƏNZƏLİ** (is.) – oğlan uşaqlarının oyunu.

**ƏRDO:** (is.) – qorxulu varlıq.

**ƏRƏBLƏR** (is.) – Xolqarabucaq kəndində məhəllə.

**ƏRƏSEY** (is.) – naməlum və uzaq ölkə. Rusiya.

**ƏRƏSƏT** (is.) – uzaq və naməlum yer. Rusiya.

**ƏRİGİN ƏZZİRMƏY** (f.) – tənbellik etmək.

**ƏRİMMƏY** (f.) – tənbellik etmək. –*İssədim gedim kəndə*

*baş çəkim, ərindim (Mir.)*

**ƏRİNGƏC** (sif.) – tənbel.

**ƏRİYİB-ÇÜRÜMƏY** (f.) – utanmaq.

**ƏRK ELƏMƏY** (f.) – inanmaq. güvənmək. –*Sənə ərk eliyirəm (Mir.)*

**ƏRKİ ÇATMAĞ** (f.) – güvənmək. – *Ərkim çatana dimişəm, sə:n də xəbəriin olsun!*

**ƏRKİNAZ** (is.) – qız adı.

**ƏRSİN** (is.) – alaq təmizləmək üçün dəmir alət. –*Bağda ha-lağı ərsinnən vıruruğ (Həs.)*

**ƏRŞİN/ARŞİN** (is.) – qədim ölçü vahidi. – *Ərşin uzun, bez k'ısa, Kəfənsiz öldi kosa(folklor)*.

**ƏSGİY** (sif.) – yüngül (adam).

**ƏSGİY/ƏSSİY OLMAĞ** (f.) – yüngül olmaq. b a x: **əsgiy**.

**ƏSGİYƏ DÖMMƏY** (f.) – tərəvətini itirmək. köhnəlmək.



**ƏSGİYLİY ELƏMƏY** (f.) – yüngül hərəkət etmək. b a x:  
əsgiy.

**ƏSİL HÖ:Y, NƏSİL HÖ:Y!** - (Zərb-məsəl).

**ƏSSİĞ** (sif.) – yüngülxasiyyət. şit (adam). – *Əssig adamın nə hörməti olacağ?* (Xan.).

**ƏSSİĞLİY:ƏSSİĞLİY ELƏMƏY** (f.) – yüngüllük etmək. şitlik etmək. – *Əssiqlig eləməy özü: hörmətdən salmağdı* (Haq.).

**ƏSSİY:ƏSSİY OLMAĞ** (f.) – yüngül olmaq. – b a x: **əssig**.

**ƏT XAL** (is.) – papiloma.

**ƏT TAXÇADADI!** - (Zərb-məsəl).

**ƏT TORPAĞ** (sif.) - az məhsuldar torpaq.

**ƏTBƏHRİ** (is.) – uşaq xəstəliyi.

**ƏTCƏ** (sif.) – arıq. – *Arıq, atca uşağdı, helə bil, dən yi:b su içmir!* (Həs.).

**ƏTCƏNBALA** (sif.) – lüt. – *Uşağı atcənbala gəzzirmə, ayıb-dı axı!* (Xan.).

**ƏT-DAŞ ELƏMƏY** (f.) – heyvanın təxmini çəkisini müəyyən etmək. – *Babam heyvanı at-daş eliyib təmiz atin çəkisin düp-bədüz diyirdi* (Mir.).

**ƏTDƏMMƏY** (f.) – varlanmaq. – *Diyəsən, yaman atdənib-lər bılar* (Həs.).

**ƏTDİYƏ VERMƏY** (f.) –ət qəbuluna vermək. – *Qoca malları yığıb atdiyə verdilər* (Söy.).

**ƏTƏNƏ I** (is.) – heyvanın balalığı. – *Gözzə, heyvan atənəsin yiməsin!* (Xan.).

**ƏTƏNƏ II** (sif.) – boş.yumşaq. – *Bı nə parçadı, atənə kimi-di, mınnan pencəy olmaz!* (Həs.).

**ƏTİN TÖKMƏY** (f.) – arıqlamaq. – *Qız atin tökdi, lap çöpə döndi* (Kür.).

**ƏTMƏMİ** (sif.) – fağır, sakit. tənbel, hərəkətsiz. aciz, key. - *Hamı qaçır, bı uşağ ətməmi kimi oturub olara baxır* (Haq.).

**ƏTRƏY** (sif.) - ət rəng. qırmızımtıl. – *Ə'trəy indi dəbdədi* (Mir.).

**ƏTTÖKƏN** (sif.) – yüngül adam.

**ƏVƏDİMƏY** (f.) – ev heyvanlarının arxası üstə yıxılıb qalması. - *Çoban diyir ki, ana qoyun əvədiyib qaldı bü:n* (Mir.).

**ƏVƏLƏN-GƏVƏLƏN** (f.) – mənasız, boş sözlər. – *Əvələn-gəvələn danışma, sözü:n bi mənası olsun!(Xan.)*

**ƏYAĞALTI** (is.) – pilləkən, nərdivan. – *Əyağaltıya k'işda palaz salmağ lazımdı, so:ğ olır (Həs.)*

**ƏYAĞÇI** (is.) – kuryer. – *Əvvəllər kənd savetinin əyağçısı olırdı, kağız-kuğuz aparıb-gətirən (A.Qar.)*

**ƏYAĞI YER ALMAĞ** (f.) – özündən razı olmaq.

**ƏYAĞI YER TUTMAĞ** (f.) – möhkəmlənmək.

**ƏYAĞLIĞ I** (is.) – körpələrə geyindirilən ayaqlı şalvar.

**ƏYAĞLIĞ II** (is.) – toxunma ev ayaqqabısı.

**ƏYƏRRİ/ƏGƏRRİ** (sif.) – sağlamlıq problemi olan. şikəst.

**ƏYİN-BAŞ** (is.) – paltar, geyim. – *Bazara gedirəm, əyin-baş almağa (Xil.)*

**ƏYİRDƏY/ƏGİRDƏG** (is.) – qədim şirniyyar növü. – *Qədimdə əyirdəyi təndirdə pişirillərdi (Xan.)*

**ƏYMƏ** (is.) – dam. – *Hə:tin başında bi dənə əymə tikmişiy, əlimizə keçən k'iş urzusun ora yığıruğ (Haq.)*

**ƏYNƏM/ƏGNƏM** (is.) – maillilik. – *Bı günnüyün əynəmi azdı (Xil.)*

**ƏYNƏM/ƏGNƏM VERMƏY** (f.) – b a x: **əynəm**.

**ƏYNƏMLİ/ƏGNƏMLİ** (sif.) – b a x: **əynəm**.

**ƏYRƏMÇƏ/ƏGRƏMÇƏ** (is.) – üzük növü. 1. hündür qaşlı üzük. 2. qaşsız üzük.

**ƏYRİ-DƏYİŞİY/ƏGRİ-DƏGİŞİG** (sif.) – qəribə. – *Dünyanın əyri-dəyişiy işdərinən başım çıxmır (Sar.)*

**ƏYYAM** (is.) – zəmanə. vaxt. – *Əyyam dönüb, hər şey dəyişib! (Mir.)*

**ƏYYAMI DÖMMƏY** (f.) – b a x: **əyyam**.

**ƏYYAR** (is.) – oğru (Qar.)

**ƏZİM ŞƏHƏR, DƏLİ MOLTANI!** –(İfadə).

**ƏZİZGİRAMI** (sif.) – tək övlad. – *Oları əzizgiramı bi qız-zarı var!(Qol.)*

**ƏZMƏ** (is.) – püre. – *Boranıdan da, kartofdan da yaxşı əzmə olır (Xan.)*

**ƏZVAY** (sif.) – dili acı adam. – *Əzvayın biridi, dindisə, dava tüşür!* (Mir.).

**ƏZVAY-ƏZVAY** (z.) – acı-acı ( danışmaq). b a x: **əzvay**.

**ƏZZAVARA** (sif.) – əfəl. aciz. – *Bi əzzavara adamdı, əlinən heç nə gəlmir* (Sar.).

**ƏZZAVARA-ƏZZAVARA** (z.) – b a x: **əzzavara**.

## F

**FAXRA** (sif.) – bilikli, savadlı, ağıllı adam.

**FAL APARMAĞ** (f.) – toyuğun əvvəl yumurtladığı yeri unudub başqa yerdə yumurtlaması.

**FALA** (is.) – toyuğun yumurtlaması üçün qoyulmuş nişan.

**FALAK'QA I** (is.) - pəncərə sürgüsü. – *Ya cəfdərə, ya falak'qa ikisi də bi şeydi* (Qaç.).

**FALAK'QA II** (is.) – qədim məktəblərdə tərbiyə predmeti (Qaç.).

**FANIS** (is.) – fanar.

**FATI** (is.) – qoca qadın.

**FATIYA TUMAN OLMAZ!** (f.) – (İfadə).

**FATMA NƏNƏ İŞ UZADIB!** (f.)– göy qurşağının görünməsini bildirən ifadə.

**FEİLBAZ** (sif.) – hiyləgər.

**FƏLƏYƏ KƏLƏY DİMƏMƏY** (f.) – özbaşnalıq etmək.

**FƏRƏZAN GÜNƏ ÇIXMAĞ** (f.) –xöşbəxt olmaq.

**FƏRRİ** (sif.) – gərəkli.– *Fərri bi pay hazırı, gonağ gedəcəm* (Kür.).

**FƏRRİ-BAŞDI** (sif.)– b a x:**fərri**.

**FƏSİG/PƏSİY** (is.) – çöl kəkliyinə bənzər quş.

**FƏTİR** (is.) – lavaş.– *Fətir – mə: mənzilə yetir!* (folklor).

**FƏTİR YAYAN** (is.) – mətbəx əşyası.

**FİĞANNIĞ ELƏMƏY** (f.) – özbaşnalıq etmək.– *Vax vardı, çox fiğannıq eliyirdi, day güjdən tüşüb* (Mir.).

**FİL CÜMLƏ** (mod.) – elə ki. –*Fil cümlə, bilə ki, biz küsli-yü, tez hamıya diyəcəy* (Mir.).

**FİRƏY I** (is.) – toyuq cinsi. – *Firəy to:ğın səsi pisdi, özünə xoşım gəlir (Xan.)*.

**FİRƏY II** (sif.) – hiyləgər. – *Yaman firəy qızdı, çoxbilmişdi (Mir.)*.

**FİRƏYLIY** (is.) – hiyləgərlik. b a x:**firəy**.

**FIRFIRA** (is.) – oyuncaq.

**FİRHARI** (sif.) – ərköyün. – *Uşağları firharı böyüdmisən, so:rası pis olacağ (Söy.)*.

**FIRIĞ OLMAĞ**(f.) – çox pis olmaq. – *İşimiz firiğdı, nağay-racuğ? (Kür.)*.

**FIRIŞ** (sif.) – bol. çox. – *Yerpənəyi gətirib firiş tökiblər bazara, nağada issəsiin al! (N.)*.

**FIRR ELİYİB GEDMƏY** (f.) – küsüb getmək. – *Qız firr eliyib getdi, diyəsən bizzən incidi (Mir.)*.

**FIRANQUC** (is.) – uşaq oyununda istifadə olunan əşya. b a x:**firfıra**.

**FIRT ELİYİB BIRNINNAN TÜŞMƏY** (f.) – çox oxşamaq.

**FIRTINA GEDMƏY** (f.) – başqasının hesabına əziyyət çəkmək.

**FIS ÇIXMAĞ** (f.) – məc. boş çıxmaq. – *Yoxladım onu, fis çıxdı (Mir.)*.

**FIS/ FIS OLMAĞ** (f.) – b a x:**fis çıxmağ**.

**FISI YATMAĞ** (f.) – hirsli soyumaq (*Qaç.*)

**FISQIRIĞ!** (n.) – əla.

**FİSTİRİNKƏ** (sif.) – modabaz. ekstravaqant.

**FİŞDIRİĞİ GƏLMƏY** (f.) – bəxtəvər olmaq.

**FİTDƏMƏY/FİTƏ BASMAĞ** (f.) – fitləmək (*Mir.*).

**FİTƏ GEDMƏY** (f.) – bada getmək.

**FİTƏ TUTMAĞ** (f.) – hamamda çimərkən bağlanan örtük. – *Əvvəllər fitə tutardılar hamamlarda (N.)*.

**FİTİ DUYMAĞ** (f.) – işi başa düşmək (*Xıl.*).

**FİTİLLƏMƏY** (f.) – sürətlə getmək.

**FİYİĞ** (is.) – çöl ördəyinin bir növü. – *Fiyiğ biaz balaca olur (Haq.)*.

**FO:TA GEDMƏY** (f.) – məğlub olmaq.

**FOK** (is.) – stolüstü oyunlarda gediş.

## G

**GECƏK'UŞI** (is.) – gecə gəzməyi sevən adam. – *Gecək'uşısan, Allahın gündüzün qoyub gecəsində durub tüşürsən çöllərə (Həs.).*

**GEDƏ** (is.) – oğlan uşağı. – *Gedə bildən məktəbə gedəcəg, qız hələ yox!(Söy.).*

**GEDƏ-GÜDƏ** (is.) – məc. namərdlər. – *Gedə-güdələr çoxalıb yaman! – yaşdılar belə diyillər(Həs.).*

**GEDƏLİY ELƏMƏY** (f.) – b a x: **gedə**.

**GEDƏRĞİ QONAĞ** (f.) – məc. ağır xəstə.

**GEDİRMƏK** (f.) – pozmaq. silmək.

**GEDİZZİRMƏY** (f.) – silmək. ləkəni təmizləmək. – *Belə ləkələri gedizzirməy çox çətindi (N.).*

**GEYMƏ** (is.) – yarımpalto.

**GƏ:ŞƏY** (is.) – məsləhət.

**GƏ:ŞİYLİ** (sif.) – məsləhətli. – *Gə:şiyli don gən olar (Atalar sözü).*

**GƏ:ŞMƏY** (f.) – məsləhət etmək. – b a x: **gə:şəy**.

**GƏLƏ!** (f.) – al!

**GƏLGƏL** (is.) – su qabı. – *Qədmə su qabıdı gəlgəl (Xan.).*

**GƏLİNALLADAN** (is.) – gövşəyən heyvanlarda qursağ. – *Gəlinalladanı yumağ çox çətindi, oa go:ra da gəlinalladandı adı!(Mir.).*

**GƏLİNBACI** (is.) – gəlinə, dayı və əmiarvadına müraciət.

**GƏLİNBARMAĞI** (is.) – yeyilən yabanı bitki. – *Gəlinbarmağın do:ğtaya tökillər (Mir.).*

**GƏN** (sif.) – gen. – *Bəynən bossan əkənin darvazası gən gərəy (Atalar sözü).*

**GƏNDAMAĞ/GENDAMAĞ** (sif.) – gözütöx. – *Gəndamağ adamnan xoşım gəlir də!(Həs.).*

**GƏNDƏDUR** (is.) – parça adı.

**GƏNƏ** (z.) – yenə. – *Gənə gəldi, indi başdıyacağ köhnə sö:bətdəri təzədən danışmağa (N.).*

**GƏNƏŞİY** (is.) – məsləhət.

**GƏNZİY** (is.) – nəfəs borusu.

- GƏNZİYİNDƏ QALMAĞ** (f.) – b a x: **gənziy**.
- GƏRİ** (z.) – geri.
- GƏRİ TÜŞMƏY** (f.) – utanmaq. – *Nə utanır, nə gəri tüşür, o boyda pis işdərnən məşğuldı (Xil).*
- GƏRMƏY** (is.) – yemişin bir növü.
- GƏVƏLƏMƏY** (f.) – könülsüz yemək. – *Yavan çörəyi gəvələmə, otu əməlli-başdı yi! (Sar.).*
- GƏZƏGƏN I** (is.) – çox gəzən. – *Gəzəgən gəzə bilməz, gəzməsə, dözə bilməz! (Zərb-məsəl).*
- GƏZƏGƏN II** (is.) – tərbiyəsiz.
- GƏZƏNTİ** (is.) – dilənçi. – *Gəzəti yap əvvəllər çox olardı, indi ilnən görə bilmərsən (Mir.).*
- GİCBƏSƏR** (sif.) – sarsaq, başdanxarab.
- GİCƏLƏY/GİCƏLLƏG** (sif.) – avara qalmaq. narahatlıq. nigarançılıq.
- GİCGƏ** (is.) – pırpız saç. – *Bı gicgələrü: nöş darıyib yığmırsan? (Haq.).*
- GİCGƏLƏNBAŞ** (sif.) – pırpız saç .
- GİCIY** (is.) – qııcıq. – *Acığın-giciyin var, ged özünə di! (N.).*
- GİCO:** (is.) – suyun dərin yeri. burulğan.
- GİDİŞMƏY** (f.) – qaşınmaq, geyişmək. – *Əlim gidişir,diyəsən, pıl gələcəy (N.).*
- GİJDƏMƏY** (f.) – axmaq-axmaq danışmaq.
- GİLƏBİ** (sif.) – qızılgül növü.
- GİLAVAR** (is.) – külək. cənub küləyi. – *Gilavar necə vıyılıyırsa, mən də üşüdüm (Qol.).*
- GİLDİR-GİLDİR** (z.) – 1. gur. 2. gilə-gilə. – *İsso:t nə acıdı, gözimmən gildir-gildir yaş gəldi (Haq.).*
- GİLƏ** (is.) – damcı. – *Sə:rdən boğazımnan bi gilə də su keçmiyib (Xil).*
- GİLƏ-GİLƏ** (is.) – damcı-damcı.
- GİLƏXANIM** (is.) – qız adı.
- GİLƏLƏMƏY** (is.) – qırıntı şəklinə salmaq. – *Uşağ çörəgi giləliyib tökdi yerə, qoyma! (Boy.).*

**GİLƏMƏRZƏ** (is.) - ətirli ot. – *Do:ğiya giləmərzə vırandə qəşəy olır (Mir.).*

**GİLLƏDMƏY** (f.) – birdən içmək.

**GİR I** (is.) – fürsət. – *Tüşməyə gir verməy olmaz! (Mir.).*

**GİR II** (is.) - güc, qüvvət. – *Dizimdə gir qalmıyıb day! (Xan.).*

**GİRDƏKAN** (is.) – qoz.

**GİRDƏN TÜŞMƏY** (f.) – gücdən düşmək.

**GİRƏLƏMMƏY** (f.) – başın dolandırmağ. – *Qoy biyaz gi-rələnsinnər bırdə, so:ra gedəllər (Mir.).*

**GİRƏVƏ** (is.) – soyuq. tufan. çovğun. – *Bı k'ışda so:ğdan, qardan girəvədən baş açmağ olmadı (Sar.).*

**GİRƏVƏ BİLMƏY** (f.) – b a x: **girəvə I.**

**GİRƏVƏ GÜDMƏY** (f.) – b a x: **girəvə I.**

**GİRƏVƏ I** (is.) – fürsət. imkan. – *Girəvədi indi, kim fərə-sətdidi, gedəcəy qabağə (Həs.).*

**GİRƏVƏ TAPBAĞ** (f.) – b a x : **girəvə I.**

**GİRƏVƏSİN ƏLDƏN VERMƏMƏY** (f.) – b a x: **girəvə.**

**GİRƏVƏSİN ÖTÜRMƏMƏY** (f.) – b a x: **girəvə.**

**GİRƏVƏSİNƏ TÜŞMƏY** (f.) – b a x: **girəvə.**

**GİRƏVİYƏ KEÇMƏY** (f.) – b a x: **girəvə.**

**GİRGİ** (is.) – sancı. – *Qarnına girgi doldı ki, mən indi ney-niyəcəm! (Mir.).*

**GİRİNC:GİRİNC OLMAĞ** (f.) – avara olmaq. – *Girinc olduğ, belə işdərin axırı nə olacağ? (Söy.).*

**GİRMƏY I** (f.) – parçanın qısalması. – *Təzə çiti yu:llar ki, girməyi bilinsin, so:ra tiksinnər (Haq.).*

**GİRMƏY II** (f.) – çəki. – *Bi manata neçə dənə: girir bı ba-lığdan (Or.).*

**GİRRƏMƏY** (f.) – tovlamaq. əlindən qoparıb almaq. – *Uşağı girriyib topı əlinnən alıb, o boyda oğlandı (Xan.).*

**GİRRİ** (say) – çox. xeyli. – *Girri pılın var sə:n?! (Həs.).*

**GİRT** (əd.) – lap. – *Girt yadımnan çıxdı, qıza söz diyəcəydim (Xıl.).*

**GİYDİRMƏ** (sif.) – süni. – *İndi giydirmə şey çoxdı! (N.).*

**GİYƏCƏY** (is.) – geyim. – *Giyəcəyün var, yiəcəyün var, da: nə issi:rsən? (Haq.).*

**GOMBİL** (sif.) – kök.

**GOMIŞ/GOMUŞ** (is.) – camış. – *Gomuş kimi palçığa girir bı!(Sar.).*

**GOPA BASMAĞ** (f.) – yalan danışmaq.

**GOPÇI** (sif.) – yalançı.

**GOPÇILİĞ ELƏMƏY** (f.) – yalan danışmaq.

**GÖ:DƏ** (is.) – bədən.

**GÖ:DƏSİ GƏN** (sif.) – səbrli. (Xan.).

**GÖ:ŞƏY VIRMAĞ** (f.) – gövşəmək. – *Dəvə gö:şəy vıra-vıra diyanmışdı (Ban.).*

**GÖDƏLBƏ** (sif.) – acgöz. qarınqulu. – *Yaman gödəlbə uşağıdı, elə bil, doymır (Şor.).*

**GÖDƏN BAĞIRSAĞ** (is.) – heyvanın iç orqanı

**GÖDƏN I** (is.) – tamah. – *Gödən sənnən aşağıdı, ya yuxarı? (Zərb-məsəl).*

**GÖDƏN II** (is.) – mədə.

**GÖDƏNBİL** (sif.) – tamahkar.

**GÖDƏNÜƏ ŞİŞ BATSIN!** – qarğış.

**GÖG** (is.) – göyərti.

**GÖG/GÖY I** (is.) – göyərti. – *Göy k'utabın həməşə pişirməy olar (Mir.).*

**GÖG/GÖY II** (sif.) – yaşıl. – *Hə:t-baca cılxa göydi (Mir.).*

**GÖGALA/GÖYALA** (is.) – kal meyvələr.

**GÖGEYİN I** (is.) – acgöz. – *Gögeyin adam hər şeyə tamah salır (Sar.).*

**GÖGEYİN II** (is.) – mozalan. – *Gögeyin inəyə-mala qonur (Sar.).*

**GÖGƏM/GÖYƏM** (is.) – meyvə. – *Gögəm ağacı cox hündür olmur (Mir.).*

**GÖGƏMGÖZ** (sif.) – zil qara göz. – *Bi qara qızdı, gögəmgöz!(A.Qar.).*

**GÖGLİG/GÖYLİY** (is.) – çəmənlik. – *Qoyma, uşağ göyliyi ayağlasın (Söy.).*



**GÖRƏCƏY** (is.) – tale, yazı, bəxt. – *Görəcəyi gora apar-  
mağ olmaz!*(*Atalar sözü.*)

**GÖTÜRGƏ** (is.) – ayaqqabının çox palçıq götürməsi. -  
*Əyak'qabısı nə boyda götürgə götürüb!*(*Haq.*)

**GÖTÜRÜLMƏY I** (f.) – qaçmağa başlamaq.

**GÖTÜRÜLMƏY II** (f.) – darıxmaq. – *Yaman götürülmü-  
şəm, durub kəndə gedəcəm* (*Mir.*).

**GÖTÜRÜM TÜŞMƏY** (f.) – heyvanın yerindən qalxa bil-  
məməsi. – *İnəyimiz götürüm tüşüb, gedirəm, görüm, gətirə bilə-  
cəm?*(*Xan.*).

**GÖÜLİ GÖTÜRÜLMƏY I** (f.) – darıxmaq.

**GÖÜLİ GÖTÜRÜLMƏY II** (f.) – könlünü ələ almaq.

**GÖÜLÜN GÖRMƏY** (f.) – razı salmaq. – *Gərəy hamının  
göülün görəsən əvvəl* (*Sar.*).

**GÖÜLÜNNƏN ALMAĞ** (f.) – unutdurmaq. – *Allah əlün-  
nən alıb, göülünnən də alsın!* (*Dua.*).

**GÖY MAYA** (is.) – səmanın dərinliyi. – *Göyərçinnər qal-  
xıllar göymayıya* (*Söy.*).

**GÖYALA** (is.) – nübar meyvə. – *Hə:tdə göyala çoxdı, uşağ-  
muşağ yi:r firavan* (*Xan.*).

**GÖYE:N/GÖGE:N II** (is.) – acgöz. tamahkar.

**GÖYE:N/GÖGE:NI** (is.) – mozalan.

**GÖYE:NNİY ELƏMƏY** (f.) – canfəşanlıq etmək.

**GÖZİ İTİYÇİ QALMAĞ** (f.) – axtarmaq. – *Balaca bi  
şeydi, ancağ gözüm qalıb itiyçi* (*N.*).

**GÖZİ QARA TÜŞMƏY** (f.) – gözü qardan zəifləmək.

**GÖZK'IRPBADAN** (z.) – cəld, tez. – *Gözk'irpbadan gəldi də,  
getdi də!* (*Xıl.*).

**GÖZÜ QƏMƏTDƏ OLMAĞ** (f.) – ölüm vəziyyəti.

**GÖZÜNƏ TƏPMƏY** (f.) – acgözlüklə yemək. – *Bı uşağ in-  
cili gözünə təpdi ki!*(*Həs.*).

**GURNAH** (sif.) –hamılıqla.– *Camahat gurnahnan dolışdı  
meçidin hə:tinə* (*A. Sur.*).

**GURRUĞ** (is.) – çoxluq.

**GURŞAD** (is.) – güclü yağış. – *Gurşad tez kəsdi, gün də çıxdı, hələ bir fatma nənə iş də uzatdı göydə (Xan.).*

**GURŞATDAMAĞ** (f.) – güclü və aramsız yağmaq. – *Bə-yağdan gurşatdıdır də, indi kəssi (Sar.).*

**GÜDƏ** (sif.) – gödək. – *Güdə bi küçədi, dörd-beş öy ancağ olar (N.).*

**GÜDÜY** (is.) – nəzarət.

**GÜDÜYÇİ** (is.) – qoruqçu. güdən adam.

**GÜL SIRĞA** (is.) – sırğa forması.

**GÜL TUTMAĞ** (f.) – məc. razı olmaq.

**GÜL VIRMAĞ** (f.) – məqsədinə nail olmaq.

**GÜLAB/GİLAB ÇƏKMƏY** (f.) – gilab hazırlanması.

**GÜLAB/GİLAB** (is.) – gilab.

**GÜLABDAN** (is.) – gilab qabı.

**GÜLƏŞ** (sif.) – gülər üzlü, ürəyi açıq adam. – *Sə:n güləş üzün niyə disün, dəyər (Xil.).*

**GÜLİ BIRNINDA** – təzə-tər. (xiyar).

**GÜLLƏMƏY** (f.) – çörəyin üzündə əmələ gələn qabarıqlar. – *Çörəy gülliyəndə diyürüy ki, xamır kal olub, yetişmişib (Sar.).*

**GÜLMƏXBƏR/GÜLMAXBƏR** (is.) – parça adı. – *Gülməxbərdən qəşəy paltar tikdirmişdüy (Xan.).*

**GÜLMƏŞƏKƏR** (is.) – əziz-xələf.

**GÜLŞAHNAZ** (is.) – parça adı. – *Gülşahnazı mən lap çox xoşduyurdım (Xil.).*

**GÜN AĞLAMAĞ** (f.) – güzəranı düzəltmək. – *Hamı özində bi gün ağlasın gərəy (Həs.).*

**GÜN GÖRMƏK** (f.) – xoşbəxt yaşamaq. – *Gün görməy biz-zə xoşbəxt yaşamağ mənasındadı (N.).*

**GÜN GÖRMƏMƏY** (f.) – bədbəxt yaşamaq. – *Yazığ ar-vad cavannığda bi gün görmiyib (Or.).*

**GÜNDƏYƏN** (is.) – güney.

**GÜNƏ ÇIXMAĞ** (f.) – rahatlıq tapmaq. – *Camahat indi bi günə çıxırdı, indi də maharbə qoymadı (Boy.).*

**GÜNƏMİZD** (is.z.) – hər gün işə görə maaş almaq.

**GÜNGÖRMƏMİŞ** (sif.) – bədbəxt.

**GÜNGÖRMƏZ** (is.) – bədən.

**GÜNİ** (is.) – bir kişinin iki xanımından biri. – *Güni-günini rəşid eliyər (Atalar sözü).*

**GÜNİBACI** (is.) – b a x: **güni.**

**GÜNNÜY I** (is.) – balkon. – *Günniyə yayda kilim sərrib otur-ruğ (Xan.).*

**GÜNNÜY II** (is.) – şapkanın dimdik hissəsi. – *Kepqa:n gün-niyyin əzmə, neynirsən? (Xil.).*

**GÜPƏMƏY** (f.) – vurmaq. sancmaq. – *Üş-dört iynə: güpi-yəllər sənə, bilərsən ki, k'işda so:ğ su içməy nədi (Mir.).*

**GÜPSƏMƏY** (f.) – b a x: **güpəməy.**

**GÜRNİ** (is.) – saxsı su qabı.

**GÜVƏDAVASI** (is.) – naftalin. – *Pal-paltarın arasın doldır güədavası:ynan (Haq.).*

**GÜVƏDƏRMANI** (is.) – naftalin.

**GÜYÜM /GÜ:M** (is.) – mis kuzə. – *Qız-gəlin güyümü götü-rüb suata gedirdi (A.Sur.).*

**GÜZƏM** (is.) – payız yunu. – *Güzəmi döşəyə, bi də nalçıya tökürüy (Xan.).*

## H

**HA:LI OLMAĞ** (f.) – xəbər tutmaq. xəbərdar olmaq. – *İş-dən ha:lı dö:rəm, nə bilim? (Xil.).*

**HA:L-QƏZİYƏ** (mod.) – xülasə. – *Ha:l-qəziyə, vəziyyət yax-şı döür! (Mir.).*

**HAÇAR** (is.) – açar.

**HADIX** (is.) – mama.

**HAX** (is.) – haqq. – *Hax nazilər, üzilməz (Atalar sözü).*

**HAXLAMAĞ** (f.) – gəlib çatmaq. – *Diyəsən, qocalığ hax-ladı mə:.(Xan.).*

**HAXLI** (sif.) – haqlı.

**HAXSIZ** (sif.) – haqsız.

**HAK'QƏNNƏS** (bağ.) – halbuki. – *Hak'qənnəs, mən bürda qala-qala, sən yaddara ağız açırsan (Mir.).*

**HAK'QIĞ** (is.) – əqiq muncuq. – *Hə:tdə şumnan neçə dənə hak'qiğ tapduğ, diməli ki, bürda yaşayış olub (Boy.).*

**HAK'QINA I** (is.) – qanuni. – *Düyəmiş hak'qına doğub (Həs.).*

**HAK'QINA II** (mod.) – düzü. – *Hak'qına, bı işdən gözüm su içmədi (Xan.).*

**HALAĞ** (is.) – alaq. – *Hə:ti halağ basıb, nöş piçmirsüz?(Mir.).*

**HALBAHAL OLMAĞ** (f.) – vəziyyəti tez-tez dəyişmək. ürəyi sıxılmaq.

**HALLACI** (z.) - oturuş forması.

**HALVA-YUXA** (is.) – ehsan forması. – *Orujduğda hamıya halva-yuxa paylyıllar (Mir.).*

**HAMPAZORRUG** (is.) – zorakılıq. güclülük. – *Bi ara hampazorrığ eliyirdilər olar (A.Qar.).*

**HANA** (is.) – toxucu dəzgahı.

**HARAMA ÇIXMAĞ** (f.) – korlanmaq. zay olmaq. – *Bı qə-də meyvə harama çıxdı, bı şey eliyə bilmədüz?(Xan.).*

**HARIN** (sif.) - erköyün. – *Harın böyüdmə uşağı, axırı yaxşı olmaz (Həs.).*

**HASA** (is.) - əsa. – *Babam əlinə hasa götürürdü bı yerə gə-dəndə (Boy.).*

**HASANT** (sif.) – asan. – *Az ağrı, hasant ölüm! (Atalar sözü).*

**HAVADA OLMAĞ II** (f.) – fikirli olmaq. – *Helə bil ki, ha-vadiyam, çox darıxıram (Həs.).*

**HAVADA OLMAĞI** (f.) – qeydiyyatda olmamaq. – *Neçə ildi sən hələ havadasan?(Mir.).*

**HAVALA GƏLMƏY** (f.) – üstünə düşmək. hücum çək-mək. – *Eşidən kimi havala gəldilər canıma (Mir.).*

**HAVALI** (sif.) – fikirli, qayğılı. psixi xəstə.

**HAVASAT** (is.) – iqlim. – *Havasat tez-tez də:işir, biz örgə-şə bilmirüy (N.).*

**HAYAN** (is.) – köməkçi. yardımçı.

**HAYDƏMƏDƏ** (z.) – hər dəqiqə. tez-tez. – *Həydəmədə gə-lib gəlinnən qiybət qırır(Mir.).*

**HAY-HAY** – xüsusilə. ələlxüsus. – *Sən yorulanda, onda mən hay-hay yorularam (Mir.).*

**HAY-HAYI GEDMƏY** (f.) – gücü tükənmək. fəallığı azalmaq.

**HAYXIRAĞ** (is.) – bəlgəm.

**HAYXIRAĞ ATMAĞ** (f.) – tüpürmək.

**HAYXIRMAĞ** (f.) – b a x: **hayxırağ**.

**HAYLAMAĞ I** (f.) – qovmaq. – *Quzuları haylıyıb gəti day, axşamdı!(Haq.).*

**HAYLAMAĞ II** (f.) – çağıрмаq. hərəkətə başlamaq. – *Məni haylıyıb çağırdı ki, gəl mə: köməy elə!(Haq.).*

**HELƏ** (əv.) – elə.

**HELƏNÇİY/HELƏNÇİYNƏ** (əv.) – eləcə.

**HELLƏMƏY/HİLLƏMƏY** (f.) – tullamaq. – *Xına xarab olmuşdı, görüb hellədi bağın ortasına (Söy.).*

**HER GEDMƏY I** (f.) – özündən getmək. – *Qızmadan uşağ her getdi, elə qortdum ki!(Mir.).*

**HER GEDMƏY II** (f.) – yorğun yatmaq. – *Çox yorulmuşam, öyə gedən kimi her gedəcəm (Həs.).*

**HEYDAR** (is.) – xalq arasında küləyin adı. – *Qədmidə dən hö:siyəndə diyirdilər ki, heydar, əs! Heydar, əs!(Xan.).*

**HEYVƏRƏ I** (sif.) – yekə. kobud. – *Heyvərə adama söz batmaz (Or.).*

**HEYVƏRƏ II** (sif.) – boşboğazlıq edən adam. – *O da çox heyvərəliy eliyir, hamını bezzirir (N.).*

**HEYVƏRƏ:HEYVƏRƏLİY ELƏMƏY** (f.) – ağzına gələnə danışmaq.

**HEZZİG** (is.) – acizlik.

**HƏCİN** (is.) – səs. hənirti. – *Diyan, həcin gəlir (Xan.).*

**HƏCİN GƏLMƏY** (f.) – səs gəlmək. b a x: **həcın**.

**HƏDƏ-QƏDƏ PİÇMƏY** (f.) – arxasınca danışmaq.

**HƏDİY** (is.) – xüsusi mərasimlərdə buğdadan hazırlanan xörək.

**HƏDRƏCUĞAB** (sif.) – dilli-dilavər. hazırcavab.

**HƏFTƏBECƏR I** (is.) – qatmaqarışiq. – *Bı lap həftəbecərdi ki!(N.).*

**HƏFTƏBECƏR II** (is.) – müxtəlif tərəvəzlərdən hazırlanan şoraba. – *K'ışda həftəbecər eliyib yi:rüy də. O tez başa gəlir (Xan.).*

**HƏKDƏN TÜŞMƏY** (f.) – yorulmaq. – *Uşağ həkdən tüşdi, biaz diyanun!(Söy.)*.

**HƏKDƏN-VƏKDƏN TÜŞMƏY** (f.) – yorulmaq.yorulub əldən düşmək. b a x: **həkdən tüşməy**.

**HƏL PİŞMƏY** (f.) – yumşaq bişmək. – *Ət həl pişəndə yaxşı olur (Xan.)*.

**HƏLBƏT** (mod.) – əlbət.

**HƏLBƏTDƏ** (mod.) - əlbəttə.

**HƏLƏM-HƏLƏM** (əv.) – hər. – *Nənəm hələm-hələm adama sirr verməzdi (Mir.)*.

**HƏLİM** (sif.) – mülayim. – *Həlim adameydi, hamıynan yola gedirdi (Söy.)*.

**HƏLLƏM-QƏLLƏM** (sif.) – pis, hiyləgər adam. – *Həlləm-qəlləmliynən bi işim yoxdı (Sar.)*.

**HƏMLƏLİ** (sif.) – hamilə.

**HƏNCAMA** (is.) – qap-pəncərənin çərçivəsi. – *Qapını necə çirpdisə, qapı həncamasınnan çıxdı (Haq.)*.

**HƏNƏY** (is.) – söz-söhbət. – *Hənəy, hənəy, Axırda dəyənəy (Zərb-məsəl)*.

**HƏNÖ:R** (is.) – istilik. rütubət. bürkü. – *Öydən hənö:r çıxır, helə bil!(Xan.)*.

**HƏRKİ-HƏRKİLİY** (is.) – özbaşınalıq. – *Hərki-hərkiliy olan yerdə bin-bərəkət olmaz (Söy.)*.

**HƏRNƏÇİ KA:RƏ** (is.) – hər kimsə.- *Hər nəçika:rədisə, özi bilsin, Allah bilsin!(Mir.)*.

**HƏRRƏ** (is.) – odun kəsmək üçün iri mişar. – *Hərreynən iri odınnarı kəsiriy (Mir.)*.

**HƏRRƏMƏK** (f.) – nə iləsə birlikdə gəzmək.

**HƏS-HÜS** (is.) – işarə. – *Bı həs-hüs bilmir ki!(Mir.)*.

**HƏSSƏMƏY** (f.) – geri itələmək. – *Hamını həssədi geri, özi durdı qabağda (Xan.)*.

**HƏŞDİ-HEZAR** (say) – çox. bol. – *Mer-me:və də həşdihezər təkülüb qalıb bağda, baxan yoxdı (Haq.)*.

**HƏŞİR** (is.) – səs-küy. qarma-qarışıqlıq.

**HƏŞİR TƏPBƏY** (f.) – çox çalışmaq. – *Gecə-gündüz həşir təpir, ortada bi şey yox!(Xıl.)*.

- HƏŞİRDƏ OLMAĞ** (f.) – b a x: **həşir təpbəy**.  
**HƏŞRƏ TÜŞMƏY** (f.) – çox hərəkətdə olmaq.– *Nə həşrə tüşmüşən, otu bi yerdə!* (Qol.).
- HƏVƏ (is.)** – xalçaçılıq aləti.  
**HƏVƏTİŞ** (is.) – iridişli adam.  
**HƏYƏT/HƏ:T** (is.) – torpaq.–*Biz də hə:t götürmüşüyü orda* (Haq.).
- HİKGƏ** (is.) – tərslük. hirs.  
**HİKGƏLİ** (sif.) – hirsli. tərs.  
**HİLLƏMƏY/HELLƏMƏY** (f.) – tullamaq.atmaq. – *Götürüb hillədi bağıın içinə* (Mir.).
- HİN** (is.) - toyuq damı. – *To:ğ hini əvvəllər palçığdan tiki-lirdi, indi daşdan* (Qol.).
- HİRHIRI** (sif.) – güləyən. – *Hırhırı uşağnan heç aram yoxdı də!* (Xan.).
- HİRİN SÜRMƏY** (f.) – müddəti keçirmək. vaxtını başa vurmaq. –*Zökəm gərəy hırın sürə, dava-dərman boş şeydi* (Söy.).
- HİRNAN –ZİRİ QAMMAMAĞ** (f.) – bisavad olmaq.  
**HİR-ZİR BİLMƏMƏK** (f.) – savadsız olmaq.  
**HO!** (n.) – qaramalı sakitləşdirən nida.  
**HO:XURMAĞ** (f.) - əlin nəfəslə isinməsi. – *Əlimizi ho:xu-rub qızınıb təzədən qartopuna başdıyırduğ* (Kür.).
- HO:LAMAĞ** (f.) – qaramalı çölə ötürmək.  
**HO:P! HO:P!** (n.) – uşağı utandırmaq məqsədilə deyilən nida.  
**HO:SAR** (is.) – dəvənin noxtası.  
**HOK'QA** (is.) – nəzərdə tutulmayan iş.  
**HOK'QA ÇIXARTMAĞ** (f.) – qeyri-adi iş görmək.  
**HOK'QA DURĞUZMAĞ** (f.) – ortaya qeyri-adi iş çıxması.  
**HOPBACA** (is.) – südlü aşı. – *K'ışda hopbaca pişirirdi nə-nəm, üssünə də nehrə yağı qoyırdı* (Xil.).
- HOP-HOP/HOPHOPIŞ** (is.) – şanapipik.  
**HORANDA** (sif.) – səliqəsiz. pinti. –*Arvad xeylağı gərəy horanda olmasın!* (A.Qar.).
- HORHORI** (sif.) – boş toxunmuş parça.

**HOU ALIMMAĞ** (f.) – yaranın ağrısının müxtəlif yolla azalması. – *Çibanın üssünə soğan pişirib qoyanda houn alır (Xıl.).*

**HOYDU-HOYDUYA GÖTÜRMƏY** (f.) – ələ salmaq. – *Kişini hoydu-hoyduya götürdülər (Xıl.).*

**HOYXURMAĞ** (f.) – nəfəsi ilə əlini isitmək (Xan.).

**HÖ:SƏMƏY I** (f.) - dənli bitkilərin təmizlənməsi. – *Taxılı hö:siyib yığanda yaxşı olur (Boy.).*

**HÖ:SƏMƏY II** (f.) - kiminsə ardınca danışmaq. – *Gördüm ki, nənəmin dalıycan hö:siyir kişi, babamı diyirəm də!(N.).*

**HÖGÜRRƏŞMƏY** (f.) – mehribanlaşmaq. – *Quzular högür-rəşib o birilərnən (Haq.).*

**HÖKGÜLLƏMƏY** (f.) – əsəbiləşmək.

**HÖRÜY** (is.) – ip. heyvanı bağlamaq üçün hörülmüş ip.

**HÖRÜYLƏMƏY** (f.) – bağlamaq. – *İnəyi damda hörüyliyib so:ra sağırdı (Sar.).*

**HÖRÜYÜ QƏLİN!** (fr.) – alqış.

**HÖÜLLƏMMƏY** (f.) – üşənmək. qorxmaq. – *Gecə tək hə:tə tüşəndə höüllənirəm (Söy.).*

**HÖÜR SALMAĞ /HÖGÜR SALMAĞ** (f.) – meyil salmaq.

**HÖÜRBALA** (sif.) – nəhəng. yekə. – *Gördüm ki, yo:, bı hö-ürbala şeydi! (Xan.).*

**HÖYÜRƏ GƏLMƏY** (f.) – buğaya gəlmək.

**HULĞUM** (is.) – udlaq. – *Arvatdarın hulğumu olmur! (N.).*

**HULĞUMLEŞ ELƏMƏY** (f.) – heyvan kəsərkən murdar etmək.

**HULU/HÜLİ** (is.) – şaftalı sortu.

**HUŞDURUM** (sif.) – ağılsız. – *Huşdurum adamın yaddaşı olmur (Mir.).*

**HÜLƏ** (is.) – bostanda çəkilmiş ensiz arx. – *Hülələr dolub, suyu bağla!(Həs.).*

**HÜNİ** (is.) – ağcaqanad. – *Hüni issi tüşənnən başdıyır çıxmağə, düz şaxdalar tüşənəcən (Haq.).*

**HÜRKMƏY** (f.) – qorxmaq.

**HÜRKÜC** (is.) – dəvə ürkücü.



## X

- XA:RIŞ ELƏMƏY** (f.) – su quşlarının yem axtarması.
- XAÇ** (is.) – oğlan uşaqlarında kəkil. – *Uşağlıqda oğlannara xaç qoyırdı dəlləylər (Mir.)*.
- XAÇ QOYMAĞ** (f.) – b a x: **xaç**.
- XALX** (is.) – camaat.
- XALVAR**(num.) – on dərz ot yükü. – *Baxış var xalvarnan, hesab var, dinarnan (Zərb-məsəl)*.
- XAM** (sif.) - əfəl. avam. – *Xam atdanar, özin boğar (Zərb-məsəl)*.
- XAM BOZBAŞ** (is.) – pörtülmüş sulu ət.
- XAM XƏYAL** (is.) – boşluq. əhəmiyyətsizlik.
- XAM İP** (is.) – tovlanmamış ip.
- XAMLIĞINA TÜŞMƏY** (f.) – təcrübəsiz olmaq. – *Onda xamlığıma tüşdi, bilmədim belə olacağ (Mir.)*.
- XARTDAMAĞ** (f.) – qaşımaq.
- XAS** (sif.) - əla keyfiyyətli. ən yaxşı. – *İsin xasın bi gəlin bilir (Xan.)*.
- XAŞDI** (sif.) – xaçlı oğlan.
- XEYRİ** (sif.) - özbaşına bitmə. əkin yerində əvvəlki məhsuldan qalan dənin özbaşına çıxması.
- XƏLƏFƏ** (is.) – evin üstünə vurulan piramida şəkilli taxtalar. – *Qo:şu öyün xələfəsin qaldırıb, hamı xələt bağlıyır (Sar.)*.
- XƏNDƏL** (sif.) – köhnə.
- XƏNDƏLLƏŞMƏY** (f.) – köhnəlmək.
- XƏRBİLLƏY** (is.) – xiyara oxşar tərəvəz məhsulu. kəlik.
- XƏRC-XƏCƏLƏT** (is.) – pul. xərclik. pay-püşk.
- XƏSİL** (is.) – taxılın göy vaxtı.
- XƏSTƏKARRIĞ** (is.) – ilk elçilik. – *Babamı həməşə xəstə-karriğa aparırdılar kətdə (Həs.)*.
- XƏTMİ** (is.) – meyvə. – *İndi xətmə görümmür, helə bil, tumu itib! (Xil.)*.
- XIDIR** (is.) – qışın bir mərhələsi.
- XIL** (is.) – zibil.

- XİL TÖKMƏY** (f.) – b a x: **xıl**.  
**XİMİ** (sif.) – hiyləgər, paxıl. xəbis.  
**XİMİ** (sif.) – qaradınməz.  
**XİMİ-XİMİ** (z.) – hiylə ilə. – *Xımı-xımı gülürsən, no:lub?(Həs.)*.  
**XİMİR-XİMİR** (z.) – az-az. – *Apar bı otı tök quzılara xımır-xımır yisinnər (Xan.)*.  
**XİNZİR** (sif.) – dövlətli, varlı. (B.Sur.).  
**XİR** (is.) – yiv. – *Krantın xırı yi:lib, yaxşı saxlamır (Xan.)*.  
**XİR ÇƏKMƏY** (f.) – yiv çəkmək.  
**XİRA** (is.) – xiyar və yemişin kiçik forması.  
**XİRDADIRNAĞ** (is.) – qoyun-quzu, keçi. – *Allah bərəkət versin xırdadırnağa (Mik.)*.  
**XİRNƏY** (is.) – dovşan balası. – *Bizdə qatığ çalanda deyil-lər ki, xırnəy kimi yat, kərpiç kimi tut!(Mir.)*.  
**XİRP KƏSMƏY** (f.) – ağrını həmin andaca kəsmək.  
**XİRPA I** (sif.) – kiçik boylu adam.  
**XİRPA II** (is.) – dənli bitkilərin xırdalanmış toxumları.  
**XİRPALAMAĞ** (f.) – başını kəsmək. – *Bannıyan to:ğın başın tez xırpalamağ lazımdı (Qol.)*.  
**XİRTDƏY** (is.) – ulqum.  
**XİRTDƏYİNDƏ DAYANMAĞ** (f.) – məc. çətinliklə üz-ləşmək.  
**XİRTDƏYİNƏ KEÇMƏY** (f.) – məc. bezdirmək.  
**XİY ÇƏKMƏY** (f.) – düz xətt çəkmək.  
**XİY-XİY** (is.) – uşaq oyunu. – *Əvvəllər qızlar xiy-xiy oynı-yırdılar (Xan.)*.  
**XİZAN** (is.) – qohum. – *Olar biznən xızandı (Sur.)*.  
**XOL** (is.) – zona. Akkuşa çayının ətrafındakı yaşayış yerləri.  
**XOLLI** (sif.) – Xol zonasından olan adam.  
**XONÇA** (is.) – taxta və dəmir qapılarda ortada olan iri qa-barıq bəzək.  
**XONÇA QAPI** (is.) – qabarıq naxışlı taxta qapı.  
**XONDI KEÇƏL** (sif.) – təmiz keçəl adam.  
**XORA** (is.) – yara. gec sağalan yara.

**XORALI** (sif.) – yaralı.

**XORASANI** (sif.) – kələğayı növü. – *Anam xorasanı kələğayısın hələ də saxlıyır (Həs.).*

**XORÇ** (is.) – yulğun kötüyündən düzəlmiş top.

**XORRAMAĞ** (f.) – paxıllıq etmək. – *Uşaq xorriyir bir-birinin (Söy.).*

**XORTDAMA** (is.) – camışda olan xəstəlik.

**XORUZƏY** (is.) – inaq. – *Adam xoruzəy olanda öskürəyi xoruz səsinə oxşıyır (Haq.).*

**XOS-XOS OTURMAĞ** (f.) – lovga-lovğa oturmaq.

**XOSMƏMMƏD** (sif.) – lovğa.

**XOSUMVAY OLMAĞ** (f.) – yıxılmaq. özündən getmək.

**XOSUNNAŞMAĞ** (f.) – 1. barışmaq. 2. xoş sifətlə görüşmək. 3. zarafatlaşmaq.

**XURCUNI** (sif.) – kələğayı növü. – *Xurcunu kələğayı indi olmır day! (Xan.).*

**XURCUNTAYI: XURCUNTAYI ELƏMƏY** (f.) – yükü ikitərəfli aşırmaq.

**XURT GƏDMƏY** (f.) – möhkəm yatmaq.

**XURT TÜŞMƏY** (f.) – yorulub qalmaq.

**XUYYAR/XÜYYƏR** (is.) -1. xaşxaşdan düzələn sançı dərmanı. 2. ağrıkəsici dərman. – *Keçmişdə arvatdar körpə uşaqlara xuyyar verib yatızdırıllarmış (Mir.).*

## İ

**İBARƏTNƏN DANIŞMAĞ** (f.) – pafoslu danışmaq.

**İBNƏ: İBNƏLİY ELƏMƏY** (f.) – tərslik etmək.

**İÇALAT** (is.) – 1. heyvanın yeyilən iç orqanları. 2. insanın daxili orqanları. – *Bizzə toydan bir gün əvvəl içalatı qourma pişirib əl-ayağda işdiyənnərə verirüy (Mir.). - Pütün içalatım ağrıyır, mə: so:ğ olib (Xan.).*

**İÇQIRAĞI İÇİNDƏ QALMAĞ** (f.) – fikrini gizlətmək. – *İçqırağım qaldı içimdə, səsimi də çıxardmadım (Or.).*

- İÇQIRMAĞ** (f.) – hıçqırmaq.
- İFALLI** (sif.) – utancaq. – *Yaman ifallı arvadeydi, rəhmət-diy nənəm (Şor.).*
- İFLƏTANİ** (mod.) – həqiqətən. (Sey.).
- İG** (is.) – iy. – *İydə varsa, tağalağda da var. (Zərb-məsəl).*
- İGƏŞMƏY/İYƏŞMƏY** (f.) – bir-birinə buyurmaq. – *Öydə uşağ çox olanda bir-birinə igəşillər (Sar.).*
- İGNƏDAN** (is.) – iynəsancan. (B.Sur.).
- İGNƏDƏN İPDƏN KEÇMƏY** (f.) – çox arıqlamaq. – *Yaz-zığ ignədən-ıpdən keçir, no:lib oa?(Xan.).*
- İGNƏQƏNƏD** (is.) – arıq uşaq. – *Xətəcə:n üş dənə iynəqə-nədi var, köməyi də yoxdı (Xan.).*
- İKİCANNI** (sif.) – hamilə.
- İKİLİ-BİRRİ** (z.) – birdəfəlik. – *İkili-birri elədim, həm sə: gördüm, həm də işimi düzəltdim (Haq.).*
- İLƏN KİMİ QABIĞ QOYMAĞ** (f.) – çox zəhmət çəkmək. – *Neçə ildi bı hə:tdə ilan kimi qabiğ qoymuşam, indi haqqım çat-mır söz diməyə? (A.Qar.).*
- İLƏNƏ AĞUVERƏN KƏRTƏNKƏLƏ** (sif.) – hiyləgər.
- İLGİM** (is.) – miraj. sərab.
- İLİ ÇIXMAĞ** (f.) – vaxtı keçmək. – *Tay o işin ili çıxdı, indi təzəsin fikirrəş!(Mir.).*
- İLİŞDİRMƏY** (f.) – şillə vurmaq. – *Uğağa bi dənə ilişdirib, o da yerə dəyib!(Söy.).*
- İLİŞİY** (is.) – maneə. – *Bı taxda:n ilişiyi var, təmizzəməy lazımdı, əlimə batdı (Həs.).*
- İLİŞMƏY** (f.) – sataşmaq. – *Qabağları onların küçəsinnən gedəndə mə: ilişirdi, so:ra dədəsinə didüy (N.).*
- İLKAXŞAM/İLKAXŞAM** (z.) – axşam saat 9. <sup>00</sup>.
- İLKİNƏ** (z.) – ilk dəfə.
- İLKİYYƏ** (is.) – ilk qız övladına verilən ad.
- İLLAH** (mod.) – xüsusən. – *Hami, illah da qızzar çox zəh-mət çəkdilər (Söy.).*
- İLLAHTARI** (mod.) – axır ki. – *İllahtarı, gəlib çıx-duz!(Haq.).*
- İLLƏT** (is.) – dərd. xəstəlik. – *Görünür ki, bi illəti vareymiş, biz bilməmişüy!(Xil.).*

**İLMAĞ/İLMANQ** (sif.) – ilıq. – *Dərmanı ilmağ su:nan at-sun, yaxşıdı!(Kür.).*

**İLMAN DİLİ ÇIXARMAĞ** (f.) – yalvarıb-yaxarmaq. – *İlman dili çıxartdım, ancağ xeyri olmadı (Kür.).*

**İLMƏY** (is.) – ilgək. – *Bıra bi ilməy tik, bi dənə də düymə (Gün.).*

**İLMƏY ATMAĞ** (f.) – ilgək bağlamaq.

**İLMƏYİN İLİŞDİRMƏY** (f.) – məc. bağlanmaq.

**İLMƏYİNƏ KEÇMƏY** (f.) – məc. tutmaq.

**İLMƏYLİ** (sif.) – bax: **ilməy**.

**İLMƏYSİZ** (sif.) – bax: **ilməy**.

**İLMİDDAM** (z.) – həmişə.

**İMAN DAĞARCIĞI** (is.) – əziz. hörmətli.

**İMANIN YANDIRMAĞ** (f.) – yanılmaq.

**İMƏCİ** (is.) – kömək. – *Kilimə iməci çağırırduğ ki, tez kəsəy (Xan.).*

**İMƏCİ GƏLMƏY** (f.) – köməyə gəlmək.

**İMƏCİ OLMAĞ** (f.) – kömək olmaq.

**İMRƏMMƏY I** (f.) – mehribanlıq göstərmək. – *Təzə quzu heyvannara indi-indi imrənir (Mir.).*

**İMRƏMMƏY II** (f.) – həvəslənmək.

**İNAĞ** (is.) – boğaz iltihabı ilə bağlı öskürək.

**İNCƏVARA/İNCƏVAR** (mod.) – yaxşı. yaxşı ki. – *İncəvar, salamatdığ oldı, yaxşı oldı (B.Sur.).*

**İNCİĞ** (sif.) – incik.

**İNCİĞ TÜŞMƏY** (f.) – incimək. – *Helə onnan so:ra biz də olardan incığ tüşdüy (Söy.).*

**İNCİĞLİĞ** (is.) – inciklik.

**İNQIRAĞ** (is.) – miraj, sərəb.

**İNTA:SI/İMTA:SI/İNTAHASI**(bağ.) – lakin. amma. ancaq. – *Hamsın bilirəm, inta:sı heç kəsə dimərəm (Kür.).*

**İPİQIRIĞ** (sif.) – dəli. – *Bı ipiqırığı havala vermişən mə:m canıma!(Kür.).*

**İPİN UZADMAĞ** (f.) – vaxtı uzatmaq.imkan vermək. – *Qurban olduğum belələrinin ipin uzadır (Qol.).*

**İPİNİN ÜSDÜNƏ ODUN YIĞMAĞ** (f.) – etibar etmək.  
**İPLƏMƏ** (sif.) – dəli. – *Bı lap ipləmədi ki!* (Sar.).  
**İRƏDD** (is.) – ləpir. – *Sə:r küçeyə təzə irədd tüşmüşdi* (Haq.).  
**İRƏDDİ TÜŞMƏY** (f.) – iz salmaq.  
**İRƏKƏ TUTMAĞ** (f.) – rişxənd etmək. – *Adama irəkə tutmağ yaxşı döyür də, bilirsən!* (N.).  
**İRƏŞƏ/İRƏŞƏNƏ** (is.) – rişə. ağacın kökləri. – *Ağacın irəşəsi gedib qo:şi:n hə:tinəcən çıxıb* (N.).  
**İRƏYBİRƏY** (sif.) – rəngbərəng. – *İrəybirəy sap öydə çox lazım olır* (Mir.).  
**İRGƏNCİ** (sif.) – iyərənc. – *İrgənci şeylərə baxa bilmirəm* (Söy.).  
**İRMİYLƏMƏY** (f.) – xırdalanmış dənin iri qalanları. – *Bığdanı irmiyləyib onnan yarmapolo pişirirdilər* (Xan.).  
**İRTMƏY** (is.) – heyvanın büzdü m sümüyü. quyruq.  
**İRTMƏYİN BELİNƏ QOYMAĞ** (f.) – heyvanın sürətlə qaçması. – *Damın qapısı açılan kimi dana irtməyin qoydı belinə!* (Haq.).  
**İSRƏN/İSRƏNNƏRİ** (z.) – srağa gün. – *İsrən işdərimi piti-rib k'utardım* (Mir.).  
**İSSAHATDAN ÇIXMAĞ** (f.) – sıradan çıxmaq. – *Palçıqlı su fantan vırdı, üs-başım issahatdan çıxdı* (Sar.).  
**İSSİ-SO:Ğ** (sif.) – ılıq. – *İssi-so:ğ su düzəldib uşaqları çimizzirərdim* (Xan.).  
**İŞ AŞIRMAĞ** (f.) – iş bacarmaq. bacarıqlı olmaq.  
**İŞ İŞDƏMƏY** (f.) – işləmək. – *İş işdəməy adamı gümrah saxlıyar* (N.).  
**İŞAŞIRMİŞ** (sif.) – bacarıqlı.  
**İŞDƏY** (is.) – davranış, əməl. – *Bı kişinin belə-belə işdəyləri olib keçmişdə!* (Söy.).  
**İŞİ FIRIĞ OLMAĞ** (f.) – işi çətinə düşmək.  
**İŞİĞABAXAN** (is.) – montyor.  
**İŞİĞÇİ** (is.) – montyor. – *İşığçı gəlib baxdı, çıxıb getdi* (Mir.).  
**İŞİĞGÖZÜ** (z.) – hava qaralmamış. – *İşığgözi çöldə nə işü:z olsa, görün k'utarsın!* (Haq.).

**İT GƏLDİ, ÖRKƏN APARDI**(is.) – boş söhbət.  
**İT GÜNÜNDƏ OLMAĞ** (f.) – pis vəziyyətdə olmaq.  
**İT İLİ** (z. is.) – uzaq keçmiş. – *İt ilində bi söz didim, hələ də hər görəndə başıma qaxır (Haq.).*  
**İT KÖKÜNDƏ OLMAĞ** (f.) – pis görkəmdə olmaq.  
**İT ÖLÜSÜ KİMİ** (sif.z.) – yorgun.  
**İTDƏN ALIB İTDƏN VERMƏY** (f.) – söyüş söymək.  
**İTDİRSƏYİ** (is.) – herpes. – *İtdirsəyi çıxanda o: mindarra-mağ lazımdı (Həs.).*  
**İTƏ BİR ƏPPƏY BORCU VAR!**(İfadə) – çox kasıb dolanmaq.  
**İTİN DİLİN BİLMƏY** (f.) – çoxbilmiş olmaq. – *İndiki uşağlar itin dilin bilir (Mir.).*  
**İTİN SÖZÜN DİMƏY** (f.) – söymək.  
**İTİY** (is.) – itmiş əşya. – *İtiy pis şeydi, həməşə axdarırsan (Mir.).*  
**İTİYÇİ QALMAĞ** (f.) – itmiş əşyaya görə narahatlıq. – *Hara disün baxmışam, gözüm itiyçi qalb (Söy.).*  
**İTİYİ İTMƏY** (f.) – nə isə itirmək. – *Nöş belə narahassan, helə bil, itiyün itib (Mir.).*  
**İTKUSSU** (is.) – uşaq oyunu. – *Uşağlar itk'ussi oynıyanda mə:m başım ağrı:rdı (Mir.).*  
**İTNƏFİS** (sif.) – hər şeyə tamah salan. tamahkar.  
**İTOYNADAN** (sif.) – zərəfatcıl.( büt.ş.).  
**İTYERRİYİ** (f.) – pis, səliqəsiz yataq.  
**İTYONSUNNU** (sif.) – pis vəziyyətdə olan.  
**İYNƏŞORAN** (is.) – şoran növü.

## J

**JIRIM/CIRIM** (is.) – günəşdə qurudulmuş duzlu balıq.– *Jırımı yaşlı-ətədi balığdan eləməy yaxşıdı (Qol.).*

**JOMA QOYMAĞ** (f.) – sıxılmaq.– *Bı paltar mə: çox dardı, helə bil ki, mə: yoma qoyıblar (Xan.).*

## K

**KABAB OLMAĞ** (f.) – narahat olmaq. – *Uşağlar kabab oldular, a:z, gə çıx day görəy!(Haq.).*

**KAHAL I** (sif.) – key. bacarıqsız.

**KAHAL II** (sif.) – tənbel.

**KAL** (sif.) – bacarıqsız.

**KAL DURMAĞ** (f.) – yuxudan doymamış ayılmaq.

**KALAFƏTİR ELƏMƏY** (f.) – çörəyin içinin yaxşı bişməməsi.

**KALAN I** (sif.) – varlı.

**KALAN II** (say) – çox. – *Bapbalaca ağajdan kalan fındıq dərdiy (Mir.).*

**KALANKOTRIŞ/KALAKOTRIŞ** (sif.) – kobud. görkəmsiz.

**KALBO:RUJDI** (is.) – tayfa adı.

**KALLAŞMAĞ** (f.) – səsin xırıldaması. – *Səsün kallaşıb, diyəsən, qirip olasan (Xan.).*

**KARIŞ** (sif.) – eşitməyən. kar.

**KARNAX** (sif.) – zəif eşidən. – *Arvad karnax kimidi, diyir ki, qulağıma su dolıb, yaxşı eşidmirəm (Mir.).*

**KEC TÜŞMƏY** (f.) – düşməncilik etmək. – *Uşağ üssündə çox adam bir-birynən kec tüşür (Xan.).*

**KEÇƏLƏKƏRKƏZ** (is.) – ley.

**KEÇİMƏMƏSİ/KEÇƏMCƏYİ** (is.) – üzüm sortu. – *Keçiməməsnən yaxşı mirəpbə çıxır (Söy.).*

**KEÇMƏY** (f.) – bağışlamaq. əfv etmək. – *Mən keçsəm də, Allahı bilsin, özü bilsin!(N.).*

**KEFİ DURULMAĞ** (f.) – əhvalı yaxşı olmaq.

**KEFQOM** (sif.) – şən adam.

**KEŞDİNİ KEŞDİYƏ, KEŞDİNİ CAHANKEŞDİYƏ**  
**YAZMAĞ** (İfadə) – olmayan bir iş haqqında nahaq danışmaq.

**KEŞGƏ/KEŞGƏM** (əd.) – kaş, kaş ki.

**KEŞGƏNƏM/KEŞGƏNƏ** (əd.) – b a x: **keşgə.**

**KETMAN** (is.) – əkinçilik aləti. kətmən.



**KETMANNAMAĞ** (f.) – kətmənlə işləmək. – *Pammığın dibin ketmannıyorsan ki, yaxşı böyüsün (Boy.)*.

**KƏBİNİNƏ KƏSİLMƏY** (f.) – daim öhdəsində olmaq. – *Bı k'uşdara baxmağ mə:m kəbnimə kəsilib?(Həs.)*.

**KƏF GƏLMƏY** (f.) – hiylə gəlmək. – *Həriyə bi kəf gəlir, bı nətə:r adamdı?(Qol.)*.

**KƏKLIYİ AZMAĞ** (f.) – mədə pozulması. – *Kəkliyim azıb, diyəsən, heç nə yimiyəcəm (Sar.)*.

**KƏL** (is.) – erkək camış. – *Qabağlar kəli arabıya qoşıblar, yer sürüblər (Haq.)*.

**KƏLÇƏ** (is.) – cavan erkək camış.

**KƏLƏF** (is.) – ipin dolanmış forması. – *İpi kələf eliyib, so:ra boyullar (Söy.)*.

**KƏLƏFİNİN UCUN İTİRMƏY** (f.) – ağıl çaşmaq. – *Sən, diyəsən, kələfün ucun itirmisən?(N.)*.

**KƏLƏFLƏMƏY** (f.) – ipin bardaş oturma halında sarınması.

**KƏLƏY QOYMAĞ** (f.) – nişanlamaq məqsədi ilə qoyulan torpaq qalağı.

**KƏLƏY VİRMAĞ** (f.) – nişan məqsədi ilə torpağa basdırılan və içinə ad yazılıb qoyulmuş butulka.

**KƏLƏYİ KƏSİLMƏY** (f.) – üşümək. – *Küləy kələyimizi kəssi (A.Qar.)*.

**KƏLƏYİN KƏSMƏY** (f.) – üşümək. donmaq.

**KƏLƏZZƏMMƏY** (f.) – əl qaldırmaq. – *Uşağın üssünə kələzzəmmə, qorxar (Söy.)*.

**KƏLIY** (is.) – kal yemiş. – *Kəliy də yiməliidi, bossan so:yan-da ləzət verir (Sar.)*.

**KƏLLƏ ATMAĞ** (f.) – qarşı tərəfi kəllə ilə vurmaq.

**KƏLLƏLİ** (sif.) – bilikli. – *Oların sinifində kəlləli uşağlar çoxeydi (N.)*.

**KƏLLƏBAŞƏYAĞ** (is.) – kəsilmiş heyvanın baş və ayaqları.

**KƏLLƏ** (is.) – yuxarı baş. – *Gedib durmısan kəllədə aşağ-dan xəbərün yoxdı (N.)*.

**KƏLLƏ-KƏLLƏ** (z.) – lovğa-lovğa. – *Kəllə-kəllə danışma də!(Boy.)*.

**KƏLLƏSİN ATMAĞ** (f.) – yatmaq. – *Sa:d səkgizzə kəlləmi atram (Mir.)*.

**KƏMÇƏNƏ** (sif.) – alt çənəsi irəli çıxmış.

**KƏMRİY** (sif.) – qabaq dişləri düşmüş. – *Əli:n tişi tüsüb, qalib kəmriy!(Sar.).*

**KƏMSƏR** (sif.) – ağıldanyüngül.

**KƏNƏY** (sif.) – key. avam. bacarıqsız.

**KƏP/KƏF**(is.) – kəf. köpük. – *Ətin kəpin tez yığsun, yaxşı olar (Mir).*

**KƏPƏNƏY** (is.) – qoyun və malda öskürək. – *Heyvanda kəpənəy var, mal doxdurun sə:r gəti baxsın!(Xan.).*

**KƏPƏTO: ELƏMƏY** (f.) – çaşdırmaq. – *Uşağı kəpəto: elə-müsüz, no:lib süzə?(Sar.).*

**KƏPƏY** (sif.) – yumşaq. meyvə sortu. – *Kəpəy heyviya həm də çörəy heyva da diyillər (A.Qar.).*

**KƏPGİR** (is.) – mətbəx əşyası.

**KƏRƏ/KƏRƏM/KƏRƏN** (num.) – dəfə. – *Neçə kərəm sənə məktub yazdım, cavab gəlmədi (N.).*

**KƏRƏ** (sif.) – qulağı olmayan qoyun. – *Kərə qoyın balasın almır (Həs.).*

**KƏRƏN-KƏRƏN** (z.) – dəfələrlə. – *Gecələr kərən-kərən ösgürəy səsin eşidirdim (N.).*

**KƏRMƏ I** (is.) – kir. çirk. – *Kir, kərmə basmasın bıraları, təmiz saxlıyun!(Xıl.).*

**KƏRMƏ KƏSMƏY** (f.) – yanacaq məqsədilə heyvan yatağından kəsilmiş peyin. – *Əvvəllər kərmə kəsməyə iməci çağırılmış (Mir.).*

**KƏRMƏ/GƏRMƏ** (is.) – yanacaq. – *Kərmə yaxşı yanır, közi də yaxşı olur (Sur.).*

**KƏRMƏ/GƏRMƏ II** (is.) – təzək. – *Kərmə k'işda ocağda yaxşı yanır (Kür.).*

**KƏSİY** (is.) – qız övladı. məc. imkansız. zəif məxluq. – *Öyd:eykən qız uşağına yaxşı baxasan gərəy, kəsiydi (Xan.).*

**KƏSMƏ** (z.) – səmərəli üsul. – *Mən kəsmə gedirəm də-nə!(Sar.).*

**KƏSMƏT** (is.) – süd pulu və cehiz barədə şərtləşmə.

**KƏSMƏT KƏSMƏY** (f.) – elçilik prosesində söz kəsmək.  
– *Əvvəllər olub, qız öyi kəsmət kəsirmiş oğlan öyi:ynən (Haq.).*

**KƏSSƏY** (is.) – bərkimiş torpaq, daş. – *Götürüb kəssəyi tulla-  
ladı he:vanın dalıycan (Mir.).*

**KİÇİY ÇİLƏ** (is.) – qışın ikinci ayının axırını 20 günü.

**KİFSİMƏY** (f.) – kiflənmək. - *Yağ yayda tez kifsiyir (Xan.).*

**KİLƏFƏRƏ** (sif.) – cücənin böyümüş forması. – *Bizim  
to:ğlarmız həməşə tez qırt tüşür, indi cücələrmiz kiləfərədi (Xan.).*

**KİLİM** (is.) – xovsuz xalça. - *Bizzə taxta kilim, parazumağ,  
“Mirkazım”, bi də “Baki” kilimi çox toxınır (Xan.).*

**KİLİT** (is.) – qıfıl. – *Gördim ki, qapıda nə boyda kilid var  
(Mir.).*

**KİLİTDƏMƏY** (f.) – qıfıllamaq. b a x **kilit**.

**KİLKƏ** (is.) – 1.yunun çıxarı. 2. məc. qadın saçı. – *Kilkə  
keçə kimi olur, onnan heç nə olmaz (Xan.); - Kilkələri: yığ, gör-  
mirsən, xəmir yoğurram (Həs.).*

**KİLKƏBAŞ** (sif.) – qıvrım saç. b a x: **kilkə**.

**KİLKƏLƏNDİRMƏY** (f.) – saçı havalı halda açıq tökmək.  
b a x: **kilkə**.

**KİLKƏŞİY** (sif.) – pırtlaşıq.

**KİR** (is.) – çirk.

**KİRDAR** (is.) – həvəs. meyl. bacarıq. qüdrət. – *Kirdarım  
yoxdu ki, durub gedim (N.).*

**KİRGİT** (is.) – xalça toxuculuq aləti. – *Üş dənə kirgidimiz  
vareydi, iməcilərə go:ra (Mir.).*

**KİRİŞ** (is.) – cəhrəni hərəkətə gətirən ip. – *Nənəm kirişi əv-  
vəl qırrıyıb so:ra unnuyurdu (Xan.).*

**KİRJİM** (is.) - kiçik gəmi.

**KİR-KƏRMƏ** (is.) – cirk.

**KİRKİRƏ**(is.) - əl dəyirmanı. – *Kirkirədə biğda, dən çəkil-  
lər (Xan.).*

**KİRMƏY** (is.) – düyün növü. – *Bir bi dənə kirməy at (Sar.).*

**KİRMƏY ATMAĞ**(f.) – halqa formalı düyün bağlamaq.

**KİRO:** (sif.) – az duzlu və ağız büzücü dad. – *Quyının suyu  
kiro: kimidi(Mir.).*

**KİRRƏŞMƏY** (f.) – kirlənmək. – *Paltarrarmız tez kirrəşirdi uşağ olanda (Kür.).*

**KİRRİMƏCƏ** (sif.) – çirkli. pinti.

**KİRTƏY** (is.) – tullamaq məqsədi ilə götürülmüş əşya. – *Heyvana bi kirtəy tulla, ağacı sındıracağı indi (Söy.).*

**KİRTƏY ATMAĞ** (f.) – b a x: **kirtəy**.

**KİRTİNƏ VİRMAĞ** (f.) – axırına çıxmaq. – *Bı issilər mə:m kirtimə vırdı, tay ölürəm (Həs.).*

**KİSB ELƏMƏY I** (f.) – qənaət etmək. – *Yi:b içməydə də kisp eləməy yaxşısı!(N.).*

**KİSB:KİSB ELƏMƏY II** (f.) – qazanc etmək. – *Kişinin kisp eləməyi olmaseydi, dolana bilməzzüy (Mir.).*

**KİSBİNƏ BƏRƏKƏT!** – alqış.

**KİŞDƏMƏY** (f.) – toyuqları qovmaq. – *Bıları kişdə o hə:tə, ora dən tökmüşəm (Xan.).*

**KİTAB BAĞLAMAG** (f.) – kitab yazmaq.

**KİTİRGƏ** (is.) – meyvə ağacında əmələ gələn yapışqan. – *Biz uşağ olanda kitirgəni götürüb ağzımızza so:rurduğ (Mir.).*

**KO: DÖ:R!** – hesab deyil! – *Bı ko: dö:r a:!(Mir.).*

**KO:TƏPBƏ** (is.) – səs-küy. hay-həşir qoparmaq. – *Uşağ çox olan öydə həməşə ko:təpbə var (Kür.).*

**KOĞUŞ** (is.) – ağacın oyuğu. – *Ağacın koğuşunda göbələy olır (Or.).*

**KOLAHÜRƏN** (sif.) – yersiz danışan.

**KOLAZ** (is.) – qayıq. – *Küri çox yerdə kolaznan da keçirdilər (Or.).*

**KOM** (is.) – topa. – *Orda bi kom odın var, ged gəti (A.Qar.).*

**KOMA-KOMA** (sif.) – topa-topa. – *Otu koma-koma yığanda götürməy də hasand olır, qurıdmağ da (Xan.).*

**KOMALAMAĞ** (f.) – topalamaq.

**KOPAN ŞAL** (sif.) – iri yaylıq.

**KOPAN(PAPAQ)**(sif.) – iri tüklü papaq.

**KOPANA** (is.) – ot tayası. – *Bü:n cəmi beş kopana ot pişdiy (Sar.).*

**KOPBIŞ** (sif.) – kök (uşaq).  
**KOR ÇİBAN** (is.) – çiban növü.  
**KOR OCAĞ** (sif.) – soyuq ocaq. – *K'ışda oturruğ kor ocağa, diyillər bı il qaz çəkəcəylər (Xan.)*.  
**KOR PIÇAĞ** (sif.) – küt bıçaq.  
**KORA** (is.) - ədavət.  
**KORA: KORASI OLMAĞ** (f.) - ədavəti olmaq. - *Biznən çoxdan korası var o:n (Haq.)*.  
**KORASIXDI: KORASIXDI ELƏMƏY** (f.) – təqib etmək.  
**KORASIXDIYA SALMAQ** (f.) – təqib etmək. – *Uşağı korasixdiya salıb, yekə adamsan axı! (Kür.)*.  
**KORRUĞ** (is.) – kasıblıq.  
**KORRUĞ ÇƏKMƏY** (f.) – çətinlik, qıtlıq. – *Maharbə vaxdı hamı korruğ çəkib (Xan.)*.  
**KORRUĞ VAXDI** (z.) – qıtlıq.  
**KORRUĞA TÜŞMƏY** (f.) – çətinliyə düşmək. – *Anam di-yir ki, bizim uşağlığımız korruğa düşüb (Kür.)*.  
**KORUN-KORUN** (z.) – az-az. zəif (yanmaq). – *Kətdən baxanda yolda korun-korun işığ gəldiyin gördüy (Mir.)*.  
**KOSAVAY** (is.) - yelkənli gəmi.  
**KOV/KO:** (is.) – hesab.  
**KOV/KO: DÖYÜR!** (İfadə) – *Sayılmır!*  
**KÖK ATIB ŞİŞ ÇIXARTMAĞ** (f.) – kobud əl tikişi.  
**KÖK ATMAĞ** (f.) – iri tikişlərlə tikmək. kökləmək. – *Bına bi-iki kök at, so:ra maşına verərəm (Kür.)*.  
**KÖKƏLƏMMƏY** (f.) – bəzi göyərtilərin yastılanaraq dairəvi şəkil alması.  
**KÖKÜNƏ GEDMƏY** (f.) – səbəbini öyrənmək. – *İşin kökünə gedəndə özüü günahkar görəcəysən.*  
**KÖLGƏLƏMMƏY** (f.) – sərinləmək. – *Yayda hamı bı sō:dün altında kölgələnir (Söy.)*.  
**KÖLGƏNƏCƏY** (is.) – talvar. kölgəlik. – *Hə:tdə bi kölgənəcəgin olmağı yaxşı olar (N.)*.  
**KÖLGƏSİNNƏN HÜRKMƏY** (f.) – qorxmaq. – *O: dimə, kölgəsinnən hürkəndi (Or.)*.

**KÖND** (is.) – imkan. istiqamət. –*Sağ tərəf mə:m köndüm dö:yür (Xan.).*

**KÖNDƏLƏN** (sif.) – tərs istiqamət.

**KÖNDÜNƏ YATMAĞ** (f.) – b a x: **könd.**

**KÖNNƏY/KÖNNƏG** (is.) – bəzi meyvə və tərəvəzin qabığı. –*Qozın, fındığın, badamın, pissanın, loblanın köynnəyi olur (Mir.).*

**KÖPBƏ** (is.) – suluq. –*Qarpızın pütün bədənim köpbə-köpbə oldu (Haq.).*

**KÖPBƏCƏ I** (is.) – allergik səpkilər. –*Uşağın bədəni şirni-dən so:ra köpbəcə oldu (Or.).*

**KÖPBƏCƏ II** (is.) – aladi. şirniyyat. –*Nənəm olara gedəndə bizə köpbəcə pişirirdi (Mir.).*

**KÖPBƏ** (sif.) – kök. gonbul.

**KÖPBƏQARIN** (sif.) – yekəqarın.

**KÖPBƏY I** (f.) – şişmək.

**KÖPBƏY II** (f.) – küsmək. – *Bi söz diyən kimi, uşağ kimi köpir (Mir.).*

**KÖPDƏN TÜŞMƏY** (f.) – gücdən düşmək.zəifləmək. – *Ta:əvvəlki döyür, indi köpdən tüşüb (Haq.).*

**KÖPİ YATMAĞ** (f.) – hirsli yatmaq. – *İndi köpi yatacağ, gənə əvvəlki kimi olacaq (N.).*

**KÖPİN ALMAĞ** (f.) – 1. nehrənin köpünü çıxartmaq. 2. məc. əsəbini sakitləşdirmək.

**KÖPİY K'USMAĞ** (f.) – kasıblaşmaq.

**KÖPİYƏ GÜLLƏ ATMAĞ** (f.) – kasıblaşmaq.

**KÖPRƏMƏY** (f.) – köpüb şişmək. suluqlamaq. – *Gözimin qabağında uşağın bədəni köpriyib suluqladı (Haq.).*

**KÖPÜŞGƏ** (is.) – köpük. – *Də:zin köpüşgəsi dərmədi (Sar.).*

**KÖPÜY** (is.) – qəpik. – *Beş köpüy verdim, didim ki, ibişgə ver (N.).*

**KÖŞGƏ** (is.) – günəşdən dəridə olan qabıqlanma. – *Üzümüzdə köşgə olanda qatığ çəkirdüy (Mir.).*

**KÖŞGÜL OLMAĞ** (f.) – darıxmaq. narahat olmaq. – *Sən heç köşgül olma, Allah görür!(Həs.).*

**KÖŞŞƏG** (is.) – köşək. meyvənin yetilməyən hissəsi.

**K'UÇALA** (is.) – küçük. – *K'uçala pütün gümi gələn-gedənə hürür (Sur.).*

**K'UÇAR** (is.) – it adı.

**K'UŞOTI** (is.) – şoran növü

**KÜCİ** (is.) – hanada bir hissə. – *Küci:n üssünə kəndirdən ilmə hörülür (Xan.).*

**KÜCİ AĞACI** (is.) – hanada bir hissə.

**KÜCİ TUTMAĞ** (f.) – toxuculuq prosesində bir əməliyyat.

**KÜÇÜYLƏMƏY** (f.) – ağacın dibindən zoğ verməsi. – *Gö-yəm yaman küçüyliyb, gəl çıxard apar ək də!(Mir.).*

**KÜƏ GEDMƏY** (f.) – başqasının sözü ilə qaragüruha qoşulmaq. – *O elə əvvəldən küə gedəndi.*

**KÜL QADAĞ** (is.) – kiçik mismar. – *Bıra bi-iki kül qadağ vırmağ lazımdı (Söy.).*

**KÜL TÖKMƏY** (f.) – daimi yaşayış məqsədi ilə torpaq işarəsi qoymaq. – *Bizimkilər neçə illər binnan qabağ bıra gəlib kül töküblər (Mir.).*

**KÜLBƏ** (is.) – təndirin və evin hava üçün qoyulmuş deşikləri. – *Külbəni təndir başa çatannan so:ra açılar (Xan.).*

**KÜLBƏLİY** (is.) – külbə hazırlamaq üçün palçıq. – *Nənəm yetişmiş palçığdan biaz külbəliyçün ayırdı (Mir.).*

**KÜLÇƏ** (is.) – bayram çörəyi. – *Əvvəllər No:rız bayramına halva çalıb külçə pişirirdilər (N.).*

**KÜLƏFİRƏNGİ** (is.) – hündür tikilmiş eyvan-şüşəbənd. – *Küləfirəngi hər öydə olmurdu (Mir.).*

**KÜLGÖTÜRƏN** (is.) – xəkəndaz. – *Külgötürən dəmirdən olırdı, dəsdəsi də uzun (Or.).*

**KÜLLƏMƏ** (sif.) – küldə basdırılan düzlu balıq, kartov və s. – *Yayda külləmə balıq-kartofnan ayran bizim tərəfin ən qiymətdi yiməyidi (Mir.).*

**KÜLLÜY** (is.) – zibillik. – *Bı öyü tikəndə bırdan böyüyü bi küllüy yeri çıxdı (Sar.).*

**KÜLMƏ** (is.) – balıq növü. – *Külmə: kim yiyirdi ki?(Sar.).*

**KÜMƏ** (is.) – daxma. – *Əvvəl balaca kümə tikdilər, so:ra da bı öyi (Söy.).*

**KÜNDƏSAYAN** (sif.) – xəsis kişi. arvad işinə qarışan kişi. – *Kündəsayan kişi arvadın hər işinə baş qoşan olur (N.).*

**KÜNƏ** (is.) – yumurtanın günnüyi. – *Uşağlar yumırta: günə tutub bilirdilər ki, bərtdi, ya boş (Mir.).*

**KÜPİNƏ GİRMƏY** (f.) – içki aludəçisi olmaq.

**KÜR I** (sif.) – aciz. işə-gücə yaramayan adam. – *Ay kür, niyə kür? Oduna kür, suya kür (folklor).*

**KÜR II** (sif.) – nadinc (A.Qar.).

**KÜRƏ** (sif.) – kiçik qulaqlı qoyun. – *Bı il iki quzumuz oldu, iksi də kürə (Haq).*

**KÜRƏY** (is.) – taxtadan təsərrüfat aləti. – *Kürəy damnan peyini təmizzəməyə go:ra işdənir (Xan.).*

**KÜRƏYİN AYAZA VERMƏY** (f.) – çox zəhmət çəkmək. – *Nənəm kürəyin ayaza verib beş uşağın böyüdüb (Haq.).*

**KÜRKÖMMƏ:KÜRKÖMMƏSİ OLMAĞ** (f.) – pasiban olmaq. həyan olmaq. – *Bibim rəhmətdiy də onların kürkömməsi olib (Xil.).*

**KÜRÜ** (is.) – üzüm salxımının ilkin formalaşma mərhələsi. – *Tə:ng küri tökəndə gərəy usullu tərpanəsən ki, zədələmİYəsən, küri tökülməsin ( Mir.).*

**KÜRÜÇİ** (is.) - kürü hazırlanması və satışı ilə məşğul olan adam. – *Kürüçilər əsas Bankədə, Oryadda, bi də Qoltuğda çox olib (N.).*

**KÜRÜMƏY** (f.) – təmizləmək. qarı, tövləni kürəklə təmizləmək.

**KÜŞDİYƏ ÇIXMAĞ** (f.) – güləşmək. qurşaqtutma.

**KÜT** (is.) – təndirə düşdüyündən yaxşı bişməmiş çörək. – *Küt yİən pıl tapar (N.).*

**KÜTAHIN ÜZMƏY** (f.) – axırına çıxmaq. – *Dənin kütahın üzmə, hələ taxıl piçininə bi həftə var (Boy.).*

**KÜTƏ GEDMƏY I** (f.) – təndirdən çörəyin bişmədən düşməsi. – *Çörəy kütə gedəndə götürüb külün üssündə pişirillər (Mir.).*



**KÜTƏ GEDMƏY II** (f.) – məc. güdaza getmək.

**KÜTƏ GEDMƏY III** (f.) – məc. yatmaq. yuxuya getmək.

**KÜTƏLMƏY** (f.) – qurtarmaq. – *İş nə k'utarmır, nə kütəlmir* (Mir.).

**KÜTÜM** (is.) – balıq adı. – *Kütümə bizzə ziyad da diyillər* (Or.).

**KÜY SALMAĞ** (f.) – səs salmaq. – *Küy salma, qonum-qoşi eşidər, biabır olluğ* (Xan.).

## Q

**QA:RILMAĞ** (f.) – geriyə dönmək. – *Qa:rılıb dala bax də, eşidmirsən səsimi?* (Xan.).

**QA:RMAĞ** (f.) – qatlamaq, geriyə çevirmək. – *Sümiyi qa:rib qır də:!* (Mir.).

**QAB** (is.) – baş, beyin. – *Uşağın qabında bi şey var?* (Söy.).

**QABAĞ USSULI** (is.) – stol. – *Əvvəllər də qıza cehiz kimi qabağ ussuli bi də dörd dənə oturağ ussuli verirdilər* (Mir.).

**QABAĞDANGƏLMİŞDİY:QABAĞDANGƏLMİŞDİY ELƏMƏY** (f.) – qarşı tərəfə danışmağa imkan verməmək. (əks.ş.).

**QABAĞDANQALMA** (sif.) – yeyildikdən sonra artıq qalmış xörək. (büt.ş.).

**QABAĞINNAN YİMƏMƏY** (f.) – dikbaşlıq etmək. iddialı adam. – *Cavannığında qabağinnan yiyən dö:rdi* (Söy.).

**QABAĞ-QABAGA** (z.) – üz-üzə.

**QABAĞLAŞMAĞ** (f.) – üzləşmək. (əks.ş.).

**QABARMAĞ** (f.) – üzə durmaq, cavab qaytarmaq. – *Bi qız-za adama qabarmağ yoxdı, yaxşı qızvı* (Mir.).

**QABINA QOYULMAĞ** (f.) – bacarığı olmaq. – *Əvvəldən qabına nə qoyılıbsa, o da olacağ* (Haq.).

**QABIRĞA:QABIRĞA OLMAĞ** (f.) – qoşulmaq.

**QABIRĞASI QƏLİN** (sif.) – sözgötürən.

**QABLAMAĞ** (f.) – doldurmaq. – *Nə qədə qablamısan, bını mən yiyəcəm?* (Həs.).

**QABLAMMAĞ** (f.) – ağzı üstə yerə yıxılmaq. – *Uşağ qablandı ağzı üssə yerə (Söy.).*

**QAÇARĞI** (sif.) – bir yerdə qərar tutmayan. tələskən. – *Helə bil, əyağın: n birin qaçargı qoymısan (Xan.).*

**QAÇATBASDI** (z.) – tez. cəld. – *Gəlib qaçatbasdı bizə də-yib getdi (Mir.).*

**QAÇI** (is.) – qayçı. – *Nənəm rəhmətdiy “qaçı” diyirdi (Mir.).*

**QAÇMATOP** (is.) – uşaq oyunu. (II May.).

**QAÇO:XA/QAÇO:KƏ I**(is.) – kiçik daxma evciklər.

**QAÇO:KƏ II** (is.) – yer adı. – *Qaço:kə Xank'ışdağında yolun oüzündəki yerə diyillər (Xan.).*

**QADAĞ** (is.) – mıx. mismar. – *Qadağın balacası, bö:gi olır (Söy.).*

**QADAĞLAMAĞ** (f.) – mismar. – *Bı taxda: bıra qadağla! (Kür.).*

**QADALARU:ALIM!** – alqış.

**QAĞA I** (is.) – ata.

**QAĞA II** (is.) – böyük qardaş.

**QAĞAN** (sif.) – qəhrəman, iğid. – *Belə qağan igissən, ged qabağda də! (Xan.).*

**QAĞANAĞ ÇALMAĞ** (f.) – toyuğun oxuması. – *To:ğ qağanağ çalsa, yımırtdamağ isdiyir (Söy.).*

**QAĞANAĞLAMAĞ** (f.) – b a x: **qağanağ çalmaq.**

**QAĞDANI** (sif.) – çox qurumuş. – *Pammığ qağdan kimidi, kefiyyəti yoxdı (A.Qar.).*

**QAĞDAN II** (sif.) – yüngül. boş. – *Bı cücələr dən yimiyib, boş, qağdan kimidi (Kür.).*

**QAĞMƏMİ** (sif.) – key. avam.

**QAHQAH QALASI** (fr.) – ifadə. (Xan.).

**QAXMAĞ** (f.) – yuxarıdan vurmaq. – *Daşı qaxıb bının başına, heç özi də görmiyib (Şor.).*

**QAJMİ** (is.) – ağ balığın dişisi.

**QAK'QA** (is.) – uşaq dilində konfet və ya yumurta. – *Qak'qa diyəndə qənd, konfet diməy issiyir (Həs.).*

**QAK'QULAĞ** (sif.) – təkçə, yalqız. – *Otumuşuğ qak'qulağ, neyniyəy ki?* (Söy.).

**QAL YATIRMAĞ** (f.) – dava-dalaşı sakitləşdirmək. – *Qal yatırın kişilər olub bı kətdə* (Haq.).

**QALA TÜŞMƏY** (f.) – davaya düşmək.

**QALAĞ** (is.) – təzək qalağı, gərmə qalağı. – *Qalağı dam-daşın yanında qururdular* (Həs.).

**QAMARRAMAĞ** (f.) – əldən qapmaq. – *Tez qamarradı əlimnən, qoymadı ki, baxım* (Mir.).

**QAMAŞMAĞ** (f.) – 1. gözün günəş və ya işıqdan yaşarması. 2. dişlərin türş yeməkdən kallaşması.

**QAMMALAĞLAMMAĞ** (f.) – kollanmaq. – *Kişnişdər qammalağlanıb, adama ləzət eliyir* (Mir.).

**QAMMALAĞLI** (sif.) – kollanmış.

**QAN ÇANAĞI** (sif.) – davakar. – *Bı uşağ qan çanağıdı, Allah saxlasın!* (Qol.).

**QAN ELƏMƏY** (f.) – dava salmaq. – *Qan elədim quşum-cun, getdi kəmər başımçın* (folklor).

**QAN SALMAĞ** (f.) – dava salmaq. fitnə-fəsad salmaq. – *Erməni qan saldı, camahat da didərgin oldı* (N.).

**QANA ÇALXAMAĞ** (f.) – davaya cəlb etmək. – *Bizi qana çalxadılar bılar, Allah axırın xeyir eləsin!* (Mir.).

**QANAQO:** (z.) – tez. tələsik. – *Qanaqo: gəlib getdim, heç bilmirəm, nətə:r oldı* (Kür.).

**QANÇIR** (is.) – göyərmə. – *Bədəni pütün qançır olmuşdı, diyəsən, bərk döymişdilər* (Həs.).

**QANIĞ** (sif.) – qana susamış. – *Qanığ iti gərəy ödürəsən, yoxsa, çox ziyanniğ törədəcəy* (Mir.).

**QANIN ÜSSÜNƏ TÖKMƏY** (f.) – şər atmaq. günahkar etmək.

**QANIN ÜŞŞÜYƏ TUTMAĞ** (f.) – cəzalandırmaq.

**QANINA USSAMAĞ** (f.) – düşməni kəsilmək.

**QANINA YERİYLƏMƏY** (f.) – düşməni kəsilmək.

**QAN-QIRMIZI** (sif.) – qıpqırmızı. – *Qan-qırmızı lələlər çöli büriyib* (Mir.).

**QANNI** (sif.) – rəqabətdə olan.rəqib. düşmən. – *Biziyənən qanni, tüşmən olan kimdi ki?(Söy.)*.

**QANNI-QANNI** (sif.) – hirsli. kinli. – *Üzümə qanni-qanni baxma! (A.Qar.)*.

**QANNIPIÇAĞ** (sif.) – rəqib. düşmənçilik. – *İndi də qanni-pıçağ adamlar olur (Xıl.)*.

**QANO:** (is.) – enli arx. – *Şor qano: da yaxşı balıq olur (Xan.)*.

**QANOUZ** (is.) – qırmızı parça. – *İndi qanouz parça bilmi-rəm, olur, ya yox?(Xan.)*.

**QAPAĞLIĞ** (is.)- 1. kəllənin tərə sümüyü. 2. diz qapağı. – *Başımın qapağlığı ağrıyır.*

**QAPBA TÜŞMƏY** (f.) – sərfəli almaq. ucuz almaq. – *Bi taxıl lap qapba tüşdi, yaxşı oldu (Kür.)*.

**QAPBAĞ** (f.) – məc. yaraşmaq.

**QAPÇAĞ I** (is.) – su qabı. – *Bi qapçağ su ver içim, ürəyim yanır (Haq.)*.

**QAPÇAĞ II** (is.) – açılmış pambıq qozası. – *Qapçağ bar-mağlarımı didib dağıtdı (A.Qar.)*.

**QAPI** (is.) – həyət-baca. – *Qapını süpürdüm, qaldı küçə (Mir.)*.

**QAPIKƏSDİ** (is.) – gəlin evdən çıxanda qapını kəsib xalat və ya pul alınması.

**QAPISININ DAVANIN ÇIXARTMAĞ** (f.) – bezdirmək. – *Müdürün qapısının davanın çıxartdım day, intahası işimi dü-zəldmədi (Sar.)*.

**QAPIŞMAĞ** (f.) – güləşmək. – *Oğlan uşağları qapışmağı xoşdiyir (May.)*.

**QAPOT** (is.) – qadın paltarı. don. – *Babam paltara qapot di-yirdi, yaylığa da ürpəy (Xan.)*.

**QARA GÜNÜN QABLAŞDIRMAĞ** (f.) – qərar qəbul et-mək.

**QARA HALVA** (is.) – İsfahan halvası. – *Qara halviya İsfah-an halvası da diyillər (Söy.)*.

**QARA QAYIT CANIN ALMAĞ!**(f.) – qayğısı artmaq. – *İndi qara qayd canımızı alıb ki, k'ışda neyniyəcəüy (Xan.)*.

**QARA MAŞIN** (is.) - əl tikiş maşını. – *Qara maşın əvvəlki qadınların hamsında olub (Xil.).*

**QARA TORPAĞ** (is.) – yer.

**QARA YAZ** (is.) - yazın ilk ayı. mart ayı. – *Qara yaz adamı yandırır (Həs.).*

**QARA YEL** (is.) – şimaldan əsən külək. – *Qara yel hər şeyi yandırır (Haq.).*

**QARA YER** (is.) – torpaq, qəbir.

**QARA YERƏ GİRƏSƏN!** – qarğış.

**QARACULLI** (is.) – tayfa adı. (Y.Qar.).

**QARAÇI** (is.) – dilənçi. – *Qaraçı, yolçı əvvəllər çox olırdı (Söy.).*

**QARAÇİBİN** (is.) – milçək. – *Yayda qaraçibin çox olur (Mir.).*

**QARAÇUXASI YATMAĞ** (f.) – bədbəxt olmaq. – *Bıların, helə bil, qaraçuxası yatıb (Boy.).*

**QARAGÖZZÜY ELƏMƏY** (f.) – ağlamaq. – *Nə qaragözzü eliyirsən, gözü: silginən! (Mir.).*

**QARAĞAN** (is.) – kol bitkisi. – *Qarağanı yığıb təndirə tökürüy (Haq.).*

**QARAHƏTİMLİ** (is.) – tayfa adı. (Y.Qar.).

**QARAK'UŞ I** (is.) – dırnaqın künc çıxıntısı. – *İlan qabığının dırnağa sürtəndə qarak'uş qopub (Mir.).*

**QARAK'UŞ II** (is.) – yer adı.

**QARAQULAĞ** (is.) – çaqqala oxşar heyvan. – *Qaraqulağ da çak'qal kimi to:ğ-cücə aparır (Kür.).*

**QARAQUZAY** (is.) – gün düşməyən yer. (Şor.).

**QARALAMAĞ I** (f.) – müvəqqəti tikmək. – *Hə:tdə bi dənə aşxana qaraladıq buil ( Haq.).*

**QARALAMAĞ II**(f.) – tə:qib etmək. – *Mə: qaralıyıb, hara gedirəm tüşür dalıma (Mir.).*

**QARALAMAĞ III** (f.) – çağanın bir əşyaya davamlı baxışı. – *Uşağ qaralıyıb bını (Haq.).*

**QARAMAT I** (is.) – qüssə. – *Adamı qaramat basır axşamçağılar (Söy.).*

**QARAMAT II**(is.) – nəhslilik. – *Axşamçağı ağlamağ qaramat gətirir (Haq.).*

**QARAMATIN TÖKMƏK** (f.) – nəhs gətirmək.

**QARAMIÇƏY** (is.) – çibin.

**QARAMIĞ** (is.) – sətəlcəm. – *Qaramığ olanda gərəy qan alasan (Xan.).*

**QARANAZ** (is.) – ov quşu.

**QARANƏFƏS** (z.) – tez. tələsik. – *Qız qaranəfəs girdi hə:tə, lap qortdım (May.).*

**QARAPATDAĞ I** (sif.) – məc. qarabəniz.

**QARAPATDAĞ II** (is.) – su quşu. – *Qobunun üssündə qarapatdağ çox olur (N.).*

**QARASINA DANIŞMAĞ** (f.) – əzbər danışmaq. – *Şeyiri qarasına danışallar də, üzünən oxımazzar ki! (As.)*

**QARASOLI** (is.) – şahmayı balığının bir növü.

**QARASUAĞ OLMAĞ** (f.) – məc. ölmək.

**QARAVƏLLİDİLİ** (is.) – məzhəkə, lətifə. – *Bı qaravəllidili danışır də! (A. Qar.).*

**QA'RAYOL I** (is.) – cəhənnəm.

**QARA'YOL II** (is.) – asfalt.

**QARA'YOL III** (is.) – torpaq yol.

**QARDAŞDIĞ** (is.) – dost. – *Tofiy dayi atamın qardaşdığıdı (Mir.).*

**QARƏHMƏDDİ** (is.) – tayfa adı.

**QARĞUŞ** (is.) – qarğış.

**QARĞUŞQABI** (is.) – qarğış sahibi. – *Mən qarğuşqabı olmağ issəmirəm (Mir.).*

**QARIN VERMƏK** (f.) – hörgünün, betonun, döşəmənin qabarması.

**QARINQARTA** (is.) – heyvanın mədəsi. – *Qarınqartadan k'utab pişirillər (Söy.).*

**QARINPA** (sif.) – qarınqulu. – *Qarınpa nə gəldi yi:r, baxmur ki! (Haq.).*

**QARQARA** (is.) – suyun üzərində nazik buz (Beş.)

**QARMAN-QARMAN** (sif.) – qat-qat. – *Qarman-qarman yupk'alar uşağlara yaraşır (Xan.).*

**QARMANNI** (sif.) – qat-qat.

**QARNIN OTARMAĞ** (f.) – qarınqulu olmaq. – *Orda-bırda qarnın otarmağ heyvannıǵ əlamətidi (Söy.)*.

**QARNINA SANCI DOLMAĞ** (f.) – həyəcan keçirmək. – *Qarnına sancı doldı ki, saba yoxlama gəlir (N.)*.

**QARNININ AĞRISIN BİLMƏY** (f.) – dərdini bilmək. – *Qarnının ağrısın bildün ki, nədi?(N.)*.

**QARNININ DƏRDİN(AZARIN) BİLMƏY** (f.) – b a x: qarınının ağrısını bilmək.

**QARS** (is.) – parça adı. – *Nənəm qarsdan miçətkən tikmişdi (Mir.)*.

**QART** (sif.) – bərk, vaxtı keçmiş. – *Tə:ngin yarpaqları indi qartdı (Xan.)*.

**QARTANQAZ** (sif.) – bərk. sərt. – *Əyak'qabılar qalıb günün qabağında qartanqaz olub (Boy.)*.

**QARTIMAĞ** (f.) – bərkimək. sərtləşmək.

**QARTIMIŞ** (sif.) – qocalmış, yaşı keçmiş. vaxtı keçmiş.

**QART-QART** (z.) – kiçik uşağın böyük-böyük danışıması. – *Bı uşsağ nöş belə qart-qart danışıır?(Mir.)*.

**QARTMAĞ** (is.) – bərkimiş çirk.

**QASNAĞ** (is.) – qaysaq. – *Yaralar indi qasnağ bağlıyır (Mir.)*.

**QAT I** (is.) – tərəf. – *Dalım qatda durma, keç qabağa (Həs.)*.

**QAT II** (is.) – mərtəbə. – *Yuxar qatda öy yiyəsi qalırdı, aşağı qatda biz (Mir.)*.

**QAT III** (num.) – dəfə. – *Bı çay onnan min qat yaxşısı (Mir.)*.

**QAT KƏSMƏY** (f.) – ütü və ya qatlanma izi.

**QATAR DÜZMƏY** (f.) – Novruz bayramında yumurta döyüşmək üsulu.

**QATDIYIB CİBİNƏ QOYMAĞ** (f.) – güclü adam haqqında. – *Bı pəhlivan cavan oğlanı qatdıyıb cibinə qoyar (Həs.)*.

**QATI AÇILMAMIŞ** (sif.) – təzə. – *Öydən qatı açılmamış surfa-dəsmal gətirdi ki, al,işdəd!(Xıl.)*.

**QATIĞLI AŞ/QATIĞ AŞI** (is.) – milli xörək. – *Qatıǵlı aş da do:ğadı, ancağ qatıǵdan pişir (Xan.)*.

**QAT-QAT** (is.) – heyvanın mədəsi. – *Qat-qatı yumağ çətin-di (Söy.).*

**QATMA** (is.) – ip. – *Qatma gətirün, bıları bağliyağ (Haq.).*

**QATMA BAĞLAMAĞ** (f.) – ələ salmaq.

**QATMAĞ** (f.) – qovmaq. – *Uşağlar bir-birin qatırdı, gözzə yı-xılmasınar (Mir.).*

**QATMALI** (sif.) – dəli. – *Bı lap qatmalıdı ki! (Mir.).*

**QAYABAŞI** (is.) – yer.

**QAYIM QƏDƏM OLSIN!** – alqış.

**QAYINXATINI** (is.) – qayın arvadı. – *Qayinxatnım yaxşı çörəy pişirəndi (Söy.).*

**QAYIRMAĞ** (f.) – düzəltmək. – *Nə qayıırırsan orda? (Haq.).*

**QAYIŞ** (sif.) – məc. arıq və zirək qadın. – *Zərifə qayışdı, diyam-mır bi də:qə (Xan.).*

**QAYIŞBALDIR** (sif.) – yorulmaq bilməyən arıq adam.

**QAYNAMA** (sif.) – nadinc. – *Uşağ qaynamadı, Allah saxla-muş! (Həs.).*

**QAYNƏNƏ** (is.) – qaynana.

**QAYPIMMAĞ** (f.) – çəkinmək. – *İndiklər bö:ydən qaypummil-lar ki! (Xan.).*

**QAYSAVA** (is.) – pörtülmüş əriyin (qaysının) yağ və yumurta ilə bişirilməsi.

**QAZAN AŞI** (is.) – nəzir məqsədi ilə bişən südlü aş. – *Anam qa-zan aşı nəzir eliyib, günortıya bizə gələrsüz (Həs.).*

**QAZAN DİBİ YİMƏY** (fr.) – inanca görə, qazan dibi yeyənin toyunda yağış yağar.

**QAZBOĞAZ-ÖRDƏYBOĞAZ** (is.) – mübahisə. – *Mən ordan keçəndə gördüm qazboğaz-ördəyboğaz, tay so:ra bilmədim no:ldı (Haq.).*

**QAZI-QAZI** (z.) – lovğa-lovğa (danışmaq). – *Uşağdı, ancağ qazı-qazı danışır (Həs.).*

**QAZILAMMAĞ** (f.) – b a x: **qazı-qazı.**

**QAZQAZI I** (is.) – kapron.

**QAZQAZI II** (is.) – yaylıq növü. – *Əvvəllər gəlinin başına qaz-qazı şərif atırdılar (Mir.).*



**QAZMAĞ BAĞLAMAG** (f.) – qazmaqqlanmaq. - *Qazan yaxşı qazmağ bağliyb, kəsib qoyacam ayrı qaba!(Kür.).*

**QAZZI** (sif.) – lovğa. əsəbi. iddialı. – *Yaman qazzi gəlmişdi,yaxşı ki, soyıdı (Həs.).*

**QƏCƏR** (is.) – quzğun, şahin.

**QƏDİR AĞACI ƏKMƏY** (f.) – məc. dəyər vermək. –*Hə, bö:yi:b üssümdə qədir ağacı əkəcəylər (Həs.).*

**QƏDİRTUMİ** (is.) - yemiş növü.

**QƏFLƏTİN**(is.) – mağaza. kooperativ dükən.

**QƏHƏL** (is.) – yazda və yayda mal-qara üçün düzəldilən yer. –*Heyvannarı yayda qəhələ salıllar (Sar.).*

**QƏHƏTDİY/QƏHƏDDİY** (is.) – qıtlıq. –*Qəhətdiy vaxdı ən lazımlı şeylər tapılmırmış (Haq.).*

**QƏHƏTƏ ÇIXMAĞ** (f.) – yoxa çıxmaq. tapılmamaq.

**QƏHMƏR ÇIXMAĞ** (f.) – tərəfdar olmaq. –*Mənə qəhmər çıxan olmadı!(Sar.).*

**QƏLB:QƏLB OLMAQ** (f.) – atın xəstələnməsi.

**QƏLBİR** (is.) – xəlbir. – *Qəlbirən taxılı təmizziyillər (Xan.).*

**QƏLET/QƏLİT** (is.) – peçenye. – *Qəlet-qənfet alıb gəirdüyü xonça düzəldməyə (Xan.).*

**QƏLET-KANFET** (is.) – şirniyyat.

**QƏLƏM ÇALDIRMAĞ** (f.) – dua yazdırmaq. – *Bı uşağ yuxuda yaman tısğınır, gərəy qələm çaldırağ (Mir.).*

**QƏLƏM ÇALMAĞ** (f.) – dua yazmaq.

**QƏLƏM** (num.) - ədəd. cür. – *Qıza nişanda ən çox üç qələm şey aparırdılar: üzüy, örpəy bi də şirni ( Xan.).*

**QƏLƏM:QƏLƏM OLMAĞ** (f.) – məc. sınmaq.

**QƏLƏMƏ** (is.) - əkmək üçün ağac.

**QƏLƏM** (is.) – calaq üçün ağac budağı. – *Üş dənə heyva qələmi gətmişəm, orda qabın içindədi (Həs.).*

**QƏLİN** (sif.) – qalın.

**QƏLİN-QƏLƏBƏ** (say) – çox. böyük nəsil. – *Helə qəlin-qələbə adam yoxeydi, ancağ öz adamlare:ydi (Xan.).*

**QƏLİNNİY** (is.) – otun və ya ağacın çox olduğu yer. – *Qəlİnniyə girməydən qorxıram (Həs.).*

- QƏLİT** (is.) – peçenye.
- QƏLİT UNI** (is.) - əla kefiyyətli un.
- QƏMBƏR/QƏMBƏR** (is.) – çay daşı. – *Qəmbər biz tərəflərdə olmur, gətirillər (Qol.).*
- QƏMBƏRQULU** (is.) - əngəl. – *Bi qəmbərqulu çıxmasa, bazara gedməy issiyirəm (Xıl.).*
- QƏMƏLTİ** (is.) – böyük bıçaq.
- QƏMƏR** (sif.) – sarımtıl rəng. – *Qəmər at rəngidi, ya:ni oa diyillər (Xan.).*
- QƏMƏRAN I**(is.) – ailə başçısı. mülk sahibi.
- QƏMƏRAN II** (is.) – təsərrüfat dəftəri. vəkalətnamə.
- QƏMƏRAN III** (is.) – qəbilə.
- QƏMƏRAN IV** (is.) - əkin sahəsi.
- QƏMƏRCAN** (is.) –qız adı.
- QƏMİŞ QOYMAĞ** (f.) – bir işin düzəlməsinə mane olmaq. – *Həməşə gəlib qəmiş qoyur (N.).*
- QƏMİŞ/QAMİŞ ÖLÇMƏY** (f.) – məc. kiminsə ölümünü arzu etmək.
- QƏMİŞİN ÇƏKMƏY** (f.) – rahat buraxmaq, əl çəkmək.
- QƏNƏD** (is.) – qanad.
- QƏNƏD-QUYRUĞ BAĞLAMAĞ** (f.) – cücelərin yetkinləşməsi.
- QƏNƏTDƏMMƏY** (f.) – qanadlanmaq. – *Qənətdəndim uçmağa, Haqq qapısının açmağa (Folklor.).*
- QƏPİYƏ (KÖPÜYƏ) GÜLLƏ ATMAĞ** (f.) – kasıblaşmaq. müflis olmaq.
- QƏPİYİ GÜDMƏY** (fr.) – məc. xəsislik etmək.
- QƏSDİNƏ DURMAĞ** (f.) – qarşı çıxmaq. - *Helə bil ki, qəsdinə durublar, nə issiyirsüz mənnən?(Həs.).*
- QƏTƏCƏR** (sif.) – təptəzə. – *Qətəçər pılnan doludu pulqabı (Mir.).*
- QƏTƏR** (is.) – patrondaş.
- QƏTƏRŞAH** (is.) – patrondaş.
- QƏTTƏZƏ** (sif.) – lap təzə. – *No: rızza pütün uşağlar qəttəzə geyinirdi (Haq.).*

**QƏZBİL** (is.) – qara qəpik. – *Cibində bi qara qəzbil yoxdı, mə: qonağ aparır (N.).*

**QƏZİL** (is.) – keçi tükü. – *Keçi qəzilinnən biz heç nə düzəldmirüy (Xan.).*

**QIBLA** (is.) – qiblə. – *Bizzə öylərin üzi qıblıya tikilir (Mir.).*

**QIBLANUMA** (is.) – qıblənüma. kompas. – *Qıblanuma qıblanı bilməyçindi (Mir.).*

**QIDQIDA I** (is.) – oyun havası. rəqs adı.

**QIDQIDA II** (sif.) – qarmon şəkilli parça. – *Qıdıda tumanar uşağlara yaraşır (Xan.).*

**QIDMAĞ** (f.) – saya salmamaq. fikir verməmək. etinasız olmaq.

**QIF/K'IF** (is.) – bidon. – *Qıfa su töküllər(A.Qar.).*

**QILAN** (is.) – yunun içindəki sərt və kiçik tüklər.

**QILANNI** (sif.) – sərt tüklü yun. – *Qılanı yun pis olur, gərəy qılanın təmizliyəsən (Haq.).*

**QILBAŞ** (is.) – yara adı. – *Qılbaş barmağa çıxır (Mir.).*

**QILDIRIMQAŞ** (sif.) – nazik qaş.

**QILPIN** (is.) – arpanın qılçığı. – *Qılpin əlimə batıb, iynə gətir çıxard (Haq.).*

**QINCAMMAĞ** (f.) – gərnəşmək.

**QINDI** (is.) – isti qış xörəyi.

**QINDIRĞA** (is.) – 1. bitki adı. 2. pırtlaşiq. – *Qındırğa:n dibində do:şan yuası olur (Mir.). – Bı sabın başımı qındırğa kimi eliyib (Söy.).*

**QIN-QIN** (is.) – uşaq oyunu. – *Qızzar qın-qın oynamağa getdilər (Söy.).*

**QINQIRDMAĞ** (f.) – qənaət etmək. – *Heyvannardan biaz taxıl qınqırdmuşam, səpəcəm payızza hə:tə (Xan.).*

**QINTIR** (sif.) – arıq. yararsız. xoşagəlməz (heyvan) adam.

**QIPÇAĞ/K'IPÇAĞ** (sif.) – sıx. möhkəm. dar. – *Bı cilet mə:k'ipçağ tutur (Söy.).*

**QIPIĞ ELƏMƏY/K'IPIĞ ELƏMƏY** (f.) – gözünü qorxutmaq.

**QIPIĞ/K'IPIĞ** (sif.) – gözünü tez-tez qırpan adam.

- QIR** (əd.) – çox, artıq. – *Qır duzdu ki bı yiməy!(Mir.)*.
- QIRBAQIZIL** (sif.) – düz. olduğu kimi.
- QİRBİŞİN**(is.) – parça adı.
- QIRĞIN-QIYA:MƏT** (is.) – səs –küy.
- QIRX BAĞLAMAĞ** (f.) – mollanın yas mərasimini bitirməsi (*Xil.*)
- QIRX ƏRŞİN QUYUNUN DİBİNƏ TÜŞMƏY** (f.) – çətinliklə üzləşmək.
- QIRX KEÇƏL BAĞLAMAĞ** (f.) – inanca görə küləkli yağışlı havanın kəsməsi üçün uzun ipə qırx keçəl adamın adını çəkməklə qırx düyün vurularaq bayırdan asmaq.
- QIRX VERMƏY** (f.) – yas mərasimində qırxıncı gün ehсан vermək.
- QIRXÇİRAQ** (is.) – Xolqarabucaq kəndində məhəllə.
- QIRXDAN BİR ƏSKİY** – dini şəxsiyyətlər.
- QIRXDI, BİRİ ƏSKİY DÖYÜR!** (f.) – inad mənalı ifadə.
- QIRXƏYAĞ** (is.) – həşərat.
- QIRXI ÇIXMAĞ** (f.) – 1. ölən adamın vəfatından 40 gün keçməsi. 2. körpənin doğulmasından 40 gün keçməsi və s.
- QIRXILIG** (is.) – yun qırxan xüsusi qayçı.
- QIRILIB QUTARMAĞ** (f.) – qaynama nəticəsində suyun buxarlanması.
- QIRILMAĞ I** (f.) – suyun qaynayıb quruması.– *Qəfədan qaynayıb qırıldı (Söy.)* .
- QIRILMAĞ II** (f.) - əl çəkmək. azad olmağ.– *Şükür ki, qırıldı mənnən! (Həs.)*.
- QIRIN-QIRTI** (is.) – artıq qalmış ot, çörək, odun və s.
- QİRİŞA QOŞASI** (is.) – vətəgə adı. (*Qol.*).
- QİRİŞİĞİ AÇILMAĞ** (f.) – öyrəşmək. – *Uşağın qırışığı indi açılır (Haq.)*.
- QİRİŞQA** (is.) – paltar asqısı.
- QIRQABI** (is.) – cəhrənin kirisinə qır sürtmək üçün xüsusi qab.
- QIRQIZIL** (is.) – qızıl zinət əşyaları. var-dövlət.
- QIRMAĞ I** (f.) – arxasınca danışmaq. –*Eşitdim ki, dalımcən qırillar (Mir.)*.

**QIRMAĞ II** (is.) – qarmaq. – *Qırmağnan balıǵ tutmağ marağlıdı (Mir.)*.

**QIRNİS** (sif.) – xəsis. – *Qırnis adamın çörəyi dizinin üssündə olar (Mir.)*.

**QIRRAMAĞ** (f.) – kirişin sürüşməməsi üçün ona qır sürtülməsi. – *Nənəm kirişi qırırıyır ki, sürüşməsin (Xan.)*.

**QIRRAŞMAĞ** (f.) – kürt toyuğun yerində oturub qalxması. – *Çil to:ğ da qırraşıb, dən atdım, durmadı (Haq.)*.

**QIRSAK'QIZ OLMAĞ** (f.) – əl çəkməmək. b a x: **qırsak'qız**.

**QIRSAK'QIZ I** (sif.) – adamı bezdirən. – *Qırsak'qız adamın sözü-sö:bəti pitməz (N.)*.

**QIRSAK'QIZ II** (is.) – xalq təbabətində müşəmmə forması. – *Qırsak'qızı çata qoyıllar (N.)*.

**QIRT** (sif.) – kürt (toyuq). – *Qirt to:ğ kimi yan-yörəsinə cumur (Mir.)*.

**QIRT YATMAĞ** (f.) – kürt yatmaq.

**QİRYƏT** (is.) – qeyrət.

**QİRYƏTDİ** (sif.) – qeyrətli.

**QISĞAC/K'ISXAC I** (is.) – pinset. – *Qısğacnan yara:n üssün açıllar (Mir.)*.

**QISĞAC/K'ISXAC II** (is.) – həşərat. – *Qısğac yayda çox olur, adamı sancır da (Söy.)*.

**QISQIRMAĞ/K'ISQIRMAĞ** (f.) – iti başqasının üssünə cumuzdurmaq.

**QISNAĞ/K'ISNAĞ** (is.) – ovuc. – *Gördüm ki, qısnağında beş-altı dənə gavalı gətirib mə: (Xan.)*.

**QISNAMAĞ/K'ISNAMAĞ** (f.) – təhrik etmək. sıxışdırmaq. – *Nə qısnıyırsan mə:, gedməy issəmirməm də!(Söy.)*.

**QIT/K'IT** (say) – kəm. az. – *Dənimiz bı il biaz qıt oldu, satın alduğ (A.Qar.)*.

**QITDIĞ/K'ITDIĞ** (is.) – qəhətlik. aclıq. – *Qıtdığda ca:matı də:z dolandırıb (Xan.)*.

**QIYIM** (is.) – səxavət. – *Bı adamın qıyımı yoxdı də!(Mir.)*.

**QIYIMLI** (sif.) – səxavətli. əliaçıq.

**QIYIMSIZ** (sif.) – xəsis.

**QIYMAĞ I** (f.) – səxavət göstərmək. – *Malın qıymağ hər adamın işi dö:r (Haq.).*

**QIYMAĞ II** (f.) – parça kəsmək. çəpinə kəsmək. – *Birdən biaz dərinənən qıysun, yaxşı olar (Xan.).*

**QIYMAKEŞ** (is.) – ət doğrayan mətbəx əşyası. – *Qıymakeş-nən əti kötüyün üssündə döyüllər (Sar.).*

**QIYMAPOLO:** (is.) – plov növü. – *Qıymapolo:n qarasına turşu da qatıruğ, alça turşısı (Mir.).*

**QIYNAĞ ATMAĞ** (f.) – cırmaqlamaq. – *To:ğ mə: qıynağ atdı, əlimi cızdı (Sar.).*

**QIYNAĞ I** (is.) – asqı. – *Qıynağdan dəsmal asun!(Xan.).*

**QIYNAĞ II** (is.) – insan, mal-qara, quş dırnağı.

**QIYNAĞ III** (is.) – xalçaçılıqda naxış forması. – *Kilimdə, xalçada qıynağ naxışı yeləndə çox işdədir (Xan.).*

**QIYNAĞLI** (sif.) – asqılı. – *Bi şifaner qıynağlıdı (Mir.).*

**QIYNAĞSIZ** (sif.) – asqısız.

**QIYYA ÇƏKMƏY** (f.) – qışqırmaq.

**QIYYA VIRMAĞ** (f.) – qışqırmaq. – *Uşağa bi qıyya vırdı, ürəyim tüşdi yerə (Söy.).*

**QIYYASI GÖYƏ ÇIXMAĞ** (f.) – davamlı qışqırmaq.

**QIZARTDAĞ** (sif.) – qırmızımtıl. – *Qızartdağ rəydə bi pal-tarı vareydi, uzun, enni (Xan.).*

**QIZIL** (sif.) – insani keyfiyyət.

**QIZIL QIRMIZI** (sif.) – qıpqırmızı. – *Çalmasında on iki qızıl qırmızı zolaq (Pir.).*

**QIZILBAŞ KÖHNƏSİ** (sif.) – antikvar. əntiq. nadir. – *Nə-nəm əziz əşyalara “qızılbaş köhnəsi” diyirdi (Haq.).*

**QIZIL-BÜZÜY ELƏMƏY** (f.) – möhkəm danlamaq. – *Ar-vadı qızıl-büzüy elədün, o neynəsin?(Xan.).*

**QIZILCIĞ I** (is.) – xəstəlik. – *Hamı qızılciğ çıxardır, kimi tez, kimi gec (Həs.).*

**QIZILCIĞ II** (is.) – bitki adı. – *Bağı qızılciğ basıb, gərəy təmizziyəy tum bağlamamış (Həs.).*

**QIZILGÖZ** (is.) – ağac növü. – *Qızılgözdən yaxşı mebel bağhyıllar (Mir.).*

**QIZIL** (sif.) – həyasız. utanmaz.

**QIZILQAZ** (is.) – filaminqo. – *Qızılqazın əti də qırmızı olur, yağı da (Haq.).*

**QIZIL-QIRMIZI** (mod.) – sərtliklə. dik. – *Qızıl-qırmızı durdı üzümüzə!(N.).*

**QIZIRĞAMMAĞ** (f.) – qənaət etmək. – *Çarığında qızırğananın potavasında çıxar (Zərb-məsəl).*

**QIZMAĞ** (f.) – hirslənmək. əsəbiləşmək. – *Nə qızımisan, hələ bi di görüm, no:lib?(Həs.).*

**QO:Ğ** (is.) – qovuq. balığın iç orqanı. – *Qo:ğı gərəy partdadıb so:ra tavıya atasın (Söy.).*

**QO:ĞA** (is.) – quyudan su çıxarmaq, ağacdan meyvə dərmək üçün işlənən ucu qarmaqlı ağac.

**QO:ĞUŞ** (is.) – böyük ağacların içindəki koğuş. – *Qoğuşda ilan da ola bilər, k'uş da!(Gün.).*

**QO:M-QO:Şİ** (is.) – tanış-biliş. – *Qo:m-qo:şi sağ olsun, həməşə olara əl tutur (Mir.).*

**QO:RİM**(sif.) – qıvrım.

**QO:RİMBAŞ** (sif.) – qıvrımsaç. – *Hicran qo:rımbaş qızeydi (Söy.).*

**QO:RMAĞ** (f.) – ayaqqabının ayağı sıxması.

**QO:RMAXİNGƏL** (is.) – xörək növü.

**QO:RSLAMMAĞ** (f.) – alovdan və istidən parçanın, yunun və tükün ütölməsi.

**QO:ŞİBAĞRIÇARTDADAN** (is.) – parça adı.

**QOBI** (is.) – sel yeri, çuxur. axmaz. – *Birda qobi az dö:r (N.).*

**QOBİLBAS** (is.) – sözyayıma, səsdüşmə.

**QOCA** (is.) – ulu nənə. ulu baba.

**QOCA-QOCA** (z.) – özündən böyük danışmaq və hərəkət etmək.

**QOCALIĞ** (is.) – pensiya.

**QOCALIĞA ÇIXMAĞ** (f) – pensiyaya çıxmaq. – *Qabağlar qocalığa lap tez çıxırdılar (N.).*

**QOCANƏNƏ** (is.) – nənə. – *Qocanənəmi mən görməmişəm (Mir.).*

**QODIĞLIĞ** (is.) – həbsxana. – *Uşağları tutub salıblar qodıqlığa (Xan.).*

**QODUĞ/XOTUĞ** (is.) – ulağın balası.

**QOL** (is.) – arx.

**QOLA YIXILMAĞ** (f.) – tağın qol-budaq atması. – *Boranı qola yıxılанда gərəy başın vırsan ki, bar töksün (N.).*

**QOLAY** (sif.) – pis.

**QOLAYLAMMAĞ** (f.) – 1. tullamaq istəmək 2. vurmaq istəmək. – *Uşağa qolaylamma, qorxar (N.).*

**QOLDOLAĞAC** (is.) – qadınların çörək yapan zaman qoluna geydikləri geyim.

**QOLI QƏLƏM OLMAĞ** (f.) – məc. qolu sınıb düşmək.

**QOL** (is.) – təriqət. – *Anyaxalanı müsürman qolunda götürdülər yerdən (Ban.).*

**QOLQANOYİ** (is.) – arxdan ayrılmış kiçik qollar.

**QOLTUĞ/QOLTIĞ I** (is.) – yaşayış məskəni. qəsəbə. – *Qoltuğ ikidi: Nordos Qoltuğ, Zü:dost Qoltuğ (Qol.).*

**QOLTUĞ/QOLTIĞ II** (is.) – coğrafi termin.

**QOLTUĞALTI/QOLTIĞALTI ÇIXARDMAĞ** (f.) – b a x: qoltuğaltı.

**QOLTUĞALTI/QOLTIĞALTI I** (is.) – yastıq. – *Bıra qoltuğaltı gəti qoy (Kür.).*

**QOLTUĞALTI/QOLTIĞALTI II** (is.) – çiban. – *Qoltuğaltı çiban kimi olur, gərəy əl vırmıyasan, yod vırsan (Söy.).*

**QOM** (is.) – qamışdan xüsusi bağlanan tikinti materialı. – *Ənvəllər öyi qomnan tikirdilər, çəpəri də qomnan çəkirdilər (N.).*

**QOM BAĞLAMAĞ** (f.) – tikinti üçün qamışdan bağlanan dəstə.

**QOMBID** (is.) – insanın budu.

**QOMLAMA** (sif.) – çəpər növü. (B.Sur.).

**QONAMAĞ** (f.) – meyvə yetişməsi.

**QONDURMA** (sif.) – süni. düzəldilmiş. – *Mən qondurma şeyləri bilmirəm (Xan.).*

**QOPARA** (is.) – torpaq sahəsini işarələmək məqsədi ilə qoyulan torpaq təpəcik.



**QOR** (is.) – köz. – *Təndirdə yaxşı qor var, k'artof bassırmağ olar* (Xan.).

**QORA VAXTI MÖÜZ OLMAĞ** (f.) – uşaqlıqdan, gənclikdən çətinliyə düşmək.

**QORAPALAN I** (is.) – aşsüzən. – *Qorapalannan düyi: süzillər* (Kür.).

**QORAPALAN II** (is.) – lampanın şüşə taxılan hissəsi.

**QORAPIŞİRƏN** (z.) – iyul ayı. – *Qorapişirəndə elə issi olur ki, qora pişir, üzüm yetişir* (Haq.).

**QOŞA** (is.) – dəniz sahilində yer. vətəgə.

**QOTMAN** (is.) – yığılmış ot topası.

**QOV/QO:** (sif.) – yüngül . – *Bı balış yümyüngül qo: kimidi* (Kür.).

**QOYMA** (sif.) – süni. qoyma saç. qoyma diş. qoyma kirkik və s. – *Qoyma tiş yaxşıdı tişsizziydən* (Xan.).

**QOZA** (is.) – lampanın şüşə kecən hissəsi. lampanın odluğu. – *Lampa:n qozası xarab olıb* (A. Qar.).

**QOZİ** (sif.) – qozbel.

**QOZQALDAĞ** (is.) – ağ balığın içalatı. – *Qozqaldağı pişirməy çətindi* (Qol.).

**QOZ-QOZ OYNAMAĞ** (f.) – ələ salmaq. – *Uşağ adamnan qoz-qoz oynuyur, bı nətə:r şeydi?* (Sar.).

**QUAĞ/QUVAĞ** (is.) – saç kəpəyi. – *Quağ olanda ayran suyu:nan başı yu:rsan, düzəlir* (Xan.).

**QUDRƏT ŞALI** (is.) – qədim yaylıq adı. (B. Sur.).

**QULABAN** (is.) – evin yan tərəfləri. – *Qulaban yaxşı sərini çəkir.*

**QULABAN/QULAVAN** (is.) – evin yan tərəfləri.

**QULAĞ GÜNAHKARI** (is.) – gizli söhbəti eşidən. – *Mən qulağ günahkariyam, eşitdim ki, xəstələnmişən?* (Haq.).

**QULAĞ GÜNAHKARI OLMAĞ** (f.) – təsadüfən gizli söhbət üstünə çıxmaq.

**QULAĞSDI** (is.) – Novruzda qapıpusma. – *Qulağsdı bayram axşamı olur* (N.).

**QULAĞDİBİ** (is.) – xəstəlik.

**QULAĞI DARI DƏLMƏY** (f.) – aid olmayan sözü eşitmək. – *Qoca:n qulağı darı dəlidir, hər şeyi eşidir (Kür.).*

**QULAĞI SIMMAĞ I** (f.) – öyrəşmək. – *Da: qulağı sınıb, nə diyirsən, di! (Mir.).*

**QULAĞI SINMAĞ II** (f.) – qocalmaq.

**QULAĞIN ÇƏKMƏY** (f.) – inanca görə, qulağı çəkmək xoşagəlməz sözdən yayınmaq məqsədi daşıyır. – *Qulağu: çək, di-yillər ki, k'uş qiripi var (N.).*

**QULAĞIN DOLDURMAĞ** (f.) – əvvəlcədən məlumat vermək.

**QULAĞINA GİRMƏMƏY** (f.) – vecinə almamaq. – *Hec qulağına girmir ki, odunumuz yoxdı təndirə atmağa (Sar.).*

**QULAĞINNAN PAMMIĞI ÇIXARMAĞ** (f.) – eşitmək. dinləmək.

**QULANGƏRİŞ** (is.) – evin qabağındakı artırma şüşəbənd.

**QULPLUCA/QUPLUCA** (is.) – tava. – *Qulpluciya iki qa-şığ yağ at, bəri ver (A.Qar.).*

**QULUNC SINDIRMAĞ** (f.) – kürək sümüklərinin massajı. – *Yaxşı qulunc sindirənnən so:ra adam rahatdanır (Mir.).*

**QUMIC** (is.) – qabırğa. – *Adamın ağır yükü birdən qaldırması vaxtı qumıcı batır (Xil.).*

**QUMICI BATMAĞ** (f.) – qabırğanın batması.

**QUMQUMA** (is.) – əsgərlərin su qabı. – *Qumquma bi litrə-cən su tutur (N.).*

**QURAMA** (is.) – yalan. hiylə. – *Bılar hamsı quramadi, mən inammıram (Xan.).*

**QURDANQURDANA TÜŞMƏY** (f.) – həyəcanlanmaq. – *Səs gəldi, to:ğlar qurdan-qurdana tüşdilər (Kür.).*

**QURDI ULAMAĞ** (f.) – bəxti gətirmək. – *Oların indi bi sa:d qurdi ulıyır (Ban.).*

**QURIM/QURUM** (is.) – his. – *Qurum yağlı odın yandıranda pıxarını tez tutur (Boy.).*

**QURIMLAMAĞ** (f.) – buxarının təmizlənməsi. – *Hər il pıxarını qurumlamağ lazımdı (Mir.).*

**QURRA** (sif.) – lovğa.

**QURRE!** (n.) – heyvanlar su işərkən işlənən söz.

**QURS** (sif.) – sıx toxunmuş qalın, ağır parça. – *Bı qurs parçadı, binnan gündəliy paltar olmaz (A.Qar.)*.

**QURSAĞ GENƏLDMƏY** (f.) – körpə çağanın tez-tez qusması (Xan.).

**QURSAĞ MAYASI** (is.) - əsasən, çobanların hazırladığı pendir mayası.

**QURT QUZULAMAĞ** (f.) – günəşli gündə seyrək yağış yağması. – *Gün havada birdən iri yağış yağanda di:llər ki, qurt dağda quzılı:r (Xil.)*.

**QURTDU/K'URTDI** (sif.) – xain, paxıl. – *K'urtdı adam özin bildirir də!(N.)*.

**QURT-K'UŞ** (is.) – yırtıcı heyvanlar və həşəratlar. – *Dilün olmasa, qurt-k'uş sə: yilər (N.)*.

**QURTYİMƏZ** (is.) – heyvanın birinci boyun fəqərəsi. – *Qurtyiməzi kəsib tullıyılar (N.)*.

**QURU' CURUMA TÜŞMƏY** (f.) – borca düşmək.

**QURU' YURTDA QALMAĞ** (f.) – tək qalmaq, kasıb qalmaq.

**QURU'CURUM** (is.) – borc.

**QURUŞ** (is.) – xırda pul.

**QUŞBAŞI/K'UŞBAŞI** (is.) – qar yağıntısı forması. – *Alaçalpo:da k'uşbaşı qar yağır (Xan.)*.

**QUŞBEYİN/K'UŞBEYİN** (sif.) – zəif düşüncəli adam.

**QUT/K'UT** (is.) – tumurcuq. – *Ağacın, tə:ngin k'utu olur (N.)*.

**QUVAĞ/QUAĞ** (is.) – saç kəpəyi. – *Başın quağın təmizzəməyçin gərəy ayran suyu:nan yuasan (Kür)*.

**QUYMAĞ** (is.) – un, yumurta və yagdan bişirilən yemək.

**QUYMAĞ ÇALMAĞ** (f.) – b a x: **quymağ**.

**QUYRIĞI ƏLƏ KEÇMƏY** (f.) – çıxılmaz vəziyyətə düşmək.

**QUYRIĞINA TÜŞMƏY** (f.) – dalınca düşmək.

**QUYRUĞ DOĞMAĞ** (f.) – avqustun 5-dən havaların sərinləməyə başlanması.

**QUYRUĞASSARI** (f.) – qoyunun quyruğunun alt hissəsi. – *Quyruğasdarin duzzuyub sajda pişirillər (Xan.)*.

**QUYRUĞIN BELİNƏ QOYMAĞ** (f.) – qaçmaq.

**QUYRUĞIN ƏLƏ VERMƏMƏY** (f.) – vəziyyətdən çıxmaq.

**QUZILAMAĞ I** (f.) – darıxmaq.

**QUZILAMAĞ II** (f.) – divarın rütubətdən ovulub tökülməsi.

**QUZILIĞ I** (is.) – quzu salınan balaca yer.

**QUZILIĞ II** (is.) – qoyunun balalığı.

**QÜDRƏTLİ ŞAL** (sif.) – yun ilə ipəyin qarışığından toxunmuş ağgüllü şal. (*Xan.*).

## L

**LA:BÜKƏ** (is.) – eyib.

**LA:LƏZİKİR** (sif.) – əziz. hörmətli.

**LA:LƏZİKİRNƏN** (z.) – əziz-xələf. – *Uşağı laləzikirənən böyüdüb beş yaşına çatdırdılar (Həs.).*

**LAF** (əd.) – lap. – *Laf düzəldmisən ki! (A. Sur.).*

**LAĞ ELƏMƏY** (f.) – ələ salmaq.

**LAĞART** (sif.) – boş, yöndəmsiz kök adam. – *Lağart paltar adamı lap kök gössərir (Söy.).*

**LAĞIM** (is.) – yeraltı yol.

**LAĞIM ATMAĞ** (f.) – yeraltı yol çəkmək. – *Tülki bı yuasınnan obirilərinə lağım atır (Mir.).*

**LAĞLAĞI** (sif.) – zarafatçıl. – *Lağlağı adam hər sözi məzəli danışır (Haq.).*

**LAX ÇIXMAĞ** (f.) – puç olmaq. – *Yumurta:n çoxu lax çıxdı (Mir.).*

**LAXLAMAĞ** (f.) – tərpənmək. əsmək.yellənmək. – *Bı qapı laxlıyır, çıxardun, düzəldün (N.).*

**LAXŞƏY** (sif.) – şikəst. – *Laxşəy adamdı, yaxşı yeriyə bilmir (Xan.).*

**LAK'QIRTI VİRMAĞ** (f.) – boş-boş danışib gülmək.

**LAL DAŞI** (is.) – sakit adam.

**LALA QIRMIZI** (sif.) – qıpqırmızı. – *Balacalara lala qırmızı paltar alıllar (Kür.).*

**LALDİLİ** (sif.) – gizlin. işarə ilə danışmaq. him-cim eləmək. – *O əvvəldən laldilin yaxşı bilir (A.Qar.)*.

**LAL-KAR OTURMAĞ** (f.) – sakit olmaq.

**LAPDAN/LAPBADAN** (z.) – birdən, qəfildən. – *Lapdan bi danə yağış başladı ki!(Boy.); -Lapdan çıxar ortaya, gəlişi möcüzəli (Pir.)*.

**LAPIŞ** (is.) - kiçik çəki balığı. – *Lapışın sümüyü çox olur (Qol.)*.

**LAP-LAP I** (z.) – tez-tez. – *Gözün lap-lap açıb yumur (Xan.)*.

**LAP-LAP II** (z.) – hərdən. – *Lap-lap k'işqırır bı uşağ, gör, nə diyir?(Xan.)*.

**LAS QALMAĞ** (f.) – məhv olmaq. – *Qaysını yığan olmadı, las qaldı yerdə (A.Qar.)*.

**LATAYIR** (z.) – nalayiq danışiq. – *Latayır danışdığına go:ra heç kim yaxın durmur (Xan.)*.

**LAT-LÜT/LAMLÜT** (sif.) – lüt anadangəlmə.

**LAVAN** (is.) – balıq adı. – *Lavanın əti çox ləzətdidi (Qol.)*.

**LAVAŞA** (is.) – turşu forması. – *Lavaşa turşu alçadan, gö-yəmnən yaxşı çıxır, qaysıdan da (Boy.)*.

**LAY DİVAR** (sif.) – *Maşallah, möhkəmsən lay divar təkin (Pir.)*.

**LECMAN** (is.) – evin tavanının taxtaları arasındakı boşluq. – *Lecmanı gərəy taxteynan tutasan, yoxsa, arasına sərçə girir yua qurır (Söy.)*.

**LECMAN SƏRÇƏSİ** (sif.) – məc. cansız, arıq adam.

**LEHMƏ** (is.) – palçıqlı su. – *Lehmə tez qurmasa, göyərir (Xil.)*.

**LEHMƏQARIN** (sif.) – yekəqarın.

**LEJ** (say) – çox, bol. – *Tut hə:tdə lejdi, gəlün çırpun, aparun!(Həs.)*.

**LEJAN** (say) – çox, bol. – *Bobla şor qano:da lejandı (Mir.)*.

**LƏ:LİMƏY** (f.) – yalvarmaq. – *Nə lə:li:rsən, ged tələb elə!(Or.)*.

**LƏHƏ** (is.) – duru palçıq.

**LƏLƏ** (is.) – 1. ata. 2. yaşlı hörmətli adam. ağsaqqal. – *Lələ əvvəllər atıya diyirdilər, həm də nəsilin ağsak'qalına (N.)*.

- LƏLƏPƏTO:** (sif.) – dili topuq vuran.
- LƏLÖ:N/LƏLÖÜN** (sif. z.) – acgöz, görməmiş. –*Lələ:n uşağ adamı utandırır (Həs.).*
- LƏLÖÜNNÜY ELƏMƏY** (f.) – acgözlük etmək.
- LƏM** (is.) – hündür çardağ. –*Ləm yayda ə:la şeydi də!(Haq.).*
- LƏPİ** (sif.) – qısa ayaqlı (adam).
- LƏPİY** (sif.) – yastı.
- LƏTDİ** (sif.) – paxıl.
- LƏTFƏLİ** (sif.) – gülməli.
- LƏVƏND** (sif.) – axmaq. –*Ləvənd ləvəndi tapar (Atalar sözü).*
- LİFƏ** (is.) – şalvarın belı. –*Şalvarın lifəsi yaşdı (Söy.).*
- LİL** (is.) – sinka. –*Lil ağları qəşəy gössərir (Mir.).*
- LİLLƏMƏY** (f.) – b a x: **lil.**
- LİLLİ** (sif.) – b a x: **lil.**
- LİLSİZ** (sif.) – b a x: **lil.**
- LİNC** (sif.) – düyü və çörəyin tam çox bişməsi. –*Gülmə gü-lünc olana, çörəyi linc olana (Zərb-məsəl).*
- LIRDANA** (sif.) – boş palçıq. –*Yağışdan so:ra küçə lirdana oldı (Mir.).*
- LIRT** (sif.) – boş palçıq. –*Lirt yerdi, gedmə! (Mir.).*
- LIRTANA/LIRDANA** (sif.) - 1. boş. 2. gen. 3. sulu yer. b a x: **lirt.**
- LO:** (is.) – bəla. bədbəxtlik. –*Bı nə lo:dı biz tüşdüy? (Söy.).*
- LO:DR** (sif.) – tənbel. –*Lo:dr adamı Allah bədbax eliyib! (Kür.).*
- LO:XƏBƏR** (is.) – bədxəbər.
- LOBLA** (is.) – lobyə. –*Lobladan yaxşı loblapolo: pişirrəm (Xan.).*
- LODA** (is.) – biçilmiş dənli bitki topası.
- LODURRIĞ ELƏMƏY** (f.) – tənbellik etmək. b a x: **lo:dr.**
- LOLA (SIRĞA)** (sif.) – sırğa növü. –*Lola sırğa keçmişdə hamıda olıb (N.).*

**LOPA** (is.) - neftə bulanmış burulmuş əski. –*Lopa düzəld bı odunu yandır (Sar.)*.

**LÖPUĞ/LOPIĞ** (is.) – 1. uşaqların bir-birinin şişirtdikləri ovurdularına bükülmüş barmaqlarının ucu ilə vurduqları zərbə. 2. boş şey. –*Bi dənə lopusğ vır bira!; -Boş şeydi, lopusğ kimi (Mir.)*.

**LÖPUĞ/LOPIĞ VİRMAĞ** (f.) – b a x: **lopuğ**.

**LOŞ I** (sif.) – boş. –*Loş geyimmə, pisdil!(Xan.)*.

**LOŞ II** (sif.) – tənbə. –*Loş adamnan hamı qaçır (A.Qar.)*.

**LOŞ III** (is.) – hindtoyuğu. –*Loşın əti də: rmandı*.

**LOTI** (sif.) – lovğa.

**LÖHRAN** (is.) – düzənlik. boş sahə. əkilməmiş yer. – *Əv-vəldən bira boş löhran olub (Mir.)*.

**LÖKLƏMƏY** (f.) – ləngərli yerimək. –*Löklədi getdi kəndin başına tərəf (Xan.)*.

**LÖTGƏ** (is.) – qayıq. –*Lötkə, çəp həməşə Kürdən keçirdib camaatı (Kür.)*.

**LÖTGƏÇİ** (is.) – qayıqçı.

**LÖTGƏ ÜSSÜ/ÜSSİ** (is.) – qayığa minilən yer. –*Əvvəllər Bankiyə lötgəüssünnən gedirdüy (Or.)*.

**LÜDGƏ-LÜDGƏ** (sif.) – parça-parça. lay-lay. – *Ət lüdgə-lüdgə yağdı (Xan.)*.

**LÜ'L ATƏŞ** (sif.) – sərxoş.

**LÜL I**(sif.) – ensiz, dar və uzun (paltar). –*Lül paltar geymişdi qız, dümdüz (Söy.)*.

**LÜL II** (sif.) – tam. tamam.

**LÜLQƏMBƏR** (sif.) – sərxoş.

**LÜLÜY** (is.) – lülək. – *Çaynikin lülüyi tez qaralır. (X. Qar.)*.

**LÜMƏY** (sif.) – quyruqsuz toyuq cinsi.

**LÜMÜRDAN** (is.) – su basmış əkin yeri.

**LÜMÜRDAN POTASI** (is.) – palçığa batmış uşaq. –*Yıxılıb palçığa, lümürdan potası kimi batıb (Xan.)*.

**LÜTDƏMMƏY I** (f.) – açıq-saçıq geyinmək.

**LÜTDƏMMƏY II** (f.) – soyunub tökmək.

## M

**MAĞAZEYİNÇİ** (is.) – satıcı.

**MAĞAZİN/MAĞAZEYİN** (is.) – dükan, mağaza. –*Mağazeyin sə:r tezzən açılır birda (Kür.)*.

**MAĞİL** (mod.) – heç olmasa. yaxşı ki. –*Mağıl, sən gəlirsən, mən heç yerə gedə bilmirəm (N)*.

**MAĞMIN** (sif.) – fəqir, yoxsul, yetim, kimsəsiz. –*Allahın mağmın bəndəsidə bı!(Həs.)*.

**MAĞMIN OLMAĞ** (f.) – yetim, yiyəsiz qalmaq. b a x: mağmın.

**MAHMIZ** (is.) – xoruzun ayağındakı çıxıntı. –*Mahmız yaşdı xorızda olur (Mir.)*.

**MAHNA** (is.) – bəhanə. –*Tez bi mahna tapıb aradan çıxır (Xan.)*.

**MAX VERMƏMƏY** (f.) – qulaq asmamaq. fikir verməmək. –*Çox danışdı, mən max vermədim (Xil.)*.

**MAXBƏR** (is.) – məxmər. –*Maxbərdən paltar da geyiblər, döşəyə də üz çəkiblər (Xan.)*.

**MAXBİRƏY** (is.) – məxmərək. –*Maxbirəy çox vaxd yiməy-dən olur (Xan.)*.

**MAL** (is.) – inək.

**MAL ƏYAĞI** (z.) – heyvan örüşdən qayıdan vaxt. axşam-çağı. –*Mal əyağı yatmazsar, urzu verilən vaxdı (Mir.)*.

**MALAĞ** (sif.) – key, avam. –*Malağ kimi baxma, biaz diri ol!(Söy.)*.

**MALAĞA** (is.) – çömçə. (Ban. Sey.).

**MALALAMAĞ** (f.) – sirin üstünü örtməyə çalışmaq. –*Malalamağa yaxşıdı, binnan bi dənədi (Həs.)*.

**MALAMAL** (z.) – çox şişmək. –*Əyağı malamal şişib, bil-mir ki, no:lub (Söy.)*.

**MALAVAN** (sif.) – maldar. (Beş.).

**MALBACI** (sif.) – key, avam. –*Malbacı kimi diyamma, di görəy no:ldı sə:?(Xil.)*.

**MALBAŞ** (sif.) – qanmaz.



**MALBAŞI KANSERVASI** (is.) – tuşonka.

**MALDİLİ** (is.) – kaktusun bir növü. – *Maldilin indi hə:tdə də əkillər ( Mir.).*

**MALĞATA SALMAĞ** (f.) – söz-söhbət, qalmaqal salmaq. – *Gəlib öymizə malğata salma!(Kür.).*

**MAL-MAL** (z.) – mal kimi, heyvan kimi. – *Mal-mal üzimə baxır!(Mir.).*

**MAMAÇA/MAMA** (is.) – akkuşerka.

**MAN** (is.) – eyib, nöqsan. – *Kiçiyələrin bö:ylərə qulluğ gör-kəzməsi man sayılmır ki!(N.).*

**MANŞİRRAMAĞ** (f.) – nişan vurmaq. – *Ot yerin manşır-rıyırsan əvvəl, so:ra gedib piçirsən (Haq.).*

**MARAKET** (is.) - parça adı. – *Maraket, kripmaraket qədmə parçalardı (Xan.).*

**MARIĞ** (is.) – pusqu. – *Tülkiyə görə mariğ qazmışuğ çöldə (Mir.).*

**MARIĞA YATMAĞ** (f.) – pusquda durmaq. b a x: **mariğ**

**MARIĞDA DURMAĞ** (f.) – pusquda durmaq. b a x: **mariğ**

**MARMAYI** (is.) – balıq növü.

**MARTDAMAĞ/MARITDAMAĞ** (f.) – güdmək. – *Pişi-yə marıtdıyıb cücələri, qoyma cumsun!(Kür.).*

**MAS VERMƏY** (f.) – qiymətləndirməmək.

**MAS VİRMAĞ** (f.) – lağa qoymaq. bir ad qoymaq.

**MATAĞ** (sif.) – nadir, az tapılan. qiymətli. – *Çox matağ şey-di, hər yerdə var onnan! (Həs.).*

**MATI-K'UTI QURUMAĞ** (f.) – donub qalmaq. – *Heyvan-narın hissiyyatın görəndə adamın matı-k'uti quruyır (Həs.).*

**MAYA I** (is.) – qatıq çalmaq üçün götürülmüş qatıq. – *Maya şirin olanda qatığ da şirin olur (Mir.).*

**MAYA II** (is.) – dırnağın dibi. – *Mayanı kəsmisən, indi səni incidəcəy (Kür.).*

**MAYA III** (is.) – beyin.

**MAYA IV** (is.) - əsas. təməl. – *İşin mayasın düz qoygunan ki, so:ra hayıfsılamma!(N.).*

**MAYALANDIRMAĞ** (f.) – təzə doğulmuş heyvanı əmizdirmək. – *Quzuları mayalandır, gedəy öyə (Haq.).*

**MAYASI BATMAĞ** (f.) – müflis olmaq. – *Kişi:n mayası batıb, yaman dilxor olub (Xan.).*

**MAYASI BIRNINNAN GƏLMƏY** (f.) – cəza almaq. cəzalanmaq.

**MAYDAN I** (is.) – at.

**MAYDAN II**(sif.) – axmaq.

**MAYGÜLİ** (is.) – quş adı.

**MAYIF** (sif.) – gözdən şikəst.

**MAYMAĞ** (sif.) – sədələvh, ağılsız.

**MAYMAĞ-MAYMAĞ** (z.) – b a x: **maymağ**.

**MAZATA QOYMAQ** (f.) – özünü yüksək tutmaq. – *Bı da özin mazata qoyıb!(Söy.).*

**MAZATA MİNDİRMƏY** (f.) – ucuz malı yüksək qiymətləndirmək. – *Malu:ı mazata mindirmə də!(Xan.).*

**MAZATDI** (sif.) – qiymətli. – *Çox mazatdı şeydi ya:ni?(Söy.).*

**MEÇİD** (is.) – məscid. – *Meçidin qapısı açıq olsa da, itin həyasına nə gəlib? (Zərb-məsəl).*

**MEŞMEŞİ** (is.) – qaysı, ərik.

**MƏ:TƏLÇİLİY** (is.) – qıtlıq. –*Mə:təlçiliydə bı da adamın əlinnən tutur (Mir.).*

**MƏ:TƏLÇİLİYİN QABAĞI** (is.) – çətin vaxtda istifadə oluna biləcək əşya. – *Gənə mə:təlçiliyin qabağıdı də!(Həs.).*

**MƏGƏRRƏŞMƏY** (f.) – xəstənin xırıltılı səsi. – *Kişinin səsi də məgərrəşib day!(Mir.).*

**MƏLƏ** (is.) – heyvan parazitini. – *Yayda damları dərmannamasun, mələ heyvanıbasacağ (Xan.).*

**MƏLƏFƏ** (is.) – uşaq anadan olduğu zaman büküldüyü parça.

**MƏLƏS** (sif.) – turşaşirin. – *Mələs narı k'ışa saxlıyanda şirinnəşir (Mir.).*

**MƏLƏZ** (sif.) – qarışıq qanlı heyvan.

**MƏLYƏT** (is.) – qiymət. – *Binin məlyəti nədi ki, narahat olursan?(Söy.).*

**MƏMƏ** (is.) – 1. ana. 2. nənə. – *Məmə lap əvvəllər işdənirdi, indi yox! (Həs.).*

**MƏNSİL** (is.) – məhsul. – *Bi:l üzümüzün çoxsı yarım mənşildi (Haq.).*

**MƏRBUD** (sif.) – sözübütöv. – *Ağızdan mərbuddu bı arvad (Xan.).*

**MƏRCİMAYI** (is.) – məcmeyi.

**MƏRƏ I** (is.) – uşaq oyununda qazılan çuxur. – *Uşağlar küçədə ok'qədə mərə qazıblar ki! (Mir.).*

**MƏRƏ II** (is.) – adamların söhbət üçün toplandığı yer. – *Axşamçağı camahat yığılır məriyə (Xan.).*

**MƏRMƏRŞƏ** (is.) – təmiz ağ.

**MƏS** (is.) – zərif dəridən tikilmiş çəkmə. – *Qabağkı varrı kişilərin ayağında məs olırdı (Mir.).*

**MƏS ÇƏKMƏY** (f.) – dəstəmaz zamanı ayağa və başa çəkilən nəm əl.

**MƏSİD** (is.) – heyvan üçün hazırlanmış yem.

**MƏZƏKİYƏ QOYMAĞ** (f.) – ələ salmaq. – *İndi mə: kimi-ləri məzəkiyə qoyallar də! (Söy.).*

**MƏZMƏY** (is.) – bəzgak. ov quşu. – *Məzməy qar yağanda gəlib tökülürdi kəndin başındakı qobının yanına (Xan.).*

**MƏZMƏZƏ:MƏZMƏZƏ ELƏMƏY** (f.) – qarqara etmək.

**MİC** (is.) – heyvan paraziti. birə.

**MİCƏ** (is.) – titrətmə. – *Hava qaralcağın bını micə tuturdu (Kür.).*

**MİCƏLƏMMƏY I** (f.) – titrətmək. üşütmək.

**MİCƏLƏMMƏY II** (f.) – ləng tərpenmək. – *Nə micələnir-sən, tez ol də! (Mir.).*

**MİCİ-MİCİ** (z.) – ləng. asta. – *Mici-mici yimə, tez ol, tələsirəm (Mir.).*

**MİCİR** (is.) – heyvan sidiyi.

**MİCİY** (sif.) – üşüyən. – *Sən miciy olmusan, gərəy sə: o:xa-lyaq (Söy.).*

**MİÇƏTKƏN** (is.) – milçəkdən qorunmaq üçün parçadan tikilən yataq əşyası. – *Yayda miçətkəni qururduğ, gecə də rahat yaturduğ qulangərişdə (Kür.).*

- MİÇƏY**(is.) – milçək.
- MİÇƏYDƏN FİL DÜZƏLDMƏY** (f.) – şişirtmək.
- MİDVAR/MİDVƏR** (is.) – heyvan bağlamaq üçün dəmir halqa. –*İnəyi midvərnən bağlyullar (Haq.).*
- MİL DURMAĞ (DİYAMMAĞ)** (f.) – əmrə müntəzir olmaq.
- MİN DİLNƏN DİNDİRMƏY** (f.) – xoş-beş etmək. – *Həməşə nənəmi görəndə min dilnən dindirirdi (Xan.).*
- MİN PAY** (num.) – min dəfə. – *Bı iş onnan min pay yaxşadı, vaxdında öyünə gəlirsən (Həs.).*
- MİNDAĞ** (is.) – budaq.
- MİNDİLLİ** (sif.) – fırldaqçı. – *Mindilli adam həmi də yalançı olır (Mir.).*
- MİRƏT** (is.) – sahibsiz qalmış əşya.
- MİRƏTƏ QALMAĞ** (f.) – yiyəsiz qalmaq. b a x: **mirət.**
- MİR-HƏM** (is.) – dava-dalaş. –*Həməşə mir-həm, axırda da belə!(Xan.)*
- MİRİĞ** (sif.) – diş düşmüş. – *Əli miriğ qalıb, sütdişi tüşüb də!(Söy.).*
- MİRT VİRMAĞ** (f.) – gizli söhbət etmək. –*İksi də mirt vırlılar, sə:rdən qapının qabağında.(Gün.).*
- MİSİR PAMMIĞI** (is.) – pambıq sortu. – *Qabağları bırdə misir pammığı əkirmişdər (Mir.).*
- MİŞ** (is.) – siçovul. –*Mış cücə də aparır, bılış da!(N.).*
- MİŞDİLİĞ** (is.) – muştuluq. şad xəbər. –*Mışdıliğa gedirəm, sən də gəl!(Mir.).*
- MİŞDİLİĞÇİ** (is.) – b a x: **mışdıliğ.**
- MİTİLİN ÇÖLƏ ATMAĞ** (f.) – məc. qovmaq.
- MİTİL-ŞİTİL** (is.) – məc. yorğan-döşək.
- MİYOPİŞİGİ** (is.) – çölpişiyi. – *Miyo:pişiyin çox da görməy olmur (Xan.).*
- MİZ QOYMAĞ** (f.) – bəyənməmək. –*Hər şeyə mız qoydı, mən də diyana bilmədim, əlləşdim o:nan (Söy.).*
- MİZİLLAMAĞ** (f.) – narazı olmaq. –*Helə mızillıyır də, bılırsən ki, nə issiyir?(Həs.).*

**MIZMIZI** (sif.) – narazı. – *Mızızını narazıdı də, helə dodağında mızılıyır (Mir.).*

**MOÇA** (is.) – qol əti. – *Moçadan yaxşı bıqlama olır, indi toylarda çox verillər (N.).*

**MOÇAĞ** (is.) – keçi və qoyunlarda boğazın altında olan vəzilər. – *Moçağlı qoyun da olır, keçi də (Haq.).*

**MOLLALIĞ ELƏMƏY** (f.) – məc. məsləhət vermək. – *Hər şeyə mollalıq eliyib özü: hörmətdən salma! (Sar.).*

**MOLLAPİ:RO:** (is.) – pero növü. (II May.).

**MOLLATÜTƏYİ** (is.) – yayda suyun üzərində uçan cücü.

**MOR PİŞİĞ** (sif.) – boz pişik. – *Mor pişik güdür ki, cücələrdən aparsın (Həs.).*

**MOTAL-MOTAL** (is.) – uşaq oyunu. – *K'ışda yerdə oturub motal-motal oynayırdı (N.).*

**MÖHRƏ** (is.) – alçaq hasar.

**MUÇUR I** (is.) – tumurcuq. – *Ağajdar muçur bağlıyır (Xan.).*

**MUÇUR II** (is.) – tər damcısı. – *Əlü:nən alu:n muçurun sil! (Mir.).*

**MUÇURRAMAĞ** (f.) – tumurcuq bağlamaq. – *Ağajdar muçurriyib, biyaz əməlli gəz orda! (A.Qar.).*

**MÜCÖÜR MOLLASI** (is.) – məc. adamın başı üstündə dayanan adam.

**MÜCRİ** (is.) – sandıqça. qiymətli əşyaları saxlamaq üçün bəzəkli qutu.

**MÜNKÜN-MİDARƏ** (is.) – sorğu-sual. – *Bı qıza münkünmidarə yoxdı, hər sözə cavab verir də! (Xan.).*

**MÜSÜLMANI (ŞALVAR)** (sif.) – kişi şalvarı forması. – *Nənəm babamçın müsülmani şalvar tikə bilirmiş bı maşınnan (Haq.).*

## N

**NAÇAĞ** (sif.) – xəstə. ələcsiz xəstə. – *Neçə illərdi xəsdədi, naçağdı (A.Qar.).*

**NAÇAR** (sif.) – ələcsiz. – *Qalduğ naçar odın sarıdan! (Kür.).*

**NAĞDI QOYUB, NİSYƏ:N DALINA TÜŞMƏY** (f.) – səmərəsiz iş görmək.

**NAĞDIN NİSYİ:Ə QOYMAMAĞ** (f.) – fürsətdən istifadə etmək.

**NAXIŞ** (is.) – bəxt. tale. – *Naxış yaxşı şeydi, o da bizzə yox!* (Mir.).

**NAXIŞDI** (sif.) – bəxti gətirən adam. – *Naxışdı adamsan ki, belə iş tapbısan!* (Kür.).

**NAXIŞI GƏTİRMƏY** (f.) – bəxti gətirmək.

**NAXIŞKAR** (sif.) – xoşbəxt. – *Naxışkar adama az ras gə-lərsən* (Xan.).

**NAK'QAL** (sif.) – çoxdanışan, uzunçu. – *Nak'qal, boş-boş danışan adamdı* (Mir.).

**NAK'QALLIĞ ELƏMƏY** (f.) – boş-boş danışmaq.

**NAQOLAY** (sif.) – tərs. – *Bına bi dənə naqolay şillə ilişdir-dim* (Həs.).

**NAL** (is.) – evin döşəməsi ilə bünövrəsi arasına qoyulan tax-ta yastıq. – *Nalın arasına nəm əsgi qoymuşam, götür əyaqqabu: sil* (Haq.).

**NALA-MIXA VİRMAĞ (DÖYMƏY)** (f.) – gah elə, gah belə danışmaq.

**NALÇA** (is.) – döşəkçə. – *Qonağa nalça ver, atsin altı-na!* (Söy.).

**NARNUMRI** (is.) – xörək adı. – *Narnumrını hamı pişirmir* (Mir.).

**NASAĞ** (is.) – tövbə.

**NAVALIĞ** (is.) – uşaq. başa düşməyən uşaq. – *Hələ uşağıdı, navalıdı, so:ra başa düşəcəy* (Haq.).

**NAZBALIŞ** (is.) – kiçik yastıq. – *Nazbalışın içinə qurmuş qızılgül ləçəyi doldırılar* (N.).

**NEYBƏT** (sif.) – pis nəfslı adam. – *Nə neybət adamdı bı!* (A.Qar.).

**NƏBİT** (is.) – tor. balıq ovu vasitəsi. – *Nəbidi qano:n ağzına qurullar* (Qol.).

- NƏBİT QURMAĞ** (f.) – tor qurmaq. b a x: **nəbit**.
- NƏBİTÇİ** (is.) – balıqçı. b a x: **nəbit**.
- NƏFƏS DƏYMƏ** (f.) – gözdəymə.
- NƏFSİN/NÖ:SÜN ÖLDÜRMƏY/KORRAMAĞ** (f.) – doymaq. yemək. – *Nö:sümi öldürdim, çox yimədim (Mir.)*.
- NƏMƏKDAN** (is.) – duzqabı. – *Nəməkdana va:la duz tök. (A.Qar.)*.
- NƏM-NÜM ELƏMƏY** (f.) – razılaşmamaq. – *Çox nəm-nüm eləmə, mə:n də vaxdım yoxdı (Həs.)*.
- Nİ:Ş OLMAĞ** (f.) – nuş olmaq. – *Yaxşı yi, qoy canua niş olsun!(Xan.)*.
- Nİ:Şİ CAN!** (alqış) – nuş can!
- NIX DİYİNCƏN** (z.) – doyunca. – *Nix diyincən yimə, so:ra diyəssən ki, sən didün(Söy.)*.
- NIXLAMAĞ** (f.) – ağzınacan doldurmaq. – *Zəmmili nıxlamısan ağzınacan, bını nətə:r aparacam?(Mir.)*.
- NITIĞ I** (sif.) – yastıburun.
- NITIĞ II** (sif.) – burnunda danışan. – *Başıma so:ğ oldı, nitiğ kimi danışıram (Mir.)*.
- NİZA:FƏ** (qoş.) – savayı, başqa. – *Bınnan niza:fə, day heç nə bilmirəm (Xan.)*.
- NO:ÇA** (is.) – körpə. çağa.
- NO:XARIŞ** (is.) – su quşlarının yem axtarışı. – *K'uşdar gəlir bırda də:zdə no:xarış eliyillər (N.)*.
- NOBAT II** (is.) – şirniyyat adı. – *Səlyanda əvvəldən nobat pişiriblər ( Mir.)*.
- NOBATI** (is.) – növbə. heyvanı örüşə aparmaq növbəsi. – *Saba nobat bizzədi, tez duracam (Həs.)*.
- NONA** (is.) – ev quşlarının yuvası. – *Nonadakı yumırtalar bımbızzı, to:ğ da yoxdı (Xan.)*.
- NÖ:TXANA** (is.) – neft satılan yer. – *Qabağ nö:txanada ağ nö:t satırdılar (Ban.)*.
- NÖHÜN** (əv.) – nə üçün? – *Nöhün mə: diməmisüz ki, şə:rə gedəssüz? (Boy.)*.

**NÖMRƏ GƏLMƏY** (f.) – fırıldaq gəlmək. aldatmaq. – *Kimə nömrə gəlirsən? (Xıl.)*

**NÖMRƏBAZ** (is.) – fırıldaqçı.

**NÖMRƏSİ KEÇMƏMƏY** (f.) – fırıldaq baş tutmamaq.

**NÖŞ** (əv.) – nə üçün? – *Nöş başu: sındırırsan, sən bilən şey dö:r! (Xan.)*

**NÖŞÜN** (əv.) – nə üçün?

**NÖYÜS** (is.) – nəfs.

**NÖYÜT/NÖ:T/NÖÜT** (is.) – neft. – *Bı yerin də bərəkəti nö:tədi (Mir.)*

**NÜBAH OLMAĞ** – (f.) – mübarək olmaq. – *Bayramu:z nübah olsun! (Haq.)*

**NÜMÜŞ** (is.) – nümunə. – *Heç olmasa, bi nüümüş də qalmıyıb? (Söy.)*

## O

**O DÜNYANI GÖRMƏY** (f.) – məc. ölüb dirilmək. – *O dünyanı görüb gəldim də! (Xan.)*

**O:C/OC** (is.) – ovuc. – *İki o:c un issədi ki, qo:rsun (Kür.)*

**O:C-O:C/OC-OC** (say. z.) – ovuc-ovuc. – *O:c-o:c qızılların əjdəğda xəjdədilər (Xıl.)*

**O:CUNUĞ/UCIBINIĞ** (is.) – məc. uzun boylu adam. – *Di:llər ki, o:cunuğ əlində yumurta: günə tuturmuş, pişirirmiş (Xan.)*

**O:DUĞ** (is.) – ovduq. – *O:duğa qatığ, su, duz, quru nanə töküllər (Haq.)*

**O:LAĞ** (is.) – keçi balası. – *K'ış gözüə barmağım, yaza çıxdı o:lağım! (Folklor)*

**O:MAC AŞI** (is.) – umac aşı. – *K'ışda so:ğdəymədə o:mac aşı içillər, keçib gedir (Boy.)*

**O:RAĞ** (is.) – oraq. – *O:rağ əyri, duz acı (Folklor)*

**O:SANIYA SALMAĞ** (f.) – Allah qatında qəbul olunmaq.

**O:SANIYA TÜŞMƏY** (f.) – qəbul olunmaq. – *Bı lap o:saniya tüşdi (Xan.)*

**O:ŞALA** (is.) – qızılgül ləçəyindən hazırlanan sərinləşdirici içki. – *O:şala ə:la şeydi (N.)*



- O:ŞARA** (is.) – doşab, sirkə və suyun qarışığı.
- O:ZA** (is.) – nə isə.
- OBA** (is.) – heyvandarların məskəni. – *Obalarda indi də adam var (Xan.).*
- OBAÇILIĞ** (is.) – köçərilik.
- OBAŞDANNIĞ** (is.) – orucluq zamanı səhər yeməyi. sahur.
- OCAĞ** (is.) – əsasən seyidlərin evi və ya pirlər. – *Bi tərəflərdə də ocağlar çoxdı (Boy.).*
- OCAĞLIĞ** (is.) – içində ocaq olan dam, daxma. – *Ocağlıqda həm çorəy, həm də yiməy pişirillər (Xan.).*
- OCINA QOYMAĞ** (f.) – bildirmək, xəbər vermək. – *Olanı-olmazı aparıb qoyıb bının ocına (Xan.).*
- OCUNUN İÇİNNƏN GƏLMƏY** (f.) – bacarmaq.
- ODAHA/ODAXA** (n.) – odur!
- OĞIRTAĞ** (sif.) – çox arıq heyvan.
- OĞULBO:GUL** (z.) – nəsilbənəsil. (əks.ş.).
- OĞURÇI** (sif.) – oğru. – *Bi daş at, oğurçı it özün bildirəcəy (Mir.).*
- OĞUZ I** (sif.) – lovğa. təkəbbürlü.
- OĞUZ II** (sif.) – hərzəcavab.
- OXŞAMA** (is.) – vəfat etmiş insanı sözlə vəsf etmə. – *Hanı oxşama bilmir (Xil.).*
- OXŞIYIR** (mod.) – deyəsən. – *Oxşıyır, işdəri düzəldi, day özi bilər (Boy.).*
- OK'QƏDƏ** (əv.) – o qədər. – *Ok'qədə danışdı ki, lap bezzim (Xil.).*
- OLACAĞ** (is.) – tale, qismət. – *Olacağa ça:rə yoxdı (Atalar sözü).*
- OLMADI-OL** (mod.) – hökmən. – *Diyir ki, olmadı ol, gərəy bizə gedəsən (Sar.).*
- OMAC HALVASI** (is.) – umac halvası.
- OMRIĞ** (is.) – 1. dərinlik, çuxur. 2. girdab, suda burulğan. 3. dibsiz quyu. dənizdə ən dərin yer. – *Də:zin də, Kürün də içində də omriğlar olur (Xan.).*

**ORNAC** (sif.) – çoxdanışan. – *Ornac helə danışır, sö:bəti k'utarmır (Xan.).*

**ORNAJDIĞ ELƏMƏY** (f) – çox danışmaq.

**ORSAG** (sif.) – körpə balası ölmüş heyvan .

**ORTA BOZO: ÖKÜZ OLUB!** – guya, böyük iş olub!  
(*Zərb-məsəl*)

**ORTALIĞA TÜŞMƏY** (f.) – qabağa düşmək. kömək etmək. irəli durmaq.

**OSAL** (sif.) – tənbel. – *Bı gedə osalın biridi, iş görən dö:r (Xan.).*

**OSAMMAĞ** (f.) – usanmaq, bezmək. – *Yorılıb osammadun?(Mir.).*

**OSANA** (is.) – qız adı.

**OSANDIĞ** (is.) – qız adı.

**OSAR** (is.) – qadın adı. (*Xan.*).

**OT QIYMƏTİ** (sif.) – baha. – *Hər şey ot qiymətinədi (Boy.).*

**OT OTDAMAĞ** (f.) – otlamaq. – *Süri ot otdiyır (Xil.).*

**OT VIRMAĞ (QOYMAĞ)** (f.) – odlamaq. – *Helə bil, bına bi ot vırdun, nətə:r k'işqırdı üssümə! (Ban.).*

**OTA TÜŞMƏY/SALMAĞ**(f.) – bələyə düşmək. – *Erməni məsələsinə go:ra diməy olar ki, biz ota tüşmişüy (Mir.).*

**OTARMAĞ** (f.) – məc. öyrətmək, başa salmaq.

**OTDUAŞAĞA I** (is.) – uşaq oyunu. – *Uşağlığda otduaşağı oynuyurduğ (Söy.).*

**OTDUAŞAĞA II**(z.) – çombəltmə. – *Əyağ üssə dura bilmi-rəm, otduaşağa otırib yu:ram paltarımı (Sar).*

**OTU GÖTÜRÜB OCAĞI SÖNDÜRMƏY** (f.) – yararsız iş görmək.

**OTU SÖNDÜRÜB KÜLÜ:YNƏN OYNAMAĞ** (f.) – faydasız iş görmək.

**OTUXMAĞ** (f.) – ot yeməyə başlamaq. – *Balaca quzılar otuxıb (Haq.).*

**OTUNA TÜŞMƏY (SALMAĞ)** (f.) –başqasının güdazına getmək.

**OTURAĞ USSULU** (is.) – stul. – *Qabağ da qıza qabağ us-suli, oturağ ussuli verirdilər(Xil.).*

**OTURUMA** (z.) – bir dəfəyə. – *Diyillər ki, Koroğlu bi oturma yetdi qoyun yiyirmiş (Boy.).*

**OT-YALO:** (sif.) – zirək. – *Qız dö:r, ot-yalo:di, maşalla!(Mir.).*

**OVSARRAMAQ** (f.) – iki əlli sağmaq.

**OYMA** (is.) – ağac üzərində naxış forması. – *Taxda:n üs-sündə oymalar gözəl olur (Xan.).*

**OYMABOYUN** (sif.) – paltarda boyunun kəsim forması. – *Oymaboyun paltar yaxşıdı, yaxası çox açığ olmur (Xan.).*

**OYMA-BÜZMƏ** (sif. z.) – səliqəsiz biçib tikmə. – *Bı nədi, oyma-büzmə eliyib o cürə parçanı !(Xan.).*

**OYMAĞ I** (is.) – üskük. – *Oymağsız tikdiyimə go:ra, əlimə tez-tez ignə batır(N.).*

**OYMAĞ II** (f.) – parçada qol, boyun yerlərinin kəsmək. – *Paltarın boynun biaz oymağ lazımdı (Xan.).*

**OYUNA TÜŞMƏY** (f.) – təsadüfən xoşagəlməz işlə rastlaşmaq. – *Əcəb oyuna tüşdüy otduğumuz yerdə!(Sar.).*

**OZAN** (is.) – çoxdanışan. – *Ozan bizzə çoxdanışan adama diyillər (Boy.).*

**OZAN OLASAN!** – qarğış.

**OZAN OLMAĞ** (f.) – çox danışmaq.

**OZANA-CAZANA GƏLMƏY** (f.) – bezmək.

**OZANA DÖMMƏY** (f.) – çox danışmaq.

**OZAN-CAZAN OLMAĞ** (f.) – çox danışmaq.

## Ö

**Ö:C ELƏMƏY I** (f.) – qərar tutmaq. məskunlaşmaq. – *Onda qoydular ki, qız bırda ö:c eləsin?(Xan.).*

**Ö:C ELƏMƏY II** (f.) – dərinləşmək (yara, döyənək və s.). – *Əvvəl suluğeydi, ö:c elədi, oldu döyənəy (Xan.).*

**Ö:RÜB ÇÖÜRMƏY I** (f.) – təkrar eyni məsələyə qayıtmaq. – *Ö:rüb çöürdi, gənə didiyin didi (N.).*

**Ö:RÜB ÇÖÜRMƏY II** (f.) – düşünüb daşınmaq. – *Nəqədə ö:rüb çöürdüm, bi şey çıxmadı (Kür.).*

**ÖDDƏMMƏY** (f.) – zəhərlənmək. – *Ağzım öddəndi, nə acıdı bı?(Kür.).*

**ÖDÜ YARILMAĞ** (f.) – qorxmaq. – *İt hürdi, ödüm yarıldı, helə bildim, açığdı (Ban.).*

**ÖDÜN ƏZMƏY** (f.) – qorxutmaq. – *Cama: tın ödün əzzilər, gözün qorxuzdılar (Boy.).*

**ÖDÜN K'USSURMAĞ** (f.) – xalq təbabətində prosedur.

**ÖKÜZ ÖLDÜRÜB ADIN ÜSSÜNNƏN GÖTÜRMƏY** (f.) – məc. bərişmaq.

**ÖKÜZÜRƏYİ** (is.) – giləs növü. – *Öküzürəyi yaxşı sortdu, calağdı, yəqin ki! (N.).*

**ÖLİVAY** (sif.) – tənbel.

**ÖLLÜYDİRİİY** (is.) – var-dövlət. – *Öllüydüriliy iki min manat yığmışdım, gəldi issədi, verdim getdi (Mir.).*

**ÖLMƏLİ** (sif.) - əfəl. – *Nə ölməli arvadım mən, ay bala! (Kür.).*

**ÖLÜ EŞŞƏYİN NALIN SÖKMƏY** (f.) – xəsisliyin ifadəsi.

**ÖLÜB ÖLÜMNƏN QAYIDMAĞ** (f.) – ağır xəstəlikdən ayılmaq.

**ÖLÜB ÖZ GÜNÜNƏ QALMAĞ** (f.) – bərk xəstələnmək.

**ÖLÜM OLSUN!** – qarğış.

**ÖLÜMİ GÖZÜNÜN ALTINA ALMAĞ** (f.) – ölümü qəbul etmək.

**ÖLÜM-ZULUM** (z.) – güclə. – *Camahat ölüm-zülüm özünə öy-eşiy düzəldmişdi (Söy.).*

**ÖLÜŞGƏMƏY** (f.) – solmaq. – *Güllər bırda ölüşgiyəcəy, sərin suya qoyun (Həs.).*

**ÖMRƏBİLLAH/ÖMÜRİLLAH** (z.) – həmişə. – *Ömrəbillah işdəmişəm ağır işdərdə (N.).*

**ÖMRƏSÜRƏ** (z.) – ömür boyu.

**ÖMRÜN İCARİYƏ GÖTÜRMƏY** (f.) – başqası üçün yaşamaq.

**ÖMRÜNƏ BALTA ÇALMAĞ** (f.) – özünə qəsd etmək.

**ÖRƏMƏ-TÖRƏMƏ** (is.) – nəsil. – *Bibimin örəmə-törəmələri Assarxanbazarda olıllar (Haq.).*

**ÖRGƏMMƏY** (f.) – öyrənmək. – *Vırma cədvəlin örgəmmişəm hələ uşağ olanda, üç yaşında (Söy.).*

**ÖRKƏN UZADMAĞ** (f.) – bezdirmək. söhbəti uzatmaq.

**ÖRÜŞ** (is.) – otlaq yeri. – *Kəndin örüşü yoxdı indi (Mir.).*

**ÖTƏ** (sif.) – üstün. artıq. – *Bı gəlin onnan ötədi, həm iş-güjdə, salğa-sərişdədə (Mir.).*

**ÖTÜR-ÖTÜRƏ SALMAĞ** (f.) – bezdirmək. – *Getdim ida:riyə, orda da ötür-ötürə saldılar, indiyə qaldım (Söy.).*

**ÖY** (is.) – ev. – *Öy var ki, uşağı öyləndirir?(Mir.).*

**ÖY ADAMI** (is.) – qadın. evin xanımı. – *Qabağlar qadınların adın kişilər diməzdir, öy adamı diyirdilər, vəssalam (Xan.).*

**ÖY OLMAĞ/ÖY-EŞİY OLMAĞ** (f.) – evlənmək.

**ÖY SALMAĞ** (f.) – halələnmək. – *Ay öy salanda diyillər yağıntı olacağ (Mir.).*

**ÖY YİYƏSİ** (is.) – ev sahibi.

**ÖYQIZI-ÖYGƏLİNİ** (is.) – öz qohumu ilə ailə qurmaq mənasında. – *Helə qardaşım qızın aldım oğluma, öyqızı, öygəlini!(Haq.).*

**ÖYLƏMMƏY** (f.) – evlənmək.

**ÖYNƏ I** (num.) – dəfə. – *Gündə üç öynə yiməy vacibdi (Söy.).*

**ÖYNƏ II** (is.) – yemək vaxtı – səhər, günorta, axşam. – *Olar heç vaxd öynələrin boş keçirməzzər (Boy.).*

**ÖYNƏ III** (z.) – vaxt. – *Sə:r öynə hökmən yaxşı yiməlisən (Söy.).*

**ÖYNƏSİN ÖTÜRMƏMƏY** (f.) – yeməyini təxirə salmaq.

**ÖYTİKƏN** (sif.) – zirək qadın. – *O, öytikən arvatdı, mən o:yaxşı bilirəm (Sar.).*

**ÖYYIXAN**(sif.) – şər adam.

**ÖZ PAYIN GÖTÜRMƏY** (f.) – ibrət almaq. – *Sözi at, hərə öz payın götürəcəy (Boy.).*

**ÖZÜN DARTMAĞ** (f.) – lovğalanmaq. – *Öziün dartmağnan dö:r ki, əlinnən bi iş gəlmir (Sar.).*

**ÖZÜN DAŞ-TƏRƏZİYƏ QOYMAĞ** (f.) – naz eləmək.

**ÖZÜN QIZARDMAĞ** (f.) – toyuğun yumurtlama ərəfəsi. – *Fərələr özün qızardıb, yumurtıyacağlar (Haq.).*

**ÖZÜN MAZATA QOYMAĞ** (f.) – naz etmək. – *O da özün mazata qoyıb (Kür.).*

**ÖZÜN ORTALIĞA ATMAĞ** (f.) – araqarışdıranlıq etmək.

**ÖZÜN TOX TUTMAĞ** (f.) – ciddi görkəm almaq. – *Uşağ özün elə tox tutub ki! (A. Qar.).*

**ÖZÜN TUTMAĞ** (f.) – varlanmaq. – *İki-üç ildi ki, özün tutub ta adam tanımır (Mir.).*

**ÖZÜN YİYİB TÖKMƏY** (f.) – əsəbiləşmək.

**ÖZÜNƏ SİĞİŞDIRA BİLMƏMƏY** (f.) – narahat olmaq.

**ÖZÜNƏ TOXDAĞLIĞ VERMƏY** (f.) – sakitləşmək.

**ÖZÜN-SÖZÜN BİLMƏMƏY** (f.) – narahatlıq keçirmək (*İM.*).

## P

**PAÇQA BASMAĞ** (f.) – kələk gəlmək.

**PAXIR** (is.) – pas. misin paslanması.

**PAXIR BAĞLAMAĞ** (f.) – b a x: **paxır**.

**PAXIRI AÇILMAĞ** (f.) – qüsuru aşkara çıxmaq. – *Mö:kəm yağışdan so:ra yerin paxırını açıldı (N.).*

**PAXIRI ÇIXMAĞ** (f.) – qüsuru ortaya çıxmaq (*Şor.*).

**PAXIRRI** (sif.) – paslı.

**PALANDUZ** (is.) – palan tikən qıyıq.

**PALANPIS** (sif.) – kök və ləng adam. – *Palanpis adam hərəkət eliyə bilmir (Mir.).*

**PALAZQULAĞ** (sif. is.) – iri, uzun qulaqlı qoyun. məc. qədim iri kağız pul. – *Muzeydəki palazqulağ yüzziyləri bı kətdən tapıb tə:fil vermişdilər (Xan.).*

**PALTARKƏSDİ** (is.) – qız toyu. – *Paltarkəsdidə dərzi gətirib qıza paltar biçirdilər (Mir.).*

**PAPAĞ ELƏMƏY** (f.) – çağırmaq, xəbər vermək. – *Gedəndə bizə bi papağ elə! (Sar.).*

**PAPAĞIN ƏYRİ QOYMAĞ** (f.) – lovğalanmaq.

- PAPAĞIN GÖYƏ ATMAĞ** (f.) – sevinmək.
- PAPBİLİMCA** (sif.) – balaca boylu qoca adam. – *Fatma xala papbilmca arvadeydi, irəhmətdiy (Kür.).*
- PAPIŞ** (is.) – uşaq ayaqqabısı. – *Papış yumşaq dəridən olur (Həs.).*
- PAPOY OLMAĞ/PAPOY OLMAMAĞ** (f.) – fikir verməmək. – *Səs eşitdim, ancağ papoy olmadım (A.Qar.).*
- PARGU** (sif.) – yumşaq. – *Bıların hə:tinin heyvası parğu kimi olırdı (Söy.).*
- PARTDAMA** (sif.) – dalaşqan.
- PARTDAMIYA TÜŞMƏY** (f.) – mədə pozuntusu. – *Fikir ver, uşağ partdamıya tüşər (Mir.).*
- PAS OLMAĞ** (f.) – məğlub olmaq.
- PASI ÇIXMAĞ** (f.) – nöqsanı aşkar olmaq. – *Bı qazanın pası çıxdı, yaxşı dö:r(Sar.).*
- PATAVA** (is.) – çəkmə geyərkən ayağa dolanan parça bez. dolaq. – *Patava bezdən olur (Mir.).*
- PATAVASIN BƏRKİDMƏY** (f.) – məc. getməyə hazırlaşmaq.
- PATAVASINDA ÇIXMAĞ** (f.) – məc. qabağında çıxmaq. – *Çariğında qızırğananın patavasında çıxar (Atalar sözü).*
- PAYIN ALMAĞ** (f.) – məc. cavabını almaq. – *Aldun payu:, çağır dayu:!(Zərb-məsəl).*
- PAYIN VERMƏY** (f.) – cavabın vermək. – *İssədi danışa, payın verdilər (Xil.).*
- PAYINA ÇIXMAĞ** (f.) – bəxtinə çıxmaq. – *Nağayrım, payıma çıxan bıdı də!(Boy.).*
- PAY-PÜLÜŞ ELƏMƏY** (f.) – hədiyyə kimi paylamaq, pay vermək.
- PA:Z** (z) – vaxt. – *Gecədən bi pa:z keçmiş gəldi (Xan.).*
- PEYĞAMBIRDA** (is.) – qarğıdalı.
- PEYĞƏMBƏRİ(UŞAĞ)** (sif.) – orqan patologiyası ilə doğulmuş uşaq.
- PEZİ** (sif.) – kobud. qanacaqsız. – *Pezi adam adam-insan saymaz (Mir.).*

- PƏ:SUXDA** (is.) – maraqlı həvəs.
- PƏL VIRMAĞ** (f.) – mane olmaq. – *Pəl vıranı Allah da bağışdamaz (Or.)*.
- PƏLƏD** (is.) – alacağı. – *Axşam çağı pələdi bağlamağ lazım-  
dı (Haq.)*.
- PƏLƏQULAĞ** (sif.) – iri qulaqlı.
- PƏLƏSƏY ATMAĞ** (f.) – dağıtmaq. – *To:ğ-cücə taxılın  
içində pələsəy atır, qoymıyun!(Xan.)*
- PƏLƏSƏY VIRMAĞ** (f.) – dağıtmaq.
- PƏLƏŞ** (sif.) – pinti.
- PƏNDƏM OLMAĞ** (f.) – bağırsaqlı keçməməzliyi. – *Hey-  
van pəndəm olanda kəsməy yaxşıdı (Xan.)*.
- PƏPƏ** (is.) – çörək (uşaq dilində).
- PƏPƏLƏMƏ** (is.) – uşaq süddən kəsildəndən sonra verilən  
yemək.
- PƏRDİ** (is.) – dam üzərində qoyulan ağac.
- PƏRPƏRƏ** (is.) – cəhrənin bir hissəsi.
- PƏRSƏNG/PƏRSƏNGİ** (is.) – tarazlıq. – *Tərəzinin pərsən-  
gin düzəld, so:ra çək (Kür.)*.
- PƏRTDƏNƏY** (is.) – pətənə. – *To:ğın pərtdənəyində daş  
olur (A.Qar.)*.
- PƏRTDƏŞMƏY** (f.) – sözləşmək. – *Qo:şuyunan pərtdəşdüy,  
heyvan üssündə (Kür.)*.
- PƏRTƏPÖYÜN** (is.) – yeməli bitki.
- PƏSƏVAN OLMAĞ** (f.) - mühafizə etmək. – *Gənə hə:t-  
bacıya pəsəvan olullar, Allah köməyləri olsun!(Mir.)*.
- PIÇ** (is.) – peç.
- PIÇ OLMAĞ** (f.) – zay olmaq. – *Hər şey piç oldı getdi, Al-  
lah axırın xeyir eləsin!(Mir.)*.
- PIÇIN BIRMAĞ** (f.) – cəzalandırmaq. – *Uşağın piçin bir-  
mağ lazımды, yoxsa, fələyə kələy diməz (A.Qar.)*.
- PIÇMƏY** (f.) – cəld qaçmaq. – *Gör nətə:r piçir, nənəsinnən  
qorxır axı!(Mir.)*.
- PIÇOUR:PIÇOUR ELƏMƏY** (f.) – zay olmaq. – *Siçan  
damda bi kışə peyrambiğda: piço:r elyib (Mir.)*.



- PİL** (is.) – pul. – *Pılı pıl qazanar (Atalar sözü).*
- PİL CİRMAĞ** (f.) – şabaş vermək.
- PİL KƏSMƏY** (f.) – pul düzəltmək.
- PİL KİMİ** (sif.) – qırmızı. – *Pıç sə:rəcən pıl kimi olırdı (Söy.).*
- PİL KİMİ QIZARMAĞ** (f.) – qıpqırmızı qızarmaq.
- PİLA PİL DİMƏMƏY** (f.) – çox varlanmaq. – *İndi pıla pıl dimillər, çox şükür!(Sar.).*
- PİLƏ I** (sif.) – yumşaq. – *Nənəm elə fətir pişirir ki, pilə kimi (Ban.).*
- PİLƏ II** (is.) – yeyə. – *Dəmir əlimi cızzı, pileynən təmizzə minü!(Mir.).*
- PİLƏ III** (is.) – barama sapından hazırlanan boruşəkilli fitil. – *Piləni gözə nəşə tüşəndə şit yağda qaynadıb qoyullar ki, çıxart-sın (Xan.).*
- PİLƏKƏN SÜPÜRĞƏ** (is.) – qamışın gülündən düzəldilən ev süpürgəsi. – *Qamış gül açmamış həmin başın yığullar, piləkən süpürgəsi bağlıyullar (Boy.).*
- PİLƏTƏ** (is.) – peç.
- PİLƏYLI ÜZZÜY** (is.) – qızıl üzük forması. – *Səlyanda piləyli üzzüy kəssirməy olurmış (Mir.).*
- PİLLAMMAĞ** (f.) – varlanmaq.
- PİLLƏ VERMƏY** (f.) – dalaşmağa vadar etmək. – *Mən sakit durmuşdım, sən pillə verdün mə: (Xan.).*
- PİLLƏLƏMƏY** (f.) – təhrik etmək (Söy.).
- PİL-PƏNƏ** (is.) – var-dövlət. – *Pil-pənə yaxşı şeydi, həməşə lazımdı (Söy.).*
- PİL-PİL**(sif.) – dairəvi qızartı. – *Uşağın bədəni pıl-pıldı, nə vermişən yiməyə?(Həs.).*
- PİLPİLƏ** (is.) – qızıl zinət əşyası. boyunbağı. sinəbənd.
- PİLPİLƏ (SIRĞA)** (sif.) – qızıl sırğa forması.
- PİLTƏ** (is.) – 1. lampanı yandırmaq üçün fitil. 2. dərin yaralarda çirki çıxarmaq üçün burulmuş bint. – *Lampa piltəsin bazardan alruğ (Mir.); -Yarıya piltə qoydular (Söy.).*
- PİN** (is.) – otun və samanın narın ovulmuş şəkli. – *Pini he:van yaxşı yi:r (Xan.).*

- PİNƏ VERMƏY** (f.) – pis işə sevincək olmaq (Söy.).
- PİNƏÇİ** (is.) – çəkməçi.
- PİNƏÇİLİY** (is.) – çəkməçilik. – *Pinəçiliy köhnə peşədi* (Haq.).
- PİRKAR** (z.) – doyunca. – *Uşağlar pirkar yiyib getdilər* (Sar).
- PIRNIX/FIRNIX** (is.) – xurma. – *Hə:tdə iki dənə pırxix ağacı var, üssi dolıdı* (Mir.).
- PIRSIMAĞ** (f.) – şişmək. məc. kökəlmək.
- PIRSIYIB QALMAĞ** (f.) – məc. kökəlmək. – *Uşağı o qədə yi:zzirillər ki, pırsıyib qalıb* (N).
- PİSƏNGİ** (is.) – çiskin. yağış. – *Pisəngidi, gec kəsəcəy* (Haq.).
- PİSİN VİRMAĞ** (f.) – doymaq. bezmək. – *No:ldı, diyəsən pisin vırdı, day yimədi* (Mir.).
- PİSSƏBACI** (is.) – dayı, əmi və ya qardaşın həyat yoldaşı.
- PİSSƏQARIN** (sif.) – azyeyən. – *Qız xeylağı pissəqarın olar* (Həs.).
- PİŞALAĞ** (sif.) – çirklənmiş gözlər.
- PİŞBALA** (is.) – pişik balası.
- PİŞDAĞ** (sif.) – yaxşı sıxılmamış pendir. boş pendir. – *Pendir bəyəmmədim, pışdağdı* (Mir.).
- PİŞİM-PİŞİMNƏN** (z.) – asta. ehtiyatla. – *Diyan də, işi pişim-pişimnən gətirib bıra çıxardmışam* (Xan.).
- PİŞMƏ** (is.) – şirniyyat. – *Pişmə pişirməyi hamı bilmir ki!* (Kür.).
- PİŞMƏCƏ** (is.) – körpə uşaqlarda istidən qızarma və səpki. – *Yaydı, indi uşağı gündə gərəy çimizzirəsən, pişməcə olar!* (Mir.).
- PİŞMİŞ** (is.) – xörək. – *Gündə üş dəfə pişmiş olmasa, kifləti bi yerə yığmağ olmaz!* (Sar.).
- PİŞOL** (is.) – çayın xıltı. (Cən.).
- PİŞPİŞİ** (is.) – bitki. alaq otu. – *Pişpişiyə suaşqan da diyillər* (Haq.).
- PİŞT!** (n.) – pişiyi qovmaq üçün işlənən söz.
- PİŞTƏ-PİŞTEYNƏN** (z.) – narahatlıqla.
- PİŞTƏ-PİŞTƏ OYNAMAĞ** (f.) – narahatlıq keçirmək. – *Az qala, tülkiynən piştə-piştə oynıyuruğ, cücelərə dadanıb* (Kür.).

**PİT** (is.) – bit.

**PİT QABIĞI** (sif.) – məc. tənbel. – *Elə bil, pit qabığıdı, tər-pən də!*(N.).

**PİTDƏMƏ** (is.) – suvaq forması. – *Əvvəlki öyləri pitdəmə tikirdilər* (Sar.).

**PİTDƏMƏY** (f.) – palçıqla suvamaq.

**PİTDƏ-PİTDƏ** (z.) – az-az. – *Gəlin pitdə-pitdə öy işi görür, hələ hə:t-bacıya da baxır* (N.).

**PİTDƏŞMƏY** (f.) – bitişmək. – *Bı yunu neçə ildi saxlamısan, pitdəşmiyib ki?*(N.).

**PİTDİY** (is.) – quş adı. – *Pitdiy bapbalaca boz k'uşdı* (Söy.).

**PİTƏ TUTMAĞ** (f.) – corabın burnunun toxunması üçün ilmənin yığılması. – *Corabın pitəsun tut, ver mə:* (Haq.).

**PİTİL-PİTİL** (sif.) – məsaməli. – *Çörəy qəşəy pişib, içi pıtıl-pıtıldı* (Xan.).

**PİTİY** (is.) – bitişmə.

**PİTMƏY I** (f.) – yunun bitişməsi. – *Yun kirri olduğına pitib* (Mir.).

**PİTMƏY II** (f.) – olmaq. – *Suda pitər, suda itər* (Folklor).

**PİTRAĞ I** (sif.) – bol. çoxlu. sıx. – *Bül göyəm pıtrağ kimidi* (Boy.).

**PİTRAĞ II** (is.) – bitki adı. – *Pıtrağ heyvanın yununa yapışır* (Mir.).

**PİYƏ** (is.) – təndir qurulması prosesində istifadə olunan bir burma palçıq. – *Anam gündə iki-üç piyə qoya bilirdi* (Mir.).

**POLAD** (is.) – vətəgə. – *Ajdığda hamı polada balıq gətiməyə gedirdi* (Sar.).

**POMPA** (is.) – tüklü şey. – *Qamışın süpürgəsi gec yığılanda pompa kimi olur* (Söy.).

**PORI** (is.) – balıq növü.

**PORİMLAMAĞ** (f.) – kefsiz olmaq. xəstələnmək.

**PORTDANAĞI ÇIXMAĞ** (f.) – canı çıxmaq. ölmək (Başqa canlılar haqqında).

**PORTDAŞIĞ** (sif.) – dolaşmaq. – *Portdaşığ işdən heç kim baş açmır* (Boy.).

**PORTDAŞMAĞ** (f.) – qarışmaq. – *Ara portdaşdı, Allah xeyir eləsin!(Boy.).*

**POSPƏLƏD** (is.) – darvaza. – *Xeyir iş olanda pospələdə qırmızı atlas bağılyullar (Mir.).*

**POTA** (sif.) – kök. gombul.

**PÖJDƏMƏY** (f.) – toyuq, qaz və s. quşları yolub təmizləmək üçün üstünə qaynar suyun tökülməsi. – *Toyuğ-cücə pöjdəməyi bilmirəm (Mir.).*

**PÖŞÜL** (is.) – çayın xıltı.(Boy.).

**PÜƏ I** (is.) – ev tozu. – *Püədən məxmirəy kimi oldım (Xan.).*

**PÜƏ II** (is.) – bəzi bitkilərin ifraz etdikləri pambığıbənzər tor.

**PÜFƏ** (is.) – toz. – *Hər yer püfeynən dolıdı (Sar.).*

**PÜJDƏMƏY I** (f.) – sınıq saxsı qabların bitişdirilməsi. – *Nehrəni püjdəməy lazımıdı, çartdıyıb (Həs.).*

**PÜJDƏMƏY II** (f.) – işi tələsik başa vurmaq. – *Ussalar püjdi:b getdilər (Həs.).*

**PÜLÖ:ŞİY/PÜLÜŞÜY** (is.) – çayın xıltı. – *Pülö:şiy çayni-kin lülüyün tutur, gərəy qorapalanın lülüyə keçirdəsən (Mir.).*

**PÜLÜŞ I**(is.) – çayın xıltı. b a x: **pülö:şiy.**

**PÜLÜŞ II**(is.) – parça. – *Bizzə pülüşi döşəyin üzünə çəkillər (Mir.).*

**PÜRÇÜM II** (is.) – bəhanə. – *Bi pürçüm tapıb ara: qarışdırır(Mir.).*

**PÜRÇÜM QOYMAĞ** (f.) – nöqsən tapmaq. – *Hər işimə bi pürçüm qoymağ köhnə adətidi bınun (Or.).*

**PÜRÇÜM TAPBAĞ** (f.) – b a x: **pürçüm qoymağ.**

**PÜRÇÜM I** (is) – parcadan çıxan saplar. – *Pürçüm çıxma- mağcın gərəy parça: əlü:nən, ya maşınnan hömrəliyəsən (Xil.).*

**PÜRÇÜMLƏMMƏY** (f.) – parçanın saplarının çox çıxması.

**PÜRÇÜMLİ** (sif.) – sapı çıxan parça.

**PÜSƏNGİ/PİSƏNGİ** (is.) – xırda, narın yağış. – *Pisəngi başdıyıbsa, uzun çəkəcəy (Haq.).*

**PÜTÜN** (sif.) – bütöv. – *Pütüni paralama, paranı yaralama! (Zərb-məsəl)*

## R

**RƏHMƏT APARMAĞ** (f.) – yaxşı ad qazanmaq. – *Dün-yadan rəhmət aparmağ hər adama kismət döyür (N.).*

**RƏNG VERİB RƏNG ALMAĞ** (f.) – halı dəyişmək. – *Gör-di ki, işdən xəbərim var, rəng verib, rəng aldı (Or.).*

## S

**SACAYAĞ/SACƏYAĞ**(is.) – sac. – *Sacəyağı qoyullar, so:ra üssünə sac qoyullar(Xan.).*

**SAÇIN SÜPÜRGƏ ELƏMƏY** (f.) – çox əziyyət çəkmək. – *Yazığ əvvəldən elə saçın süpürgə eliyib (Mir.).*

**SAÇININ TÜKİ ƏYAĞINA SALAMA GƏLMƏY** (f.) – çox zəhmət çəkmək.

**SAÇUZADAN** (is.) – heyvanın vətəri. – *Qız uşaqları saçuzadan yiyərdilər ki, saçdarı uzansın (Söy.).*

**SADIR** (is.) – heyvan sidiyi.

**SADIR BAĞLAMAĞ** (f.) – tövlədə çirkli vəziyyət.

**SA'FCAN** (is.) – sağlamlıq. – *İnsana sa'fcan hər şeydən vacibdi (Xan.).*

**SAĞ CANIN SAYIL İSDƏMƏMƏY** (f.) – xəstələnməyi arzu etməmək. – *Onsuz da, heç kəs saf canın sayıl isdəməz (Xan.).*

**SAĞ İSSAHAT QALMAMAĞ** (f.) – salamat yeri olma-maq. – *Uşağın bədənində sağ issahat qoymıyıb bı hüni (Mir.).*

**SAGANAĞ** (is.) – 1. ələk, xəlbir və s. əşyaların taxta hissəsi. 2. bədii tikmələri hazırlamaq üçün parçanı tarım bərkidən əşya. – *Ələyi sağanağın açıb kiçildməy olur (Mir.); - Kamvanı sağanağa keçirdillər, so:ra tikməni başdıyılar (Söy.).*

**SAGDIŞ** (is.) – bəyin və ya gəlinin sağ tərəfində duran evli yoldaşı. – *Sağdış bəyin, gəlinin ən yaxın adamı olur (Kür.).*

**SAGDIŞ-SOLDUŞ** (is.) – bəyin və ya gəlinin sağ və sol tərəfində duran yoldaşları. – *Sağdış-solduş bəy-gəlinin qo:ruğçı-sıdı (N.).*

**SAGIN** (is.) – sağmal heyvan. – *Kəntdə sağının oldısa, dolana bilirsən (Xil.).*

**SAGIR I** (sif.) – yetim. – *Maharbadən sora nə qədə yetim yesir, sağır qaldı (Boy.).*

**SAGIR II** (sif.) – kar. – *Yazığı kişi sağırdı, bərtdən danış də (Söy.).*

**SAXDI OLMAMAĞ** (f.) – münasibəti olmamaq. – *O:n heç kimmən saxdı yoxdı!(Boy.).*

**SAK'QA** (is.) – uşaq oyununda hədəfi vurmaq üçün dəmir çubuq. – *Sak'qa uzun lülə kimi dəmirdən də olırdı, pisdonnarı yaxşı vırmağa go:ra (Sar.).*

**SAK'QAL TƏRPƏDİB SÖZ DANIŞMAĞ** (f.) – az danışan adamın söhbət etməsi. – *Bı da sak'qal tərpedib söz danışıdı!(Boy.).*

**SAK'QALA SALAM VERMƏMƏY** (f.) – qudurğanlıq etmək. – *Bına no:lib, genə sak'qala salam vermir!(Mir.).*

**SAK'QALININ ALTINNAN KEÇMƏY** (f.) – rüşvət vermək.

**SAK'QA-SAK'QA** (is.) – uşaq oyunu.

**SALDIRMAĞ** (f.) – başqasının hesabına yeyib-içmək.

**SALĞA** (is.) – səliqə.

**SALĞAR** (is.) – əymə. – *Öyün salğarı aşağı olsa, kölgə çox tüşər(Mir.).*

**SALĞARRI** (sif.) – əyməli. – *Günnüy nə qədə salğarrı olsa, bi o qədər yaxşıdı (Xan.).*

**SALĞA-SƏRİŞDƏ** (is.) – səliqə-sahman.

**SALLAĞI** (z.) – çömbəlmiş. – *Adam yanında sallağı otumağ pisdi (A. Qar.).*

**SAMMİRZƏLİ** (is.) – tayfa adı. – *Xank'ışdağında sammirzəlilər olıb, olardan kim qalır indi? (Xan.).*

**SAMSAY** (sif.) – hamar. düz. – *Bıralarda hər yer samsay, dümdüzdi (Haq.).*

**SANAMAĞ** (f.) – saymaq. – *Sanamağı bilirsən?(Mir.).*

**SANDAL/SANDALET** (is.) – səndəl. yay ayaqqabısı. – *Uşağlıqda çoxunun sandalı vareydi (Mir.).*

**SANTI** (num.) – santimetr.

**SAPILCA** (is.) – tava. – *Sapılca: gəti, balığı onda qızardacam (Xil.)*.

**SARFA** (is.) – səfra. – *Göy, kal alça: çox yimiyin, sarfadı (Or.)*.

**SARI YAĞ** (is.) – şit yağ. kərə yağ. – *Ba, bı söz mə:m ürəgimə sarı yağ kimi yayıldı (Xan.)*.

**SARI YARA** (is.) – yara növü.

**SARIÇİÇƏY** (is.) – taxıl sahəsində alağ. – *Sarıçiçəyə bizzə şalğam da diyirüy (A.Qar.)*.

**SARISIN UTMAĞ** (f.) – qorxmaq.

**SARITİKAN** (is.) – tikan növü. – *Sarıtikan adama batanda yaman göyniyir (Mir.)*.

**SATIL** (is.) – süd sağılan qab. – *Babamgildə mən uşağ olanda satıl görmüşəm, bilmirəm indi qalır, ya yox (Xan.)*.

**SAY** (sif.) – hamar. düz. – *Say yerdə təndir qurmağ yaxşıdı (Sar.)*.

**SAYA** (sif.) – bəzəksiz və naxışslz parça. – *Saya parçadan 12 taxta tuman geyillərdi (Haq.)*.

**SAYA SALMAĞ** (f.) – hörmət etmək.

**SAYA SALMAMAZZIĞ ELƏMƏY** (f.) – hörmətsizlik etmək. – *Qo:şılığda adamı saya salmamazziğ eləməy olmaz (Mir.)*.

**SAYLAMAĞ** (f.) – hamarlamaq. – *Bıraları saylıyun, to:xana: bırda çəkçəylər (Kür.)*.

**SAYTAL I** (sif.) – kök (heyvan). – *Saytal gomişımız vareydi, helə adın da Saytal çağırırduğ (Xan.)*.

**SAYTAL II** (sif.) – sıx (kol). – *Öymizin dalında saytal qarağannar var, gərəy indidən gedib piçim, təndirçin (Mir.)*.

**SAZAĞ** (is.) – qar. boran. soyuq.

**SEÇMƏ** (is.) – qırma. – *Tüəy torbasında bi oc seçmə qalıb keçən ildən (Mir.)*.

**SEÇMƏY** (f.) – görmək. – *Tay gözüm yaxşı seçmir, gərəy yoxlatdıram (N.)*.

**SELAB** (sif.) – sulu yer.

**SELBƏ** (is.) – daş. – *Helə bil, itə bi selbə tulladun, helə zingillədi (Xan.)*.

**SELİNTİ** (is.) – sel gətirən odun. – *Selintidə çox şey olırdı, əsas da odun (Mir.)*.

**SƏ:LMƏY** (f.) – azalmaq. – *Yağış sə:ldi, hava açıldı (Xan.).*  
**SƏBİL OLMAĞ (ELƏMƏY)** (f.) – dağılmaq. dağıtmaq. –  
*Əyağım vedriyə ilişdi, su səbil oldı, hər yer issandı (Boy.).*

**SƏBZİ** (is.) -1. keşniş. 2. göyərti. – *Səbzı həm kişniş diməydi bizzə (Or.).*

**SƏBZİKÜKİ** (is.) – xörək adı. -. *Səbziküki yazza qatığnan yi:lir (Sar.).*

**SƏBZİQOURMA** (is.) – xörək adı.

**SƏBZİPOLO:** (is.) – xörək adı.

**SƏDƏF** (is.) – dırnağın ağ hissəsi. – *Dırnağımın sədəfi qara-lib, tüşəcəy (Boy.).*

**SƏDƏF DÜYMƏ** (is.) – ağ, parlaq düymə.

**SƏDƏMƏSİ DƏYMƏY** (f.) – təsiri olmaq. – *Diyirəm ki, sədəməsi bizə dəyməsin!(Mir.)*

**SƏKCƏ** (is.) – su qabı (*Xan.*).

**SƏLƏ** (is.) – nehrənin ağzına bağlanan dəri. – *Sələ: inəyin yelninin dərisinnən düzəldillər (Haq.).*

**SƏLLİMİ** (z.) – ev heyvanlarının özbaşına otlaması. – *Bizzə naxırçı yoxdu diyə, heyvannar səllimi otdıyır (Mir.).*

**SƏMƏ** (sif.) – ağıldankəm.

**SƏMİ GEDMƏY** (f.) – təsiri getmək. – *Dərmanın səmi gedən kimi tişim genə başdadı ağrımağa (Söy.).*

**SƏMRİMƏY** (f.) – kökəlmək. – *Cöngə üç ayda yaxşı yi:b səmriyib (Mir.).*

**SƏN DEMİŞ, MƏN DEMİŞ!** (f.) – *Di:rəm ki, sən dimiş, mən dimiş, sən olara di ki, əmimgil oları toya çağırır (Söy.).*

**SƏNGİMƏY** (f.) – yağışın, qarın və küləyin sakitləşməsi. – *Küləy səngiyən kimi pisəngi yağış başdadı (Boy.).*

**SƏPIY** (is.) – səpki. – *Balacanın səpiyi olmasın diyə, hər gün çimizzirirüy (Or.).*

**SƏRBİRAH OLMAĞ** (f.) – yerbəyer olmaq.

**SƏRƏVƏZZƏMMƏY** (f.) – sərələnmək. – *Pişiy günün altında sərəvəzzənib (Mir.).*

**SƏSİNİN YOĞUN YERİNƏ SALMAĞ** (f.) – bağırmaq.



**SƏVƏLƏMƏY** (f.) – başı gicəllənmək. – *Öydən gələndə səvələdim, az qaldım ki, yıxılam (Söy.).*

**SƏYRİMƏY** (f.) – sinirin titrəməsi. – *Sağ göz səyriyəndə diyillər ki, sö:nəssən (Mir.).*

**SİCİM** (is.) – keçi tükündən hörülmüş ip.

**SİCAN DƏMƏYİN SATIN ALMAĞ** (f.) – qorxmaq.

**SİF** (is.) – balıq növü. – *Sıfın əti zərifdi, oa go:ra pəhriz yiməyi sayılır (Kür.).*

**SİFAT** (is.) – sifət. – *Sıfatım yanır helə bil, kimsə sözümi danışır (Xıl.).*

**SİFAYİ/SİFAYI** (sif.) – incə. nəcib. nəfis. – *Bı işün o bir-sinnən sıfayı çıxıb (Xıl.).*

**SİFDƏ I** (z.) – əvvəl. birinci. – *Sıfdə mən getdim yanına, so:ra da hamı bir-bir (Or.).*

**SİFDƏ II** (is.) – ilk qazanc. – *Mə:m bı sıfdəmdi, Allah bərəkət versin!(N.).*

**SİFDƏLƏR** (z.) -əvvəllər. – *Sıfdələr heç nə bilmirdim (Qır.).*

**SİFİRT** (sif.) – tamam. tamamilə.

**SİXMA I** (num.) – ölçü vahidi. – *To:ğlara bi sıxma dən at (Söy.).*

**SİXMA II** (say) – çox. hədsiz dərəcədə. – *Də:rman atannan so:ra biyaz yatdım, sıxma tərini içində oyandım (Mir.).*

**SİLƏ/SİLƏMƏ** (sif.) – ağzınacan. dolu. – *Qabı siləmə unnan doldurub verdi mə: ki, apar öyü:zə (Boy.).*

**SİLGİ** (is.) – lövhə silmək üçün düzəldilən yastıqca.

**SİLSİLƏ I** (is.) – qadın qızıl zinət əşyası. – *Silsilə:n çox ağır qızılı olmurdu (Boy.).*

**SİLSİLƏ II** (is.) – bayramlarda ipə düzölmüş rəngli kağız fiqurlar.

**SİM** (is.) – quşların büzdümü üzərində olan piy vəzisi. – *To:ğın simin kəsmiyəndə ətinnən pis iy gəlir (Mir.).*

**SİMLƏMƏY** (f.) – yarada infeksiyanın dərinləşməsi. – *Ya:ra simliyəndə üssünə araba yağı bağlıyıllar (Sar.).*

**SİMMATI I** (is.) – boy-buxun. – *Simmatına bax, işinə bax! (Or.).*

**SIMMAT II** (is.) – sir-sifət. – *Simmatınnan zəhirmar tökülür ki bının!(Or.)*.

**SİMSAR** (is.) – qohum. uzaq qohum. – *Olar bizə simsardı, nənəm belə diyirdi həməşə (Haq.)*.

**SINIĞ BARMAĞI SARIMAĞ** (f.) – kömək etmək. yardım eləmək.

**SİNO: GEDMƏY** (f.) – özündən getmək. – *Doşabdan örçi sino: gedir də bı qız (Mir.)*.

**SİNSİMƏY/SİRİNSİMƏY** (f.) – bişməsi gecikmək. – *Ocağ so:ğ olanda qo:rğa sirinsiyib qalır (Haq.)*.

**SİNSİMƏY/SİRİNSİMƏY I** (f.) – üşümək, donmaq. – *Nə gec gəldün, sirinsiyib qaldım bırdə (Boy.)*.

**SİNÜNDƏ AĞ TÜK PİTSİN!** – alqış. dua.

**SİPA** (is.) – eşşək balası.

**SİPÇIMMAĞ** (f.) – əlindən sürüşüb düşmək. – *Balığ diri olanda sıpçınıb əlİnnən qaçır (Qol.)*.

**SİPPİZ** (sif.) – soyunmuş. yarpaqları tökülmüş quru ağac. – *Payızza ağajdar qalır sıppız (Xan.)*.

**SİRAB ELƏMƏY/OLMAĞ** (f.) – su ilə doyurmaq. – *Yaxşı yağdı, hə:t bacanı sirab elədi (Sar.)*.

**SİRIMAĞ** (f.) – məcburi satmaq.

**SİRİMMA** (is.) – sırtıqlı. – *Qabağlar fəhlələrə işdə sırımma verirdilər (Mir.)*.

**SİRİNSƏMƏY I** (f.) – dənli bitkilərin yaxşı qovrulmaması.

**SİRİNSƏMƏY II** (f.) – bir yerdə saatlarla durmaq.

**SİRR DAĞARCIĞI** (is.) – sirr saxlayan.

**SİTAL:SİTALLIĞ ELƏMƏY** (f.) – üzlülük etmək. – *Sitallıq eləməy pis şeydi, hörmətdən salır adamı (Mir.)*.

**SİTQI SİYRİLMAĞ** (f.) – bezmək. – *Bılardan lap sitqım sıyrıldı day!(Sar.)*.

**SİTQIMAĞ I** (f.) – sızıldamaq. gileylənmək. – *Ağlıyıb sitqıyır helə, no:lub şükür Allaha!(Or.)*.

**SİTQIMAĞ II** (f.) – yalvarmaq. – *Adam var ki, sitqımağnan çox şey əldə eliyir(Kür.)*.

**SITQIN DÜZ ELƏMƏY** (f.) – inanmaq. – *Nənəm diyirdi ki, əyər sitqu düz eləsün, nə issəsün olacağ (Boy.).*

**SITQINA GƏLMƏY** (f.) – ürəyinə gəlmək. – *Sitqıma gəldi ki, pencərə: açığ qoymuşam (Mir.).*

**SİYAHİYA TUTMAĞ** (f.) – adını dəftərə yazmaq. – *Bizimkiləri o vax siyahıya tutmurdular ki, bı uşağ hacan anadan olub (Qır.).*

**SİYAPIR/SİYAFİR** (sif.) – həyasız.

**SİYDƏN SALMAĞ** (f.) – hörmətdən salmaq.

**SİYDƏN TÜŞMƏY** (f.) – hörmətdən düşmək.

**SİYƏZİ** (is.) – kisə. – *Siyəziyə hər şey yığmağ olır: yun, pammığ, dən, un (A.Qar.).*

**SİYİRTMƏ/SÜYÜRTMƏ** (is.) – stolun gözü. – *Siyirtmədə təzə qapağ var, gəti bıra qoy, qaynadağ (Xan.).*

**SİZAĞ** (is.) – üzdəki sızanaq. – *Sızağa əl vırmazzar, çoxalar (Boy.).*

**SİZİ** (is.) – ağrı. – *Bi sızısı var də, yə:qin, helə sozalanır (Haq.).*

**SO:ĞLIĞ** (is.) – soyuqdəymə. – *Adamın canında so:ğlığ olanda əl-qolu açılmır (Boy.).*

**SO:XA** (sif.) – yiyəsiz mal. ölənin qalan əşyası.

**SO:XİYA QALMAĞ** (f.) – b a x: **so:xa.**

**SOFI** (sif.) – çox təmizkar adam. – *Sofi adamnan çoxu uzağ durur (Xıl.).*

**SOFILIĞ** (is.) – b a x: **sofi.**

**SOFSOFI** (sif.) – b a x: **sofi.**

**SOLDUŞ** (is.) – bəyin, gəlinin sol tərəfində duran subay. – *Solduş subay qız, ya oğlan olır (Xan.).*

**SOLI** (is.) – xırda balıq. – *Solını kim yiyir ki, cılxa sümiydi (Mir.).*

**SOLIXCAMAĞ** (f.) – solmaq.

**SOMİYƏ** (is.) – köhnə daxma. – *Balaca bi somyəsi vareydi, içində də heç neyi yoxeydi (Xan.).*

**SONA** (is.) – ördəyin dişisi.

**SONALAMAĞ** (f.) – seçmək. seçim etmək. – *Sonalıyan ya kora tüşər, ya keçələ (Atalar sözü).*

**SONCUĞ ATMAĞ** (f.) – heyvanın dal ayağı ilə təpik atması.  
**SONCUĞA QALXMAĞ** (f.) – bəzi ev heyvanlarının sevinçək olması.

**SONCUĞLAMAG** (f.) – heyvanın dal ayaqlarını tullamaqla hoppanması. – *Yazza balaca bozo:lar soncuğlıyr otdıǵda (Söy.)*.

**SOURUĞ** (is.) – dənli bitkilərin sovrulub təmizlənməsi. – *Souruğa gedəndə özimiznən sinni, xəlbir, şana götürürdüy (Haq.)*.

**SOURUĞ ATMAĞ** (f.) – b a x: **souruğ**.

**SOZALAMMAĞ** (f.) – xəstələnən vaxt zarımaq. – *Helə sozalanır bı uşağ, görün nə dərdi var?(Xan.)*.

**SÖZ ÇAĞARTMAĞ/ÖZİNNƏN SÖZ ÇIXARDMAĞ** (f.) – uydurmaq.

**SÖZ QAYIRMAĞ** (f.) – sözbazlıq etmək (Xolqarabucaq).

**SÖZİNİN BAŞINA İP ATMAĞ** (f.) – qarşı tərəfə cavab vermək. – *Sözünün başına ip atma, özi biləcəy işin (Xıl.)*.

**SU BAŞI** (is.) – tualet.

**SU KİMİ (BİLMƏY)**(z.f.) – əzbər. – *Dərsimi su kimi bilərəm (Mir.)*.

**SU SULAMAĞ** (f.) – suvarmaq. – *Su sulamağa gedəndə uzun rezin çəkmə, bi də yaxşı lapatka götür (Boy.)*.

**SU YOLUNA DÖNDƏRMƏY** (f.) – tez-tez gedib-gəlmək. – *Məktəb yolun su yoluna döndərmişdüy uşağ olanda!(Mir.)*.

**SUAL** (is.) – kirəmid. – *Əvvəllər öylərin üssünə sual vırırdılar, so:ralar şifir çıxdı (Söy.)*.

**SUAN** (is.) – kəsici alətləri itiləmək üçün daş. bülöv. (B.Sur.).

**SUAT** (is.) – çayın su götürmək üçün yeri. – *Anam diyir ki, bizim öyimiz suata uzağ olıb (A.Sur.)*.

**SUCAĞ** (sif.) – sulu yer. – *Bağa çox su vermişən, hər yeri sucağ eləmişən (Mir.)*.

**SUDANSIYIĞ** (sif.) – yüngül. arsız.

**SUDUR:SUDUR ELƏMƏY** (f.) – dərinin suluqlanması. – *Əyağımın altı əvvəl sudur eləmişdi, deşildi, indi də dərisi soyılır (A.Qar.)*.

**SURA:Hİ** (is.) – məhaccər. – *Alməmməd ussa yaxşı sura:hu bağlyırdı (Mir.)*.

**SURFA ÇƏKMƏY** (f.) – b a x: **surfa**.

**SURFA SALMAĞ** (f.) – b a x: **surfa**.

**SURFA/SIRFA/SURPA** (is.) – süfrə. – *Yerə surfa sərrib otırdı camahat (Xan.)*.

**SURFALI** (sif.) – qonaqpərvər. – *Babam surfalı bi kişi olib (Xan.)*.

**SURFA-TABAĞ** (is.) – b a x: **surfa**. – *Olar həməşə surfatabağ görmüş adam olıblar (Sar.)*.

**SUSDALMAĞ** (f.) – ürəyi xarab olmaq. – *Birdən ürəyim susdaldı, gözüm qaraldı, qulağım batdı (A.Qar.)*.

**SUS-MƏS** (z. sif.) – halsız. – *Arvad sus-məs oturub doxdurun cavabın gözziyirdi (Haq.)*.

**SUYA ÇƏKMƏY I** (f.) – məc. özünümüdafiyə məqsədi ilə haqq qazandırmaq.

**SUYA ÇƏKMƏY II** (f.) – bol su ilə yaxalamaq. – *Paltarı Kürdə suya çəkillər kət tərəflərdə (A.Qar.)*.

**SÜ:RMƏ** (is.) – cəftə. – *Hə:t qapısının sü:rməsin keçird gəl!(Mir.)*.

**SÜLEYSİN I** (is.) – kaftar.

**SÜLEYSİN II** (sif.) – məc. üzlü (adam).

**SÜLƏMMƏY** (f.) – boş-boşuna gəzmək (Pir.).

**SÜLƏNTİ** (sif.) – boş-boş gəzən.

**SÜLƏY** (sif.) – boş-boş gəzən.

**SÜMMƏ** (is.) – tufəngin bir hissəsi. – *Sümmeynən tüəngi təmizziyillər (Xan.)*.

**SÜMSİ** (is.) – tütək.

**SÜMSÜMMƏY** (f.) – hər şeyə tamah salmaq. – *İt sümsünür, ya:nı hər şeyə tamah salır (Kür.)*.

**SÜMSÜY** (f.) – üzlü, tamahkar (it və s.)

**SÜMÜYÜ SÖYÜMMƏY** (f.) – ürəkdən sevinmək. – *Allah sümüyü: söyündürsün!(Alqış)*.

**SÜPİRGƏ ÇƏKMƏY** (f.) – məhv etmək. yox etmək. – *Bağə helə bil ki, süpirgə çəkmisən, heç nə yoxdı ki!(Or.)*.

**SÜPÜRRƏMƏY** (f.) – yaxalamaq. – *İt uşağı süpürriyib yerə yıxanda k'ışqırdım (Mir.).*

**SÜPÜRRƏŞMƏY** (f.) – dalaşmaq. – *Oğlan uşaqları süpür-rəşillər, güjdərin görkəzillər (Sar.).*

**SÜRMAHI** (is.) – qızıl balığın növü.

**SÜRMEY** (f.) – davam etmək. – *Bi maharbə neçə il sürər?(Qol.).*

**SÜRTMƏKƏMƏNÇƏ** (is.) – kamança.

**SÜRTÜY** (sif.) – üzlü.

**SÜRTÜY AŞIĞ** (sif.) – məc. üzlü adam.

**SÜRÜB TÜŞMƏY** (f.) – dırnağın tədricən düşməsi. – *Dırnağım sürüb tüşdi, yerinə təzəsi gəlir (N.).*

**SÜRÜÇÇƏY** (sif.) – sürüşkən. – *Pisəngi olanda yer sürüç-cəy olur (Söy.).*

**SÜRÜKMƏY** (f.) – rədd olmaq.

**SÜRÜŞMƏY** (f.) – məc. rədd olmaq.

**SÜRÜTDƏMƏ** (z.) – sürüyərək. – *Qızı sürütdəmə aparır-mışdar, yazığı gedmirmiş (Mir.).*

**SÜT ANASI** (is.) – süd anası.

**SÜT BAYISSI** (is.) – süd bacısı.

**SÜT QARDAŞI** (is.) – süd qardaşı.

**SÜT QONAĞI** (is.) – daimi süd müştərisi. – *Anam diyir ki, urussar oların süt qonağə:ymiş (Mir.).*

**SÜTDƏ AĞZI YAMMAĞ** (f.) – qorxmaq. çəkinmək.

**SÜTDƏNYANIĞ** (sif.) – zəif uşaq. – *Bi uşaq əvvəldən süt-dənyanığ olub, ona go:ra indi də arığdı (Kür.).*

**SÜTƏCƏR** (sif.) – zəif uşaq. südəmər körpə.

**SÜTPILI** (is.) – ana haqqı. – *Bizzə sütpılı olduğu yadıma gəl-mir, lap əvvəllər olub, yəqin (Xan.).*

**SÜTÜ DAŞMAĞ** (f.) – sevinmək. şıltaqlıq etmək.

**SÜTÜL** (sif.) – 1. təzə, tər. 2. cavan. – *Biğda hələ sütüldi, on beş günə ağarar (Boy.); - Sütül uşaqlar belə şeyi bilməzzər (Mir.).*

**SÜYÜŞİ GEDMƏY** (f.) – təsiri getmək. – *Bi ma:lcənin sü-yüşi hələ bi müddət gedər (Xan.).*

## Ş

**ŞA:KƏR** (is.) – adət. vərdiş. – *İşi yarımçığ qoymağ onların şa:kəridi (Söy.).*

**ŞA:Mİ-QƏRİ:BAN** (is.) – zil qaranlıq.

**ŞABAŞ** (is.) – nəmər. – *İndi toyda şabaş vermillər, əvvəllər tökürdülər gəlinin başınnan(Or.).*

**ŞADDIĞINA ŞILLAĞ ATMAĞ** (f.) – qudurmaq. qane olmamaq.

**ŞADDIĞINA ŞİTDİY ELƏMƏY** (f.) – qane olmamaq. qudurmaq.

**ŞAHI** (is.) – qədim pul vahidi.

**ŞAHMAYI/ŞA:MAYI** (is.) – balıq növü. – *Şahmayıya qalsa iş, hər ləzəti duzdadı! (Z.Tağıyev).*

**ŞAX DURMAĞ** (f.) - b a x:şax.

**ŞAX I** (sif.) – təzə, tərəvətli. – *Şax pillardan yaxşı iy gəlir (Ban.).*

**ŞAX II**(z.) – dik.–*Şax diyan, əyilmə!(Söy.).*

**ŞAX III** (is.) – quru ağaç budaqları.– *Şaxları təndir başına yığınan (Mir.).*

**ŞAX QALMAQ** (f.) – tərəvətli qalmaq (göyərti, gül haqqında).

**ŞAXA GEDMƏY** (f.) – yerimək. hərəkət etmək. –*Maharbə vaxdı pit cama:tın üssündə şaxa gedirmiş (Xan.).*

**ŞAXI SIMMAĞ** (f.) – buzu ərimək. isinmək. –*Biazdan hava:n şaxı sınacağ (Mir.).*

**ŞAXIMAĞ** (f.) – günün parlaması. gün düşməsi. – *Gün düz bıra şaxıyır(Söy.).*

**ŞAXLIĞ** (is.) – dərzilərin istifadə etdikləri vasitə. – *Dərzilər şaxlığı qoyullar pencəyə, paltona (Həs.).*

**ŞAXŞAX I** (is.) – salafan. – *Güli şaxşaxa pük, qəşəy olsun!(Xil.).*

**ŞAXŞAX II** (is.) – zərb musiqi aləti. – *Şaxşaxı əldə tutub çalılar (Boy.).*

**ŞAK'QA** (is.) – kal əncir. –*Şak'qa k'işda da olır incil ağa-  
çında (Mir.).*

**ŞAK'QAQABAR** (is. sif.) – qabar.döyənək. qabarlı. – *Əlləri  
çılxa şak'qaqabardı kişinin (Xan.).*

**ŞAK'QALI** (sif.) – bədəncə hündür və sağlam adam. canlı-  
cüssəli. –*Babam rəhmətliy şak'qalı kişiydi (Mir.).*

**ŞAK'QILDAĞ** (is.) – heyvanın yununa yapışmış çirk. –*Yu-  
nun şak'qıldağı adamı bezzirir (Həs.).*

**ŞAK'QIR-ŞUK'QUR** (z.) – möhkəm (qaynamaq). – *Su şa'kqır-  
şük'qur qaynıyanda tökürsən cücə:n üssünə, sora yolırsan (Sar.).*

**ŞAL I (PARÇA)** (sif.) – yun parça. – *Şal parçadan pencəy  
də tikirdilər, paltar da (Or.).*

**ŞAL II** (is.) – yaylıq. örpək. – *Şal qadının yaraşığıdı (Söy.).*

**ŞALĞAM** (is.) – yabanı bitki. – *Şalğamın cavan yarpağların  
do:ğıya töküllər (Boy.).*

**ŞALĞAM-ŞUĞUNDUR** (sif.) – səliqəsiz (geyim). – *Bi nə  
paltardı, şalğam-şuğundur (Mir.).*

**ŞALTIMAĞ** (f.) – axsamaq.

**ŞALTIYA-ŞALTIYA** (z.) – axsaya-axsaya.

**ŞAM** (is.) – axşam yeməyi.

**ŞAMNAN TAMIN ARASINDA** (z.) – uyğun olmayan  
vaxt. – *Adam şamnan tamin arasında çıxıb gedər?(Xan.).*

**ŞANA** (is.) – taxtadan ot yığan təsərrüfat aləti. – *Şaneynan  
saman, ot yığıllar (Kür.).*

**ŞAPAN-ŞAPAN** (sif.) – iri-iri. – *Şapan-şapan gülli paltar  
geyməy bayramlarda gözəldi (Xil.).*

**ŞAPATDAMAĞ** (f.) – şappıdatmaq.

**ŞAPBADAN** (z.) – qəfildən. birdən. – *Şapbadan gəlib girdi  
öyə!(A.Qar.).*

**ŞAPBİR/ŞƏPBİR** (is.) – ev ayaqqabısı. köhnə ayaqqabı. –  
*Şapbırı at həyəət görüm! (Xil.).*

**ŞAPBUNXEYİR** (is.) – qəfil gələn adam. – *Bi də gördün,  
şapbunxeyir kimi girdi içəri (A.Qar.).*

**ŞAPŞAPI/ŞƏPŞƏPİ** (is.) – ev-həyəət ayaqqabısı. – *Şapşapı  
düzəldəndə köhnə ayak'qabının davanın əzillər (Söy.).*



- ŞATI** (sif.) – uzun arıq uşaq, adam. (*A. Sur.*)
- ŞATIR** (is.) – çox gəzən adam. – *Şatır kimi tüşür çöllərə (Mir.)*.
- ŞATIRI ÇIXMAĞ** (f.) – yorulmaq.
- ŞEL** (is.) – tənək talvarı. – *Şelin altına yayda ussul qoyub oturullar (Kür.)*.
- ŞELLƏMMƏY** (f.) – lovğalanmaq, şənlənmək. sevinmək. – *Nə şellənirsən, dur işüi gör də! (Boy.)*.
- ŞEŞƏ** (sif.) – dik. – *Canavarın qulaqları şeşə olur (Boy.)*.
- ŞEŞƏ YOLI** (is.) – şosse yolu. – *Qabağ şeşə yolu bizim öyün yanından keçirmiş (Mir.)*.
- ŞEYTANI** (is.) – hanada alət. – *Şeytana dal ağacı da diyillər (Xan.)*.
- ŞEYTAN II** (is.) – ilbiz. – *Bizdə ilbizə şeytan da diyirüy (N.)*.
- ŞEYTANMAĞ** (f.) – şikayət etmək.
- ŞEYTANNIĞ;ŞEYTANNIĞ ELƏMƏY** (f.) – şikayət etmək. – *Olar bizzən şeytanniğ eliyiblər (Şor.)*
- ŞƏBEY** (is.) – 1.zarafat. 2.zarafatçıl. – *Bi nə şəbey arvaddı! (Sur.)*.
- ŞƏBEY ÇIXARTMAĞ/ÇAĞARTMAĞ**(f.) – məzhəkə qurmaq. – *İnan, uşağlar bi şəbey çağartdılar ki, ləzət elədi mə: (X. Qar.)*.
- ŞƏBƏDƏ BAĞLAMAĞ** (f.) - ələ salmaq. – *Həriyə bi şəbədə bağlamağ yaxşı dö:r (Sar.)*.
- ŞƏHRƏ-PIY** (is.) – piy qatı. dərialtı piy. – *Şəhrə-piyi ətə, qarına qatıb k'utab pişir (Kür.)*.
- ŞƏHRƏ-PIYİ ÇIXMAĞ** (f.) – dərinin cırılması nəticəsində piyin görünməsi. – *Heyvanın şəhrə-piyi çıxıb ey, ağzıyammış yaman yaralıyıb onu (Haq.)*.
- ŞƏK** (sif.) – dik. – *Qulağın nə də şək tutub bı it (Sar.)*.
- ŞƏLƏ-KÜLƏSİN YIĞIŞDIRMAĞ** (f.) – getməyə hazırlaşmaq.
- ŞƏLPƏ I** (is.) - əski. – *Şəlpə gəti bı suyu sil birdan (N.)*.
- ŞƏLPƏ II** (sif.) – sallaq. – *Quzı:n şəlpə qulaqları az qala yerə tüşə (Sar.)*.
- ŞƏLPƏ-ŞÜLPƏ** (sif. is.) – köhnə şeylər.

**ŞƏMA:DƏT VERMƏY** (f.) – acıq vermək.

**ŞƏMŞƏK** (z.) – dimdik. – *Şəmşək durdu yerinnən mə: salam verdi (Kür.).*

**ŞƏNDİR** (is.) – 1.ətin damarı. 2.arıq ət. – *Şəndir kimi əti vərəydi, yağsız-zadsız (Mir.).*

**ŞƏNDİRRİ** (sif.) – b a x:şəndir.

**ŞƏPBƏDODAĞ** (sif.) – 1.dodağı sallaq. 2. məc. narazı.

**ŞƏPBÜNXEYİR** (z.) – qəfil.

**ŞƏPİY/ŞƏPİT**(is.) – ev-həyət ayaqqabısı.(B.Sur.).

**ŞƏR BARDAĞI** (sif.) – dalaşqan. – *Olar hamsı şər bardağıdı, yaxın durmağ olmur ki!(A.Qar.).*

**ŞƏTƏLLİY ELƏMƏY** (f.) – mane olmaq. – *Sən şətəlliy eləməsün, hər şey yaxşı olar (Kür.).*

**ŞƏTƏLLİY VİRMAĞ** (f.) – mane olmaq.

**ŞƏVƏDƏ BAĞLAMAQ** (f.) – lağa qoymaq (*Pir.*).

**ŞƏVƏDƏ QOŞMAĞ** (f.) – lağa qoymaq.

**ŞİDRİĞİ** (z.) – sürətli, tez. cəld. cürətli. – *Şıdrığı yağış yağanda çox palçıq olmur (Həs.).*

**ŞİĞİMNAN** (z.) – qəfil. – *Şığımnan necə cumdusa cücələrə, hamsı pərən-pərən tüşdi (Mir.).*

**ŞİL** (sif.) – çolaq. şikəst. – *Şilə, şikəsdə əl tutmağ savabdı (Kür.).*

**ŞİLƏ** (is.) – qırmızı parça. – *Şilə:n üssünə şüar yazırdılar əvvəllər (Mir.).*

**ŞİLLƏ** (is.) – sillə.

**ŞİLTƏ I** (sif. z.) – cırıq.– *Şiltə-şiltə elədi paltarı, dəlinin biri! (Həs.).*

**ŞİLTƏ II** (is.) – cır-cındır. – *Sandığında nə qədə şiltə vardısa, hamsın yandırdım (Həs.).*

**ŞİLTƏLƏMƏY** (f.) – cırmaq. cırıq-cırıq etmək.

**ŞİLTƏSİ ÇIXMAĞ** (f.) – cırılmaq.

**ŞİLTƏ-ŞİLTƏ** (sif.) – cırıq-cırıq.

**ŞİNDİR** (is. Sif.) – cır-cındır. – *Şındır-cındır yığırdılar əvvəllər, əsgiyiğan diyirdüy ona (Mir.).*

**ŞİNDİRİ ÇIXMAĞ** (f.) – cırıq. cırılmaq.

**ŞİNƏMƏY I** (f.) – dayanıb baxmaq. –*İt şiniyib baxır bizə, biz də qorxıdan səsimizi utmuşuğ (Həs.).*

**ŞİNƏMƏY II** (f.) – məc. üzə durmaq.

**ŞİNGİLƏ** (is.) – saqqız. – *Şingiləni suda saxlırdılar (Mir.).*

**ŞİNGİLİM/ŞİNQILIM/ŞİNGİLƏ** (is.) – saqqız.

**ŞİP** (is.) – balıq növü. –*Bəziləri cəhd edir ovlamağa şip, nə-rə. Çün pula tez çevrilir, tez də axır ciblərə. (Z. Tağıyev).*

**ŞİPƏ VIRILMAĞ** (f.) – üst-üstə qalaqlanma.təpə kimi yığmaq. –*Bazarda balıq qabağlar şipə vırılırdı (Or.).*

**ŞİRƏ I** (is.) – gil. –*Biz tərəflərdə Kürdən gömgöy şirə çıxır (Kür.).*

**ŞİRƏ II** (is.) – üzümün bəkməz olmadan əvvəlki halı. –*Şirə:n içinə incil töküb pişirməy olır (Sur.).*

**ŞİRƏ VERMƏY I** (f.) – divarı gil ilə şirələmək. – *Əvvəllər öyləri, dam-daşı şirəliyirdilər (Kür.).*

**ŞİRƏ VERMƏY II** (f.) – şirə buraxmaq. –*Bı ağacın incili yaxşı şirə verir (Mir.).*

**ŞİRƏXANA** (is.) – doşab hazırlanan zaman üzüm suyunu çıxarmaq üçün düzəlmiş yer. –*Yadıma gəlir bizim kətdəki hə:tdəki şirəxanamız (Mir.).*

**ŞİRƏPPIÇ** (is.) – 1.şirəni yaxmaq üçün dəri parçası. 2. yağlı əsgə parçası. –*Şirə: şirəppičnan verillərdi (Kür.); - Bı əsgini yaxşı yu, şirəppič kimidi (A.Qar.).*

**ŞİRHAŞIR** (is.) – bərk yağış. –*Saba şirhaşır başdıyanda nağa:racuğ?(Xan.).*

**ŞİRİK'QA** (is.) – əlçalma. çəpik çalma. –*Bi şirik'qa başdadı ki, gə görəsən (Xan.).*

**ŞİRİM** (is.) – arx (Qar.).

**ŞİRİNQO:RMA** (is.) – xörək adı. – *Şirinqo:rmıya bizzə mi-təlcəm də diyirüy (Boy.).*

**ŞİRİNNİY ELƏMƏY** (f.) – mehribanlıq göstərmək. – *Gəlin şirinniy eliyir, yaxşı uşağdı (Ban.).*

**ŞİRİYƏ GƏLMƏY** (f.) – məc. hansı bir məqsədlə adamların bir yerə toplanması. – *Helə bil, şiriyə gəllilər (Mir.).*

**ŞİRNİ** (is.) – mərasim adı. elçilik zamanı razılıq əlaməti olaraq şirinçay içilməsi. – *Bü:n Əli:n qızının şirnisidi (Xan.)*.

**ŞİRNİ-NİŞANA** (is.) – nişan mərasimi. b a x: **şirni**.

**ŞİRNİŞDİ** (is.) – şirni içilməsi mərasimi. b a x: **şirni**.

**ŞİRŞINDIR** (is. sif.) – cır-cındır.

**ŞİŞƏY** (is.) – ikiillik qoyun. – *Şişəy boğazzi, diyəsən (Sar.)*.

**ŞİT** (sif.) – yüngül (adam) – *Şit uşağa gərəy başa salasan ki, bı pis xəsyətdi (Mir.)*

**ŞİT BARDAĞI** (sif.) – b a x: **şit**.

**ŞİTDİY/ŞİTDİY ELƏMƏY** (f.) – b a x: **şit**.

**ŞİTDİYİ TUTMAĞ** (f.) – özündən çıxmaq.

**ŞİTƏMMƏY** (f.) – özündən çıxmaq. – *İt də şitədir, pişiy də (N.)*.

**ŞİTİN ÇIXARMAĞ** (f.) – *Sən də şitin çıxardama, bildim də! (Həs.)*.

**ŞİTİN-ŞORUN ÇIXARMAĞ** (f.) – b a x: **şitin çıxarmağ**.

**ŞİTRİNGİ** (sif.) – xoşagəlməz rənglər. – *Şitringi paltar geydirmişdi uşağa, nə:cəb belə rəydə geyim alıb (Kür.)*.

**ŞO:QƏRİB** (is.) – məc. maneə.

**ŞO:T ELƏMƏY** (f.) – ürəyində danışmaq. – *Sə:rəcən ürəyimdə şo:t eləmişəm (Həs.)*.

**ŞOXUM** (is.) – şum. – *Düz yerdə yeriyə bilmir, şoxumda şıllağ atır (Atalar sözü)*.

**ŞOK'K'UTMAĞ** (f.) – başqasını istismar etmək. – *İndiki xozeyinnər şok'quduklar adamı, pıl-zad vermillər (Həs.)*.

**ŞOK'QİMAĞ** (f.) – çox işləmək.

**ŞOK'QUDMAĞ** (f.) – əldən düşüncəyə qədər işlətmək.

**ŞOK'QUMAĞ** (f.) – yorulmaq.

**ŞOMMA** (is.) – şamama. – *Şomma:n iyi mə: dəli elir də! (Mir.)*.

**ŞOMMABƏBƏ** (is.) – məc. çağa körpə.

**ŞONAGÜLLƏ** (is.) – lotos. – *Bizin tərəfdə şonagüllə xol zo:nasında pitir, diyillər (Mir.)*.

**ŞORAKƏT:ŞORAKƏT ATMAĞ** (is.) – duz. duz bağlamaq. – *Yağışdan so:ra çöl-bayır şorakət atır (Söy.)*.

**ŞORÇÖRƏYİ** (is.) – şirniyyat. – *Şorçörəyin bizzə təndirə də yapıllar (Xan.).*

**ŞORRUĞ** (is.) – duzlu yer.

**ŞORTAM** (sif.) – az duzlu. – *Yiməy biaz şortam tüşüb, duz səpmə! (A.Qar.).*

**ŞORVƏZ** (sif.) – az duzlu.

**ŞÖNGİMƏY** (f.) – çömbəlmək. – *İt şöngiyib qapı:n ağzında, mən də qorxıram (Xan.).*

**ŞÖŞÜY** (is.) – dəniz kənarından toplanmış odun.

**ŞUXUM** (sif.) – bədniyyət. – *Nə şuxum adamdılar, heç neyi gözzəri götürmür (Q.Q.).*

**ŞULUM** (sif.) – pinti.

**ŞUM ŞUMLAMAĞ** (f.) – yer belləmək. – *Biaz şum şumladım belim ağradı (Həs.).*

**ŞUMAL I** (sif.) – hamar.

**ŞUMAL II** (sif.) – uca boylu. – *Şumal uşağdı, arığ, qarayanız, anasına oxşıyır (Mir.).*

**ŞUNI APARIB ŞUNI GƏTİMƏY** (f.) – faydasız işlə məşğul olmaq.

**ŞÜ: I** (sif.) – uzun. – *Qumda bi dənə şü: cız çəkdi, so:ra çubıği əyib sındırdı (Xan.).*

**ŞÜ: II** (sif.) – nazik. incə. arıq. – *Dümdüz, şü: bi cavaneydi, yadımda belə qalıb (Həs.).*

**ŞÜ:III** (sif.) – düz. – *Bi dənə şü: bıdağ lazımdı mə: (Mir.).*

**ŞÜ:LLƏMƏY I** (f.) – gözlərini zilləyib baxmaq. – *Gözzəri: nə şü:llədib baxırsanmə:?(Söy.).*

**ŞÜ:LLƏMƏY II** (f.) – məc. işıldamaq. – *Pişiyin gözzəri şü:lliyir qarannığda (Söy.).*

**ŞÜ:RALA** (z.) – nazik və uzun (kəsmək). – *Nənəm bilseydi, mə: şü:rala kəsərdi (N.).*

**ŞÜ:RALA KƏSMƏY** (f.) – b a x:şü:rala.

**ŞÜ:RÜM/ŞÜYRÜM** (sif.) – b a x:şü:- *Bi şüyrüm əsgə gəti, barmağımı kəsmişəm (Xan.).*

**ŞÜƏRƏY** (sif.) – b a x:şü:

**ŞÜLKÜT OLMAĞ** (f.) – yorulmaq.

**ŞÜLKÜT:ŞÜLKÜT ELƏMƏY** (f.) – yormaq. – *O qədə iş tapşırdı, şülküt elədi mə: (Kür.).*

**ŞÜMƏR** (sif.) – arıq, ucaboy gənc. – *Şümər qızzara uzun ətəylər çox yaraşır (Mir.).*

**ŞÜMƏRƏY** (sif.) – b a x:şümər.

**ŞÜMŞAD** (sif.) – ucaboylu. – b a x:şümərəy.

**ŞÜMÜR** (sif.) – insafsız. zalım. – *Allah bı şümürərə nəhlət eləsin!(Söy.).*

**ŞÜŞ I** (sif.) – dümdüz. hündür.

**ŞÜŞ II** (sif.) – dik. hündür. – *Başına da bi dənə şüş papağ qoyıb (Xan.).*

**ŞÜŞŞƏ/ÜŞŞƏ I** (is.) – şüşə. – *Şüşşə qəlin olanda yaxşıda pencərəyçün (Xan.).*

**ŞÜŞŞƏ/ÜŞŞƏ II** (sif.) – monpası tipli konfet. şəkərpərə. – *Şüşşə kanfeti hamı xoşdıyır (Mir.).*

**ŞÜŞŞƏXA:M** (is.) – qadın adı.

## T

**TABAĞ** (is.) – taxtadan qənd doğramaq üçün mətbəx əşyası. qənd tabağı. – *İndi də çox qızzara anası qəd tabağı cəhiz qoşır. (Q.Q.).*

**TABAĞ-ÇƏKİŞ** (is.) – qənd doğranması üçün mətbəx əşyası (Q.Q.).

**TABIRĞA** (sif.) – köçəri

**TAFO:T ELƏMƏY** (f.) – təfavüt etmək.

**TAĞ I** (is.) – artırmanın ön hissəsi. arka.

**TAĞ II** (is.) – bəzi tərəvəzlərin bar verən gövdəsi.

**TAĞALAĞ I** (is.) – məc. sifət. üz. – *Bının da tağalağı biaz gö:çaydı o birsinnən (Xan.).*

**TAĞALAĞ II** (is.) – cəhrədə iyin keçdiyi dairəvi nazik taxta. – *Tağalağı naziy fanerdən kəsirdilər (Xan.).*

**TAĞALAĞA DÖMMƏY** (f.) – hərlənmək. çox hərəkət etmək. – *Bi otu dənə, tağalağa dömmüsən a! (Söy.).*

**TAGAR** (num.) – 25 pud.

**TAXTA** (num.) – qadın geyimlərində istifadə olunan parçanın ölçüsü. – *Nənəm on iki taxtadan tuman geyirmiş (Haq.).*

**TAK'QA SÜMİY** (sif.) – arıq. çox arıq. – *Bi heyvan nə ət verəcəy, tak'qa sümiydi (Mir.).*

**TAK'QA**(sif.) – arıq.

**TAK'QANAĞ** (sif.) – quru. – *Yer tak'qanağdı helə bil, daş kimi (Söy.).*

**TALA-TALA** (sif.) – ləkə-ləkə. – *Bilmirəm nə olub bizim körpiyə, bədəni tala-tala səpib (Xan.).*

**TALX** (sif.) – az düzlu. – *Bizin quynun suyu talxdı, əl-əyağa işdədirüy (Ban.).*

**TALXA** (is.) – ilan növü. – *Diyillər, talxa adamı vırmır (Xan.).*

**TAMARZI:TAMARZI OLMAĞ** (f.) – həsrət qalmaq. – *İndi camahat balığa tamarzı qalib (Qol.).*

**TAMSIMMAĞ** (f.) – dadına baxmaq. – *Körpiyə hərdən öz yidiyünnən ver, qoy tamsınsın (Boy.).*

**TANQAH** (is.) – var-dövlət. – *O qədə tanqah necoldi? (Haq.); -Tanqahının üstündə əsim-əsim əsənlər (Pir.).*

**TAPAN I** (is.) – məişət aləti.

**TAPAN II** (is.) – çəpər. hündür çəpər.

**TAPAN III** (is.) – tövlənin damı üçün işlənən qamış.

**TAPDAĞ** (sif.) – ayaq altında qalan. – *Bağı bi il şumlamı-şuğ, gəzib tapdağ eləmiün (N.).*

**TAPQIR** (is.) – atın qoşqusu zamanı yəhəri tutan qayıq kəmər.

**TARAPBA VIRMAĞ** (f.) – güc vurmaq. cəhd etmək. – *Bi tarapba da vırsuğ, iş k'utarar (Haq.).*

**TARXAM:TARXAM OLMAĞ** (f.) – başqasına arxayın olmaq. ərköyünləşmək. – *Uşağlar tarxam olıblar, heç nə eləmillər (Xan.).*

**TARXAMLAMAĞ** (f.) – b a x: **tarxam.**

**TARXAMLAŞMAĞ** (f.) – b a x: **tarxam.**

**TAR-TANQAH** (is.) – varidat. – *Diyillər onların qabağlar tar-tanqahı çox olub! (Haq.).*

**TASATDIĞ** (is.) – nəzir- niyaz.

**TASATDIĞ ÇIXARTMAĞ** (f.) – b a x: **tasatdığ**. – *Tasatdığ çıxardmağ yaxşı şeydi, adamı sakitdəşdirir (Sar.).*

**TAS-TABAĞ** (is.) – məc. əşyalar. – *Arvad tas-tabağın yığdı teşdə, apardı suya çəkməyə (Xan.).*

**TAT ATMAĞ** (f.) – b a x: **tat**.

**TAT I** (is.) – tərəkəmələrin yerli əhaliyə verdikləri ad. – *Tat heyvanın tanımaz, ya irəy vırar, ya da başqa bişey eliyər ki, itməsin (Xan.).*

**TAT II** (is.) – küt. çiy halda təndirdən düşən kündə.

**TAT YERİ** (z.) – tərəkəmə çölündən kənar yerlər.

**TATA TÜŞMƏY** (f.) – çörəyin bişmədən təndirdən düşməsi. – *Çörəyin iksi tata tüşdi (Kür.).*

**TATALA** (is.) – bitki adı. dəlibəng. – *Tatalanın yarpağın çibanın üsdünə qoyullar, tez deşir (A.Qar.).*

**TATRIĞ** (is.) – quş adı. – *Tatrığ çox küsəyən k'uşdı (Mir.).*

**TAY** (əd.) – daha. – *Tay dimədim ki, gedmərəm, didim ki, fikirrəşərəm (Söy.).*

**TAYCA** (əd.) – daha da. – *Uşağa “eləmə” didiyəcə, tayca eliyir (Söy.).*

**TAYXURCUN** (is.) – güləşmə zamanı hər iki güləşçinin yanını üstə yığılması.

**TAYİSRƏN** (z.) – srağa gün. – *Tayisrən hamsın gördüm (Mir.).*

**TAYKEŞİY/TAYKEŞ**(sif.) – tərsə geyilmiş ayaqqabı. – *Uşağlar çox vax əyak'qabını taykeşiy geyir (Həs.).*

**TAYQULP** (is.) – su qabı. – *Tayqulpnan su götürüb bira tök (Həs.).*

**TAYTAĞ** (sif.) – yüngül (adam).

**TAYTAĞLAMAG** (f.) – b a x: **taytağ**.

**TAYTƏMMƏL** (sif.) - əlidolu (olmaq). – *Genə də bazardan taytəmməl gəldi kişi (Xan.).*

**TAYTIMAĞ** (f.) – axsamaq. – *Güllü arvad taytıyır (Söy.).*

**TAYTIYA-TAYTIYA** (z) – b a x: **taytımağ**.

**TEL** (is.) – məftil. – *Tel, dirəy gətirib töküblər, təzə telfon xətdi çəkəcəylər (Söy.).*



**TELHALVA** (is.) – şirniyyat növü.

**TELQRAT** (is.) – teleqraf. – *Telqrat telləri öyümüzün yanınan keçir (Mir.).*

**TELLİARABA** (is.) – uşaqların məftildən düzəlttikləri araba. – *Telliaraba pütün oğlan uşağlarında vareydi (Gün.).*

**TEŞD** (is.) – mərasim xörəklərini bişirmək üçün iri dayaz mis və ya alüminium qab.

**TEŞD QURMAĞ** (f.) – məhərrəmlikdə təşkil olunan mərasim. – *Hər il məhərrəmliydə teşd qurullar (N.).*

**TEY** (sif.) – tamam. tamamilə. bütün. – *Həyəət tey yarpağdı, nöş süpürmüşən?(Həs.).*

**TEYCƏ/TEYCƏNƏ** (sif.) – tamam. tamamilə. – b a x: **tey.**

**TEYXA/TEYXACANA** (sif.) – tamam. tamamilə. b a x: **tey.**

**TƏ:NG** (is.) – tənək. – *Tə:ng uzınömürri pitkidi (Haq.).*

**TƏ:NG AĞACI** (is.) – tənək. meynə.

**TƏ:NG DOLMASI** (is.) – yarpaq dolması. – *Tə:ng dolmasının qatıñnan yi:llər (Sar.).*

**TƏ:R ELƏMƏY** (f.) – incimək, küsmək. acıq eləmək. – *O sözzən so:ra tə:r elədi birdan, getdi (Sar.).*

**TƏ:Tİ GƏLMƏY** (f.) – qorxutmaq. hücum etmək. – *Mə: bi tə:ti gəldi ki, özimi gücnən k'utardım(Söy.).*

**TƏ:Tİ VERMƏY** (f.) – təzyiç göstərmək. hərəkətə vadar etmək. – *Gə bına bi tə:ti ver, çıxardağ birdan (Xan.).*

**TƏ:Tİ VIRMAĞ** (f.) – b a x: **tə:ti verməy.**

**TƏ:YBAŞI** (is.) – tənək bitkisinin uc hissəsi. yaşıl olan zaman zoğ yeyilir. – *Tə:ybaşın yazza duznan yiyirdüy(Mir.).*

**TƏ:YÇÖPİ** (is.) – quru tənək çubuqları. – *Tə:yçöpin təndirə tökürüy odın kimi (Boy.).*

**TƏBƏH-TƏBƏH** (z.) – yavaş-yavaş. pillə-pillə. – *Adam təbəh-təbəh artır də!(Xan.).*

**TƏBƏRRİY I** (sif.) – əziz-xələf. – *Bı qız bi təbərriy kimi tüşdi oların əlinə!(Kür.).*

**TƏBƏRRİY II** (is.) – tutiya.

**TƏK** (z.) – həftənin ikinci günü.

**TƏKBİR I** (z.) – arabir, hərdənbir

**TƏKBİR II** (sif.) – bəzi. – *Kəndin təkbir yerinnən işiğ gəlirdi (Ban.).*

**TƏKCƏNƏ** (sif.z.) – yalnız. – *O qədə cücədən təkcənə bı qalıb (A.Qar.).*

**TƏKƏSAK'QALI** (is.) – yeməli çöl bitkisi. – *Təkəsak'qalın həm çiy halda, həm də pişmiş yiyillər (Həs.).*

**TƏKQƏNƏD** (is.) – təyyarə növü.

**TƏKLƏMƏY** (f.) – təcrid etmək. əhatəyə almaq. – *Uşağlar bını təkliyə döyüblər (Mir.).*

**TƏKMƏCÜT** (is.) – uşaq oyunu. – *Keçmişdə uşağlar yerdə əyağların uzadıb təkməcüt oynayırdılar (Kür.).*

**TƏLBƏSƏNDƏ** (is.) – uşaq oyunu. – *Təlbəsəndəni oynuyanda çox qarışıqlıq olur (Söy.).*

**TƏLƏF OLMAĞ** (f.) – ölmək. məhv olmaq. – *Bı k'ışda nə-qədə heyvanımız tələf oldu (Kür.).*

**TƏLƏ-TƏ:TİLİ** (z.) – tez. tələsik. – *Tələ-tə:tili gəldim, ə-cəylərim yadımdan çıxdı qaldı (Həs.).*

**TƏMİZSARIĞ** (sif.) – təmizkar. – *Gəlinnən razıyam, tə-mizsarıq qızdı (Sar.).*

**TƏNƏ I** (is.) – qulağın yumşaq hissəsi. – *Qulağımın tənəsi bı sırğadan şişib (Haq.).*

**TƏNƏ II** (is.) – burun deşikləri. – *Bırnumun tənələri silməy-dən qızardı (Sar.).*

**TƏ'NG YARPAĞI** (is.) – üzüm yarpağı.

**TƏPBƏY** (f.) – məc. yemək. – *Yiməyi gözünə təpirdi, görməmiş kimi (Sar.).*

**TƏPƏRRİ** (sif.) – dözümlü, qüvvətli, güclü. – *Adam təpərri olar, bala! (Həs.).*

**TƏPƏSİNƏ ÇIXMAĞ (DIRMAŞMAĞ)** – məc. 1.ərkö-yünlük etmək. 2.özbaşınalıq etmək.

**TƏPİDMƏ** (is.) -1 xəngəl üçün hazırlanmış yuxa. 2. Burxulma zamanı yağlanaraq istifadə olunan yuxa. – *Təpidmə elədim, beş-dənə çıxdı (N.); - Bı təpidmə elə əyağıma bağlatdıracam (Or.).*

**TƏPİDMƏY** (f.) – yuxanın sacda azca bişirilməsi. – *Bı kün-dələrdın beş-altısn təpidün (Həs.).*

**TƏPİLMƏY** (f.) – soxulmaq, girmək, dürtülmək. – *Qapı açılan kimi uşağ-muşağ təpildi içəri (Haq.).*

**TƏPİMƏY** (f.) – qurumaq. – *Qoy yer biaz təpəsin çıxaruğ küçiyə (Haq.).*

**TƏPİŞDİRMƏY** (f.) – məc. yemək. – *Çörəgi təpişdirdi yavan-yavan (Həs.).*

**TƏPİY ATMAĞ** (f.) – qudurmaq.

**TƏPİY-TƏPİYƏ DURMAĞ** (f.) – dava etmək. qarşıdurma. – *İndi mənnən təpiy-təpiyə durmısan?(Mir.).*

**TƏRÇİKMƏY** (f.) – körpənin tərləməsi. – *Uşağ tərçikib, dəyiş paltarın (Gün.).*

**TƏRƏ** (is.) – yeyilən yabanı bitkilər. – *Tərə yiyən də yaza çıxar, kərə yiyən də! (Atalar sözü).*

**TƏRƏCƏ I** (is.) – pambıq qurutmaq üçün qarğıdan qurulmuş talvar.

**TƏRƏCƏ II** (is.) – toponim. – *Xıllıda Tərəcə deyilən yer var (Xıl.).*

**TƏRƏKƏMƏ** (is.) – heyvandar. – *Tərəkəmə heyvannan məşğul olur ancağ (Haq.).*

**TƏRHALVA** (is.) – şirniyyat növü. – *İş tərs gətirəndə tərhalva tiş çıxardar (Atalar sözü).*

**TƏRRİG** (is.) – 1. atın belinə qoyulan keçə. 2. ayaqqabının içliyi (I D.).

**TƏRS DAMARINA TÜŞMƏY** (f.) – tərslik etmək. – *Tərs damarına tüşdisə, tay işün olmasın!(Həs.).*

**TƏRSAVAD** (sif.) – tərs tərəf. – *Bı çitin tikəndə tərsavadına baxmamısan?(Mir.).*

**TƏRSƏMƏSSƏB** (sif.) – tərs. – *Tərsəməssəb adama söz qandırmağ olmur, helə didiyin diyir (Haq.).*

**TƏŞŞƏR** (sif.) – dəcəl. – *Yaman təşşər uşağdı, bi dəyqə diyamır (A.Qar.).*

**TƏZİMƏY/TƏZİDMƏY**(f.) – qaçmaq. – *Əcəb bizi bərdən təziddilər də! (Sar.).*

**TİFAĞI DAĞILMAĞ** (f.) – məhv olmaq.

**TIXCAMMAĞ** (f.) – boğulmaq. – *Uşağa çörəy vermə, tixcanar boğazına (Haq.).*

**TİKMƏ** (is.) – əl işi. – *Tikmə tikməyi pütün qızzar bilsə, yaxşı olar! (Mir.).*

**TİLƏT** (sif.) – işlənmiş (sabun və süpürgə). – *Tilət süpürgeynən hə:ti süpirdim (Söy.).*

**TİLİŞGƏ** (is.) – tikan. – *Əlimə tilişgə batdı, yaman göyniyir (Xıl.).*

**TİN** (is.) – zəhərli qaz. tüstü iyi. – *Öyə qazın tini dolub (Xan.).*

**TİNKƏ** (is.) – tin. – *Bı k'utunun tinkəsi qolumu əzdi (Sar.).*

**TIN-TIN** (sif.) – burnunda danışan.

**TİRAMMAR** (z.sif.) – taya. topa. çox. dolu. – *Taxıl vırılıb qalib tirammar (Boy.).*

**TİRAMMAR VIRILMAĞ** (f.) – təpə kimi vurulmaq. b a x: **tirammar.**

**TİRƏ I** (is.) – nəsil, qohum.

**TİRƏ II** (is.) – kanalda suyu ayırmaq üçün işlənən ağac.

**TİRƏ III** (is.) – axan suyun qarşısına çəkilmiş torpaq.

**TİRƏKƏ** (is.) – balığın bel sümüyü. – *Balığın tirəkəsin çıxardıb qoydım kanara (Mir.).*

**TİRİM** (is.) – bəzək. sığal. – *Özinə bi tırım verib ki, gə görəsən! (Söy.).*

**TİRİM VERMƏY** (f.) – bəzənmək. özünə bəzək vermək. b a x: **tırım.**

**TİRPAŞ:TİRPAŞDIĞ ELƏMƏY** (f.) – 1.dikbaşlıq etmək. 2.lovğalıq etmək.

**TİRRƏMMƏY** (f.) – uzanmaq. – *Gəlib tırrənib bıra! (Mir.).*

**TIRTA I** (is.) – ülgü, paltar çertyoju. – *Əvvəlcə tirta çıxardırdı, so:ra da kəsirdüy (N.).*

**TIRTA II** (sif.) – arıq.çəlimsiz. – *Arıq, tirta bi uşageydi, indi-indi düzəlir (Haq.).*

**TISI-PISI YATMAĞ** (f.) – əsəbi sakitləşmək.

**TISMAĞ I** (f.) – küsmək. – *Bı qız da tez-tez tısır adamnan (Haq.).*

**TISMAĞ II** (f.) – kökəlmək. – *Uşağ tısıb qalıb elə! (N.).*

**TİŞƏ VERMƏY** (f.) – cücərmək. – *Taxıl tişə verib ey!* (A. Qar.).

**TİŞƏRMƏY** (f.) – cücərmək. b a x: **tişə verməy**.

**TİT VİRMAĞ** (f.) – yumurtanın bala çıxartma zamanı çatlaması. – *To:ğun altınaki hindişqa yumurtaları da tit vırıb* (Mir.).

**TİTƏ** (f.) – ağ. göz xəstəliyi.

**TİTƏLİ** (sif.) – ağ. xəstəlik. – *Gözi titəli bi adameydi, rəhmətdiy Minə xala* (Mir.).

**TİYƏ I** (is.) – bıçağın kəsən yeri. – *Pıçağın tiyəsi gərəy nə:ziy metaldan olsun* (Mir.).

**TİYƏ II** (sif.) – sapsız iynə. – *Tiyə iynəni iynəsancana sanc* (Söy.).

**TO:** (is.) – tov. – *İpə to: verib, onnan üz ipi düzəldillər* (Söy.).

**TO: BASMAĞ** (f.) – hərəkətə gətirmək. – *Mə: to: basdı ki, gə hə:tə* (Xan.).

**TO:BA** (mod.) – tövbə.

**TO:BA YOX, NƏSİYƏT OLSUN!** (f.) – insanın öz-özünə qadağa qoyması (ifadə).

**TO: BALADMA/TO: BALATMA VERMƏY** (f.) – cəzalandırmaq. tənbeh etmək.

**TO: XAN DURMAĞ** (f.) – aşığın yanını üstə durması. – *Aşığtı to: xan durub bıların* (Mir.).

**TO: XANA/TOYXANA** (is.) – toy mağarı. – *Əvvəllər hə:tdə to: xana qururdılar* (Söy.).

**TO: VERMƏY** (f.) – ipə tov vermək. b a x: **to:**.

**TOĞAY** (is.) – yulğun meşəsi. (Şor.)

**TOX** (əd.) – tünd. – *Bı tox qırmızıdı, bısa açığ* (Şor.).

**TOX QIRMIZI** (sif.) – tünd qırmızı.

**TOX TUTMAĞ** (f.) – özünəəminlik. – *Mən onu özünə həməşə tox tutan görmüşəm* (Mir.).

**TOXDAĞ: TOXDAĞ OLMAĞ** (f.) – sakitləşmək. – *Toxdağ ol, şükür olsun, salamatlığdı* (Mir.).

**TOXDAMAĞ I** (f.) – sakitləşmək. özünü ələ almaq. – *Uşağ biaz ağlıyıb toxdadı* (Sar.).

**TOXDAMAĞ II** (f.) – çatmaq. yetişmək. – *Gedib yerinə toxdadı, çox şükür olsun!*(Söy.).

**TOMSALMAĞ** (f.) – ağrısı azalmaq. – *İndi ağrım biaz tomsalıb, şükür olsun!*(Haq.).

**TOPBA** (sif.) – yumru. – *Topba bi şey verdi ki, bına öydə baxarsan* (Söy.).

**TOPUŞ** (sif.) – yumru. kök uşaq.

**TOR YERİ** (is.) – vətəgə. – *Tor yerində balıǵ ucuz olır* (Qol.).

**TORÇI** (is.) – balıqçı. – *Torçı həməşə narahat olır* (Qol.).

**TORPAĞ-TARÇIĞIN GÖTÜRMƏY** (f.) – nəfsin öldürmək. – *Torpağ-tarçığı: götürdüin, indi day gedəy* (Xan.).

**TORRAMA** (is.) – krujeva. – *Qabağki qadınnar pərdə ətəyinə də torrama toxıyrdılar* (Mir.).

**TORTA** (is.) – ərildilən yağın qalığı. – *Tortanı xamıra qatırlar ki, yumşaq olsun* (Həs.).

**TORTALI** (sif.) – çıxarı olan şit yağ. b a x: **torta**.

**TORTASIZ** (sif.) – qalıqsız ərinnmiş yağ.

**TOSĞUN** (sif.) – kök. – *Tosğun adam nəfəs ala bilmir köklüydən* (Xan.).

**TOSUĞ** (is.) – ləqəb. – *Uşaq vaxtı kök oldığına go:ra bına tosuğ diyiblər* (Haq.).

**TOUĞ DAMI** (is.) – hin (Qız.).

**TOY TO:ĞLISI** (is.) – ərköyün. – *Bı gedəni toy toğlısı kimi böyüdüblər* (N.).

**TOYÇI** (is.) – musiqiçi. – *Toyçılar gəldi, hələ xa:nəndə yoxdı* (Xan.).

**TOYDA DONUN TANIMAĞ** (f.) – təəccüblənmək. – *Bı da toyda donun tanıyan kimi, tez gətirdiyi pıçağı tanıdı* (Xan.).

**TOZ QADAĞ** – kiçik mismar. – *Toz qadağın pencərə şüşəsin vıranda işdədillər* (Haq.).

**TOZA BASMAĞ** (f.) – geridə qoymaq. – *Bı at o birsin toza basar* (Mir.).

**TOZANAĞLAMAĞ** (f.) – toz eləmək. – *Maşın kənd yolunda tozanağladı* (Mir.).

**TOZDA QOYMAĞ** (f.) – geridə qoymaq. b a x: **toza basmaq**.

**TÖRƏMƏ** (is.) – nəsil. – *Molla Qəhrəmanın törəmələri bizim qo:mlarımızdı (Haq.).*

**TUĞAMAĞ/TUĞUMAĞ**(f.) – gur. çox. qızğın. – *İşin tuğuyan vaxdında bı da bıyannan çıxdı (Xan.).*

**TUĞAY/TOĞAY**(is.) – yulğun (Şor.).

**TULAZZAMAĞ** (f.) – tullamaq. – *Daşı nətə:r tulazzadısa, getdi pencəriyə dəydi (Mir.).*

**TUM I** (is.) – bütün meyvələrin toxumu. – *Tumnan çıxan limon bar vermir (Mir.).*

**TUM II** (is.) – günəbxan toxumu. – *Tum satan qoca:n yanıbaşı uşağnan dolı olırdı (N.).*

**TUMLAŞMAĞ** (f.) – tum bağlamaq. – *Kişniş tumlaşannan so:ra da suarılsa, yaxşıdı (Mir.).*

**TUMLUĞ SAXLAMAG I** (f.) – toxumluq saxlamaq.

**TUMLUĞ SAXLAMAG II** (f.) – məc.: gələcəyə saxlamaq. – *Bını neynirsən, tumluğ saxlamısan?(Mir.).*

**TUMLUĞ/TUMLIĞ**(is.) – toxumluq. – *Tumluğ soğan əkmışdüy keçən il (Haq.).*

**TUMO:** (is.) – tumov. zökəm. – *Tumo: olmısan? (Haq.).*

**TUMO:SALIM** (is.) – zökəm. – *Tumo:salım olanda bınu:a soğan suyu tök!(Xan.).*

**TURŞQABAĞLIĞ** (is.) – pis münasibət. – *Mən ona hələ bi dəfə də turşqabağlığ eləməmişəm (Boy.).*

**TURŞQABAĞLIĞ GÖSDƏRMƏY** (f.) – b a x: **turşqabağlığ.**

**TUTACAĞ** (is.) – isti əşyaları götürmək üçün parçadan tikilmiş mətbəx əşyası. – *Bı parçadan yaxşı tutacağ çıxar (Ban.).*

**TUTAŞ** (sif.) – uyğun. – *Bı könnəy bı şalvara tutaşdı (A.Qar.).*

**TUTAŞMAĞ II** (f.) – bir-birinə uyğun gəlmək. – *Şirinnən şor heç tutaşmır axı! (Mir.).*

**TUTAŞMAĞI**(f.) – adamların dalaşmağa başlaması. – *Orda iki uşağ tutaşıb (Boy.).*

**TUTDI-TUTDI** (is.) – repressiya. – *Onda tutdı-tutdıda lələmi də tutdılar (Qır.).*

**TUTQAC** (is.) – mətbəxdə isti əşyaları götürmək üçün tikilmiş əşya.

**TUTMA I** (is.) – ürəkkeçmə, qıcolma və s. – *Tutma olanda gərəy adamın dilin qatdammağa qoymıyasan (N.)*.

**TUTMA II** (is.) – şoraba. – *Çox tərəvəzzən tutma olur (Xil.)*.

**TUTMACASI TUTMAĞ**(f.) – əsəbiləşmək. hirsələnmək. qəzəblənmək. – *Tutmacası tutanda bının üzün görmə!(Xil.)*.

**TUTMASI TUTMAĞ**(f.) – ürəkkeçmə, qıcolma və s. xəstəliklərin mütəmadi baş verməsi.

**TUTUŞMAĞ** (f.) – alışmaq. odunun alışması. – *Simavar indi tutuşdı, tay odın atma (Mir.)*.

**TUTUZDURMAĞ I** (f.) – uğur qazanmaq. – *Bi alveri tutuzdurdılar, da: hər şey satıllar (N.)*.

**TUTUZDURMAĞ II** (f.) – bir yerə istiqamətlənmiş zərbə. – *Kürəyinə bi yumriğ tutuzdurdı, az qala nəfəsi kəsilə!(Mir.)*.

**TUTUZDURMAĞ III**(f.) – yadda saxlamaq.

**TÜK ÜTMƏY I**(f.)- qorxmaq. – *Uşağlar tük ütür bınnan! (N.)*.

**TÜK ÜTMƏY II** (f.) – çox iti olmaq. – *Yaxşı pıçağdı, tük ütür (Mir.)*.

**TÜK ÜZÜ İÇƏRİDƏ OLMAĞ** (f.) – əsl xarakteri gizlətmək. – *O:n tük üzü içərdədi (Mir.)*.

**TÜKİ YATAĞINA SIĞAMAĞ** (f.) – işi yoluna qoymaq, qaydaya salmaq. sakitləşdirmək. – *Tüki yatağına sığamağ hər kəsin işi döyür (Mir.)*.

**TÜLƏMƏY I** (f.) – tükü tökülmək. – *To:ğlar tülüyib, qurt düşəcəylər (Söy.)*.

**TÜLƏMƏY II** (f.) – məc. kasıblaşmaq. – *İndi tülüyib, əvvəlki kimi döyür (Mir.)*.

**TÜLƏY** (is.) – papirosun kötüyü. – *Sə:rəcən bi külqabı tüləy yığılıb (N.)*.

**TÜLKÜDURMAZ** (z.) – səhər tezdən. – *Tülküdurmazdan durub gəlib ki, nə var, iş bilmişəm (N.)*.

**TÜNNÜY** (is.) – qarışıqlıq. – *Tünnüy olanda başım ağrıyır (Mir.)*.

**TÜŞÜY** (sif.) – yüngül xarakterli (Mik.).



**TÜTGEŞ** (is.) – samovarın tüstü borusu. – *Tütkeşi bazarda satılar, usdalar düzəldir (Mir.).*

**TÜTGƏTƏBƏRRİG I** (sif.) – 1. əziz-xələf. 2. nadir. – *Qız bizzə tütgətəbərriydi (Xan.).*

## U

**U:MAC/UMAC/O:MAC** (is.) – un məmulatı (*Mik.*).

**UC** (num.) – sıra, cərgə. – *Nə tez gəldin ucumuz, əpbəy sal-dun sacımıza?! (Zərb-məsəl);- Nə ucıdı, nə ortası! (Zərb-məsəl).*

**UC TUTMAĞ** (f.) – mil ilə toxumada işə başlamaq üçünilmə yığmaq.

**UCALI** (z.) – ucadan. – *Ucalı bi salavat verəy mərhuma!(Boy.).*

**UCBATINNAN** (qoş.) – üçün. görə. ötrü. – *Sə:n ucbatınnan işdərim qaldı!(B.Sur.).*

**UCUN TUTUB UCUZZUĞA GEDMƏY** (f.) – uzunçuluq etmək.

**UCUNNAN** (qoş.) – üçün. – *Sə:n ucunnan bilmirəm hara gedim?(Boy.).*

**UCUZ ÖLÜM** (f.) – rahat ölüm. – *Allahdan bi ucuz ölüm arzu eliyirdi həməşə, k'ismət də oldı (Mir.).*

**UÇMAĞ I** (f.) – rədd olmaq, getmək. – *Uç bırdan, sə: gözüm görməsin!(Mir.).*

**UÇMAĞ II** (f.) – yıxılmaq. – *Nə:rtvannan nətə:r uçubsa, bərk əzilib (Söy.).*

**UÇUĞ** (is.) – herpes. – *Ağzımda bi uçuğ var, haçandı qalıb, sağalmır (Xan.).*

**UÇUĞLAMAĞ** (f.) – herpesə tutulmaq. b a x: **uçuğ.**

**UĞUZ** (sif.) – çox bilən.

**ULGUMLEŞ** (sif.) – düzgün kəsilməmiş heyvan. – *Kişi cü-cəni ulğumleş elədi (Mir.).*

**ULĞUM** (is.) – hulqum. udlaq. – *Ulğumun yoxdu sə:n, söz saxlıya bilmirsən (Mir.).*

**ULUM-QULĞUNA** (sif.) – çox. çoxsaylı. – *Ulum-qulğuna qo:mu var, bö:y nəsildilər(Xan.).*

**UMAC AŞI/O:MAC AŞI** (is.) – xörək adı. –*So:ğ dəyəndə umac aşı iç, gessin!(Mir.).*

**UMAC HALVA** (is.) – halva növü. –*Umac halva yap yaxşıdı (Mir.).*

**UMMAĞ** (f.) – şişmək. – *Hər şeydən ummağ olar (Xan.).*

**UMMA-QAPBA ELƏMƏY** (f.) – türkəçarə. – *Umma-qapba eliyirdilər arvatdar şişən adamı (Xan.).*

**UMMAN** (say) – çox. – *Orda umman adam var, no:lb?(Mir.).*

**UMMANCA** (say) – çoxlu. –*Ummanca işim var, bilmirəm, neyniyim?(Söy.).*

**UMMAN-DƏRYA** (çox.) – çox. həddən çox. – *Umman-dərya dərdim var!(Mir.).*

**UMSUĞ** (sif.) – tamahkar. –*Umsuğ adam hər şeyə tamah salır (Həs.).*

**UN ÇUALINA SU CALAMAĞ** (f.) – xəmirə normadan çox su tökmək.

**UN ÇUALINA TAY OLMAĞ** (f.) – evdə qalmaq.

**UR** (is.) – şiş. – *Belində ur vareydi kişinin (Mir.).*

**UR GƏTİRMƏY** (f.)– sümükdə dikəlmə. – *Bə:zi adamın beli ur gətirir oturmağdan (N.).*

**URFA** (is.)– lavaş, yuxa yayan zaman istifadə olunan un.– *Öyündə yoxdı urfalıq, kö:lünnən keçir ko:xalıq (Atalar sözü).*

**URFALIĞ** (is.) – b a x: **urfa.**

**URXANA** (is.) – dəniz sahilində balıqçıların koması.–*Urxa-na: balıqçılar tikillər (Mir.).*

**URI OLMAĞ** (f.) – bitmək. qurtarmaq. –*İndi bossanın urı olar, noyabırdı!(Haq.).*

**URRAMAĞ** (f.) – ovulub tökülmək. aşınmaq. – *Nəmliydən duhar urrıyıb tökülür (Sar.).*

**URRI/URRU** (sif.) – belində ur olan. qozbel.

**URU/URU OLMAĞ** (f.) – bosdan urusu.

**URUF** (is.) – ruh. – *Bı bazarda adamı elə alladırmışdar ki, heç urufun da incimirmiş (Ban.).*

**URUF ÖLÇMƏK** (f.) – etnoqrafik inanc. – *Axşamçağı tez-tez qızırma-titrədməsi olan adamçın uruf ölçməy lazımdı (Xan.).*

**URUF TUTMAĞ** (f.) – xəstələnmək. – *Uruf tutan adama üşüdmə gəlir (Sar.).*

**URUĞ-TURUĞ** (is.) – nəsil. – *Uruğ-turuğda bi axmağ olsa, o da gəlib bizi tapar (N.).*

**URUĞUM OLSUN, URUMDA OLSUN!** – ifadə.

**URUM** (is.) – uzaq ölkə. – *O da getdi uruma, xəbər-zad yoxdı (Mir.).*

**URUMA GƏDMƏY** (f.) – b a x: **urum**.

**URVATDAN TÜŞMƏY** (f.) – hörmətdən düşmək.

**URZA** (is.) – qadın adı.

**URZU** (is.) – ruzi. – *Adamın urzusun Allah verir (A.Qar.).*

**USAMMAĞ** (f.) – 1.yorulmaq. 2. bezmək. – *Sən yorilib-usammadun bi işdən?(Mir.).*

**USBURT OLMAĞ** (f.) – etibar etmək. – *İşi uşağa usburt olma, genə özün görəcəysən!(Or.).*

**USSAMAĞ** (f) – susamaq. – *Ussıyanda ancağ çay içirəm (Mir.).*

**USSOL** (is.) – stol. – *Ussoldan durdum ki, gedəm, ayağım xalçıya ilişdi (Söy.).*

**USSUL** (is.) – stul. – *Ussul adamın əyağların şikəsd eliyir (Gün.).*

**USSUL ADAMI** (is.) – vəzifəli şəxs. – *Ussul adamı olub həməşə bı kişi, indi də bilinir (A.Qar.).*

**USUL PİÇMƏY** (f.) – cəza vermək. – *Anası bılar bi usul piçdi ki, bi də biznən işi olmadı!(Xil.).*

**USULLI** (z.) – asta. ehtiyatla. – *Usullu ol, əlindəkin bərt tut, dağıdma! (Boy.).*

**UYMAĞ I** (f.) – süd məhsullarının turşuma prosesi. – *Süt qalib çöldə, uyıb (Gün.).*

**UYMAĞ II** (f.) – həmahəng olmaq. – *Bı rəy ona uymır (Söy.).*

**UYMIŞ/UYMUŞ I** (sif.) – südün turşuma mərhələsi. – *Uymuş süti torbıya tökürsən, süzmə kimi olur (Xan.).*

**UYMIŞ/UYMYŞ II** (sif.) – key. – *Nə uymuş uşağsən?* (Gün.).

**UYMIŞ-UYMIŞ** (z.) – key-key. – *Uymuş-uymuş gəzirsən, no:lub?* (Kür.).

**UYUŞMAĞ I** (f.) – gizli münasibətdə olmaq.

**UYUŞMAĞ II** (f.) – keyləşmək. – *Əllərim tezdən duranda uyuşur* (Söy.).

**UZANAMASINA** (z.) – uzununa. – *Uzanamasına beş metrə torba lazımdı* (Mir.).

**UZUNBILLA** (sif.) – uzunsov.

**UZUNDIRAZ** (sif.) – ucaboylu.

**UZUNNUĞ** (is.) – gecəköynəyi. – *Uzunnuğı keçmişdə ağ-güllü çitdən tikirdilər* (Haq.).

## Ü

**ÜÇƏM** (is.) – üç bala doğulma (Mik.).

**ÜLGƏ** (is.) – dənizdə qadağan işarəsi. – *Ülgədən keçməy olmaz!* (Ban.).

**ÜLGİ** (is.) – trafaret. – *Ülgiyənin paltar kəsməy hasandı* (Mir.).

**ÜLÜŞ** (is.) – yas mərasimində paylanan halva-yuxa. – *Ülüş əvvəllər hamıya verilirdi, qonum-qo:şuya da* (Haq.).

**ÜRCAH:ÜRCAH ELƏMƏY (OLMAĞ)** (f.) – birləşdirmək. münasibət yaratmaq. – *Beləsin adama ürcah eləməy də savabdı* (A.Qar.).

**ÜRƏY ELƏMƏY** (f.) – cəsarət etmək. – *Mən ürəy eləmirəm, yoxsa, çoxdan gedib görərdim onu* (Haq.).

**ÜRƏY QIZZIRMAĞ** (f.) – etibar etmək. – *Ürəy qizzırmağ olmır hər adama!* (Sar.).

**ÜRƏY-GÖBƏYİ TÜŞMƏY** (f.) – qorxmaq.

**ÜRƏYİ AYAĞININ ALTINA TÜŞMƏY** (f.) – qorxmaq.

**ÜRƏYİ BÖ:YÜMƏY** (f.) – mədəsi bulanmaq. – *So:ğlamışam, yiməyi görəndə ürəyim bö:yir* (Xan.).

**ÜRƏYİ QALXMAĞ** (f.) – mədəsi bulanmaq.

**ÜRƏYİ SIYRILMAĞ** (f.) – acmaq.

**ÜRƏYİ UYMAĞ** (f.) – mürğüləmək. – *Ürəyim biaz uyudu, durdım (Haq.).*

**ÜRƏYİ ÜZÜLMƏY** (f.) – qorxmaq. – *Ürəyim üzültdi a, di-mə, səneymişən (Kür.).*

**ÜRƏYİN VIRMAĞ** (f.) – xoşlamamaq. – *Mən yağlı yiyə bilmirəm, ürəyimi vırır (Xıl.).*

**ÜRƏYİNƏ DAŞ BAĞLAMAĞ** (f.) – dözmək. – *Ürəyimə daş bağlamışam, da: gözimə heç nə görümmir (Boy.).*

**ÜSD OLMAĞ** (f.) – üstün olmaq. – *Bı onnan üsd oldı, da: nə diyim?(Mir.).*

**ÜSGÜN** (sif. z.) – üstün. – *Kim kimnən üsgündüsə, hamı biləcəy (Haq.).*

**ÜŞDÜLÜY** (is.) – fit. – *Üşdüliyə çaldım, o dəyqə gəldi (Haq.).*

**ÜŞƏLƏMƏY I** (f.) – iki ipin birləşdirilib cəhrədə tovlanması. – *İpi üşəliyib, dükçə düzəldillər (Mir.).*

**ÜŞƏLƏMƏY II** (f.) – acgözlüklə yemək. – *Yiməyi nətə:r üşələdisə, bi də gördüm, yoxdı (Mir.).*

**ÜŞƏMMƏY/ÜŞƏNMƏY** (f.) – qorxmaq. – *Gecələr tək qalanda üşənirəm (Haq.).*

**ÜTDÜLÜM** (sif.) – arıq. – *Ütdülüm boğazını uzatdı qabağa (A.Qar.).*

**ÜTİ** (is.) – fəlakət. – *Allaha şükür, bi ütüdən k'utarduğ (Şor.).*

**ÜTİDƏN SOUŞMAĞ** (f.) – fəlakətdən xilas olmaq. – *Allah bizi ütüdən so:uşdurdı (Kür.).*

**ÜTMƏ** (sif.) – arıq. – *Arığ ütmə:n biridi, bi dəridi, bi sümiy (Söy.).*

**ÜTMƏCƏ** (sif.) – arıq. çəlimsiz. – b a x: **ütmə.**

**ÜTMƏY** (f.) – həddən çox istəmək. – *Uşağ ütür nənədən örti (Mir.).*

**ÜZ** (is.) – qaymaq. – *Süt üzi qaymağdı (Haq.).*

**ÜZ BAĞLAMAĞ** (f.) – qaymağa çevrilmək. – *Sən verdüyün süt yaxşı üz bağlıyıb (Boy.).*

**ÜZ GÖRKƏZMƏY** (f.) – xoş münasibət bildirmək. – *Qonağa yaxşı üz görkəzməy suabdı (N.).*

**ÜZ İPİ** (is.) – xalça və kilim toxunanda işlənən rəngli iplər.  
– *Üz ipin kefiyyətədi yunnan əyirillər (Xan.).*

**ÜZBƏSURAT** (z.) – üz-üzə. göz-gözə. – *Mənnən üzbəsurat durdı, nə varsa, danışdı (Mir.).*

**ÜZƏ GƏLMƏY** (f.) – yaxşılaşmaq, sağalmaq. – *Yara indi-indi üzə gəlir (Gün.).*

**ÜZGÜN I** (sif.) – arıq, zəif. – *Körpə çox üzgündi, yaxşı baxun! (Mir.).*

**ÜZGÜN II** (sif.) – köhnə (parça). – *Bı ağ çox üzgündi, lopa düzəld gessin! (Söy.).*

**ÜZMƏÇİLİY** (is.) – üzgüçülük. – *Üzməçiliy bilmirsənsə, bə nə issiyirsən? (Qol.).*

**ÜZÜ BAR VERMƏMƏY** (f.) – utanmaq. – *İssədim bi şey diyəm, üzüm bar vermədi (Xan.).*

**ÜZÜ ÜZZƏR GÖRMƏY** (f.) – utanmamaq.

**ÜZÜLMƏY I** (f.) – arıqlamaq.

**ÜZÜLMƏY II** (f.) – parçanın köhnəlməsi.

**ÜZÜLÜŞMƏY** (f.) – qurtarmaq. – *Mən binnan da sənnən üzülüşürəm (Mir.).*

**ÜZÜNƏ ÜZ BAĞLAMAG** (f.) – cəsarətə gəlmək. – *Ney-nəsin, üzünə üz bağlıyıb genə də getdi işinə! (Söy.).*

**ÜZÜSULI** (z.) – xoşluqla. – *Ya üzüsulu birdən ged, ya da mən diyənə qoşıl! (N.).*

**ÜZZƏMƏY I** (f.) – yorğan-döşəyin üzünü tikmək. – *Gəlin yorğan-döşəgini üzzəməyə kətdən dərzi gətirdilər (Mir.).*

**ÜZZƏMƏY II** (f.) – işi bitirmək. – *İşi üzzəmişəm, lap az qalıb! (Xil.).*

**ÜZZƏN GEDMƏY** (f.) – tələsik başa çatdırmaq. – *İşi üzzən gedmə, ürəynən gör! (N.).*

**ÜZZİ-GÖZZİ** (sif.) – yağlı. – *Üzzi-gözzi pendirin alıcısı da çox olir (A.Qar.).*

**ÜZZÜG I** (is.) – qapı və pəncərənin haşiyəsi. – *Qap-pencərə:n üzzüyi yaxşı taxdadan olmalıdı (Söy.).*

**ÜZZÜĞ II** (is.) – üzük. – *Üzty-sırğa qız-gəlinçindi də! (Mir.).*

## V

**VA:LA** (sif.) – 1. narın duz. 2. narın süpürgə. – *Va:la duzi duzqabıya töküllər (Mir.). – Bizzə va:la süpürgə:nən öy süpürüllər (Kür.).*

**VAĞAM** (sif.) – yüngül. biçilmə vaxtı keçmiş taxıl. yığılma vaxtı keçmiş pambıq. – *Vağam pammığın çəkisi az gəlir (A.Qar.).*

**VAGIYA** (is.) – vaqiə. dini rəvayət. – *Molla vağıya başdı-yanda hamı sakit durur (Xan.).*

**VAK'QILLAMAĞ** (f.) – tülkünün səslənməsi. – *Qarağan-nığda tülki vak'qıllıyır (Mir.).*

**VAL** (is.) – sahədə torpağın hündür şəkildə yığılaraq nişanlanması.

**VALAY VİRMAĞ** (f.) – ləngər vurmaq. – *Araba:n təkəri va-lay vırır, diyan, dəyişdir! (Mir.).*

**VALAYLAMAĞ** (f.) – ləngərləmək.

**VAL OXUDAN** (is.) – plastinka. – *Keçmiş iradyolarda va-loxudan olırdı (Söy.).*

**VALI DƏYİŞMƏY** (f.) – məc. sözü dəyişmək. – *Gördi ki, gəldim, tez vali dəyişdi (Gün.).*

**VAM** (z.) – bir qayda ilə. – *Qazanın altın çək, qoy vamnan qaynasın! (Kür.).*

**VAR** (is.) – dövlət. mal-mülk. – *Var öyi, kərəm öyi, yox öyi vərəm öyi (Atalar sözü).*

**VAR ELƏMƏY** (f.) – olmaq. – *Allah var eləsin!*

**VAR ÖYÜ, KƏRƏM ÖYİ, YOX ÖYİ, VƏRƏM ÖYİ!** – (Atalar sözü).

**VARAĞ VİRMAĞ** (f.) – parıldamaq. – *Paltar varağ vırır belə, adamın gözünə tüşür (Kür.).*

**VARAVURD ELƏMƏY** (f.) – ölçüb-biçmə. bir iş barədə fikrən götür-qoy etmək. – *Parça: varavurd elədim, yaxşı bi k'əs-dum çıxacağ (Xan.).*

**VARTANVAY** (sif.) – ağzına gələni danışan.

**VAYNƏFSƏ** (is.) – səs-küy. – *Bi hay-küy, bi vay-nəfsə saldı ki, mən də kor-peşman oldım (Mir.).*

**VECƏ GƏLMƏY** (f.) – yaramaq. – *Bı taxda ora vecə gəlməz, odına gedər ancağ (Söy.).*

**VECƏYARAMAZ** (f.) – fərsiz (*Qız.*).

**VEÇİNƏ GEDMƏY** (f.) – axırına çıxmaq. – *Sözün veçinə gedəndə heç kimin xoşuna gəlmir (Mir.).*

**VEDRƏ BAĞLAMAĞ** (f.) – ələ salmaq. – *Həriyə bi vedrə bağlamağ pis şeydi (Mir.).*

**VEYSƏL** (sif.) – axmaq, gic, avara.

**VEYSƏLQARA** (sif.) – boş-boş gəzən, bekar, işsiz-gücsüz adam. – *O da veysəlqara kimi tüşüb kəndin canına! (Söy.).*

**VƏHA:LUN** (bağ.) – lakin. halbuki. – *İşdiyirdim, vəha:lun ki, yaşım çox azeydi (Xan.).*

**VƏLƏDƏZİ DÖNMƏY** (f.) – bəxti gətirməmək. – *Helə bil, yazığıñ vələdəzi dönüb ey! (Gün.).*

**VƏLLEYLİDƏ QALMAĞ** (f.) – avara qalmaq.

**VƏR** (is.) – hanada toxunmuş müəyyən bitkin hissə. – *Bı vəri çöürənnən so:ra gedəcəm öymizə (Xan.).*

**VƏZMƏ** (is.) – nəbz.

**VİC-VİCƏ** (is.) – titrətmə. üşütmə. – *Axşam olcağın, canıma vic-vicə dolır (Mir.).*

**VİRĞİN** (is.) – qəfil xəstəlik. – *Açığ yerdə yatmazzar, adamı virğın vırar (Kür.).*

**VİRĞİN VİRMAĞ** (f.) – qəfil xəstələnmək.

**VİRĞİNİN GÜJDÜ GƏLSİN!** (f.) – qarğış.

**VİRMA-ÇALMA** (is.) – qəfil xəstələnmə.

**VOYE:!/BOYE:!** (n.) – boy! – *Voye! Bilmədim sən bırdasan!?(Or.).*

## Y

**YA GƏNNƏN!** (f.) – kənar ol! – *Sən öz canun, ya gənnən! (Kür.).*

**YA:NIYA ÇIXMAĞ** (f.) – arxayınlaşmaq.

**YABI** (sif.) – məc. tərs adam.

**YABILIĞ ELƏMƏY** (f.) – tərslik etmək. – *Yolın ortasında durdı yabılığ eləməyə (Haq.).*



**YAD** (əd.) – zad. – *Var yad boş şeydi, canunnan mığayat olginan!(Sar.).*

**YADIRĞAMAĞ** (f.) – yadlaşmaq. – *İndi bı işdərə yadırğa-muşam (Gün.).*

**YADRIXMAĞ** (f.) – yaddan çıxarmaq. unutmaq. – *Uşağ bizə yadrıxıb (Mir.).*

**YAĞ YAXMACI** (is.) – yağ yaxması.

**YAĞIR ELƏMƏY**(f.) – yara eləmək.

**YAĞIR OLMAĞ** (f.) – yara olmaq. sürtünmədən heyvanın dərisinin yara olması.

**YAĞLƏPBƏ** (is.) – üstünə yağ çəkilməmiş çörək. – *Yağləppə yiyib gedirdim hər gün (Söy.).*

**YAĞLIBACI** (is.) – mehriban rəfiqəlik. – *Qabağlar belənçiy dö:rdilər, indi yağlıbacı olıblar (Mir.).*

**YAĞLIFƏTİR** (is.) – yağlı yayma.

**YAĞLIXƏMİR** (is.) – burxulma yerinə qoyulan yaxma. – *Yağlıxəmiri çıxığığa, bırxılımya da bağılyıllar (Xan.).*

**YAĞLIQARA** (is.) – yağlı-hisli qarışıq. – *Toy qazannarının altı yağlıqara olur, torpağnan sürtüb təmizziyillər (Xan.).*

**YAĞLIQARACA** (is.) – b a x: **yağlıqara.**

**YAĞLI-ÜZZİ** (sif.) – yağlı. – *Həməşə yağlı-üzzi yi:b, indi də canı safdı (Həs.).*

**YAXA** (is.) – Muğanın bir tərəfinə deyilir. Bu yer Salyan hesab olunur.

**YAXA ÇIRPMAĞ** (f.) – həzər eləmək.

**YAXALANMAĞ** (f.) – yüngül yuyunmaq. – *Tez yaxalan, çix, gözziyirəm (Söy.).*

**YAXALAŞMAĞ** (f.) – dalaşmaq. – *Gördim ki, bılar yaxalaşdılar, tez özimi çatdırdım (Sar.).*

**YAXANTI** (is.) – çirkli su. çölə atılan çay plüşü. – *Yaxantını güllərin dibinə boşald!(Boy.).*

**YAXASINNAN ASILMAĞ** (f.) - əl çəkməmək. – *Asıldı yaxamnan, əməlli-başdı!(Həs.).*

**YAXBALA** (sif.) – lovğa.

- YAXIN YERƏ KÖÇ DAŞIMAĞ** (f.) – məc. yemək.
- YAXMAĞ** (f.) – lovğalanmaq.
- YAXŞIRUN!** (ifadə) – Bəsdir! Qurtarın!
- YAL** (is.) – 1. it yeməyi. 2. məc. müftə yemək.
- YAL ADAMI** (is.) – məc. çörək dostu.
- YAL ÇALMAĞ** (f.) – yal hazırlamaq. – *İtə kəpəyli, qara unnan yal çalılar (Xan.).*
- YAL DAVASI** (is.) – acgözlük.
- YALAĞ I** (is.) – ev heyvanlarının yem və su qabı. – *Yalağı ağacın altına qoy ki, gün qurudmasın! (Xan.).*
- YALAĞ II** (sif.) – yaltaq.
- YALAĞAYALTAĞ** (sif.) – yaltaq.
- YALAMAÇÖÜR** (is.) – yeyilib bitirilmiş. – *Gedib gördüm ki, vedrə: yalamaçöür eliyiblər (Mir.).*
- YALANIN TUTMAĞ** (f.) – yalanın bilmək. – *Neçə dəfə yalanın tutmuşam, gə: də keçmişəm (Haq.).*
- YALXI** (say) – tək. – *O quzu ekiztaydı, bı yalxı (Haq.).*
- YALI ARTIĞ TÜŞMƏY** (f.) – məc. qudurmaq.
- YALIN ƏL** (sif.) – silahsız. – *Camahat yalın əlnən neynəsin? (Sar.).*
- YALINQAT I** (sif.) – keyfiyyətsiz ip. – *Yalınqat ipdən corab olmaz (Haq.).*
- YALINQAT II** (is.) – yüngül geyim. – *Əynün yalınqatdı, hava da soyıdı (Sar.).*
- YALMANMAĞ** (f.) – uşağın qızdırmadan dodaqlarını yalması. – *Uşağın qızması çoxdı, görmirsən, necə yalmanır? (Mir.).*
- YALO:HALO:** (is.) – od. alov. – *Yalo: bizzə adam adı da var, özi də məşhur adameydi, xollı Yalo Haşimov, pammıççı (Xan.).*
- YAMAN-LATAYIR** (sif.) – pis söz. söyüş.
- YAMIN VERMƏMƏY** (f.) – tərəfin saxlamaq. – *Bı arvad gəlinnərinin yamin vermir də! (Həs.).*
- YAMMIZ** (is.) – sağrı. – *Atın yammızına bi şallağ vırdı, getdi (Xan.).*
- YAN** (is.) – sağrı.
- YAN BASA-BASA** (z.) – ləngər vuraraq.

**YAN İYNƏSİ** (is.) - əzələ iynəsi.

**YAN YERƏ VERMƏY** (f.) – yatmaq. xəstə yatmaq. –*Neçə ildi ki, qo:şım yan yerə verir (Söy.)*.

**YANÇAĞ** (is.) – sağrı.

**YANDI-QINDI VERMƏY** (f.) – acıq vermək. –*Keçmişdə arvatdar binnan paltar giyib yandı-qındı verirmişdər bir-birinə (Xıl.)*.

**YANDI-YANDI VERMƏY** (f.) – qıcıqlandırmaq. b a x: **yandı-qındı vermək.**

**YANIĞ** (sif.) – ac və kasıb adam. – *Onda ac-yanığ nəqədə disün vareydi kətdə (Mir.)*.

**YANNAMAĞ** (f.) – yaxınlaşmaq. – *Pammığçöpün odın is-siyəndə, bi də görürdüün ki, kalxos sədrin yannıyıb (A.Qar.)*.

**YANPÖRTÜ** (z.) – çəpinə, cəpəki. –*Gördim ki, yanpörti oturub, mən də fikir vermədim, çıxdım-getdim (Kür.)*.

**YAPBA I** (is.) – mal peyinin yanacaq məqsədilə divara yapılıb qurudulması. –*Yapba:n yaxşı közi tüşür (Kür.)*.

**YAPBA II** (sif.) – qurama. – *Bi iş yapbıya oxşıyır! (Qaz.)*.

**YAPBAĞ** (f.) – pis mənada əlaqələndirmək.

**YAPIŞDIRMAĞ** (f.) – başqasının adına nahaqdan danışmaq.

**YAPIŞMAĞ** (f.) – məc. yaraşmaq. –*Sə: yapışdı bı xələt, maşalla!(Mir.)*.

**YARDARRIĞ** (is.) – şərik. ortaqlıq. – *Bi yeri yaddarriğa əkmüşüy, görəy no:lır?(Boy.)*.

**YARI CANI QALMAĞ** (f.) – arıqlamaq. – *Uşağın yarı canı qalıb, dərsi ağırdu də!(Mir.)*.

**YARIMAĞ I** (f.) – kömək etmək. – *Hamıya yarıyan adameydi rəhmətdiy ussa! (Həs.)*.

**YARIMAĞ II** (f.) – xoşbəxt olmaq. – *Yarımağ Allahın k'is-mətidi!(Mir.)*.

**YARIMYAYLAĞ TAYBALAĞ** (sif.) – yarımçıq.

**YARIYANNARDAN OLASAN!** – alqış.

**YARQƏNƏD** (is.) – yarasa. – *Yarqənəd gecələr uçır, sə:rrər gizzənir (Sar.)*.

**YARMAÇA** (is.) – kiçik odun parçaları. – *Yarmaçaları tən-dirçin yığmışam (Həs.)*.

**YARMAĞ** (f.) – qarət etmək. oğurlamaq. – *Cavannarın oğırriğa, öy yarmağa gedməsinənə diyəsən, bilmirəm!* (Həs.).

**YARMAPOLO:** (is.) – plov növü.

**YASALAMAĞ** (f.) – sakitləşdirmək. – *Davanı yasalamağ-çın gərəy arıya bi gülməli söz atasən* (Haq.).

**YASPAYI** (is.) – ölü sahibinə köməklik məqsədilə verilən pul və ya ərzaq.

**YASSAR** (sif.) – tənbel. – *Ay yassar, sə:rdən mə: gözziyirsən, dur işü: gör də!* (Xan.).

**YASSILAMAĞ I** (f.) – yastılamaq. yaymaq.

**YASSILAMAĞ II** (f.) – asta danışmaq. – *Yassılıya-yassılıya danışdı olannarı* (Həs.).

**YASSILAMMAĞ** (f.) – yerindən qalxa bilməmək. – *Nə yassılammasən, dur dənə!* (Xan.).

**YAŞMAĞ** (f.) – qapı və pəncərənin kənarı. – *Pəncərə:n yaşmağın qurt yiyir* (Xil.).

**YATAĞ** (is.) – heyvan yatan, saxlanan yer. – *Birda öy alanda yatağları satdım* (Söy.).

**YATAĞ SALMAĞ** (f.) – *Kür çayının məcrasından çıxaraq yeni istiqamətdə axması. – Kür genə yatağ salır özünə* (Kür.).

**YATAR** (is.) – var-dövlət. – *Yatar yaxşı şeydi, ancağ başacan vəfalı dö:r* (Xan.).

**YAVA** (sif.) – pis. – *Yava danışandı a! Özü: gözzə!* (Kür.).

**YAVALAŞMAĞ** (f.) – pisləşməy. – *Yaxşıeydi, birdən yavalaşdı* (Xil.).

**YAVANNIĞ** (is.) – çörəklə yeyilən azuqə. – *Yavannığı alıb başu:n altına qoysun, k'iş çətin olmaz sə:nçin* (Haq.).

**YAVA-YAVA** (z.) – pis-pis.

**YAYXANMAĞ** (f.) – sərələnmək. – *Görrəm ki, yayxanıb divana* (Şor.).

**YAYILMAĞ** (f.) – sərələnmək. – *Yayılib yerə, üssünə də bi şey örtmiyib ki, so:ğ olar* (Söy.).

**YAYIN CİRRAMASI** (is.) – ən isti vaxt. – *Yayın cırramasında də:z ləzzət eliyir* (Gün.).

**YAYLIM** (is.) – yaylaq. – *Camaatın yaylımı Kürnən də:zin birrəşdiyi yerdeydi (Xan.).*

**YAYMAXATIN/YAYMAXATUN** (sif.) – tənbel qadın. – *Yaymaxatın özi oturub uşağa iş bıyırana diyillər (Mir.).*

**YE:N** (z.) – tez, cəld. – *Ye:n ol, hava qaralır (Sar.).*

**YEDDİARXADÖNƏN** (is.) – nəsil. – *Hamı yeddiarxadönənin tanıyır?(Həs.).*

**YEDDİPARA:N YERİ GÖYİNİ:R** (f.) – təəssüf etmək. – *Onda kətdən hər şey göndərilərdi, indi yetdipa:n yeri göyniyir (Kür.).*

**YEKDİRMƏK** (f.) – dəqiqləşdirmək. – *Bı da hər şeyi yekdirib xəbər alır (Xan.).*

**YEKƏ** (sif.) – böyük. hündür. – *Yekə adamın çox dözüümü olmaz (Mir.).*

**YEKƏBAŞDIĞ ELƏMƏY** (f.) – özbaşınalıq etmək. – *Yekəbaşdığ eləməyin mənası yoxdı (Haq.).*

**YEKƏBAŞ-YEKƏBAŞ** (z.) – lovğa-lovğa.

**YEKƏLMƏY** (f.) – böyümək. – *Bı ağac bıboyda yekəlib, ancağ meyvəsi cırdı (Kür.).*

**YEKƏ-YEKƏ** (z.) – böyük-böyük.

**YEL** (is.) – revmatizm. – *Arvadin əyağlarında yel var (Kür.).*

**YELBEYİN** (sif.) – başıboş. axmaq.

**YELÇƏKƏN** (is.) – skvoznyak. – *Yelçəkəndə otuma, yerüü dəyişdir (N.).*

**YELƏ VERMƏY** (f.) – boşa getmək. – *Ömrüü yelə vermə, hələ cavansan (Gün.).*

**YELƏN** (is.) – parçada, kəlağayıda, xalçada, kilimdə və s. bəzəkli haşiyə.

**YELƏNNİ** (sif.) – b a x: **yelən.**

**YELƏNSİZ** (sif.) – b a x: **yelən.**

**YELİN** (is.) – heyvanın süd vəzisi.

**YELİN ELƏMƏY** (f.) – heyvanın doğum ərəfəsi. – *İnəy yelin eliyib (Xan).*

**YELİN SALLAMAĞ** (f.) – heyvanın doğum ərəfəsi.

**YELİN TƏRPƏDMƏY** (f.) – heyvanın doğum ərəfəsi.

**YELİNNƏMƏY** (f.) – heyvanın doğum ərəfəsi.

**YELKƏ** (is.) – 1. atın yalı. 2. məc. qadınların açıq saçı. – *Yelkəsin tumarradım atın (Xan.)*.

**YELQO:DI** (sif.) – cəld, zirək, tələsik adam. – *Yelqo:di kimi hər yerə gedib çıxır (Xıl.)*.

**YELQOZ** (is.) – yel xəstəliyi.

**YELLƏMƏ(z.)** – cəld. tez. sürətlə.

**YELLƏMƏY I** (f.) – uşağı beşikdə silkələmək. – *Uşağ vaxdı beşiyi yellədirdim (Həs.)*.

**YELLƏMƏY II** (f.) – çölə tullamaq. – *Götürüb yellədi çölə, ancağ so:ra peşman oldu (Həs.)*.

**YELLİ** (z. sif.) – tez, cəld, iti, sürətli. – *Yelli gəl, geciyə düşdüy (Mir.)*.

**YEMƏ GƏLMƏY** (f.) – məc. müftəyə öyrənmək. – *Bıra həməşə yemə gəliblər (Pir.)*.

**YEMİ ARTIĞ TÜŞMƏY (OLMAĞ)** – məc. qudurmaq.

**YEMLİY** (is.) – yeyilən bitki. – *Yemliyi yazza duza batırıb yiyillər (Həs.)*.

**YENGI/YENGİCƏ** (z.) – təzəcə. indicə. yeni. – *Yengi gəlmişəm işdən (Söy.)*.

**YER ELƏMƏY** (f.) – təsir etmək. – *Oların belənçiy hərəkəti mə: yaman yer elədi (Gün.)*.

**YER SALMAĞ** (f.) – yataq düzəltmək. – *Yerdən yer salmağ da marağlıdı (Mir.)*.

**YER YERİNƏ BASMAĞ** (f.) – əvəz etmək. – *Mə:n əmimi maharbiyə yer yerinə basmışdılar (Mir.)*.

**YERDƏMİ ALMAĞ** (f.) – yataqda uzanmaq. – *Sə:rrər biaz yerdəmi alıb so:ra durrəm (N.)*.

**YERİN GÖRKƏZMƏY** (f.) – başa salmaq. – *Gördün ki, başa düşmir, yerin görkəzməy lazımdı Söy.)*.

**YERİN ŞİRİN ELƏMƏY** (f.) – hörmət qazanmaq.

**YERİNƏ SÜPÜRGƏ ÇƏKMƏY** (f.) – məhv etmək. qurtarmaq. – *Gedib gödim ki, çoxdan daşayıb k'utarıblar, yerinə də süpürgə çəkiblər (Həs.)*.

**YERİNNƏN ELƏMƏY** (f.) – qovmaq. – *Cama:tı yerinnən eliyəni Allah gec-tez cəzalandıracağ (Kür.)*.

**YERPƏNƏY** (is.) – xiyarın bir növü. – *Yerpənəy xiyarın bi növüdi (Xıl.)*.

**YERRİ-YATAĞLI** (sif. z.) – 1. yetkin. həddi-bülüğa çatmış gənc. – *Yerri-yatağlı qız olıb, Güllər (N.)*. 2. yerli-yerində. düzgün. – *Yerri-yatağlı hamsın danışdı mə:çin (N.)*.

**YESİR** (sif.) – fəqir, yoxsul. əsir-yesir. – *Cama:tı yesir günə qoydılar (Mir.)*.

**YETDİ DƏRƏ:N SUYUN QARIŞDIRMAĞ** (f.) – qarışıqlıq salmaq.

**YETDİARXADÖNƏN** (is.) – nəsil şəcərəsi. – *Gərəy yetdi-axadönəninə bələd olasan (N.)*.

**YETDİQARDAŞ I** (is.) – ilan. – *Bizzə qızıl ilana yetdiqardaş da diyillər (Söy.)*.

**YETDİQARDAŞ II** (is.) – ulduz adı.

**YETDİSİNDƏ NƏDİSƏ, YETMİŞİNDƏ DƏ ODI** - (İfadə).

**YETƏNƏ YETİR, YETMİYƏNƏ Bİ DAŞ ATIR** - (Zərb-məsəl.).

**YETİY** (sif.) – bələd.

**YETİY: YETİYLIYI OLMAĞ** (f.) – bələd olmaq. – *Olara çox yetiylim yoxdı (Xıl.)*.

**YEYİN** (sif. z.) – tez. cəld. – *Yeyin gəl, geciyə tüşmiyəy (Xan.)*.

**YEZİDİ QIRMIZI** (sif.) – qırmızı rəngin çaları. (Xan.).

**YEZNƏ** (is.) – kürəkən. – *Yeznəmiz bı rayonnandı, öz yer-rimizdi (N.)*.

**YIGNAĞ** (is.) – məclis. – *Qo:şıda yığnağ var, uşağları gəliblər (Mir.)*.

**YİĞİMCİL** (sif.) – qənaətcil. – *Yığmcil arvad öy qurar (Həs.)*.

**YİĞİMLİ-DƏRİMLİ** (sif.) – yığmcil. – *Yığımlı-dərimli gəlindi bı gəlin (Kür.)*.

**YİĞİNCAĞ I** (is.) – məclis. – *Balaca yığıncağ eliyirüy, uşağ əsgərriyə gedəcəy inşalla! (Gün.)*.

**YIĞINCAĞ II** (is.) – çoxluq. – *Yığıncağ vareydi küçədə, görəsən, no:lub?(N.).*

**YIĞINTI** (is.) – nehrə çalxamaq məqsədilə toplanmış qaymaqlı qatıq. – *Yığıntıyı nehriyə tökənnən so:ra üssünə so:ğ su tökürsən (Xil.).*

**YIXILMAĞ** (f.) – xəstə düşmək. – *O da yixıldı, tay nağada iynə-də:rman eliblər (Kür.).*

**YIXINTI** (is.) – yataq xəstəsi. – *Allah heç kimi yixıntı eləməsin!(Haq.).*

**YOXUN** (sif.) – yaxın. – *Uzağ yerin arpasınnan yoxun yerin samanı-diyiblər (Sar.).*

**YOL ADAMI** (is.) – yolçu. – *Tanıyıram onu, yol adamıdı, həməşə gedib-gəlir şəhərə (Söy.).*

**YOL ELƏMƏY** (f.) – yol salmaq. – *Qo:şu bağdan yol eliyib, əməlli-başdı (Həs.).*

**YOL I** (is.) – üsul. – *Məsələnə ən hasand yolnan örgədirdi bizə (N.).*

**YOL II** (num.) – dəfə. – *Yüz yol yaxşılığ elə, qədirin bilinməz!(Mir.).*

**YOL ÖLÇMƏY** (f.) – gedib-gəlmək. – *Sə:rdən üş dəfə gəlmisən, no:lub, yol ölçürsən?(Kür.).*

**YOLA NƏRDİVAN QOYMAĞ** (f.) – söhbət etmək. – *Di-yirəm ki, bi uzunda yola bi nərdivan qoyan oleydi (Ban.).*

**YOLA VERMƏY** (f.) – razı salmaq. – *Hamını yola verməy çətin məsələdi (Ban.).*

**YOLBİLƏN** (is.) – məsləhətkeş. – *Nağada bilən olsun, genə bi yolbilənnən soruş!(Xil.).*

**YOLÇU** (is.) – dilənçi. – *Hə:tə yolçı gəldi, gərəy boş qay-tarmiyasan (Haq.).*

**YOLÇU-DİLƏNÇİ** (is.) – fəqir-füqərə. – *İndi yolçı-dilənçi çox görümmür (Kür.).*

**YOLKƏSDİ** (is.) – milli toy adəti. – *Kətdə balaca oğlan uşağları yolkəsdiyə yaman həvəssidilər.*

**YOLLANIB YOLA GEDMƏY** (f.) – ortaqlıq tapmaq. – *Gəlmisənsə, gərəy yollanıb hamı:ynan yola gedəsən (Söy.).*



**YOLMALAMAĞ** (f.) – yoluşdurmaq. –*Dəri: duzzıyannan so:ra yunu yolmalıyıllar (Mir.).*

**YOLU ƏLİNƏ ALMAĞ** (f.) – yola düşmək. –*Sə:r tezzən yolu əlimə alıb tüşdüm yola (Xan.).*

**YOLUN AĞINA TÜŞMƏY** (f.) – getməyə başlamaq. –*Ha:mmız tüşdüy yolun ağına (Xan.).*

**YOLUN DAVANIN QIRMAĞ** (f.) – yolun çox hissəsini getmək. –*Bi də gördüy ki, danısa-danısa yolun davanın qırmuşuğ (Mir.).*

**YONSUNNU** (qoş.) – kimi. – *İtyonsunnu hərəkətdər insana yaraşmaz (Haq.).*

**YORTMAĞ I** (f.) – dayanmadan tez-tez gəlmək. – *Ordan bıracan yortmuşam, qoy dincəlim biaz (Sar.).*

**YORTMAĞ II** (f.) – bıçaqla bədənə xəsarət vermək. –*İkisi alləşib, biri də gəlib yotub bını (Qol.).*

**YOUĞ** (sif.) – yaxın. –*Youğ dur, sə: bi sözüm var (Xan.).*

**YOUŞMAĞ** (f.) – 1.uyğunlaşmaq. 2.birləşmək. – *O adam bı camahata heç youşmadı (Mir.).*

**YÖNÜBƏRİ** (sif.) – sağalmağa ümidli xəstə. –*Diyillər ki, yönübəridi, şükür!(Kür.).*

**YU:CI** (is.) – mürdəşir.

**YUXA** (sif.) – yumşaq. –*Ürəydən yuxa adameydi kişi, hamıya əl tutırdı (N.).*

**YUXALMAĞ** (f.) – bax: yuxa. –*Ürəgim yuxaldı, didim ki, nə issiyirsən, gə apar (Or.).*

**YUMAĞA DÖMMƏY** (f.) – qocalmaq. beli əyilmək. –*Arvad yumağa dönüb tay (Haq.).*

**YUN ÇUBİĞİ** (sif.) – arıq. cansız qız, qadın. – *Qız da yun çubiği kimi amariğ, dümdüz!(Mir.).*

**YUN DARAĞI** (is.) – xalçaçılıq termini. – *Nənəmin yun darağı indi də qalır (Xan.).*

**YURTDA QALMAĞ I** (f.) – geri qalmaq. inkişaf etməmək. – *O da helə bil, yorılıb yurtda qalıb (Mir.).*

**YURTDA QALMAĞ II** (f.) – ata evində yaşamaq. – *İndi qardaşım yurtda qalıb (Mir.).*

**YÜ:RÜY/YÜYRÜY** (is.) – nənni. – *Yü:yrüydə yatmışuğ hamımız (Həs.).*

**YÜK** (is.) – sandıq üstünə yığılmış yatacaq dəstləri. – *Pütün kənd öylərində yük var, indi qonağ-qareyçin olan yorğan-döşəgi yığıllar (Xıl.).*

**YÜK GÖTÜRMƏY** (f.) – məsuliyyət daşımaq. – *Sən üssüə böyüy yük götürmüşən (Xıl.).*

**YÜK YERİ** (is.) – yük yığılan yer.

**YÜYRƏPBƏ/YÜGRƏPBƏ**(z.) – qaça-qaça. – *Gündə yüg-rəpbə gedib bibimgilə dəyib gəlirdim (Mir.).*

**YÜYRÜY** (is.) – nənni.

## Z

**ZA:TI BİRÜ:Z ELƏMƏY** (f.) – özünü göstərmək.

**ZAĞAR** (sif.) – lovğa. – *Zağar adam boş-boş lo:ğalanır (Həs.).*

**ZAĞARRAMMAĞ** (f.) – lovğalanmaq. b a x:**zağar**.

**ZAĞARRIĞ** (is.) – lovğalıq. b a x:**zağar**.

**ZAĞAR-ZAĞAR** (z.) – b a x:**zağar**.

**ZALOM** (is.) – balıq növü. – *Zalomun ən çox duzzısın yiyil-lər (Mir.).*

**ZAMAĞ** (is.) – ara həkimlərinin sınığa qoyduqları məlhəm.

**ZAYILDAMAĞ** (f.) – başqası haqqında pis fikir söyləmək. – *Harda pisləsələr, Xəlil Rzanı, Harda zayıldasa bir nakəs, ya kəm (Pir.).*

**ZEY** (is.) – xətt. – *Bırdan bıra bi dənə zey çəkdim (Söy.).*

**ZEYKEŞ** (is.) – taxtada iz açan alət. – *Taxta ussaları zeykeş işdədir (Mir.).*

**ZƏFƏR TOXUMMAĞ** (f.) – ziyan dəymək. zərər olmaq. – *Onnan bizə zəfər toxunar? (Gün.).*

**ZƏFTİNƏ YETİRMƏY** (f.) – başa çatdırmaq. – *Pıl qazam-ğ azzi, gərəy onu zəftinə yetirən olsun (Həs.).*

**ZƏHƏR TULIĞI** (sif.) – acı dil.

**ZƏHLƏSİ QAÇMAĞ** (f.) – bezmək. –*Zəhləm qaşdı bı sō:bətdən, durıb gedim (Mir.).*

**ZƏHM OTUMAĞ** (f.) – qorxmaq. –*Birinci dəfə bını görəndə mə: zəhm oturmuşdı (Xan.).*

**ZƏK'QO:** (sif.) – acı. –*Bı nədi, zək'qo: kimidi alça! (Qar.).*

**ZƏK'QUM-ZƏK'QUTI** (sif.) – acı. –*Də:rman zək'qum-zək'quti kimidi ki!(Söy.).*

**ZƏLLƏ** (sif.) – xəsis. –*Kişi, bilirsən, necə zəllədi?(Həs.).*

**ZƏPLƏMƏY** (f.) – palçıqlı yolla piyada getmək. –*Zəpləmişəm bı yolu, düz iki sa:tdı gəlirəm (Xan.).*

**ZƏRBƏ TÜŞMƏY** (f.) – zədələnmək. – *Əlim zərbə түşüb, indi şişib, hə də qızarıb (Haq.).*

**ZƏRƏL** (is.) – ziyan. –*Nək'qədə zərələ түşdüüm bı il, taxıl cılxa tum oldı (N.).*

**ZİĞAB** (is.) – qızıl suyu.

**ZİĞABA SALMAĞ** (f.) – qızılın təmizlənməsi prosesi. – *Apar bını zığaba salsınnar, təzə kimi olsun (Xan.).*

**ZİĞLI** (sif.) – keyfiyyətli süd verən inək. –*Təzə inəy zığlı heyvandı (A.Qar.).*

**ZILX** (is.) – yabanı yeməli bitki. –*Zılxı do:ğiya töküllər (Boy.).*

**ZİMRIĞ** (is.) – heyvan tövləsindəki çirk. –*Zımriğ qalib orda, nöşün təmizzəmirsüz?(Mir.).*

**ZİNCİ** (is.) - suda təhlükəsizlik işarəsi. –*Birinci zinciyyə çatanda gərəy geri qayıdasan (Mir.).*

**ZİNCİRRİ** (sif.) – dəli.

**ZİNDİĞ** (sif.) – pis xasiyyətli, dalaşqan.

**ZİNG**(sif.) – iri sümük. heyvanın dizdən və dirsəkdən aşağı sümükləri. –*Zingdən yaxşı kalafır olır (Mir.).*

**ZİNGİRƏ** (is.) – kiçik seyrək üzüm salxımı. –*Yaxşı zingirə salxım üzümlərimiz var (Mir.).*

**ZİR** (əd.) – lap. ən. –*Bı lap zır dəle'ymiş ki!(Həs.).*

**ZİRBAZİR** (is.) – söyüş.

**ZİRİĞİN TƏPBƏY** (f.) – hirsələnib çavabın vermək. –*İndi eşitdim, gedib zırığın təpəcəm onun (Sar.).*

**ZIRILLAMAĞ** (f.) – ağlamaq. – *O qədə zırilladun ki, hamı bezzi (Gün.).*

**ZIRPI** (sif.) – yekəpər. – *Zırpi adamnan qorxıram (Söy.).*

**ZİYAD** (is.) – balıq növü. – *Ziyad kütüm balığıdı (Şor.).*

**ZİYAN ELƏMƏK** (f.) – hamiləliyin pozulması.

**ZİYANNIĞ ELƏMƏY** (f.) – nəyi isə dağıtmaq, sındırmaq, zərər vurmaq. – *Uşağdan miğayat ol, ziyannığ eliyər (Xan.).*

**ZOK'QA** (sif.) – 1.vəzifəcə böyük. 2.varlı. 3. qüvvətli.

**ZOL** (z.) – həmişə. – *Zol diyirəm ki, mə: gözzəmiyün, yiyün, mən də gəlib yirəm də!(Haq.).*

**ZOL DURMAĞ** (f.) – xətt salmaq. iz qoymaq. – *Yalın bədəninə ok' qədə çubiğ virmişdilər ki, zol durmuşdı bədənində (Xan.).*

**ZOLLAMAĞ** (f.) – tullamağ . – *Aparıb zolladı çölə, heç dalıycan da baxmadı (Haq.).*

**ZOPZOPI** (is.) – çəkmə. – *K'ışda zopzopı geyib gedirdim kəndin o başına (Xan.).*

**ZOTİ** (is.) – dürtmə. – *Bi zoti vırdı bınun böyrünə, özi qaşdı (Sar.).*

**ZU: DÜDÜYÜNƏ QOYMAĞ** (f.) – aləmə çar çəkmək. – *Mə: zu düdüyünə qoydı kətdə ki, mə:nən dolammır (Xan.).*

**ZULUM-ZULUM** (z.) – yazıq-yazıq ağlamaq. – *Zulum-zulum ağladı ki, mə: də apar (Sar.).*

**ZÜYÇİ** (is.) – züý tutan. – *Aşığın yanında züyçü də olur (Söy.).*

## BƏDİİ MƏTNLƏR

### OGUZNAMƏLƏR

Abırını abırsızdan saxla.  
Ac adam qılınca çapar.  
Ac ol, kişi ol!  
Ac qulağım, dinc qulağım.  
Adın nədi? –Rəşid. –Birin de, birin eşit.  
Ağ gün adamı ağardar.  
Ağıl ağıldan üssündü.  
Ağır otur, batman gəl.  
Ağlama öliyəçin, ağla diriyyəçin.  
Al, ver deyiblər.  
Allah sağ əli sol ələ möhtac eləməsin!  
Allahdan umudun üzülməsin!  
Arrı arın bilməsə, ala palaz başına.  
Arvad kişinin cınağ yoldaşdı.  
Arvad tikən meçidin gümməzi olmaz.  
Arvadın arvad işi var, kişinin kişi işi.  
Asdanın işi qalmaz, xəsdənin işi qalar.  
Aş qazannan issi olmaz.  
At kimindi? –Minənin!  
Atdar ölüb, itdərin bayramıdı.  
Axsaq atın kor nalbəndi olar.  
Az aşım, ağrımaz başım.  
Azın az dərdi var, çoxun çox.  
Bağış var xalvarnan, hesab var dinarnan.  
Beş barmağın beşi də bir döğür.  
Bilinmiyən oğru, xandan-bəgdən doğru.  
Bir daş altda, bir daş üstədə!  
Böyü sözünə qulağ asmiyan böyürə-böyürə qalar.  
Can candan ayrıldı.  
Dəliddən doğru xəbər.  
Dəlinin yadına daş salma.

Dərziyə “köç” dedilər, iynəsin sancdı başına.  
Doğruya zaval yoxdu.  
Donuzdan bir tük də qənimətdi.  
Düz söz acı olar.  
El ağzı, çuval ağzı.  
Əl əldən hökümlüdü.  
El elə sığar, ev evə sığmaz.  
El içində, öl içində!  
El kecən körpüdən sən də keç.  
Əl mərd, göz namərddi.  
Əldən qalan əlli il qalar.  
Elə hörmət elə!  
Əlimnən verdim, əyağımnan dalıycan tüşdüm.  
Elin sözü əvvəl-axır düz olur.  
Elnən gələn bəla toy-bayramdı.  
Göbələy zibilliydə pitər.  
Günü gününü rəşid eliyər.  
Haq başı ağır olar.  
İnsaf dinin yarısıdır.  
İtə yiyəsinə görə hörmət elə!  
Lampa öz dibinə işıq salmaz.  
Min il yaraq, bi gün gərəy.  
Nağdı qoyub nisyənin dalınca düşmə.  
Odnan pammığın nə işi?  
Öy alma qo:şi al.  
Öy buzovundan öküz olmaz.  
Öylər öylər vəkili döyür.  
Qardaşdar əlləşdi, əbləhlər inandı.  
Qaygukeşə söhbət haramdı.  
Qışın gözü kor olar.  
Qorunan gözə çöp düşər.  
Sən xayın, mən arxayın!  
Səninki səndə, mənimki məndə.  
Təzə ay çıxanda köhnəni doğrıyıb ulduz qayırallar.  
Tülkünün meydanda nə işi var ki, dərisi on şahıya gedə?!

Yağış yağdı, çatlaqlar bitdi.  
Yatanın dalıycan oyaq çox olar. (Söyləyən: Çərkəz Ağayeva.  
Aşağı Qaramanlı kəndi.).

## BAYATILAR

Mən aşiq Muğana de,  
Dərdini qanana de.  
Muğan dünya görübdü  
Dərdini Muğana de

\*\*\*

Kürün suyu bulandı  
Ünüm ərşə dayandı.  
Kürün kürlüyü tutub.  
Ellər suya calandı.

\*\*\*

Mən aşığam qanlıdı  
Kürün adı qanlıdı.  
Sakit axar, ev yıxar  
Onçun adı qanıdı.

\*\*\*

Kür Xəzər həsrətində  
El yağmır həsrətində  
Yağış dənizə yağar  
Torpaq su həsrətində.

\*\*\*

Kür Muğanı basdı gəl  
Səbr-qərarım kəsdi gəl  
Gec gəlsən, görüşmərik  
Hicran yeli əsdi, gəl!

\*\*\*

Mən aşiq qarğamazlar  
Gur suyu qarğamazlar  
Tanrı didarın görüb  
Bu Kürü qargamazlar.

\*\*\*

O tayda bir Muğan var  
Bu tayda bir Muğan var  
Yazı yazan neyləsin  
Burda haqqı boğan var.

\*\*\*

Muğan seyrana qaldı  
Çölü ceyrana qaldı  
Səni gəlib görənlər  
Baxıb heyrana qaldı.

\*\*\*

Muğan biri üç eylər  
Hərdən üçü heç eylər  
Tanrı haqqı gec eylər  
Nə eyləsə, güc eylər.

\*\*\*

Muğanın Kürü vardır  
Köksündə Piri vardır  
Dünya sahibsiz deyil  
Hərlədən biri vardır.

\*\*\*



Mən aşiq Xançobanı  
Ağlar qoydu obanı  
Muğana qış gəlibdi  
Tez qalayın sobanı.

\*\*\*

Aşiq yarın qarşıla  
Çal-çağırla qarşıla  
Haqdan gələn bəlanı  
Toy-bayramla qarşıla.

\*\*\*

Kür Xəzərə yovuşdu  
Çətinliklər sövuşdu  
Şükür olsun tanrıya

Duam haqqa qovuşdu (Söyləyən: Rəsmiyyə Abbasova.  
Bankə qəsəbəsi).

## YANILTMAQLAR

- Ay boz-ala, boz eşşəyçi kişi, eşşəyüə hoş diginən, ağ şümü coşdı keşdi.
- Sağsağan – sapsağlam.
- Kərtənkələ, ərün gələ, başmağ ala, bi tayı sə:n, bi tayı mə:m.
- Ətə qatsun it yiməz, ota qatsun, at yiməz.
- Ağ at arpa issəmir?
- Nuşi şirin, nişi acı.
- Torpağın at torbasıynan daşıtdıraram.
- Beçə - bannadı becə.
- Bizim biz sizdədi, sizin biz bizdədi.

- Xoruz – yiyib oturuz.
- Qaz – ağılı dayaz.
- Quzu – özündə dadı-duzu.
- Quzı:n quzulıǵı quzılı:r.
- Qoyın quzısıyçın quzılı:r.
- Dananı dama damla.
- Kəkilli fərə, çıxma çəpərə.
- Öyümün bəzəyi, eşmə təzəyi (Söyləyən: Rəna Nəsirova. Boyad kəndi).

## SANAMALAR

- Bırdan belə xa:rman. Bi quş bıra qa:ğ elədi. Yumırtasın aǵ elədi. Bı tutdı. Bı kəssi. Bı yoldı. Bı qo:şılara pay apardı. Bıl-bıl, sənə nə qaldı? Atduǵ damın üssinə!(Söyləyən: Səmayə Cəfərova. Neftçala şəhəri).

\*\*\*

- Göydən gedən yüz qaz!  
 - Yalançı qaz, yalquz qaz! Bi bizi:cən, bi bizim yarımızcan, sən də bizim üssümüzə, olaruǵ yüz qaz! (Söyləyən: İlhamə Ağayeva. Aşağı Qaramanlı kəndi).

\*\*\*

- Baş barmaǵ, başala barmaǵ, uzun hacı, gün turacı, balaca bacı (Barmaqların adı).  
 - Sələmə səlli, qırx dok'qız, əlli.  
 - Bi k'uş bıra qağ elədi. Yumırtasın aǵ elədi. Bı tutdı, bı kəssi, bı yoldı, bı qo:şılara pay apardı, bıl-bıl, sənə nə qaldı? – atduǵ damın üssünə (Söyləyən: Səkinə Həsənova. Bala Surra kəndi).

## TAPMACALAR

- Ağ köynək qara çuxa,
  - Ağzında para yuxa (Sağsağan.).
  - Başında ətdən taçı
  - Əti süfrələr tacı (Xoruz.).
  - Araba gedir, irzi yox, yulğun yanır kö:zi yox (İldırım)
- (Söyləyən: Sevil Həsənova. Xolqarabucaq kəndi).

\*\*\*

Ay doğdı axtalandı  
Qapılar taxtalandı  
Bazara bi nər gəldi  
Qırx yerdən noxtalandı (Gəmi.).

\*\*\*

Pılların saya bilməz,  
Pılların suya verməz (Balıq) (Söyləyən: Gülnaz Salahova.  
Həsənaabad qəsəbəsi).

## TƏRƏKƏMƏ SÖZLƏRİ

- İt diyər ki, yiyəmin yetdi iğid oğlu oleydi, hərəsi mənə bi sümüy ateydi.
- Pişiy diyər ki, yiyəmin yetdi kor qızı oleydi, hərəsinin əlinən bi şey qapıb yiyeydim.
- Qara mal diyər ki, qarnımı doldur, qara bassır məni.
- Gəmş diyər ki, qarnımı doldur, qora bassır məni.
- Qoyın findığ çualı kimidi, nağada yisün, görərsən ki, dibində nəşə qalib.
- Fətir – məni mənzilə yetir.
- Bozzamac - əlim xamır, qarnım ac.

- Qalac – qaldım ac.
- Təndir çörəyi, öyümün dirəyi.
- Sə:r yiməyi canın mıxıdı, mismarıdı.
- Kimdə vareydi dəri, sə:rəcən tökdi təri.
- Kimdə vareydi palaz, ertədən oldı xilas.
- Kimin vareydi kürki, bilmədi qorxu-hürkü.
- Ətəgimi doldırır qoznan, başımı əzir daşnan.
- Vaxd çağı öydən maya verməzzər, versün, gərəy əvəzin alasan.
- Vaxd çağı öydən ağarantı versün, içinə gərəy yanmış ispişkə çöpi atasan.
- Vaxd çağı öydən pıl, çörəg, duz verməzzər.
- Yetdi qapıdan çör-çöp yığıb, heyvan yatağında yandırallar ki, tüssisi heyvannara dəysin.
- Təzə əyak'qabı geyəndə gərəy diyəsən ki, tüşmən bassıyasən.
- İş görənin əlinin üssünə gedəndə “yorılmıyasən” diməy lazımdı.
- Kilim toxıyanda oxıyallar: -İşim, işim iş olsun! İşim qanadı k'uş olsun! Hürülər bacım, dö:lər iməcim olsun!
- Yatağda it, tülki kəlləsi, köhnə süpirgə asallar ki, nəzər qaytarar.
- Kələkəyə kişmiş qatallar ki, göz dəyməsin!
- Tərəkəmədən heyvanın sayın söruşmazzar.
- Aşı pişirərəm, dənni də olar, dənsiz də olar, işi görərəm, sənni də olar, sənsiz də olar.
- To:ğ-cücə öyə gələn dərdi-bəlanı özünə götürər (Söyləyən: Tarix Quliyev. Xanqışlağı kəndi).

## TÜRKƏÇARƏLƏR

- Adamı uruf tutanda vaxd çağı, mal əyağına qələm çaldırallar.
- Adamın mədəsi uzananda çəkib bağılyıllar.

- Ağzınnan çox su axan körpənin üssünə k'usuntı/qusuntu adlı mıncıq vırırsan, kəsilir.

- Arı vıran yerə duz, şor, ya da palçıq sürtəllər.

- Boğaz gələndə barmağı duza batırıb boğazı basıllar.

- Çıbanı deşməgçin üssünə ya tatala yarpağı, ya araba yağı, ya da pişmiş soğan qoyub bağlamağ lazımdı.

- Çox ağlayan uşağın ağzına şəpiynən yüngülcə vırırsan.

- Ənnab qan təzyiqin salır.

- Göz səgriyəndə üssünə qırmızı sap qoyub diyəllər ki, mən sə: sö:ndürdüm, sən də mə: sö:ndür.

- Gözə çöp tüşəndə gözün qapağın altdı-üstdü o:b diyirsən: - Çöpsən çö:rül, tüş, tumsan, qo:rul tüş!

- Gözə qonağ tüşəndə, onı oxıdılar.

- İtdirsəyin murdarramağ lazımdı.

- Körpə tiş çıxardanda hədiy pişirillər.

- Qılbaşa araba yağı bağliyallar ki, deşilsin.

- Qızılçığ çıxardan adama qırmızı geyindirib üssünə çoxlu qızıl taxmağ lazımdı ki, hasan çıxardsın. Qızılçıqlı adamı görəndə oa “nüba:rək! diyillər.

- Qumıcı batan adamın kürəgin götürüllər.

- Peyğambırda saçağı böyrəg xəsdəliyinin dərmanıdı.

- Saçın uzanmasına go:ra onı ayrannan yuallar.

- Qaramığ olan uşağın nəzər damarından qan alallar.

- Sarı yara:n üssünə va:la qənd tökəllər ki, sulammasın.

- Tez-tez sulanan gözə qəndin lap va:la tozun səpəllər.

- Qanı kəsməy üçün üssünə təzə kül tökəllər, ya da yanmış əsgə basallar.

- Birinci dəfə saçı qırılan uşağın tükün götürüb saxliyallar.

- Boş yüyürüyi yelləməzzər, uşağın başı ağrıyar.

- İşin üsdünnən atdanmazzar. İş başa gəlməz.

- Nehrə:n üssünnən atdammazzar. Bərəkəti kəsilər.

- Təndir başına gedəndə gərəy diyəsən: - Çörəyçi qızıyam. Onda təndir tat atmaz. Çörəg kütə gedməz.

- Təzə ay çıxanda ona salavat çö:rməy lazımdı.

- Gög ösgürəg olana ilan qabıgın çörəgin arasında yi:zzi-rəllər.

- Nehrə:n ayranınnan qo:şıya pay verəndə içinə bi lomma da yağ atallar.

- Nehrədən gözqaytaran mıncıgılar asallar: şüə, hak'qıg, kəh-raba, gözmıncıgı, k'usuntı.

- Uman arvadı qabağlar umma-qapba eliyirdilər. Ya:nı, çörə-yin arasına yaxşı iyi gələn yeməgdən bi tikə qoyıb pükürsən. Umanın kürəginə vırıb tısgındırıb diyirsən ki, əmün-dəmün bı ol-sın! Sö:ra verirsen ki, yisin.

- Uşağın tüşmüş tişin damın üssünə atıllar (Söyləyən: Nəza-kət Bədəlova. Kürqarabucaq kəndi).

\*\*\*

## QURDAĞZI BAĞLAMAQ

Ağərəb, ağərəb ahıdı

Ağərəblərin şahıdı,

Ağərəb oğlı bir kişi

Bağladı qurdı, k'uşı (Söyləyən: Şirinxanım Məmmədova. Mirqurbanlı kəndi).

\*\*\*

Məkkə Mədinə

Qızım Səkinə

Qardaşım Apbas

Ya Həzrət Abas! (Söyləyən: Gülmirə Məmmədova. Boyad kəndi).

## NOVRUZDA SINAQLAR VƏ İNANCLAR

- Axır çərşənbədə bar gətirməyən ağajdarı qorxudarlar.

- Axır çərşənbədə kütüm, ya da şirbitdən saçaltı bişirərlər.

- Bayrama bir ay qalmış ev-eşik, əşyalar, pal-paltar, yorğan-döşək təmizlənər və imkan varsa, təzələnər.
- Bayrama təzə paltar almaq vacib hesab olunur.
- Bayramdan əvvəl hər kəs qəbristanlığa gedib öz doğmalarının qəbri üstündə təmizlik işləri görər, yasin oxuyar.
- Gərşənbə tonqalına atdanbıcı deyərlər.
- Novruzda ailə üzvlərinin adına bir şam yandırarlar.
- Novruzda bağlara təzə urbanalar basdırırlar.
- Novruzda bayram bazarlığı edilir.
- Novruzda bayramla bir yerdə dörd günün birincisi yazdan, ikincisi yaydan, üçüncüsü payızdan, dördüncüsü qışdandı - deyirlər.
- Novruzda evdən uşaqlara, qohumlara, qonşulara və ehtiyacı olanlara paylar çıxararlar.
- Novruzda xeyir işlərin binəsi qoyular: elçi gedilər, nişan verilər, toylar təşkil olunur.
- Novruzda xonça bəzəyərlər.
- Novruzda ilk dəfə yaşlılarla bayramlaşırırlar.
- Novruzda nişanlı qızlara bayramlıq aparırırlar.
- Novruzda oğlan uşaqları qurşağatdıya gedərlər.
- Novruzda səməni qoyulur. Səmənini qoyan qız-gəlin gərək təmiz və tox olsun.
- Novruzda subay qızlar qulağasdıya çıxarlar.
- Novruzda təndirə külçələr yapılar, halva çalınar.
- Novruzda uşaqlar və yeniyetmələr çingəldiyə gəzərlər.
- Novruzda vəfat edən qohumların qəbri üstə gedilər (Söyləyən: Şənhəyat Bədəlova. Mirqurbanlı kəndi).

## **QƏZƏL**

Gəlmişəm dərgahına, edim dua əl açiban  
Sən özün dərdlərimə eylə şəfa, ey Yaradan!

Səni öz hökmü ilə nazil edib bizlərə Rəbb  
Ki edə külli-mərəz dərdə dəva Pirətəvan.

Toplanıb ətrafına bunca Əli şüaləri  
Uyuyur burda neçə əhli-Quran, Pirətavan!

Bura eyləyib güzar hansı bir övladi-imam?  
Ki olub sayəsində burda məzari-qəriban?

Hər gələn səndə tapır şəfasını, salim olur,  
Bu şəhid məzarların mən görüb ollam pərişan.

Düzülüb yan-yana cənnət-məkan, əhli-behişt,  
Eyləyib öz canını yurda fəda, Pirətavan!

Bu bəşər əhli sənin bir gün olar mehmanın,  
Fərqi yox ki, keçirib hər neçə bir dövri-zaman.

Sən mənim dərdimə də dərman elə, qoy sağalım,  
Çünki söz xəstəsiyəm, çarəsizəm, Pirətavan!

Zülfıyyə, eylə dua, bil bu pirin hikmətini,  
Olmasın əhli-mərəz piri-cavan Pirətavan!

(*Söyləyənlər*: Zülfıyyə Gülhüseyn. Neftçala şəhəri.)

### ***Ol balığın sərrafi, olma ovun xəstəsi***

Axırı peşmançılıq, dadlı olur siftəsi,  
Ol balığın sərrafi, olma ovun xəstəsi.  
Şit xaşamı kəs qızart, üstünə tök narşərab.  
Ağ balığı basdırıb sonra çəkəsən kabab.  
Şirbiti sacaltı et, duz onu eylər xarab,  
Duzla qızartmaq üçün xan ziyadı ertəsi,  
Ol balığın sərrafi, olma ovun xəstəsi.  
Xırda balıq mövsümü qış ilə ilk yazdadır,  
Şaymayıya qalsa iş, hər ləzəti duzdadır.  
Ağır balıqdır çəki, şit də o susuzladır.



Xəstəyə dərmandı sıf, qışda gəlir dəstəsi,  
Ol balığın sərrafı, olma ovun xəstəsi.  
Cəhd eləyir tutmağa bəziləri şip, nərə,  
Çün pula tez çevrilir, tez də axır ciblərə.  
Bəs bu işlərdən ötrü çoxları düşmüş girə,  
Axırı peşmançılıq, dadlı olur siftəsi.  
Ol balığın sərrafı, olma ovun xəstəsi.

(Zəfər Tağıyev. Həsənabad qəsəbəsi).

### *Dolma balığın hazırlanması*

Şor balıq düzzuğdan çıxardılır, yu:lur. Yarım sa:d so:ğ suda saxlanır. So:ra axçası alınır. Yu:lib asılır ki, suyu gessin. Soğan soyılır, doğranır xırda-xırda. Üssünə duz-issiod, qurı na:nə, gilə-mərzə, pamador, bibər, alma, alça tökülüb yüngülcə pörtülür. Balığın içinə doldurulub incil yarpağına, bi də təmiz ağa pükülür. Dərin qazanın dibinə bi də: qəmbərdaş qoyılır. Yarıyacan su tö-kilmiş qazanda pükülmüş balığı daşın üsünə qoyıb ocağa qoyılır. Balıq parda pişirilir. Qarpız, yemiş, qatıq, do:ğa, ayran, o:dıǵnan yi:lir (Söyləyən: Bahar Zeynalova. A.Qaramanlı kəndi.).

## **BAYATILAR**

Bu nənə xoñçalıdı  
Əkini yonçalıdı  
Əyninə cannıq geyib  
Gülü var, qonçalıdı.

\*\*\*

Əlləri yunnu nənəm  
Zərxara donnu nənəm  
Darağda əlçim yunu  
Cəhrəsi ünnü nənəm.

\*\*\*

Nənəmin xalçası var  
Bir nimdaş nalçası var  
Yerə xaral səribdi  
Bağında alçası var.

\*\*\*

Cecimi yerə sərdi  
Gülləri təzə-tərdi  
Qazanda ip boyayıb  
Nənəmin əli zərđi.

\*\*\*

Bozzamac, ay bozzamac  
Əlim xəmir, qarnım ac.  
Fətir yayıb bişirək  
Daş üstündə qara sac.

\*\*\*

Qulabanda cəhrədi  
Güləngəşdə nehrədi.  
Kişmiş qorapalanda  
Doşabım bal-bəhrədi.

(Zaur Ərnuğan (Əsgərov), Həsənabad qəsəbəsi).

## ƏHVALAT

Qaravəlli düzündə,  
Duzdağın ətəyində  
Batmışam su üzündə  
Siyəzım kürəyimdə

Duz yığmışam, duzum dağ  
Tey patdağam, üzüm ağ.

\*\*\*

Bir duza bax, duza bax  
Bir kopana qar yağıb  
Giləsi ulduza bax  
Şorannığa bar yağıb.  
Duzdağdan ağır duzum,  
Balığı çağır, duzum.

\*\*\*

Getdim Kürə balığa  
Balıq tutdum, bobladı.  
Naxış düşməz fağıra  
Duzzadığım lobladı.  
Ayran qızdı qazanda  
Gözüm qaldı sazanda

*(Söyləyən: Zaur Əsgərov. Həsənabad qəsəbəsi).*

## **BAYATILAR**

Mən aşiq biçarədi,  
Dərd var ki, biçarədi.  
Çox sağalmaz dərdlərə  
Kür suyu bir çarədi.

\*\*\*

Əzizinəm el ahı,  
O ayrı, bı alahı.  
O qədər can almısan  
Səni tutub el ahı.

\*\*\*

Aşiqəm düzə sarı  
Gedirəm düzə sarı  
No:la, bi yağış yağa  
Kür gələ bizə sarı

\*\*\*

Kür qırağı sərindi  
Suyu dadlı, şirindi  
Suyuna həsrət qaldıq  
Qədrin indi bilindi

\*\*\*

Mən aşiqəm sürünü  
Çoban sürsün sürünü  
Uşaqlar nağıl bilir  
Ağ balığı, kürünü.

\*\*\*

Kürdə balıq çəkimi?  
Kim verib bu hökümü?  
Dərdinə dərman desin,  
Çağır gəlsin həkimi.

\*\*\*

Çayın suyu durudu  
Su tanrının nurudu.  
Dərdimi Kürə dedim  
O da küsdü, qurudu.

\*\*\*

Bizim kəndin dərəsi  
Oxur kəklik fərəsi  
Kürdə balıq növbənöv  
Ayrı dadır nərəsi.

\*\*\*

Mən aşiq, ağ şam ola  
Gün keçə, axşam ola.  
Xətrinə balıq düşə  
Qızarmış xaşam ola!

\*\*\*

Mənim sözüm haqqadır  
Kəmər üstə toqqadır.  
Kürdə ən böyük balıq  
Bölgədir, ya naqqadır?

\*\*\*

Qələmim yaman iti  
Hər sözü yazar qəti.  
Təndirin külbəsin qoy,  
Tez bişirim şirbiti.

\*\*\*

Çox gözlədim bu ayı  
Yemərəm özgə payı.  
Hər biri ayrı dadda  
Bir nemətdir şahmayı.

\*\*\*

Bir sözüml var sayyada  
Gətir tor qur qayada.  
Süfrədə nemət boldur  
Heç gərək yox ziyada

(*Söyləyən: Zülfiyyə Cəfərova. Neftçala şəhəri.*)

### ***DOŞABIN HAZIRLANMASI***

Üzümlü yığırsan tökirsən şirəxana:n içinə. İrezen çəkmə: təmiz yu:b geynib üzümü əyağlamağı başdıyrsan. Üzimin suyu şirəxana:n o:damınnan süzilib tökilib qazannara. Qazannar doldıgcan təzəsin qoyırsan. Belə-belə neçə dənə qazan doldırırsan. Bağda yer tə:nginin dibinnən bi-iki oc təmiz va:la torpağ götürüb üzümün suyuna qarışdırırsan. Suların durılmasın gözziyırsən. Hə:tdə daş qurıb ocağ düzəldırsən. So:ra üssünə iri teşddər qoyıb durulammış suyu ora boşaldırsan. Ocağın altın otdıyırsan. Su qaynıyib sarıköynəy olanda issiyırsən işinə incil, yemiş, heyva tökib mirəpbə pişirə bilərsən. Yox, əgər, doşab pişirməyçin issiyırsənsə, gərəy suyun qatılmasın gözziyəsən. Bizzərdə təmiz ağ üzümün doşabı kəhraba kimi çıxır. Qarışığ üzümün doşabı biaz tünd olır. Doşabı xəşilin, quymağın üssinə tökib yiməy olır. Fitat ərimmiş nehrə yağın doşabnan qarışdırıb sə:r-sə:r yiməy də yaxşısı (*Söyləyən: Şirinxanım Məmmədova. Mirqurbanlı kəndi.*)

### ***TƏNDİRİN QOYULMASI***

Əvvəlcə təndir yerin təmizliyırsən. Əgər əvvəlki təndirin yerində qoymağ issəsün, gərəy köhnə təndiri sökəsən. Əvvəlki:n parçaların yerə döşiyib əyağlıyasan. Üssünə su çiliyib torpağın yatmasın gözziyəsən. Yeri bərkiyənnən so:ra təndiri qoymağ olar.

Təndiri yazda qoysun, təzə otnan, payızda qoysun, samanın piniy-nən qoyırsan. Palçığa qatılan bu otdar onu sümiy kimi eliyir.

Təmiz yerdən iki-üç araba torpağ gətirib hazıraduğun yerdə üs-üssə tökürsən, için təmizziyirsən. Topa kimi tökülmiş torpağın ortasın çala kimi düzəldib ora: su:nan doldırırsan. So:ra botu geyib palçığı yaxşı əyağlı:rsan ki, ot, saman palçığa yaxşı qarışsın. Üs-sin xaralnan yadnan örtürsən ki, üş-dört günə yetişsin. Palçığ yetişəndə rəngi gögərir. Onda yetişir. Təndirin ölçisin bilməyçin bi dənə qamış seçib götürürsən. Həmin palçığdan bi lüdgə götürüb piyə düzəldirsən. Bi piyə təndirin bi halaylamasıdı. İssi vaxdarda sə:r də, axşamçağı da bi piyə qoymağ olar. Hər piyəni qoyanda qamışnan düz olub-olmadığın gərəy yoxlıyasan. Təndir çörəypişirənin boyına go:ra olmalıdı. Hər gün piyə qoymağdan qabağ əvvəlki piyəni potulkeynən, ya da qəmmər daşnan içərdən də, çöldən də döyüb saylıyırsan. İçərdən döyməy təndirin daş verməməsinə go:radı. Təndir başa gələndə ona iki-üç yerdən külbə açırırsan, so:ra onu donniğliyırsan. Donniğ da həmin palçığdan olur. Donniğlamağ təndiri üsdən suamağa diyilir. Üş-dört günənən so:ra təndiri ağardmağ lazımdı. Bına go:ra təndirin için yana bilən köhnə şeylərnən, odunnən ağzınacan doldırırsan. Lopa düzəldib külbələrdən içəri qoyırsan. Üsdən də lopa düzəldib təndiri otdıyırsan. Ağzın məcmeyi:nən örtürsən ki, ot boğıla-boğıla yansın. Təndir bi gecə, bi gündüz yanannan so:ra hazır olur. İndi çörəy pişirə bilərsən. Həməşə toy çörəyi pişirəsüz! (Söyləyən: Xuraman Ələk-bərova. Mirqurbanlı kəndi).

\*\*\*

## QORU

Dəyərlər dəyərdən düşübdü daha  
Bu kasad dövranda sözünü qoru.  
Zər-zibalı üzlər göz qamaşdırır,  
Bəzəkli üzlərdən gözünü qoru.

\*\*\*

Üz var astarına verməyir salam  
Ey sevən insanım, ey mənim qalam  
Nifrət ayaq açan yerlərdə, balam  
Sevgini qalxan et, özünü qoru!

\*\*\*

Yol deyil yolçusu olmayan bir yol  
Yolun başı salam, ayağı sağ ol.  
Səhvini üzünə deyənlə dost ol,  
Üzünə güləndən özünü qoru.

(*Söyləyən*: Elnur Abdiyev. Surra kəndi).

\*\*\*

### ***BAYATILAR***

Qoşa xallar yan-yana  
Dara zülfün sal yana.  
Gəlim biz keçək Kürü  
Gedək üzü Salyana.

\*\*\*

Kür qırağı qamışdı  
Xəzər Kürə qarışdı.  
Salyanda qonaq oldum  
Kəndin adı Marışdı.

\*\*\*



Ovçu, gedirsən hara?  
Salma ceyranı tora.  
Səni heç görməmişəm  
Babamın yurdu Surra.

\*\*\*

Bir az Kürdən aralı  
Evi qonaq-qaralı  
Eşitmişəmki kənd var  
O tay, bu tay Qaralı.

\*\*\*

İnsanları imanlı  
Hər bir evi mehmanlı  
Çox doğmadır bizlərə  
Aşağı Qaraymanlı.

\*\*\*

Nənəm sözlü-nağıllı  
Boxçası qənd-noğullu.  
Bir qəsəbə var burda  
Nefti bol, adı Xıllı.

\*\*\*

Kim ki dincəlmək istər  
Yayda bu kəndə gələr.  
Çox səfalı yerlərdir  
Qədimkənd, Boyad, Dörddər.

\*\*\*

Bağ-bağatlı, bostanlı  
Söz-söhbətli, dastanlı,  
Uzanır Kür boyunca  
Qaravəlli, Astanlı.

\*\*\*

Axşam olcaq uşaqlar  
Yığışar bu məhləyə.  
Kaş ki bitə yasaqlar  
Gedək Tatarməhləyə.

\*\*\*

Nərə zavodu Xıllıda  
Bura gəlir xollu da.  
Kürü istəyir, bəlkə?  
Köməyə gəlsin Bankə.

\*\*\*

Gecəni qaldım oyaq  
Xatırladım bu sayaq.  
Yazda cənnətə bənzər  
Cəngən, Xəzərkənd, Mayak.

\*\*\*

Keçmişə yada saldıq  
Duyğulandıq, şad olduq.  
Qəribədir, deyilmi?!  
Qəsəbə adı Qoltuq?!

\*\*\*

Oğulları cəsür, mərd  
Ahılları öyüdlü.  
Nə görməli yerlərdir  
Həsənabad, Söyüdlü!

\*\*\*

Hardan gəlib yad elli  
Öyrənib bizim dili?!  
Qonaqpərvər kəndlərdir  
Sarıqamış, Haqverdili.

\*\*\*

Bi zamanlar bu yerlər  
Olmuş xanın qışlağı.  
Səs-küylü, cah-cəlallı  
Gözəl yurd Xanqışlağı.

\*\*\*

Qışı çənli-dumanlı,  
Oğlu-qızı ad-sanlı.  
Səndədir xoş xatirəm  
Doğma yurd Mirqurbanlı.

\*\*\*

Balığı, pambığı var.  
Sirr dolu sandığı var.  
Nefti boldur çalada  
Cənnətdir Neftçala da.

\*\*\*

Burdadır gözəl həyat,  
Qonaq gəlir qohum-yad.  
Kürün sahilindədir,  
Bağ-bağatlı kənd Oryad

(*Söyləyən: Zülfüyyə Cəfərova. Neftçala şəhəri.*)

### **Kür Xəzərin qovşağıdır Neftçala**

Kür Xəzərin qovşağıdır Neftçala  
Sərvətlərin qaynağıdır Neftçala  
Qəhrəmanlar yetişdirib bu qala  
Türkün tarix mənbəyidir Neftçala.

\*\*\*

İlk adını səyyahlardan alıbdı  
Keçmişində çox savaqlar olubdu.  
Qədim kurqan Dırovdagda qalıbdı  
Xəritədə Muğandadı Neftçala.

\*\*\*

Gəzsən onu oymaq-oymaq görərsən  
Yaşıl söyüd yollarını sevərsən.  
Mehribandır insanları sezərsən  
Hər sınaqda birincidir Neftçala.

\*\*\*

Od ölkənin od soraqlı övladı  
Zakir kimi, Samid kimi qoy adı.  
Neçə şəhid qəhrəmanın var adı  
Yenilməzdir, fəxarətdir Neftçala.

\*\*\*

Mən demirəm, çox alimlər söz açıb  
On səkkizdə erməni Kürdən qaçıb.  
Nuru Paşa bu yurdunda ad açıb,  
Şəhid məzar-and yeridir Neftçala.

(*Söyləyən*: Bədirə Niftəliyeva. Böyük Oryad kəndi).

\*\*\*

Əsəbi susmaqla edərsə əvəz  
Behiştə qazanmış olar həmin kəs.

\*\*\*

Təri qurumamış ver qul haqqını  
Vacib əməllərdən hesab et bunu.

(*Söyləyən*: Hüseyn Aqil, Mirqurbanlı kəndi).

## İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. Abbasova, R. Azərbaycan dilinin Qubadlı rayon şivələri / R.Abbasova. –Bakı: “Çinar-Çap”, - 2006.
2. Axundov, A.A. Azərbaycan dilinin fonetikasi / A.Axundov. – Bakı: “Maarif”, - 1984.
3. Azərbaycan dilinin Dərbənd dialekti. Bakı: “Elm”, -2009.
4. Azərbaycan dilinin dialektoloji atlası. Bakı: “Elm”, -1990.
5. Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti. Bakı: “Şərq-Qərb”, - 2007.
6. Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti. Bakı: Azərbaycan SSR EA məşriyyatı, 1964.
7. Azərbaycan dilinin qərb qrupu dialekt və şivələri. Bakı: Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı, -1967.
8. Azərbaycan dilinin Muğan qrupu şivələri. Bakı: Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı, -1955
9. Azərbaycan dilinin Naxçıvan qrupu dialekt və şivələri. Bakı: Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı, -1962.
10. Azərbaycan dilinin Naxçıvan dialektoloji atlası. Bakı: “Elm və təhsil” nəşriyyatı, -2015.
11. Azərbaycan dilinin Naxçıvan dialektoloji lüğəti. Bakı: “Elm və təhsil” nəşriyyatı, -2017.
11. a. Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı / <https://president.az/articles/7744>
12. Binnətova, G.K. Azərbaycan dilinin Lerik rayon şivəsi / G.Binnətova. –Bakı: “Nurlan”, -2007.
13. Cəfərzadə, M. Azərbaycan dilinin dialekt sintaksisi / M.Cəfərzadə. – Bakı: “Elm və təhsil”, -2016.
- 13.a. Eyvazov, P. Neftçala rayon şivəsinin leksik xüsusiyyətləri // Ümum-millî lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 85-ci ildönümünə həsr olunmuş “Filologiyanın aktual problemləri” mövzusunda Respublika elmi-nəzəri konfransının materialları, -Bakı: Sabah, -2008, s. 115-120.
14. Əliyev, Ə. Azərbaycan dilinin Meğri şivələri /Ə.Əliyev. –Bakı: “Elm”, -2003.
15. Əzizov, E.İ. Azərbaycan dilinin tarixi dialektologiyası / E.Əzizov. – Bakı: “Elm və təhsil”, -2016.
16. Hacıyev, T. Cəbrayıl şivəsi. Seçilmiş əsərləri: [5 cildə] / T.İ.Hacıyev. -Bakı: “Elm” nəşriyyatı, III cild, -2018.
17. İraq-Türkmən ləhcəsi. Bakı: “Elm”, -2004.
18. İslamov, M.İ. Azərbaycan dilinin Nuxa dialekti / M.İslamov. –Bakı: Azərbaycan SSR EA Nəşriyyatı, -1968.

19. Kuliyeva, K. Drevnetyurkskiy leksiçeskiy plast kubinsko-derbentskoqo dialektla azərbaydjanskoqo yazıka. (povtornoie izdanie) / K.Kuliyeva. -Baku: İzd. "Avropa", -2019.
20. Qeybullayev, Q. Azərbaycan türklərinin təşəkkülü tarixindən / Q.Qeybullayev. -Bakı: Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, -1994.
21. Qaziyeva, N. Azərbaycan ədəbi dili normalarının formalaşmasında dialektlərin rolu / N.Qaziyeva. -Bakı: "Təhsil" nəşriyyatı, -2003.
22. Qəmbərova, Q. Azərbaycan dialektoloqiyası - 60 // -Bakı: Dilçilik İnstitutunun Əsərləri, -2018. №1, s. 380-387.
23. Qurbanova, İ. Azərbaycan dili dialekt və şivələrinin etnolinqvistik təhlili / İ.Qurbanov. - Bakı: "Bilik" nəşriyyatı, -2014.
24. Məmmədli, M. Azərbaycan dilinin Təbriz dialekti / M.Məmmədli. -Bakı: "Zərdabi LTD" MMC nəşriyyat poliqrafiya müəssisəsi, -2008.
25. Məmmədli, M.Ə. Azərbaycan dialektologiyası / M.Məmmədli. -Bakı: "Zərdabi Nəşr MMC", -2019.
26. Məmmədov, Ə. Qarayazı düzündən Xəzər dənizinə qədər / Ə.Məmmədov. -Bakı: "Maarif", -1979.
27. Məmmədov, Ş.X. Azərbaycan dilinin Yardımlı rayon şivələri / Ş.Məmmədov. -Bakı: "Təhsil", -2008.
28. Nurlu, İ. Neftçala XXI əsrin astanasında / İ.Nurlu. -Bakı: "Araz" nəşriyyatı, - I kitab, - 1997.
29. Ramazanov, K.T. Azərbaycan dilinin Salyan dialekti. (əlyazması hüququnda), 1955.
30. Rüstəmov, R.Ə. Quba dialekti / R.Rüstəmov. -Bakı: Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı, -1961.
31. Şirəliyev, M. Bakı dialekti / M.Şirəliyev. -Bakı: Azərbaycan Elmlər Akademiyası nəşriyyatı, -1957.
32. Şirəliyev, M. Ş. Azərbaycan dilinin dialektologiyası / M.Şirəliyev. - Bakı: "Şərq-Qərb", - 2007.
33. Şirəliyev, M.Ş. Salyan dialektoloji ekspedisiyasının ilk yekunları // - Bakı: Dil İnstitutunun Əsərləri. Az. SSR EA nəşriyyatı, III cild, -1950.
34. Tağıyev, F. Aşağı Surra kəndi / F.Tağıyev. -Bakı: "Mütərcim", -2017.
35. Vəliyev, A.H. Azərbaycan dilinin keçid şivələri / A.Vəliyev. -Bakı: "Elm", -2005.
36. Yüzbaşov, R. Azərbaycan coğrafiya terminləri / Yüzbaşov R. -Bakı: Azərbaycan EA nəşriyyatı, -1966.

## KƏND ADLARININ İXTİSARI

1. Abasallı kəndi (Ab.)
2. Astanlı kəndi (As.)
3. Aşağı Qaramanlı kəndi (A.Qar.)
4. Aşağı Surra kəndi (A.Sur.)
5. Bala Surra kəndi (B. Sur.)
6. Ballıcallı kəndi (Bal.)
7. Bankə qəsəbəsi (Ban.)
8. Beştalı kəndi (Beş.)
9. Birinci Qaralı kəndi (I Qar.)
10. Boyat kəndi (Boy.)
11. Cəngən kəndi (Cən.)
12. Dalğalı kəndi (Dal.)
13. Dördlər I kəndi (I D.)
14. Dördlər II kəndi (II D.)
15. Ərəbqardaşbəyli kəndi (Ərəb.)
16. Günəşli kəndi (Gün.)
17. Haqverdilər kəndi (Haq.)
18. Həsənabad qəsəbəsi (Həs.)
19. Xanqışlağı kəndi (Xan.)
20. Xanməmmədli kəndi (X.)
21. Xəzərkənd kəndi (Xəz.)
22. Xıllı qəsəbəsi (Xıl.)
23. Xol Qarabucaq (X.Qar.)
24. Xol Qaraqaşlı kəndi (X.Q.Q.)
25. Xol Təzəkənd (X.T.)
26. İkinci Qaralı kəndi (II Q.)
27. Kür Qarabucaq kəndi (Kür.)
28. Kürdili kəndi (K. D.)
29. Kürkənd kəndi (K.K.)
30. Qaçaqkənd kəndi (Qaç.)
31. Qaraqaşlı kəndi (Q.Q.)
32. Qaralı kəndi (Qar.)
33. Qazaxbərəsi kəndi (Qaz.)
34. Qədimkənd kəndi (Qəd.)
35. Qırmızı Şəfəq kəndi (Q.Şəf.)



36. Qırmızı kənd kəndi (Qır.)
37. Qızqayıtdı kəndi (Qız.)
38. Qoltuq kəndi (Qol.)
39. Mayak N1 (I M.)
40. Mayak N2 (II M.)
41. Mikayılı kəndi (Mik.)
42. Mirqurbanlı kəndi (Mir.)
43. Mirzəqurbanlı kəndi (M.Q.)
44. Mürsəqulu kəndi (Mür.)
45. Neftçala şəhəri (N.)
46. Oryad kəndi (Or.)
47. Pirəbbə kəndi (Pir.)
48. Ramazanlı kəndi (Ram.)
49. Sahiloba kəndi (S.O)
50. Sarıqamış kəndi (Sar.)
51. Söyüdlü kəndi (Söy.)
52. Sübh kəndi (Sü.)
53. Sülh kəndi (S.)
54. Şirvanlı kəndi (Şir.)
55. Şorkənd kəndi (Şor.)
56. Tatarməhlə kəndi (Tat.)
57. Uzunbabalı kəndi (Uz.)
58. Yenikənd kəndi (Y.)
59. Yuxarı Qaramanlı kəndi (Y.Qar.)

## FONETİK TRANSKRİPSİYA

Kitabda ədəbi dildə olmayan, lakin Neftçala rayon şivələri üçün xarakterik olan aşağıdakı hərf və diakritik işarələrdən istifadə olunmuşdur:

**:** - səsin uzunluğu: hərfin qarşısında şaquli xətt boyunca qoşa nöqtə qoyulmaqla göstərilir: sa:d, yu:r, şü:d, se:d.

**/** - sözlər arasında qoyularaq variantlılığı bildirir: çiyidi/çigidi, dügmə/düymə

**K'; k'** – dilarxası, partlayan kar səsi bildirir: k'ut, k'utab, k'utar və s.

**'** – Sait səslərdən sonra qoyularaq xüsusi vurğulu tələffüzü bildirir: -Bı qız dəle'ymiş ki!

**Dz-** qovuşuq samit. Ədəbi dildəki t və c səslərinin qovuşuğudur. bedzərməy, badzı, adzıqıdzı

**Ц; ц**– dilucu diş dibi səs. Ədəbi dildəki t və ç səslərinin qovuşuğudur: цох, цала, цараğ

**Q; q**- Ədəbi dildəki g səmindən sonra dilönü incə sait səsin gəldiyi zaman q kimi tələffüz olunur: qəlməy, qördüm, qeymə, qümiş, qilə

## LÜĞƏTDƏ İSTİFADƏ OLUNAN QISALTMALAR

is. –isim

sif. –sifət

əd. - ədat

əv.- əvəzlik

f. –feil.

num. – numerativ söz.

x. –xitab.

z. – zərf.

qoş. –qoşma.

bağ. –bağlayıcı.

mod. –modal söz.

n. – nida.

say - say

məc. – məcazi məna.

## İNFORMATORLARIN SİYAHISI

Abbasov Əzizağa Tapdıq oğlu. 1965. Orta ixtisas. Bankə qəsəbəsi.  
Abbasov Fuad Əzizağa oğlu. 1996. Ali. Bankə qəsəbəsi.  
Abbasov Tapdıq Əzizağa oğlu. 1995. Ali. Bankə qəsəbəsi.  
Abbasova Əzizə Qurban qızı. 1941. Orta. Boyad kəndi.  
Abbasova Rəsmiyyə Gülhüseyn qızı. 1973. Orta ixtisas. Bankə qəsəbəsi.  
Abıyev Yalçın Malik oğlu. 1972. Ali. Yuxarı Qaramanlı kəndi.  
Ağayeva Çərkəz Salam qızı. 1937. Orta. Aşağı Qaramanlı kəndi.  
Ağayeva İlhamə Mirbaba qızı. 1967. Orta. Aşağı Qaramanlı kəndi.  
Babayeva Xırdaxanım Güləhməd qızı. 1963. Orta ixtisas. Oryad kəndi.  
Bədəlov Faiq Hafiz oğlu. 1972. Orta. Kürqarabucaq kəndi.  
Bədəlova Nəzakət Abdurrəhman qızı. 1971. Orta. Kürqarabucaq kəndi.  
Bədəlova Şənhəyat Hafiz qızı. 1958. Orta. Mirqurbanlı kəndi.  
Bədəlova Tünzalə Yusif qızı. 1979. Orta. Kürqarabucaq kəndi.  
Cəfərova Zülfıyyə Gülhüseyn qızı. 1978. Ali. Neftçala şəhəri.  
Cəfərova Səmayə Həbib qızı. 1996. Ali. Neftçala şəhəri.  
Əhədova Gülnaz İsa qızı. 1963. Orta. Mirqurbanlı kəndi.  
Əhədova Pürüzə Şirinbala qızı. 1935. Savadsız. Qırmızıkənd kəndi.  
Əkbərov Məmməd Əkbər oğlu. 1960. Orta. Yuxarı Qaramanlı kəndi.  
Ələkbərova Xuraman Alməmməd qızı. 1951. Orta ixtisas. Mirqurbanlı kəndi.  
Əmənov Azad Rzaqulu oğlu. 1969. Ali. Bankə qəsəbəsi.  
Əsədov Məhəmməd Hacı oğlu. 1953. Orta ixtisas. Z. O. Qoltuq kəndi.  
Əsədov Taleh Məhəmməd oğlu. 1981. Orta. Z.O. Qoltuq kəndi.  
Əsədova Səidə Qardaş qızı. 1986. Orta. Z. O. Qoltuq kəndi.  
Əsədova Südəbə Həbil qızı. 1955. Orta. Z. O. Qoltuq kəndi.  
Əsgərov Zaur Eyvaz oğlu. 1978. Ali. Həsənabad qəsəbəsi.  
Əzizova Südəbə Sətdar qızı. 1955. Orta. Mirqurbanlı kəndi.  
Hacıyeva Minarə Sərdar qızı. 1956. Orta. Şorkənd kəndi.  
Hacıyeva Nəzakət İman qızı. 1957. Orta. Şorkənd kəndi.

Həsənov İslam Rofən oğlu. 1994. Orta. Xolqarabucaq kəndi.  
Həsənov Natiq Rəhim oğlu. 1989. Ali. Bala Surra kəndi.  
Həsənov Rəhim Əhməd oğlu. 1963. Orta. Bala Surra kəndi.  
Həsənova Gülçöhrə İslam qızı. 1941. Yeddiillik. Xolqarabucaq kəndi.  
Həsənova İlahə Elxan qızı 1994. Orta. Bala Surra kəndi.  
Həsənova Sevil Hafis qızı. 1967. Orta. Xolqarabucaq kəndi.  
Həsənova Səkinə Seyfulla qızı. 1968. Orta. Bala Surra kəndi.  
Hüseynov Yusif İskəndər oğlu. 1943. Natamam orta. II Mayak.  
Hüseynov Rabil Abdulla oğlu. 1973. Orta. Həsənaabad qəsəbəsi.  
Hüseynova Gülnar Səfərağa qızı. 1984. Ali. Bankə qəsəbəsi.  
Hüseynova Tükəzban Ağahüseyn qızı. 1960. Orta. Mikayılı kəndi.  
İbrahimova Aliyə Alxan qızı. 1943. Orta. II Mayak kəndi.  
Qasımova Bəsti İbad qızı. 1953. Orta ixtisas. II Mayak kəndi.  
Qəfərov Faiq Şirinbala oğlu. 1985. Orta. Cəngən kəndi.  
Qəfərov Şirinbala Eynulla oğlu. 1957. Orta. Cəngən kəndi.  
Qəfərova Rahilə Mikayıl qızı. 1953. Orta. Cəngən kəndi.  
Qəmbərov İlqar Sərdar oğlu. 1964. Ali. Neftçala şəhəri.  
Quliyev Ruslan Sərhəb oğlu. 1973. Orta. Cəngən kəndi.  
Məhərrəmov Umud Məhərrəm oğlu. 1941. Orta. Şorkənd kəndi.  
Məhərrəmov Nəhayət Arzuman qızı. 1975. Orta. Şorkənd kəndi.  
Məhərrəmov Nurbadam Şıxı qızı. 1945. Orta. Şorkənd kəndi.  
Məmmədov Hüseyn Gülhüseyn oğlu. 1969. Ali. Mirqurbanlı kəndi.  
Məmmədov Eynulla Gülhüseyn oğlu. 1966. Ali. Mirqurbanlı kəndi.  
Məmmədov Şahin Gülhüseyn oğlu. 1975. Ali. Neftçala şəhəri.  
Məmmədov Rafət Sabir oğlu. 1975. Orta. Bala Surra kəndi.  
Məmmədova Ağca Məşədi Eybalı qızı. 1938. Yeddiillik. Bala Surra kəndi.  
Məmmədova Gülmirə Təvəkkül qızı. 1971. Orta ixtisas. Boyad kəndi.  
Məmmədova Gülnaz Rüstəm qızı. 1979. Orta. Bala Surra kəndi.  
Məmmədova Könül Adil qızı. 1978. Orta ixtisas. Bankə qəsəbəsi.  
Məmmədova Könül Fəxrəddin qızı. 1986. Ali. Neftçala şəhəri.  
Məmmədova Könül Tarıverdi qızı. 1977. Orta ixtisas. Bankə qəsəbəsi.  
Məmmədova Nisə Əliəğa qızı. 1971. Orta ixtisas. Aşağı Qaramanlı kəndi.

Məmmədova Gülzalə Kəlbihüseyn qızı. 1981. Ali. Neftçala şəhəri.  
Məmmədova Şirinxanım Babakışi qızı. 1942. Yeddiillik. Mirqurbanlı kəndi.  
Musayeva Şəhla Məmmədağa qızı. 1959. Seyidlər kəndi.  
Nəsirova İlahə Təvəkkül qızı. 1976. Orta. Ballicallı kəndi.  
Nəsirova Rəna Təvəkkül 1981. Orta ixtisas. Boyad kəndi.  
Nəsirova Səmayə Tahir qızı. 1941. Orta. Boyad kəndi.  
Nəzirov Fəxrəddin Eynulla oğlu. 1960. Ali. Tataraməhlə kəndi.  
Nəsirova Aidə Mehdi qızı. 1960. Orta. Tataraməhlə kəndi.  
Niftəliyeva Bədirə Həsən qızı. 1967. Ali. Oryad kəndi.  
Rəhimova Bəsdə Əliqulu qızı. 1945. Orta. Aşağı Qaramanlı kəndi.  
Rəhimova Cahan Məmmədhüseyn qızı. 1979. Orta. Aşağı Qaramanlı kəndi.  
Sadıqova Gülarə Qulamhüseyn qızı. 1961. Orta ixtisas. Günəşli kəndi.  
Salahov Vüsal Hüseynağa oğlu. 1981. Orta. Həsənabad qəsəbəsi.  
Salahova Gülnaz Sərdar qızı. 1957. Orta. Həsənabad qəsəbəsi.  
Səmədova Gülbacı Seyidgülalılı qızı. 1938. Orta. Oryad kəndi.  
Süleymanova Aytən Məhərrəm qızı. 1992. Orta. Dördlər kəndi.  
Süleymanova Tamella Məjdum qızı. 1962. Orta. Dördlər kəndi.  
Tarıverdiyeva Dilşad Ağahüseyn qızı. 1977. Orta. Söyüdlü kəndi.  
Zeynalova Bahar Əliaga qızı. 1969. Orta ixtisas. Aşağı Qaramanlı kəndi.

## MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ .....	3
GİRİŞ .....	6
I FƏSİL Neftçala rayon şivələrinin xüsusiyyətləri.....	12
1.1. Fonetik xüsusiyyətlər.....	12
1.2. Morfoloji xüsusiyyətlər .....	24
1.3. Sintaktik xüsusiyyətlər .....	32
1.4. Leksik xüsusiyyətlər .....	45
II FƏSİL Neftçala rayon şivələrinin lüğəti.....	50
BƏDİİ MƏTNLƏR .....	261
İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT .....	286
Kənd adlarının ixtisarı .....	288
Fonetik transkripsiya .....	290
Lüğətdə istifadə olunan qısaltmalar .....	291
İnformatorların siyahısı .....	292

*Kitabın üz qabığında verilmiş  
“Mirkazım” kilim növünün müəlliflik hüququ  
Neftçala rayon sakini  
Şirinxanım Məmmədovaya məxsusdur.*

Formatı: 60x84 <sup>1</sup>/<sub>16</sub>  
Həcmi: 18,5 ç.v.  
Tirajı: 300